T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENDİNE ZARAR VERME DAVRANIŞINDA BULUNAN GENÇLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe Nur PEKASIL

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENDİNE ZARAR VERME DAVRANIŞINDA BULUNAN GENÇLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe Nur PEKASIL

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençler Üzerine Bir Araştırma

Ayşe Nur PEKASIL

Yüksek Lisans Tezi

13 Haziran 2019

Tez Danışmanları

Doç. Dr. Emrah AKBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Zehra ERŞAHİN

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Fatma ARPACİ

Prof. Dr. Tarık TUNCAY

Doç. Dr. Rıza GÖKLER

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Doç. Dr. Ender ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

13.06.2019



Ayşe Nur PEKASIL

Canım kardeşim Hazal'a

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında destek olan, motive eden, güvenen ve akademik bilgilerini ve deneyimlerini bana aktaran kıymetli danışmanlarım Doç. Dr. Emrah AKBAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Zehra ERŞAHİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmaya kıymetli geri bildirimleri ile değer katan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Fatma ARPACİ, Prof. Dr. Tarık TUNCAY ve Doç. Dr. Rıza GÖKLER'e şükranlarımı sunuyorum. Araştırma boyunca maddi ve manevi destek olan sevgili arkadaşlarım Şadiye TEK, Feyzanur ERDOĞMUŞ, Seda KARABULUT ve Emine AYDOĞAN'a çok teşekkür ediyorum.

Bu günlere gelmemde en büyük katkıyı sunan sevgili annem Türkan PEKASIL ve babam Halil PEKASIL'a hep destekçim oldukları ve başaracağıma inandıkları için ne kadar teşekkür etsem azdır. Süreç boyunca daima yanımda olan ve bana en büyük motivasyonu sağlayan kardeşim Hazal PEKASIL'a çok teşekkür ediyorum.

Son olarak bana güvenerek yaşam deneyimlerini benimle paylaşan gençlere bana kendilerini tanıma fırsatı verdikleri için teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iv**

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **v**

ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **vi**

TABLOLAR DİZİNİ ..... **vii**

1. GİRİŞ **1**

2. GENEL BİLGİLER **4**

2.1. Kendine Zarar Verme Davranışı 4

2.2. Gençlerle Sosyal Hizmet 18

2.3. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerle Sosyal Hizmet 29

2.4. Kendine Zarar Verme Davranışınında Bulunan Gençler ile İlgili Çalışmalar 40

3. MATERYAL VE YÖNTEM **44**

3.1. Nitel Araştırma Tercihi 44

3.2. Araştırmanın Felsefi ve Epistemolojik Zemini 46

3.3. Araştırmanın Deseni: Temellendirilmiş Kuram 50

3.4. Hermeneutik, Pragmatizm ve Temellendirilmiş Kuram 52

3.5. Veri Toplama Yöntemi 55

3.6. Çalışma Grubunun Belirlenmesi ve Tanımlanması 57

3.7. Veri Analizi 63

3.8. Etik Kurul İzin Süreci 64

3.9. Araştırma ve Araştırmacı Hakkında Öz-Düşünümsel Notlar 64

4. BULGULAR **66**

4.1. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Benlik Algılarının Oluşum ve Süreğenliğine İlişkin Bulgular 66

4.2. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Duygu, Düşünce ve Davranış Örüntülerinde Yaşam Deneyimlerine İlişkin Bulgular 90

4.3. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Benlik Algısının Görünür Yüzü Olarak Kendine Zarar Verme Davranışına İlişkin Bulgular 109

4.4. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Gözüyle Sosyal Hizmet, Profesyonel Yardım ve İdeal Yardım Beklentileri 127

4.5. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlere İlişkin Geliştirilen Model Önerisi 132

5.TARTIŞMA 134

5.1. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Benlik Algısının Oluşumu ve Süreğenliğine İlişkin Bulguların Tartışılması 134

5.2. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençleri; Duygu, Düşünce ve Davranış Örüntülerinde Yaşam Deneyimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması 139

5.3. Benlik Algısının Görünür Yüzü: Gençlerin Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışılması 145

5.4. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Gözüyle Sosyal Hizmet, Profesyonel Yardım ve İdeal Yardım Beklentilerine İlişkin Bulguların Tartışılması 154

5.5. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlere İlişkin Geliştirilen Model Önerisinin Tartışılması 156

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 159

7. KAYNAKLAR 163

8. EKLER 180

Ek- 1. YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU 180

Ek-2. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU 182

Ek-3. ETİK KURUL ONAYI 184

Ek-4. ETİK KURUL PROTOKOL DEĞİŞİKLİĞİ ONAYI 185

Ek-5. ÖZGEÇMİŞ 186

ÖZET

Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençler Üzerine Bir Araştırma

Kendine zarar verme olgusunu, davranışı gerçekleştiren gençlerin kendi öznel deneyimleri üzerinden anlamaya odaklanan bu çalışma; kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin sosyal sahnelerinde yer alan problemleri belirlemeyi, gençlerin bu problemleri nasıl deneyimlediklerini anlamayı ve gençlerin kendine zarar verme davranışına yüklemiş oldukları anlamı kendine zarar verme deneyimleri üzerinden anlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırma nitel araştırma desenlerinden temellendirilmiş kuram yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın felsefi zemini hermeneutik ve epistemolojik zemini pragmatizm üzerinden temellendirilmiştir. Kartopu örneklemeyle belirlenen kendine zarar verme davranışında bulunan 14- 22 yaş arasında 20 genç araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak ayrıntılı görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Sürekli karşılaştırmayla veriler sistematik şekilde analiz edilmiştir. Analizlerden elde edilen kodlar 32 kategori altında toplanmış ve 3 çekirdek kategoride birleştirilmiştir. Bulgular kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin; benlik algılarının oluşumu ve süreğenliği, duygu- düşünce - davranış örüntülerinde yaşam deneyimleri, benlik algısının görünür yüzü olarak kendine zarar verme davranışı, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin gözüyle sosyal hizmet- profesyonel yardım- ideal yardım beklentileri ve kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin geliştirilen model önerisi olmak üzere beş ana başlık altında ifade edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, geniş bağlamda sosyal fenomenlerin, gence ilişkin psişik fenomenlerin ve ebeveynlerle kurulan ilişki deneyimlerinin gencin yaşam deneyimleri ve ani yaşam durumlarıyla örseleyici bir şekilde kesişip birleştiği noktada kendine zarar verme davranışı kısa vadede soluklanmayı sağlayan ancak uzun vadede başarısız olan paradoksal bir mücadele girişimi olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Benlik algısı, gençlerle sosyal hizmet, kendine zarar verme davranışı, yaşam deneyimleri

ABSTRACT

A Research on Young People’s Self-harming Behaviour

This research focuses on understanding the phenomenon of self-harm with young people's subjective experiences. The purposes of this research are to discover problems in the social scenes of young people who are self-harming behaviour, to understand how young people experience problems in the social scenes and to understand the meaning of the young people's self-harm behavior through theirs experiences. For these purposes, the research method was chosen as qualitative approach and qualitative research designs was also chosen as Grounded Theory. The philosophical and epistemological roots of the research is based on hermeneutics and pragmatism. The study group was carried out with snowball sampling. The study group consisted of 20 young people who are self-harming behaviour and between the ages of 14-22. Data were collected by means of in- depth interview technique using semi- structured interview form. Data were analyzed systematically with constant comperative analysis method. The codes which obtained from the analyzes were collected under 32 categories and combined into 3 core categories. Findings of the research was gathered five main headings. Young people who self-harm behavior's the formation and continuity of self-perceptions. Experiences of life in emotion, thought and behavior patterns. Self-harm behavior as the visible face of self-perception. From the eyes of young people who are self-harm; social work, professional assistance and ideal assistance. Model proposal developed for young people who self-harm behavior. As a result of the research, self-harm is a complex and depth experience for young people’s who hurt themselves. When social phenomena, psychic phenomena and negative relationships with parents intersect dramaticly young people's life experiences and sudden life situations, self-harm behavior becomes a paradoxical struggle initiative. Altough this struggle initiative provides short-term breathing, is unsuccessful attempt in the long- term.

Keywords: Life experiences, self-harm behavior, self perception, social work with young people

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BM	: Birleşmiş Milletler
DB	: Dünya Bankası
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DDT-G	: Gençlerle Diyalektik Davranış Terapisi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KZVD- G	: Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençler
SEKAM	: Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SEYLE	: Avrupa'daki Genç Yaşamların Korunması ve Güçlenmesi Projesi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Nock'un kendine zarar verme davranışı sınıflandırması…….13
Şekil 3.1. Araştırmanın yöntem basamakları……..44
Şekil 4.1. KZVD-G benlik algılarının oluşum ve süreğenliğine ilişkin bulgular…...67
Şekil 4.2. KZVD- G yaşam deneyimlerine ilişkin bulgular ...……...91
Şekil 4.3. Gençlerin kendine zarar verme davranışına ilişkin bulgular……110
Şekil 4.4. KZVD-G gözüyle sosyal hizmet, profesyonel yardım, ideal yardım…...128
Şekil 4.5. KZVD- G ilişkin geliştirilen model önerisi……..133
Şekil 5.1. KZVD- G ilişkin geliştirilen model önerisinin ana bölümleri……..156

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Pattison ve Kahan'ın kendine zarar verme davranışı sınıflandırması..... 11

1. GİRİŞ

Son zamanlarda sosyal medyada ‘Challenge’ kelimesinin içerisinde yer aldığı birbirinden farklı ve bir o kadar da tehlikeli videolara rastlanmaktadır. Bu videolar kimi zaman tuz ve buz ile vücutlarında çeşitli yanıklar oluşturma kimi zaman çeşitli yapıştırıcılar ile dudaklarını ya da burun deliklerini yapıştırma kimi zaman ise kesici aletler ile vücuda zarar verme gibi bir dizi davranışın da içerisinde yer aldığı kendine zarar verme davranışlarını içermektedir. Videolara dikkat edildiğinde ise fark edilecek olan bu videoların genellikle genç olarak gruplandırılan bireyler tarafından çekiliyor ve yükleniyor olmasıdır. ‘Challenge’ kelimesinin Türkçe karşılığı ise ‘Meydan Okumak’ tır. Peki, bu gençler neye ve kime meydan okumaktadır?

Tarihsel bağlam içerisinde kendine zarar verme davranışı yeni bir olgu değildir. Tarih boyunca birçok kültürde insanlar çeşitli amaçlar için vücutlarını delmekte, dövme yapmakta ya da yeniden şekil vermeye çalışmaktadırlar (1). Birçok dönemde ve birçok kültürde gerek bireyin gerekse kültürün farklı amaçlarına hizmet eden kendine zarar verme davranışına başvurulmuştur. Bazı kültürlerde ise kendine zarar verme davranışının ritüelleşmiş bir hal almıştır. Ancak bu araştırmanın ele almış olduğu kendine zarar verme davranışı ritüelistik ya da daha az ritüelleştirilmiş kültürel olarak kabul gören kendine zarar verme davranışları değildir. Bu araştırmada kültürel olarak onaylanmayan kasıtlı ve doğrudan olan kendine zarar verme davranışına yer verilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde, kendine zarar verme davranışının tanımında fikir birliğinin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte eylemin etiketi üzerinde de bir fikir birliği bulunmamaktadır. Kendini yaralama (self- wounding), kendini kesme (self- cutting), kendini incitme (self- injury), kendini sakatlama (self- mutilation), tekrarlayıcı kendine zarar verme (repetitive self- harm), kendi kendini yıkıcı davranış (self- destructive behavior), kasıtlı kendine zarar verme (delibarete self- harm), otogresyon (autoaggression), kişisel istismar (self- abuse), sembolik yaralama (symbolic wounding)…vb. terimler birbirini yerine kullanılmaktadır.

Farberow (1980), Walsh ve Rosen (1988), Favazza (1989), Favazza ve Conterio (1989), Ghaziuddin ve ark. (1992), LeBlanch (1993) ve Suyemoto 1998 tarafından yapılan tanımlar incelenerek kapsayıcı bir kendine zarar verme davranış tanımı yapılırsa; bireyin ezici duygusal acıyı daha kabul edilebilir fiziksel acıya dönüştürmek için vücut dokusuna kasıtlı olarak zarar vermesidir. Eylem sırasında bireyin dokularında meydana gelen hasarlar aşırı duygusal şiddetin bir gösterimidir. Fiziksel hasardan sonra ortaya çıkan endorfin salınımı bireyde bir rahatlama hissine sebep olmaktadır ve bu durum rahatlama, utanç ve kendinden nefret döngüsüne katkıda bulunmaktadır. Bireyin vücuduna dekorasyon amacıyla dövme ve delme işlemi yapması ya da plastik cerrahiyle değiştirmesi kültürel olarak onaylanmış sayıldığı için kendine zarar verme davranışı olarak kabul edilmemektedir (2-8).

Yapılan araştırmalar; kendine zarar verme davranışının sık görülen bir olgu olduğunu, gerek klinik gruplarda gerekse toplum temelli çalışmalarda kendine zarar verme davranışında bulunan bireylerin oranının giderek artığını (9-13) ve toplum içerisinde bazı kesimlerin kendine zarar verme davranışı risk gruplarını oluşturduğunu göstermektedir. Bu risk gruplarının içerisinde ise gençler önemli bir yere sahip olmaktadır. Ancak kendine zarar verme davranışının diğer insanlardan saklanma eğiliminin yüksek olması ve davranış hakkında diğer insanlarla bilgi paylaşımının az yapılmasından dolayı kendine zarar verme davranışının yaygınlığına ilişkin istatistiki veriler tam olarak bilinmemektedir.

Bu araştırma bilinçli bir şekilde kendine zarar verme davranışında bulunan ancak bu eylemin sonucunda kendini sakatlama noktasına getirmeyen gençleri ele almaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun bu şekilde belirlenmesinin ve yöntemin temellendirilmiş kuram olarak şekillendirilmesinin gerekçeleri;

- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin risk grubunda yer almaları ve her geçen gün sayılarının artması.
- Kendine zarar verme davranışının nedenlerinin ve sonuçlarının bireyi psikolojik olarak etkilediği kadar sosyal olarak da etkilemesi.
- Kendine zarar verme davranışının anlaşılabilmesi için bireysel ve toplumsal arka planının değerlendirilmesi gerekliliği.
- Yurtiçi literatür taramasında konuyla ilgili 14 tanesi psikiyatri, 9 tanesi psikoloji, 1 tanesi hemşirelik ve 2 tanesi adli tıp alanında olmak üzere 26

tane tez çalışmasının bulunması ancak çalışmaların hepsinin nicel yöntemlerle yapılmış olması.

- Önlem ve müdahale seçeneklerinin daha etkili olması için niceliksel araştırmaların yanında niteliksel araştırmalarında artırılması gerekliliği.
- Sosyal çalışmacıların, çalıştıkları kurum ve kuruluşlarda kendine zarar verme davranışı risk gruplarıyla (ergenler, kadınlar, tutuklular ve yaşlılar) sıklıkla karşılaşmaları ve kendine zarar verme davranışına şahit olmaları.
- Yurtiçi literatürde kendine zarar verme davranışının sosyal hizmet disiplininde doğrudan araştırma konusu olarak ele alınmaması.

Tüm bu gerekçeler doğrultusunda kendine zarar verme davranışında bulunan gençleri, öznel deneyimlerinden yola çıkarak anlamaya odaklanan bu araştırmanın amaçları şu şekildedir.

1. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin sosyal sahnelerinde yer alan problemleri belirlemek.
2. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin sosyal sahnelerinde bulunan problemleri; duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde nasıl deneyimlediklerini anlamak.
3. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin, kendine zarar verme davranışına yüklemiş oldukları anlamı kendine zarar verme deneyimleri üzerinden anlamak.
4. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yönelik yapılacak başarılı müdahalelerin sonuçlarını etkileyebilecek stratejileri belirlemek.

2. GENEL BİLGİLER

Çalışmanın kuramsal olarak tasarlanan bu kısmı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kendine zarar verme davranışı üzerinden bir tartışma yapılarak kendine zarar verme davranışının tarihsel bağlamı, tanımlanması, sınıflandırılması, davranışı anlamaya yönelik bazı kuramlar ve davranışın yaygınlığına yer verilmiştir. İkinci bölümde, gençlerle sosyal hizmet bağlamında bir tartışma yürütülmüş olup gençliğin tanımı, gençlik kuramları, gençlik dönemi özellikleri ve sosyal hizmet disiplini içerisinde gençlerle çalışma ilkelerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle sosyal hizmet konusu ele alınmıştır. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin risk faktörleri, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yönelik psikososyal müdahaleler ve kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle sosyal hizmet uygulamalarında etik ikilemlere yer verilmiştir. Son bölümde ise, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Kendine Zarar Verme Davranışı

Genel bilgiler bölümünün bu kısmında kendine zarar verme davranışı; tarihçe, tanım, sınıflandırılma, anlamaya yönelik kuramlar ve yaygınlık üzerinden tartışılacaktır.

2.1.1. Kendine Zarar Verme Davranışının Kısa Tarihçesi

Yapılan literatür taramasında kendine zarar verme davranışının yeni bir olgu olmadığı görülmektedir. Kendine zarar verme davranışına tarihte birçok dönemde ve birçok kültürde gerek bireyin gerekse kültürün farklı amaçlarına hizmet etmek için başvurulmuştur.

Kendine zarar verme davranışına yer veren eserler antik çağlara kadar uzanmaktadır. İlk olarak, İskandinav mitlerinde Odin figürünün bilgelik ve zekâ için tek gözünden vaz geçtiği söylenmektedir (14). Sonrasında Herodot Tarih adlı eserinde Spartalı bir liderin kendine zarar verme davranışlarını şu şekilde betimlemiştir: *"Bıçağı eline alır almaz Kleomenes incik kemiğinden başlayarak*

kendini kesmeye başladı. Uyluklarına, kalçalarına ve yanlarına doğru ilerleyerek kendini dilim dilim kesti ve göbeğini de kuşbaşı doğradı" (15). Sophokies' in Kral Oidipus adlı eserinde de kendine zarar verme davranışı görülmektedir. Oidipus'un canavarı yenmesi ve beraberinde babasını öldürerek Thebai tahtına geçmesinin anlatıldığı bölümde; Oidipus'un bilmeden anası kraliçenin kocası olduğu ve ondan Eteokles ve Polyneikes adlı iki kız çocuğu olduğu anlatılır. Sonrasında şehirde vebanın ve kıtlığın baş göstermesi ve şehir halkının kâhine danışması ile olaylar devam eder. Şehrin başına bu musibetleri açan kişi araştırılmaya başlanır. Oidipus bu işi kendi üzerine alır ve kişiyi araştırmaya başlar. Sonunda bütün şüpheler kendi üzerinde toplanır ve gerçeği anlar. Duyduğu acının, utancın tesiriyle gözlerini kör eder (16).

Markos İncili 5'te ise, Gerasalılar memleketinde cinli bir adamın Hz. İsa tarafından iyileştirilmesinden bahsedilir. Mezarlıklarda yaşayan ve gece gündüz kendisini taşlarla kesen bu adama hiç kimsenin engel olamadığı anlatılır.

13. yüzyılda Marco Polo Bağdat'a ulaşırken, genç bir kadının ayağına terlikleri takarken kadının bacağını görmesi ve bunun üzerine sağ gözünü yok eden bir ayakkabıcının hikâyesini anlatmaktadır. Bu da İncil de geçen (Matta 5: 27-30) bir ifadeye dayandırılmaktadır. *"Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvet ile bakan her adam, yüreğinde onunla zina etmiş durumdadır. Eğer sağ gözün günah işlemenize neden oluyorsa, onu çıkar at. Çünkü üyelerden birini kaybetmen, vücudunun cehenneme atılmasından daha iyidir"* (17).

Bunlara ek olarak eski kabilelerin erginleşme ritlerinde de kendine zarar verme davranışları görülmektedir. Geleneksel toplumlardaki geçiş ritleri, genellikle zor yaptırımlar ile topluluğun önemli bulduğu ahlaki özelliklere sahip olunmasını teşvik eder niteliktedirler. Geçiş ritleri ile topluluğun kabul ettiği ve öne sürdüğü kişinin ontolojik dönüşümünün sağlanması amaçlanmaktadır. Kişi söz konusu riti gerçekleştirdikten sonra aynı kişi olmaktan çıkmaktadır. Örneğin Aşe kabilesinde, erkeklik çağına girişte yere uzanan gencin sırtı omuz hizasından bele kadar sivri bir taş kullanılarak kesilmektedir. Eylemi gerçekleştiren kişi taşa bütün gücü ile bastırmakta ve gencin sırtına on kadar çizgi atmaktadır. Acı dışarıdan bakan bir göz için oldukça ağır ve korkunç görülebilmektedir. Ancak genç ağlamamakta veya bağırmamaktadır. Çünkü gencin bu esnadaki tutumuna göre topluluk tarafından

erkekliğe girişi kabul edilmektedir. Böylelikle erkekliğe adım atacak olan genç fiziksel görünümünde büyük bir değişikliğe sahip olarak toplumsal alanda yeniden tanımlanmaktadır (18).

Günümüzde geçit ritleriyle aynı amaca hizmet etse de etmese de bedene verilen kasıtlı zararların ritüelleşmiş veya sıradan uygulamaları birçok toplumda yaygın olarak görülmektedir. Örneğin; her yıl bazı Hıristiyanlar Filipinler'in Pampanga kentinin San Pedro Cutud kasabasında toplanarak paskalya öncesi kutsal haftada Hz. İsa'nın çektiği acıları canlandırmak amacı ile kendilerini çarmıha germektedirler (19). Ya da Aşura günü, Şii Müslüman'ların Hz. Hüseyin'i anmak amacıyla zincirlerle sırtlarının iki tarafını kırbaçlamaktadırlar (20). Buna benzer bir uygulama, İspanya'nın kuzeyinde San Vicente de la Sonsierra'da kutsal haftanın perşembe ve cuma günleri gerçekleştirilen Los picaos de San Vicente ritüelidir. Bu ritüelde insanlar uzun keten ipliklerle yara içerisinde kalana kadar sırtlarına vurmaktadırlar (18).

Tarihsel olarak bakıldığında bu listeye ekleyecek birçok örnek bulmak mümkündür. Zira tarih boyunca insanlar çeşitli amaçlar doğrultusunda bedenlerine müdahalelerde bulunmuşlardır (1). Tamda bu noktada Favazza (1996) "Bodies under siege: Self-mutilation and body mortification in culture and psychiatry" eserinde kendine zarar verme davranışını ritüelistik ve patolojik olarak ikiye ayırmıştır. Ritüelistik kendine zarar verme, birkaç kuşak boyunca sürekli tekrarlanan ve bir toplumun gelenek ve inançlarını sembolize eden davranışı ifade etmektedir. Üst kısımda yer verilen Aşe Kabilesi buna örnek olarak verilebilir. Bunun yanında kültürlerde daha az ritüelleştirilmiş ancak yine de kültürel olarak onaylanmış piercing, dövme ya da bazı plastik cerrahi gibi uygulamalarda altta yatan kolektif anlamlara vurgu yaparak buraya dâhil edilebilmektedir. Kendine zarar verme davranışı sosyal olarak kabul edilemez olarak değerlendirildiğinde ve toplumun geniş kesimleri tarafından uygulanmadığında patolojik olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla kültürden bağımsız bir kendine zarar verme davranışı tanımlaması yapılamamaktadır (21).

Bu araştırmanın ele aldığı kendine zarar verme davranışı ritüelistik ya da daha az ritüelleştirilmiş kültürel olarak kabul gören kendine zarar verme davranışları

değildir. Bu araştırmada kültürel olarak onaylanmayan kasıtlı ve doğrudan olan kendine zarar verme davranışına yer verilmiştir.

19. yüzyıl literatürü incelendiğinde kendine zarar verme vakalarının nadir kayıt altına alındığı görülmektedir. Kayıt altına alınan vakalarda ise, genellikle histerik olarak teşhis edilen kadınların kendine zarar verme davranışlarına ve cinsellikle bağlantılı kendine zarar verme davranışlarına yer verilmiştir (22). Literatürde yer alan kendine zarar verme davranışı ilk defa 1846 yılında Bergman'ın kendini körleme vaka raporudur (17). Bu raporda kendini çok büyük bir günahkâr olmakla suçlayan 48 yaşında manik depresif dul bir kadından bahsedilmektedir. Bu kadının sokaklarda çırıl çıplak dolaştığı raporda yer almaktadır. Hastaneye kaldırıldığında gözlerinin günahla dolu olduğu hissetmesi ile gözlerini çıkarttığı anlatılmaktadır (15). Sonraki yıllarda bu tutum özellikle psikanalitik çalışmalarda, genital yaralanmalar ve organ kayıpları ile sonuçlanan kendine zarar verme davranışı kastrasyon korkusu, mastürbasyon ve sapkın cinsel arzuların önüne geçmek için yapılan davranışlar olarak görülmüştür (3).

1938 yılında Karl Menninger'in "Man Against Himself" adlı eseri kendine zarar verme davranışı hakkında önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu kitapta Menninger, kendine zarar verme ve intihar eylemi arasındaki farka vurgu yapmıştır. Kendine zarar vermede, intihar eyleminde tüm vücudu sarar dürtülerinden farklı olarak, vücudun bir kısmına odaklanan dürtülerden bahsetmiştir (23). Bu noktada Menninger kendine zarar vermeyi ilk defa kendi kendini imha etmeyi önleme aracı olarak görmüştür. Kendine zarar verme davranışını bir kendini iyileştirme girişimi olarak tanımlayıp yaşam ve ölüm arasında bir uzlaşma olarak kavramsallaştırma çabasında olan ilk kişi Karl Menninger'dir.

1980'den itibaren kendine zarar verme davranışı, özellikle Armando Favazza'nın çalışmalarıyla ve "Bodies Under Siege" adlı eserinin yayınlanmasıyla profesyonel anlamda ilgi görmeye başlamıştır.

2.1.2. Kendine Zarar Verme Davranışının Tanımı

1980'den sonra profesyonel anlamda ilgi görmeye başlayan kendine zarar verme davranışı hakkında literatür de birçok kavram kullanılmaktadır. Bu durumda

kendine zarar verme davranışı kavramının iyi gelişmemiş ve literatürde tutarlı bir şekilde kullanılmadığını göstermektedir (2).

Literatürdeki kendine zarar verme davranışları tanımları yıllarıyla birlikte ele alındığında;

Farberow (1980), kendine zarar verme davranışını bireyin kendisine ciddi bir şekilde zarar verecek biçimde kendini kesmesi ya da vücudunun belirli bölümlerine zarar vermesi olarak tanımlamıştır (3).

Walsh ve Rosen (1988), kendine zarar verme davranışını bireyin amaçlı bir şekilde gerçekleştirdiği, ölümcüllük derecesi düşük olan ve toplumsal olarak onaylanmayan eylemler olarak ifade etmişlerdir (8).

Favazza (1989), kendine zarar verme davranışını çeşitli psikiyatrik bozukluklarla meydana gelen, bireyin bilinçli bir intihar niyeti olmadan vücut dokusunu değiştirmesi veya bozması eylemi olarak tanımlamıştır (4).

Favazza ve Conterio (1989), kendine zarar verme davranışını bireyin bilinçli intihar niyeti olmadan kasıtlı olarak vücut dokusunu değiştirmesi, tahrip etmesi veya başkalarının kendi vücut dokusunu değiştirmesine izin vermesini de içeren karmaşık bir davranış olarak görmüşlerdir (6).

Ghaziuddin ve ark. (1992), Kendine zarar verme davranışını bireyin bilinçli ölüm isteği olmadan, bireyin doku hasarı ile sonuçlanan kendine yönelik eylemi olarak ifade etmişlerdir (7).

LeBlanch (1993), kendine zarar verme davranışı, ortama uyamama ve hoşnutsuzluğun aynada yansıması olarak tanımlamıştır (8).

Suyemoto 1998 yılında, kendisinden önce yapılan tanımları inceleyerek geniş çaplı bir kendine zarar verme davranışı tanımı yapmıştır. Kendine zarar verme davranışı bireyin vücudunda küçük veya orta dereceli yaralamaya neden olan, toplumsal olarak onaylanmayan ve tekrarlayan bir davranıştır. Birey kendine zarar verdiği esnada psikolojik olarak rahatsız bir durumdadır ancak intihara teşebbüs etmemektedir. Bunlarla birlikte kendine zarar verme davranışı zekâ engeli ve otizmin karakteristik özelliği olan davranışlar biçiminde gerçekleşmemektedir (5).

Tüm bu tanımlar incelendiğinde ilgili literatürde kendine zarar verme davranışı konusunda bir fikir birliği olmadığı gibi, bu eylemin etiketi üzerinde de bir fikir birliği olmadığı görülmektedir. Kendini yaralama (self- wounding), kendini kesme (self- cutting), kendini incitme (self- injury), kendini sakatlama (self- mutilation), tekrarlayıcı kendine zarar verme (repetitive self- harm), kendi kendini yıkıcı davranış (self- destructive behavior), kasıtlı kendine zarar verme (delibarete self- harm), otogresyon (autoaggression), kişisel istismar (self- abuse), sembolik yaralama (symbolic wounding)…vb. terimler birbirini yerine kullanılmaktadır.

Bu kavram karmaşası içerisinde K. Madalyn Hicks ve Susan M. Hinck'in yapmış oldukları "Concept analysis of self-mutilation" literatürde önemli bir yere denk gelmektedir. Bu araştırmada araştırmacılar 2007 yılına kadar olan kendine zarar verme literatüründe hakemli dergilerde yayınlanan makaleleri ve Favazza (1996), Strong (1998) tarafından yazılmış olan iki kitabı incelemişlerdir. Çalışmalarının sonunda kendine zarar verme davranışını şu şekilde tanımlamışlardır. Kendine zarar verme davranışı, kişinin ezici duygusal acıyı daha kabul edilebilir fiziksel acıya dönüştürmek için kasıtlı olarak vücut dokusuna zarar vermesidir. Kişinin dokularında meydana gelen hasarlar ise aşırı duygusal şiddetin bir gösterimidir. Fiziksel hasardan sonra ortaya çıkan endorfin salınımı kişine bir rahatlama hissene sebep olmaktadır ve bu durum rahatlama, utanç ve kendinden nefret döngüsüne katkıda bulunmaktadır. Kişinin vücuduna dekorasyon amacıyla dövme ve delme işlemi yapması ya da plastik cerrahi ile değiştirmesi kültürel olarak onaylanmış sayıldığı için kendine zarar verme davranışı olarak kabul edilmemektedir (2).

Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı dördüncü baskısında (2000) kendine zarar verme davranışını duygu durum, dissosiyatif ya da sınır kişilik bozukluklarında davranışsal bir semptom olarak tanımlamaktadır. Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı beşinci baskısında ise (2013) ayrı bir başlık olarak, klinik ilgi odağı olabilecek diğer durumlar başlığı altında 'kendine zarar verme öyküsü' şeklinde yer almıştır (3).

Bu çalışmada Hicks ve Hinck'in çalışmasında tanımladıkları şekliyle kendine zarar verme davranışı ele alınacaktır.

2.1.3. Kendine Zarar Verme Davranışının Sınıflandırılması

Menninger (1938), bireyin kültürel bağlamında kendine zarar verme davranışının anlamının, zarar verilen vücut bölümünün ve bireyin kendine zarar verme derecesinin ifade edilmesinin önemini vurgulayarak kendine zarar verme davranışlarını sınıflandırmaya yönelik ilk girişimi yapmıştır. Menninger, kendine zarar verme davranışını nörotik (aşırı epilasyon, tırnak yeme gibi), psikotik (genital kendine zarar verme), organik kendine zarar verme, dinsel (kendini kırbaçlama), geleneksel (tırnak kesme, saç kesme) ve törensel (sünnet) olmak üzere sınıflandırmıştır. Ancak bu sınıflandırma pek kabul görmemiştir (23).

Menninger'den sonra 1983 yılında Pattison ve Kahan üç değişken üzerinden kendine zarar verme davranışı ele almışlardır. Farberow zaman ve farkındalık açısından birinci değişken olan doğrudanlığı tanımlamıştır. Doğrudan kendine zarar verme, kısa bir zaman periyotu içerisinde meydana gelmektedir ve birey gerçekleştirmiş olduğu eylemin etkilerinin farkındadır. Dolaylı kendine zarar verme davranışı ise, geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır ve birey eyleminin uzun dönem etkisinin farkında değildir ya da bu etkileri göz ardı etmektedir. Doğrudan kendine zarar verme bilinçli bir niyetin ürünü olarak görülürken, dolaylı kendine zarar verme ikincil bir sonuç olarak görülmektedir. Litman öldürücü etki olarak ikinci değişkeni tanımlamıştır. Kendine zarar verme davranışları ölüm olasılığı yüksek ve düşük olarak sınıflandırılmıştır. Farmer ise tekrarlama son değişkenini tanımlamıştır. Farmer davranışın tek bir defa ya da çoklu defa yapılması üzerinden bu değişkeni sınıflandırmıştır (24). Tablo 2.1' de Pattison ve Kahan'ın kendine zarar verme davranışı sınıflandırması görülmektedir.

Tablo 2.1. Pattison ve Kahan'ın kendine zarar verme davranışı sınıflandırması.

YÜKSEK ÖLDÜRÜCÜ ETKİ	İntihar girişimi BİR KEZ	Diyaliz gibi hayati tedavinin sonlandırılması BİR KEZ
ORTA DÜZEY ÖLDÜRÜCÜ ETKİ	İntihar girişimleri TEKRARLAYICI	Yüksek riskli performanslar TEKRARLAYICI
	Alışılmamış Kendine Zarar verme davranışı BİR KEZ	Akut Sarhoşluk BİR KEZ
DÜŞÜK ÖLDÜRÜCÜ ETKİ	Kendine zarar verme davranışı TEKRARLAYICI	Kronik alkolizm, Şiddetli obezite, aşırı sigara tüketimi TEKRARLAYICI
	DOĞRUDAN	**DOLAYLI**

Feldman kendine zarar vermenin klinik özelliklerini teorik önyargılardan arınmış bir şekilde ele almak amacıyla kendine zarar verme davranışını zarar verilen vücut bölümlerine göre sınıflandırmıştır. Sınıflandırmayı; bireyin cildini kesmesi (self-cutting of the skin), bireyin gözüne zarar vermesi/sakatlaması (ocular self-mutilation) ve bireyin cinsel organına zarar vermesi/ sakatlaması (genital self-mutilation) şeklinde üç başlık altında yapmıştır (25).

Winchel ve Stanley'in 1991'de yapmış oldukları sınıflandırmanın ise ortaya çıkan klinik durumlara göre olduğu görülmektedir. Bu sınıflama; zekâ engeli olan kişilerde görülen kendine zarar verme davranışı, psikotik hastalarda görülen kendine zarar verme davranışı ve karakter bozukluğu özellikle sınır kişilik bozukluğu olanlarda görülen kendine zarar verme davranışı olarak üç kategoride ifade edilmiştir. Ancak bu sınıflandırma psikoz ve karakter bozukluğu dışındaki farklı koşullarla ilişkili kendine zarar verme davranışlarını yakalayamamaktadır (26).

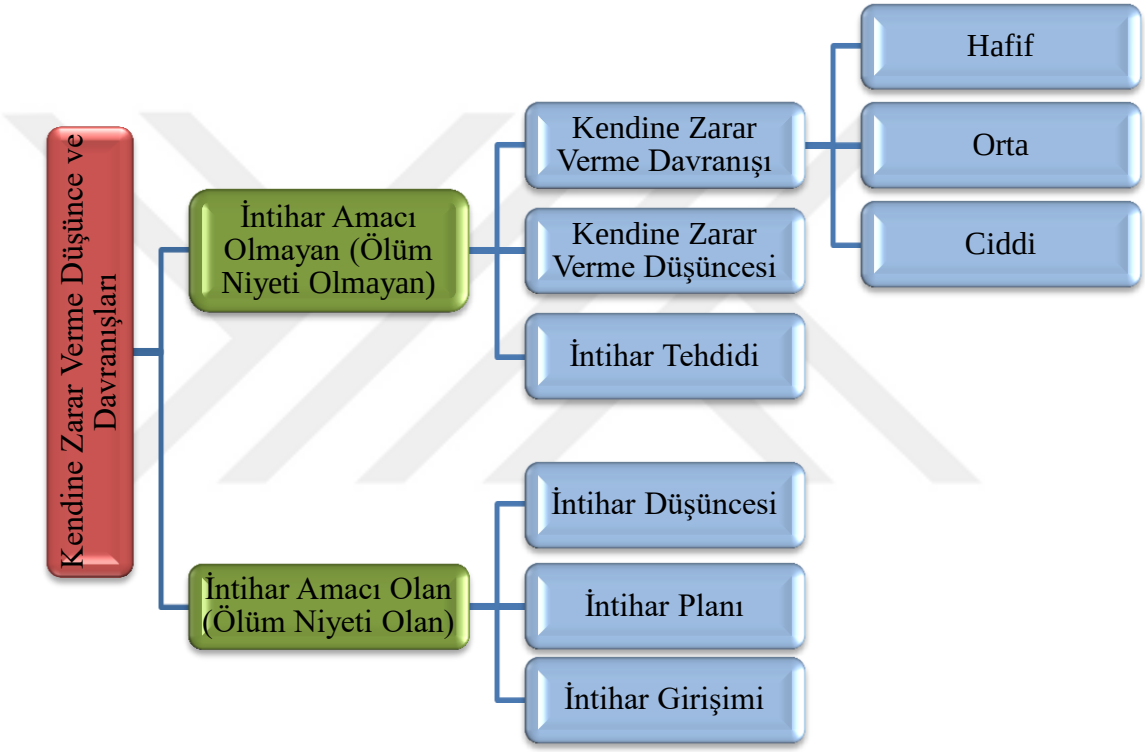
1993 yılında Favazza ve Rosenthal kendine zarar vermeyi genellikle dürtüsel bir davranış olarak görmüşlerdir ve majör, stereotipik ve yüzeysel/hafif olmak üzere üç gruba ayırmışlardır. Major grupta; bireyin hayatta kalmasını ciddi tehdit edebilen ya da bireyin vücudunda kalıcı hasarlar oluşturan kendine zarar verme davranışları tanımlanmaktadır. Göz çıkarma ve uzuv ampütasyonları bu gruba örnek

verilmektedir. Stereotipik kendine zarar verme davranışı kişisel ve sosyal bağlamdan bağımsız olarak monotonlukla ve bazen de ritmik bir şekilde tekrarlanır. Daha çok zekâ engelli, otizmli ve yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerde görülmektedir. Son grup olan yüzeysel/hafif kendine zarar verme ise üç alt başlığa ayrılmaktadır. Bunlar; kompülsif, epizodik ve tekrarlayıcı kendine zarar verme olmak üzere. Kompülsif kendine zarar verme saç koparma, deri çizme ve deri koparma gibi davranışları içermektedir. Epizodik kendine zarar verme deriyi kesme, deriyi yakma, deriyi oyma, kemik kırma ve yaraların iyileşmesine mâni olma davranışlarını içermektedir. Tekrarlayıcı kendine zarar verme ise bireyin kendine zarar verici davranışı karşı konulamaz hale getirmesi durumu olarak ifade edilmiştir (2, 27, 28).

Skegg'nin yapmış olduğu sınıflama ise, davranışın ölümcül olup olmama seviyesine göredir. Skegg bu sınıflamayı; geleneksel intihar yöntemleri, doku hasarı oluşturan kendine zarar verme ve görünür yaralanma olmadan diğer kendine zarar verme davranışları olmak üzere üç başlık altında yapmıştır. Geleneksel intihar yöntemleri; kendini asma, kendini silahla vurmak, yüksek bir yerden atlamak, kendini zehirleme, kendini bıçaklamak, kendine elektrik vermek, kendini suda boğmaya çalışmak, aşırı dozda ilaç içmek davranışlarını içermektedir. Doku hasarı oluşturan kendine zarar verme; kendini kesme, kendini yakma, deriyi çizmek, deriyi oymak, yaraların iyileşmesine müdahale etmek, kafasını ya da uzuvlarını bir yerlere vurmak, kendini çimdiklemek davranışlarını içermektedir. Son grup görünür yaralanma olmadan diğer kendine zarar verme ise; çimdikleme, saçını yolma, kendine zarar vermek için egzersiz yapmak, kendine ceza vermek için bir ihtiyacını göz ardı etmek, kasıtlı bir şekilde ilaç kullanmayı sonlandırmak, kasıtlı bir şekilde kendini aç bırakmak, kasıtlı olarak risk almak davranışlarını içermektedir (29).

Nock ise kendine zarar verme davranışlarını sınıflamadan önce ilk olarak araştırmacıların ve bilim adamlarının doğrudan ve dolaylı kendine zarar verme hakkında ortak ve net bir fikre sahip olduklarına vurgu yapmıştır. Sınıflandırmasını kişinin niyetli bir şekilde amacına yönelik davranışlarını içeren doğrudan kendine zarar verme davranışı üzerinden yapmıştır. Doğrudan kendine zarar verme davranışını temelde intihar amacı olan (ölüm niyeti olan) ve intihar amacı olmayan (ölüm niyeti olmayan) olmak üzere ikiye ayırmıştır. İntihar amacı olan kendine zarar verme davranışlarını intihar düşüncesi, intihar planı ve intihar girişimi olarak

sınıflandırmıştır. İntihar amacı olmayan kendine zarar verme davranışını ise intihar tehdidi, kendine zarar verme düşüncesi ve kendine zarar verme davranışı olarak gruplamıştır. Nock, bunlarla birlikte doğrudan intihar amacı olmayan kendine zarar verme davranışlarının sınıflandırılması hakkında resmi bir sistem olmadığını vurgulamıştır. Ancak araştırmacılar tarafından hafif (seyrek ve az ciddi), orta (daha sık ve ciddi, bazen tıbbi müdahale gerektiren) ve şiddetli (tıbbi müdahale gerektiren) olmak üzere genel bir sınıflandırma kabulü olduğunu vurgulamaktadır (30). Şekil 2.1'de Nock'un kendine zarar verme davranışı sınıflandırması şematize edilmiştir.



Şekil 2.1. Nock'un kendine zarar verme davranışı sınıflandırması.

2.1.4. Kendine Zarar Verme Davranışını Anlamaya Yönelik Kuramlar

Bir anlam yumağı olan kendine zarar verme davranışı; bireyin özelliklerinden, bireyin içerisinde yer aldığı çevrenin koşullarından ve bireyin deneyimlerinden etkilenmektedir. Bu noktada kendine zarar verme davranışı bireyin öyküsü ve öyküsünü şekillendiren koşullarla anlaşılabilmektedir. Dolayısıyla sadece bir kuram ya da yaklaşıma göre kendine zarar verme davranışını anlamaya çalışmak eksik kalacaktır. Ancak kuramlar ve yaklaşımlar kendine zarar verme davranışının

fonksiyonlarını ve ikincil kazanımlarını anlamaya olanak vermesi noktasında önemlidir. Bu kısımda araştırmanın bulgular kısmında ortaya çıkan ikincil kazanımları anlamaya yardımcı olan kuramlara yer verilmiştir.

2.1.4.1. Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik yaklaşımda kendine zarar verme davranışı ölüm- yaşam dürtüleri arasında bir uzlaşma, cinsel dürtülerin bir ifadesi ya da bu dürtülerin bastırılma şekli olarak görülmektedir.

Kendine zarar verme davranışını psikanalitik kuramlarla anlamaya çalışan Menninger (1938), kendine zarar verme davranışını bireyi intihardan koruyan kısmı bir intihar olarak açıklamıştır. Menninger'e göre, birey yıkıcı olan dürtülerini daha belirgin olan bir duruma çevirerek intihardan kaçınma girişiminde bulunmaktadır. Davranışın en temel sebebinin ölüm ve yaşam dürtüleri arasındaki çatışma olduğunu ifade etmiştir (23).

Suyemoto (1998) ise, kendine zarar verme davranışının bireyin cinsel memnuniyet sağlamasına, cinsel duygu ve eylemleri bastırmasına ya da cinsel olgunlaşmayı kontrol etmesine hizmet ettiğini ifade etmiştir (5). Daldin, Deborah adında bir gencin vaka raporunda kendine zarar verme davranışının cinselliğe hem olumlu hem de olumsuz yollarla bağlandığını ifade etmiştir. Bu vakada Deborah'nın kendine zarar verme davranışı sadece zarar meydana getirmekle kalmayıp aynı zamanda heyecan vermekte ve teşvik etmekte olduğunu ifade etmiştir. Bu vakayı destekler nitelikte Novick ve Novick (1987) mastürbasyon fantezisindeki dürtüleri kaldıramayan ergenlerde bu durumun kendine zarar verme davranışını ya da intihar dürtülerini tetiklediğini ifade etmektedirler. Deborah'ın duymuş olduğu suçluluk mastürbasyon suçluluğuna benzetilmiştir (31).

Bu açıklamalar daha çok klasik psikanalistlerin bakış açısını yansıtmaktadır. İlerleyen süreçlerde kendine zarar verme davranışını anlama noktasında temel alınan noktalar, dürtüler ve içsel çatışmalardan bebek ve bakım veren (anne) ilişkisine değişmiştir.

Obje ilişkileri kuramının temelleri Fairbairn ve Winnicott'un görüşlerine dayanmaktadır. Fairbairn ve Winnicott benliğin içsel ve dışsal nesnelerin ilişkisiyle şekillendiğini ifade etmektedirler.

Fairbairn klasik psikanalistlerin güdülenmenin asıl amacının haz olduğuna ilişkin görüşlerinin aksine, güdülenmenin temelinde başkalarıyla ilişki arayışı yer aldığını ifade etmektedir. Baştan itibaren bebekte ilişki arayan bir libidoya sahip kökensel bir ben bulunmaktadır. Bebek bu ilişki arayışı içinde engellenmesi durumunda engellenme ile baş etmek için içselleştirmiş bir nesne oluşturmaktadır. Bebeğin gerçekleştirmiş olduğu bu savunmanın amacı, dış dünyada gerçek nesne ile kurulamayan ilişkiyi telafi etmektir (32).

Winnicott ise çocuğun ilk dünyaya geldiğinde zamanda ve mekânda dağınık yani bütünleşmemiş deneyimler yaşamakta olduğunu ve bu deneyimler sayesinde çocuğun kendilik çekirdeğinin oluştuğunu ifade etmektedir. Kendilik bütünleşmesi annenin sağladığı çevrede ve anneyle ilişki içinde oluşmaktadır. Annenin çocuğun ihtiyaçlarına eş duyumlu yanıtlar vermesi çocuğun tutarlı bir kendilik duygusu geliştirmesinde ve iç dünyasının olgunlaşmasında önemli bir yere karşılık gelmektedir. Annenin çocuğun henüz bütünleşmemiş deneyimlerini ona aynalayarak (eş duyumlu yanıtlar vererek) çocuğun ihtiyaçlarını karşılaması çocuğun kendini her türlü tahminin kaynağı olarak görmesine ve tüm güçlülük yaşamasına sebep olmaktadır. Bu tüm güçlülük deneyimi ise çocuğun gelecekte dış dünyanın güçlükleri karşısında yıkılmayan bir kendine güven duygusu oluşturmasını sağlamaktadır (33).

Bu noktada Winnicott gerçek beni çocuğun gelişimi sırasında kendiliğinden oluşan bir olgu olarak sahte beni ise obje ilişkilerinin oluşmaya başladığı yaşamın ilk yıllarında annenin çocuğa eş duyumlu yanıtlar vermemesinden kaynaklanan bir olgu olarak tanımlamıştır. Annenin çocuğun duygusal tepkilerini karşılıksız bırakması sonucunda sahte ben oluşmaktadır. Bu durumda gerçek ben ihtiyaç ve taleplerinden vazgeçerek ve hızla annenin ya da dış çevrenin taleplerine göre kendini oluşturmaktadır. Temelde sahte ben gelişmemiş olan gerçek beni koruyabilmek için geliştirilmektedir. (34). Bu noktada kendine zarar verme davranışı erken dönem bakım veren- bebek ilişkisinde bebeğin duygusal

ihtiyaçlarının karşılanmamasından kaynaklanan sahte beni koruma yollarından biridir.

2.1.4.2. Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı yaklaşım, kendine zarar verme davranışını Skinner ve Bandura'nın görüşlerini birleştirerek açıklamaktadır.

Skinner'a (1904-1990) göre birey çevre üzerinde etkiye sebep olacak bir davranışta bulunmakta ya da bir işlem yapmaktadır. Sonrasında davranışı izleyen uyaranlar davranışın ileride tekrarlanması olasılığını artırabilmekte ya da azaltabilmektedir. Pekiştireçler bir tepkinin tekrarlanma olasılığını artıran uyarıcılardır (35). Ortama ödüllendirici bir şeyler katan pozitif pekiştireçler ve ortamdan nahoş bir şeyleri çıkaran negatif pekiştireçler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hem pozitif hem de negatif pekiştireçler davranışların öğrenilmesine ya da mevcut olan davranışların güçlendirilmesine sebep olmaktadırlar (36).

Bandura ise, bireylerin sadece Skinner'in ifade ettiği şekilde ilk elden yaşantıları yoluyla değil aynı zamanda bireyin başkalarını izleyerek ya da işiterek de davranışı gerçekleştirdiğine vurgu yapmaktadır. Sosyal öğrenme olarak ifade edilen bu süreç bireyin doğrudan yaşantısına gerek olmadan bireyin aile, akran ya da daha geniş çevresini gözlemlemesi yoluyla geliştirilen öğrenme yeteneğidir (36). Davranışçı yaklaşıma göre, kendine zarar verme davranışı sosyal öğrenme süreciyle öğrenilmekte olup pekiştirme süreçleriyle sürdürülüp kalıcı hale gelmektedir (5).

2.1.4.3. Ekolojik Sistem Yaklaşımı

Urie Bronfenbrenner (1917- 2005) insan gelişiminin bağlamsal etkilerini en ayrıntılı şekilde açıklayan ve risk-koruyucu faktörleri belirlemeye olanak veren ekolojik sistem yaklaşımını literatüre kazandırmıştır. Bu yaklaşımda dört ayrı sistem yer almaktadır. Çevrenin en iç halkasını oluşturan mikrosistem bireyin onu doğrudan etkileyen bağlamlardaki etkinlik ve etkileşimlerini içermektedir. İkinci düzey ise; ev, okul, komşular ve arkadaşlar gibi mikrosistemler arasındaki bağlantıyı sağlayan mezzosistemlerdir. Ekzosistemler bireyi içermeyen ancak bireyin içinde bulunduğu bağlamı şekillendiren ortamlardır. En dıştaki düzey olan makro sistemler

ise; kültürel değerleri, gelenekleri ve kaynakları kapsayan kültürel bağlamdır. Bronfenbrenner'a göre, çevre bireyi tek bir şekilde etkileyen durağan bir güç değildir ve bireyin değişmesi gibi çevrede sürekli değişmektedir. Değişimle ilgili bu zamansal boyuta ise kronosistem denilmektedir (35). Bu yaklaşım, çevresel faktörlerin bireye özgü faktörler kadar bireysel sorunların meydana gelmesinde rol oynadığına dikkat çekmiştir (37). Ekolojik sistem yaklaşımını benimseyen uzmanlar; bireylerle, ailelerle, gruplarla ve topluluklarla yapmış oldukları uygulamalarında dört boyutta etkileşimleri ve karşılıklı ilişkileri geliştirmeye odaklanırlar (38).

Podvoll (1969), çalışmasında kendine zarar verme davranışında bulunan ergenlerin içsel çatışmalarını kabul etmekte olup davranışının asıl nedeni olarak kişilerarası iletişim ve etkileşim süreçlerine vurgu yapmıştır. Kendine zarar verme davranışında bulunan kişilerin sıklıkla toplumla bağlantısı azalmış ve izole olmuş bireyler olduğuna dikkat çekmiştir (5).

Bu yaklaşıma göre sistemlerin herhangi birine etki yapan durum diğer sistemleri ve üyelerini de etkilemektedir. Bu noktada, fiziksel ve sosyal çevre bireyin kimliğine, yetkinliğine ve gelişimine olumlu ya da olumsuz katkıda bulunmaktadır (38). Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin; gelişimsel süreçleri, kendilerine dair oluşturdukları benlik algılarının gelişimi, deneyimleri ve davranışı gerçekleştirme süreci üzerinde gencin fiziksel ve sosyal çevresi belirleyici olmaktadır. Ayrıca ekolojik sistem yaklaşımı kendine zarar verme davranışına yönelik risk faktörlerini tanımlamaya olanak vermektedir.

2.1.5. Kendine Zarar Verme Davranışının Yaygınlığı

Tarihsel süreç içerisinde gerek bireyin gerek toplumun çeşitli amaçlarına dinsel ya da sembolik olarak hizmet eden kendine zarar verme davranışı 19.yy'da psikiyatri ve psikoloji dünyasında araştırma konusu haline gelmiştir. Kendine zarar verme davranışında bulunan bireyler üzerine çeşitli araştırmalar yapılmasına rağmen kendine zarar verme davranışında bulunan bireylerin davranışı gizli tutma eğilimlerinin yüksek olması ve yardım almak için çok az başvuruda bulunmaları davranışın yaygınlığı hakkında verilere ulaşmayı engellemektedir.

Alanda yapılan araştırmalarda net veri olmamasına rağmen araştırmacıların çoğu tarafından davranışın son yıllarda giderek artığına vurgu yapılmaktadır. Bazı araştırmacılar ise davranışın artmadığı ancak görünürlüğün arttığı savunmaktadırlar. Briere ve Gil tarafından yapılan çalışmada kendine zarar verme davranışının genel popülasyonun %4'ünde klinik popülasyonun ise %21'inde rapor edildiği ve görülme sıklığının cinsiyete göre değişmediği ifade edilmiştir (9). Klinik gruplar dışında genel popülasyona yönelik yapılan çalışmalarda toplum içerisinde bazı kesimlerin kendine zarar verme davranışı risk gruplarını oluşturduğu görülmektedir. Gençler, kadınlar, tutuklular ve yaşlılar başlıca risk grupları içerisinde yer almaktadır. Bu çalışmada ise bu risk gruplarından olan gençler ele alınmıştır.

2.2. Gençlerle Sosyal Hizmet

Sosyal hizmetin; tanımlanması, kavramlaştırılması ve uygulanması bir noktaya kadar yazarların ve örgütlerin ideal sosyal hizmet algısını yansıtmaktadır (39). Bu durumda sosyal hizmet disiplinine ilişkin yapılan tanımlamaların sayısının artmasına sebep olmuştur. Ancak mesleki ve akademik bir disiplin olan sosyal hizmetin ortak bir tanımının yapılması için Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu ortak bir tanımda uzlaşmışlardır. "*Sosyal hizmet; uygulamaya dayanan bir meslek ve sosyal değişimi, sosyal gelişimi, sosyal uyumu, insanların güçlenmesini ve insanların özgürleşmesini destekleyen akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliklere saygı sosyal hizmetin merkezinde yer almaktadır. Sosyal hizmet teorileri, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerli bilgilerle desteklenen sosyal hizmet, yaşamla ilgili zorlukların üstesinden gelmek ve iyilik halini artırmak için insanlarla yapıları birbirine bağlar"* şeklinde tanımlanmıştır (40, 41). Öne çıkan tanım çerçevesinde sosyal hizmet, sosyal adalet ve insan hakları ilkeleri doğrultusunda tüm bireyleri içeren bir bakış açısına sahiptir. Bu noktada sosyal hizmet, gençlerin güçlenmesini ve özgürleşmesini destekleyerek gençlik refahı alanının önemli bir bileşenini oluşturmaktadır.

Gençlerle yapılan sosyal hizmet uygulamalarının başarılı ve doyurucu olması için gençlik dönemine ilişkin bilgi ve becerilerin sosyal hizmet değerleri ışığında alana yansıtılması önemlidir. Bununla birlikte gençlerin biricik yaşam öykülerini

göz önünde bulundurarak yapılan uygulamaları gençlerin her biri içi farklı kılmak gerekmektedir.

Bu bölümde gençlerle sosyal hizmet uygulamalarına katkı sağlayacağı düşünülerek gençliğin tanımına, gençlik kuramlarına, gençlik dönemi özelliklerine ve sosyal hizmet disiplini içerisinde gençlerle çalışma ilkelerine yer verilmiştir.

2.2.1. Gençliğin Tanımı

Tarihsel süreç içinde toplumlar, kültürler ve değerler nasıl değişip dönüşüyorsa gençlik kavramı da belirli bir döneme ait olmayan sürekli olarak tanımlanan, anlamlandırılan ve anlamlandırıldığı şekliyle farklı alanları ve konuları içerisinde barındıran disiplinler arası bir kavramdır. Gençlik kavramı farklı tarihsel süreçlerde ve farklı toplumlarda farklı ele alınabildiği gibi aynı toplum içerisinde farklı disiplinler içerisinde de farklı yorumlanabilmektedir.

Gençlik döneminden Retorik adlı eserinde ilk bahseden düşünür Aristo'dur. Aristo'ya göre genç; isteklerini hemen eyleme dönüştürmek isteyen, bedensel isteklerine karşı koyamayan, istekleri geçici olan, çabuk parlayan ama çabuk sönen, tutkulu olan, huysuz olan, öfkeli olan bunlarla birlikte eli açık olan, iyimser olan, çabuk güvenen, çabuk bağlanan, yüksek amaçları olan ve sevgide de nefrette de aşırıya giden kişidir (42, 43). Sonraki dönemlerde insan zihninin çevreden etkilendiğini ileri süren John Locke gelişmeyi, çocukluğun ilk yıllarındaki zihinsel pasiflikten ergenlikle birlikte giderek artan zihinsel aktivitelere doğru bir süreç olarak tanımlamıştır. Locke'dan etkilenen Rousseau, çocuğun gelişmesinde aşamalar olduğunu ileri sürmüştür. Bu aşamaları; bebeklik aşaması (0-5 yaş), vahşi aşama (5- 11 yaş), Robinson Crusoe aşaması (11- 15) ve son aşama 15- 20 yaşları kapsayan duyguların olgunlaştığı, benmerkezcilikten onur ve saygıya doğru bir geçişin olduğu ve toplumsal kabulün önem kazandığı ergenlik aşaması olarak gruplandırmıştır (44).

Düşünürlerin üzerinde görüşler ifade ettiği gençlik dönemi, modern zamanlara kadar sosyal bir kategori olarak ele alınmamıştır. Tarım toplumlarında, çocuklar ve gençler aile bireylerinin ortak çalışmalarına dâhil olarak aile ekonomisine katkı sağlamaktaydılar. Ancak endüstrileşmenin beraberinde getirdiği uzmanlaşma ile eğitim süreleri uzamış ve aile ekonomisine katkı eğitim sonrasına

ertelenmiştir. Böylece merkezde çalışmanın yer aldığı modern zamanlarda çalışma öncesi dönem gençlik olarak isimlendirilmiştir. 19. yy ortalarında ise sosyal bir kategori olarak görülmeye başlanan gençlik hakkında ayrıntılı araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (45-47).

Literatür incelendiğinde ulusal ve uluslararası belgelerde gençlik tanımının yaş aralığı üzerinden yapıldığı görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO); gençliğin sabit bir yaş grubundan daha fazlası ve akıcı bir kategori olduğuna vurgu yaparak gençliği çocukluğun bağımlığından bir toplum üyesi olarak yetişkinliğin bağımsızlığına geçiş süreci olarak tanımlamıştır. Gençliği zorunlu eğitimden ayrılacağı yaş ile ilk işi bulduğu yaş aralığını olan 15- 24 yaş aralığında ifade etmiştir. Ancak eğitim süresinin uzaması ve işsizlik oranının artması bu aralıkların uzamasına sebep olabildiğini bu sebepten yaş aralığının değişken olduğunu vurgulanmıştır (48). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yapmış olduğu tanımda ise 10- 19 yaş grubu ergen olarak isimlendirilmektedir. 15- 24 yaş aralığı ise genç olarak isimlendirmektedir. Dolayısıyla genç insanların 10- 24 yaş grubunu kapsadığına vurgu yapılmıştır (49). Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Bankası (DB) ise 15- 24 yaş arasındaki bireyleri genç olarak tanımlamıştır (50). Ulusal belgelerde ise, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Gençliğin Korunması bölümünde gençliğe ilişkin bir yaş aralığı bulunmamaktadır. Devlet Planlama Teşkilatının 1963'ten günümüze kadar hazırlamış olduğu Kalkınma Planlarında ise yaş aralıkları değişmekle birlikte zamanla aralığın uzadığı görülmektedir. I. Beş Yıllık kalkınma planında herhangi bir yaş aralığına yer verilmemektedir. II. Beş Yıllık kalkınma planında 14- 24 yaş aralığı genç olarak tanımlanmıştır. III. Beş Yıllık kalkınma planında 14- 22 yaş aralığı kabul edilmiştir. IV. Beş Yıllık kalkınma planında yaş aralığı biraz daha genişleyerek 11- 24 olmuştur. Ufak değişmelerle birlikte X. Beş Yıllık Kalkınma planında gençlik dönemi 15-24 yaş aralığı olarak belirlenmiştir (51).

2018 yılı sonu itibariyle nüfusun %15,8' ini (12 milyon 971 bin 396) oluşturan genç nüfusun (52) psikososyal özelliklerini ortaya koyan gençlik kuramlarına ilişkin bilgi, gençlik dönemi özelliklerinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

2.2.2. Gençlik Kuramları

Gençliğe dair farklı disiplinler aracığıyla yapılan demografik, biyolojik, sosyolojik, psikolojik ve kültürel tanımların birbirleriyle ilişkilerinin kurulmaması gençliğe bakışta kopuk bir algı oluşturmaktadır. Gençlik dönemine ilişkin farklı disiplinlere ait kuramların birlikte incelenmesi; gençlerin ihtiyaçlarına ve sorunlarına ilişkin resmi netleştirmeye olanak sağlayacağı ve gençlik döneminin anlaşılmasında akademik çalışmalara daha esnek bir alan sağlayarak gençlik resminin daha net görünmesine olanak vereceği düşünülmektedir.

Sosyolojik yaklaşım, gencin biyolojik ve psikolojik süreçlerini tanımakla birlikte gençlik döneminin özelliklerinin belirlenmesinde etkili olan sosyal çevre üzerinde durmaktadır (44). Sosyolojik yaklaşıma göre gençlik, bireyin içinde yaşadığı toplumun bireye bir çocuk gözü ile bakamadığı ancak tam olarak yetişkin kabul etmediği bir dönemdir ve zaman içerisinde belirli bir nokta olarak gösterilemez. Zira değişik toplumlarda ya da kültürlerde gencin yaşam dönemi içerisindeki biçimi, içeriği ve süresi değişiklik göstermektedir (43). Gençlik dönemi olarak tanımlanan dönem ve bu dönemin gençte meydana getirdiği davranışlar bireyin içinde yaşadığı toplumun yapısına ve yapı içerisinde gencin olduğu yere göre değişmektedir.

Sosyolojik yaklaşım içerisinde gençlik konusunda yapılan çalışmalar temelde çatışmacı, sembolik etkileşimci ve yapısal-fonksiyonalist kuramlar olmak üzere üç başlık altında toplanılmaktadır.

Çatışmacı kurama göre, hızla değişen toplumlarda gençlerin yetişkin rollerini edinmeleri giderek zorlaşmakta ve toplumların karşı karşıya kaldıkları sorunlarla birlikte gençler de bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Teknolojik gelişmeler ve kültürlerarası geçişler genci yeni normlar ve yeni değerler benimsemeye zorlamaktadır dolayısıyla birbirlerine uymayan bazen birbirlerine zıt düşen değerler genci çatışma içerisine sürüklemektedir. Çatışmacı kuramların temsilcilerinden olan Karl Marx, gencin davranışlarının açıklanmasında ve gençlik dönemi özelliklerinin tanımlanmasında kültür, meslek, sınıf ve sosyal organizasyonların etkisine dikkat çekmiştir. Sembolik etkileşimci kuram ise, gençliği sosyal etkileşimi merkeze alarak açıklanmaya çalışmıştır. Sosyal psikoloji ile yakından ilişkili olup sosyal öğrenme teorilerinde olduğu gibi yetişkinlerin ne söylediklerinden daha ziyade nasıl model olduklarıyla ilgilenmektedir. Bu kurama göre; gençler toplumdaki normları,

değerleri, inançları ve fikirleri modelleme yoluyla öğrenip kişiliklerinin parçası haline getirerek topluma uyum sağlayabilmektedirler. Toplumu parçaları birbirine bağlı olan ve koordine edilmiş bir sistem olarak ele alan yapısal- fonksyonalist kuram ise, gençliği bir sosyal olgu olarak toplumun yapısıyla bütünleştirmiştir. Toplumsal yapıda meydana gelen değişmelerin doğrudan gençliği etkilediğine vurgu yapmış ve gençliği toplumun en dinamik kesimi olarak kabul etmiştir. Gençlerin yetişkinlerle toplumsal etkileşimde bulundukları süreç sağlıklı bir şekilde ilerletilebilirse gençliğin değişmeyi dengeleyici bir fonksiyonu yerine getireceğini vurgulamıştır (44).

Özet olarak sosyolojik kuramların birbirinden farklı olmakla birlikte birtakım ortak noktalara vurgu yaptığı görülmektedir. Bu noktalar gençliğin toplum içerisinde sayısal bir çoğunluğa erişerek görünür olduğu, toplum yapısındaki değişimlerin aynı oranda gençliği de etkilediği ve toplumda yetişkinlerle gençler arasında çeşitli konular etrafında birtakım farklılaşmalar olduğudur (53).

Psikoloji disiplini içerisinde gençlik konusu ele alınırken, daha çok gencin kendi dünyası içindeki duygu ve düşünceleriyle ilgilenilmiştir. Psikoloji literatüründe gençlik dönemi, kimi zaman "adolesan" kimi zaman "ergen" ve kimi zaman "gençlik" kavramlarıyla karşılık bulmaktadır. Bu üç kavram her ne kadar birbirinin yerine kullanılıyor olsa da gençlik kavramı ergenliği içine almakta olup üst yaş sınırı daha yüksektir. Bu noktada gençlik ergenliği kapsayan ve ergenliğin kronolojik özelliklerini gösteren bir dönem olarak ifade edilebilmektedir (54).

Şemin (1992); psikoloji literatüründe "adolesan" kavramını *"Adolescence, Its Psychology and Its Relation to Physiology, Anthropolog, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education"* yapıtında kullanan ilk kişinin G. Stanley Hall olduğunu belirtmiştir. Hall, evrimci bir yaklaşımı benimseyerek gençliği insanlığın tarihsel gelişiminde vahşilikten uygarlığa geçiş basamağı olarak görmüştür. Gençliği 14- 24 yaşları arasında, doğanın ikinci bir ruh doğumunu gerçekleştirdiği ve çocuğun toplumla çatışmaya girdiği fırtına ve stres dönemi olarak tarif etmiştir (43, 55). Hall, fırtına ve stres görüşüyle ergenliğin çatışma ve duygu durum dalgalanmalarıyla dolu olduğunu vurgulamıştır (56). Hall'a göre, gençler belirli hedeflere varmak ve eskiye karşı yenilik getirmek istemektedirler. Bu dönemde hırs ve acı gibi duygular ön plana çıkmaktadır (44).

Psikoloji yaklaşımı içerisinde ergenliği ele alan kuramlara değinmek gençlik dönemine ilişkin özellikleri anlamaya olanak sağlayacaktır. İlk olarak psikanalitik kuramcılardan Freud, ergenin hormonlarının yeni seviyelere ulaşması ve cinsel gücü kazanması üzerinde durarak ergenlik dönemini incelemiştir. Freud'un psikoseksüel kuramına göre psikolojik gelişimin temelinde, cinsellik ve saldırganlık olmak üzere iki güdü bulunmaktadır. Freud gelişim evrelerini ilk çocukluk yıllarıyla sınırlandırarak her aşaması bedenin belirli bir bölümüyle ilişkili olacak şekilde oral (0-1 yaş), anal (2-3 yaş), fallik (4-5 yaş), örtük/gizil (6-12 yaş) ve genital (12-18 yaş) aşama olarak sınıflandırmaktadır. Ergenlik dönemini kapsayan genital aşamada cinsel organlar uyarılmanın odak noktasını oluşturmaktadır ve olgun cinsel ilişkiler gerçekleştirebilmek bu evrenin en önemli görevi olmaktadır (57). Freud ergenlerin yaşamlarının gerilim ve çatışma ile dolu olduğu vurgulanmıştır ve gerilimi azaltmak için ergenlerin çatışmaları bilinç dışına attığını düşünmüştür (56). Freud'a göre ergenlik; cinsel heyecan, endişe ve zaman zaman kişilik bozukluklarının yer aldığı bir dönemdir. (44). Anna Freud ve Peter Blos, ergenlik sırasında yaşanan gerilimin aslında bir savunma mekanizması olmadığını bu durumun ergenlik döneminin kaçınılmaz, normal ve evrensel bir yönü olduğunu vurgulamışlardır. Bununla birlikte ergenlik döneminin köklerinde içgüdüsel güçlerin yer almadığını ergenin geçmişteki sevgi nesnelerinin yer aldığına vurgu yapmışlardır (56). Anna Freud' a göre ergen, yeni isteklerde bulunan, akranlarıyla daha fazla zaman harcamayı bu sebeple evinin dışında bulunmayı arzulayan ve daha özgür olmayı isteyen kişidir (44). Ergenlikle ilgili önemli çalışmalar yapan Erikson çalışmalarını cinsellik vurgusunun aksine kimlik üzerine yoğunlaştırmıştır. Zaman içerisinde bireyin karşılaştığı çatışmaları psikoseksüel olmaktan çok psikososyal olduğunu vurgulamıştır (58). İnsan motivasyonunun temel kaynağının cinsellik olmadığını temel kaynağın sosyal olmak ve başkalarıyla olmak isteği olduğunu ifade etmiştir. Erikson'un kuramında yaşam sekiz evrede gelişmektedir. Her bir evre bireyi gelişimsel bir basamak olarak çözülmesi gereken bir kriz ile yüzleştirmektedir ve bireyin bu krizleri başarılı bir şekilde yönetmesi beklenmektedir. Erkison'un ileri sürdüğü sekiz evre ve krizler, bebeklik dönemi krizi; güvene karşı güvensizlik, erken çocukluk dönemi krizi; özerkliğe karşı utanç ve kuşku, oyun çağı dönemi krizi; girişimciliğe karşı suçluluk, okul çağı dönemi krizi; çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu, ergenlik dönemi krizi; kimliğe karşı kimlik karmaşası, genç yetişkinlik dönemi krizi; yakınlığa karşı yalıtılmışlık, yetişkinlik krizi; üretkenliğe karşı

durgunluk/verimsizlik, olgun yaş dönemi krizi; bütünlüğe karşı umutsuzluk olarak sıralanmaktadır (57, 58). Ergenlik dönemi, Erikson'un beşinci gelişimsel basamağına (kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası) denk gelmektedir. Bu basamakta bireyden beklenen gelişimsel görevler, rollerini sağlıklı bir biçimde keşfedip ve yaşamlarında takip edecekleri yollara ulaşmaları ve olumlu bir kimlik kazanmalarıdır; eğer birey bunu başaramazsa kimlik karmaşası meydana gelmektedir (56).

Psikanalitik kuramların ergen literatürüne bilinçdışı süreçleri vurgulayarak yapmış oldukları katkılarının yanında bilişsel kuramlar bilinçli düşünceleri vurgulayarak katkı sağlamışlardır. Piaget'in kuramında dünyanın bilişsel olarak yapılandırılmasının temelinde organizasyon ve uyum süreci bulunmaktadır. Ergenler dünyayı anlamlandırmak için kendi deneyimlerini organize ederken bir yandan da çevrenin yeni taleplerine uyum sağlamaya çabalamaktadırlar (56). Piaget'in kuramında bireylerin, duyusal-motor (0-2 yaş), işlem öncesi (2-5 yaş), somut işlem (6-11 yaş) ve soyut işlem (11+ yaş) olmak üzere dört bilişsel evreden geçtiği görülmektedir. Ergenlik somut işlemden soyuta geçişi ifade etmektedir. Bu dönemden ergenler varsayımsal kavramlarla soyut düşünme yeteneğine sahip olmaktadırlar. Kazanılan yeni bilişsel yetenekler ergenlere davranışın iyiliğini ya da kötülüğünü düşünme ya da yargılama gücü kazandırmaktadır. Örneğin; ergenler bu dönemde ideal koşullara ilişkin hayaller kurabilirler ve ebeveynleriyle ideal koşulları kıyaslayabilirler. Problem çözümlerinde neden sonuç ilişkisi kurarak hipotezler geliştirebilirler (58, 59). Bilişsel gelişimde sosyal etkileşime önem veren Vygotsky ise ergenlerin daha yetenekli yetişkinler ve akranlarıyla olan sosyal etkileşimlerinin bilişsel gelişim için şart olduğuna vurgu yapmıştır. Özetle psikoloji literatüründe gençlik döneminin özelliklerini meydana getiren faktörlerin açıklanmasında psikanalitik, bilişsel ve öğrenme kuramcılarının önemli katkıları olmuştur.

Sonuç olarak; birçok farklı disipline ait gençlik kuramları, gençlik dönemi özelliklerinin anlaşılması noktasında gençlik çalışanları için önemli bir araç olmaktadır. Bir sonraki bölümde, bu kuramlar ışığında gençlik dönemi özelliklerine ilişkin bir çerçeve sunulmuştur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken; günümüzde değişimin temel parametreleri olan; ulusaldan küresele, modernden post-moderne, Fordist üretimden esnek istihdama ve sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş

gibi büyük ölçekte yapısal bağlamların değişmesi gençleri anlamayı ve anlamlandırmayı değiştirmekte ve dönüştürmektedir (60). Bu noktada gençlik alanında araştırma ya da uygulama çalışmalarına devam edenlerin, gençliğin içerisinde yer aldığı bağlamları, büyük ölçekte yapısal bağlamları ve bireysel yaşam deneyimlerini dikkate alarak çalışmalarını gerçekleştirmesi gerekmektedir.

2.2.3. Gençlik Dönemi Özellikleri

Sosyal hizmet uygulamalarının içeriğini hedef grubun ihtiyaçları belirlemektedir. Ancak araştırmanın öznesi olan kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle yapılacak uygulamaların etkin olması bu gençlerin dâhil olduğu büyük resmin betimlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu noktada, gençlik döneminin genel özelliklerine değinilmiştir.

Şemin (1992) genci çocukluk döneminden sıyrılıp yetişkinlik dönemine ulaşmaya çalışan bir varlık olarak tanımlamıştır. Gencin davranış özellikleri kendisini etkileyen fizyolojik, kültürel, duygusal unsurların genç tarafından anlamlandırılmasıyla meydana geldiğini belirtmiştir (43).

Yörükoğlu (2006), gençliği çocuklukla erişkinlik arasında 12- 21 yaşlarını kapsayan delikanlılık olarak da isimlendirilen uzunca bir dönem olarak tanımlamıştır. Gençlik döneminde bireyin;

- Kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir savaş içerisinde olduğunu
- Hızlı bedensel gelişmeyle birlikte cinsel uyanışın meydana getirdiği değişimlere kendini uyarlama çabası gösterdiğini
- Bir yandan büyümek için sabırsızlanırken bir yandan da çocuksu davranışlar göstermeye devam ettiğini
- Birçok arayış gibi kendini de aradığını
- Kimliğine kavuşabilmek için anne babasının etkisinden uzaklaşarak topluma karışmaya çalıştığını
- Arkadaş grubu içinde bağlılığa önem verdiğini belirtmiştir (61).

Her yaşam döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de bireyin başarması beklenilen bir takım gelişim görevleri bulunmaktadır. Gençlik dönemi özelliklerinin anlaşılmasında gençlerin gelişim görevlerini anlamak ancak gencin yaşam

deneyimlerini ve biricikliğini gözden kaçırmamak gerekmektedir. Gander ve Gander (2004), Havinghurts tarafından oluşturulan ergenlik gelişim görevlerini şu şekilde listelemişlerdir.

- Bedensel özelliklerini kabul etmek ve bedenini etkili biçimde kullanmak
- Eril ya da dişil bir toplumsal rolü gerçekleştirmek
- Her iki cinsten yaşıtlarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmak
- Ana babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığı gerçekleştirmek
- Ekonomik bir kazanç getiren mesleğe hazırlanmak
- Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmak
- Toplum içerisinde sorumluluk almak
- Bir dizi değer ve ahlaki sistemi kazanmak buna bağlı olarak bir ideoloji oluşturmak (59).

Bu gelişimsel görevlerin üzerinde durduğu dört psikososyal konunun her türlü gençlik çalışmasında dikkate alınması gerekmektedir. Bu konular; kimlik (birey olarak kim olduklarını keşfetmek, anlamak ve anlamlandırmak), özerklik (sağlıklı bir bağımsızlık duygusu oluşturmak), cinsellik ve yakınlık (başka insanlarla yakın ve özenli ilişkiler kurmak), cinsellik ve başarı (toplum içerisinde yetkin olmak)'dır.

Kimlik: Ergenlik döneminde kimlik gelişimini psikososyal kuramlar çerçevesinde Erikson'un ele aldığı görülmektedir. Bu dönemde daha önceki gelişim basamaklarında kazanılması beklenen temel güven, girişimcilik ve çalışma gibi görevler kazanılmadığında ergenin tutarlı bir kimlik oluşturması beklenemez. Kimlik duygusu "ben kimim?" ve "ne olacağım?" sorularına fazla bocalamadan tutarlılık ve süreklilik gösterecek şekilde yanıt vermesidir. Kimlik duygusunun sağlıklı bir gelişim göstergesi ergenin içsel olarak verdiği cevaplarla toplumsal olarak algılananların aynı olmasıdır (62). Ergenin kimliğinin gelişmesinde genetik ve biyolojik faktörler, bireyin içerisinde yaşadığı kültürel faktörler, bireyin içerisinde bulunduğu sosyal sınıfa bağlı olan faktörler ve içinde yaşanılan psikolojik ortama bağlı faktörler etkili olmaktadır. Psikolojik temelli belli başlı istekler ergenin kimliği şekillendirmektedir ancak bu isteklerin dışa vurum şekilleri ergenler arasında farklılık göstermektedir.

- Büyüme, gelişme ve güçlenme isteği

- İlerleme, olgunlaşma ve değişme isteği
- Bireysel bağımsızlık elde etme isteği
- Başarma ve güven kazanma isteği
- Beğenilme ve takdir edilme isteği
- Olumlu sosyal ilişkiler kurma isteği
- Mutlu olma isteği (55).

Özerklik: Ergenlik döneminde bireyler bağımsız olmak ve kendi hayatlarına ilişkin kararları kendilerini almak istemektedirler. Ergenlerin kendilerinin ve başkalarının gözünde birey olabilme mücadelesi olan özerklik; gencin beklentileri, korkuları ve yetersizlik duygularını da içine alarak genç ve çevresi için zor bir süreç olabilmektedir (58, 63, 64).

Cinsellik ve yakınlık: Cinselliğin biyolojik açıdan temel işlevi, üremeyi sağlayarak insan neslinin devamını sağlamasıdır. Psikolojik olarak ise, cinsel ilişkiden haz alma, sevgi, sevme ve sevilme gibi bireyin temel ihtiyaçlarının doyurulmasını sağlamaktadır. Bunlarla birlikte toplumun işleyişi, özelliği, değer yargıları, yasalar, sanat, tarih, cinsiyet rolleri, üretim, eş seçme ve evlenme tercihleri gibi pek çok alan ile ilişki içinde olması toplumsal düzeyde işlevini göstermektedir. Dolayısıyla cinsellik terimi cinsel ilişkiden daha fazla anlamı içerisinde barındırmaktadır (59, 65).

Başarı: Okul ve kariyere ilişkin uzun soluklu kararların çoğu ergenlik döneminde alınmaktadır. Alınan bu kararlar ise; ergenin okul başarısına, kendisini yeterli görmesine, potansiyeliyle ilgili değerlendirme yapabilmesine, ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından yapılan yönlendirmelere doğrudan bağlı olmaktadır (58).

2.2.4. Sosyal Hizmet Disiplini İçerisinde Gençlerle Çalışma İlkeleri

Gençlik döneminde tüm bireyler; biyolojik, psikolojik ve toplumsal değişimler yaşmaktadırlar. Ancak değişimlere uyum sağlamak kimi gençler için güç olabilmektedir. Bu süreçte gencin zorlukları yönetme şekli; gencin ailesiyle, topluluklarla ve daha geniş sosyal çevresiyle kurmuş olduğu etkileşimle bağlantılıdır. Gençlerin iyilik hali ve yaşam kalitesine doğrudan etkisi olan etkileşimler süreçlerde mikro, mezzo ve makro sosyal hizmet uygulamaları önemli bir yere karşılık gelmektedir.

NASW (2003), gençlerle sosyal hizmet uygulamalarında sosyal çalışmacılara rehberlik yapması için bazı standartlar belirlemiştir. Gençlik alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları,

- Gençlerin gelişimsel süreçleri hakkında bilgi temeline sahip olur.
- Gençlere ve ailelerine hizmet sağlayan kurumları ve kaynakları değerlendirme yeteneğine sahip olur. Bununla birlikte, ihtiyaç duyulan kaynakların geliştirilmesini savunur.
- Aile dinamikleri ve sistem teorisi hakkında bilgi temeline sahip olur.
- Kültürel açıdan yetkin bir şekilde uygulamalarını gerçekleştirir.
- Gençlerin kendi kendilerini güçlendirmelerine yardımcı olur.
- Gençlerin ihtiyaçlarını anlama ve bu ihtiyaçları karşılamak için kuruluşlar arasındaki iş birliğini savunur.
- Gençlere hizmet veren kurumlarda multidisipliner ekip çalışmalarına dâhil olur.
- Gençlerle ilişkilerinde mahremiyet ve gizliliğe dikkat eder.
- Gençlerin ihtiyaçlarına ilişkin politikaların geliştirilmesi ya da değiştirilmesi ve gençlik alanında çalışan tüm uzmanların yeterli çalışma koşullarına sahip olmasını savunur (66).

Gençlik alanında araştırma ve uygulama gerçekleştiren sosyal çalışmacıların; gencin; biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerini, içerisinde bulunduğu çevreyi ve gelişimsel görevlerini ele alınırken birtakım noktalara dikkat etmeleri gerekmektedir. İlk olarak, gençliğin sadece bir yaş grubu üzerinden tanımlanması kurumsal olarak yapılan çalışmalarda sistemin işleyişini kolaylaştırırken gençliği biyolojik bir veriye dönüştürmektedir. Bu şekilde bir tanımlama gençliği tarihsel ve toplumsal olaylardan etkilenmeyen bir kitle olarak görülmesine sebep olabilmektedir (45, 53). Diğer bir nokta, gençliğin araçsallaştırılmasıdır. Gençlik "toplumun en dinamik ve en geniş kesimi" ya da "yarınların teminatı" olarak görülerek gençlik üzerine yatırım yapılan bir nesneleştirmeye maruz kalmaktadır. Bir diğer nokta, gençliğin yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlanmasıdır. Böyle bir tanımlama ise, gençliği yetişkinliğe ulaşamama hali olarak ele almasından dolayı gençliğin eşit haklara sahip vatandaşlar olarak görülmesine engel olabilmektedir (67).

2.3. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerle Sosyal Hizmet

Gençlik, bireyin yaşamında değişimlerin ve dönüşümlerin gerçekleştiği önemli bir dönemdir. Bu dönemde her gencin bazı gelişimsel görevleri gerçekleştirmesi beklenir. Gelişimsel görevler kültürden kültüre farklılık göstermekle birlikte temelde dört psikososyal konu üzerinde durmaktadır. Bunlar gencin birey olarak kim olduğunu keşfetmesi, anlaması ve anlamlandırması açısından kimlik oluşturması; sağlıklı bir bağımsızlık duygusu geliştirerek özerk olması; başka insanlarla yakın ve özenli ilişkiler kurması ve toplum içerisinde yetkin olması anlamına gelen başarılı olması konularıdır. Bu konular bireyin tüm yaşamı boyunca görünür olmasına rağmen gençlik döneminde özel olarak belirginleşmektedir. Böylesi önemli konularla mücadele eden gencin birtakım sorunlar yaşaması muhtemeldir. Ancak bazı gençlerin böylesi önemli bir dönemde çeşitli ilişkisel ya da çevresel risk faktörleriyle karşılaşması gencin kendine zarar verme davranışında bulunma olasılığını artırmaktadır. Literatürdeki pek çok araştırmanın bu durumu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Bu araştırmalara örnek olarak; Favazza üniversite öğrencilerinin %14'ünden daha fazlasının kendine zarar verme davranışında bulunduğunu belirtmiştir (10-12). Yates ve ekibi, ortalama kendine zarar verme davranışına başlama yaşını 14 olarak ve davranışa başlama ve davranışı sonlandırma arasında ki ortalama süreyi ise 5.3 yıl olarak bildirmişlerdir (68). Bunlarla birlikte Morey ve ekibinin yaptıkları çalışmada yaşam boyu kendine zarar verme öyküsünün gençlerin %9,1'i tarafından bildirilmiştir (69). Ülkemizde çalışmalarda; kendine zarar verme davranışının lise öğrencileri arasındaki sıklığı %21,4 olarak bulunmuştur (13). Lise öğrencileriyle yapılan bir diğer çalışmada ise katılımcıların %57,5'inin hayatlarında en az bir kez kendine zarar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır (15).

Bu noktada; kendine zarar verme davranışında bulunan gençleri olumlu ya da olumsuz etkileyen çevrelerin ve çevreleriyle kurdukları etkileşimlerin değerlendirilmesi ilişkisel ve çevresel risk faktörlerinin belirlenmesine olanak verecektir. Bu şekilde bir değerlendirmenin kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin anlaşılmasını kolaylaştırıcı bir çerçeve sunacağı ve kendine zarar verme davranışa ilişkin müdahalelerin gerçekleştirileceği hedef alanların belirlenmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3.1. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlere İlişkin Risk Faktörleri

Gençlerin sağlıklı bir şekilde gelişim göstermeleri; aileleri, okulları ve daha geniş çevreleriyle güçlü ve anlamlı bağlantılar kurmalarına fırsat veren; fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal zararlardan uzak güvenli ve destekleyici çevreye bağlıdır. Dolayısıyla kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin davranışa ilişkin deneyimlerinin anlaşılması için risk faktörlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bölümde gençlik bağlamında kendine zarar verme davranışı risk faktörleri çocukluk örselenme yaşantıları; çevre, aile ve bakım veren özellikleri ve sosyal medya olmak üzere üç bölümde tartışılmıştır.

2.3.1.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları

Çocukluk, bireyin benliğinin şekillendiği bununla birlikte birçok davranışın ve yetinin kazanıldığı özel bir dönemdir. Bireyin ileride seçeceği yolların alt yapısı çocukluk döneminde şekillenmektedir. Bireyin tutarlı bir benlik oluşturması ve toplum içerisinde işlevsel olması çocukluk döneminde yaşadığı deneyimlerle doğrudan ilişkilidir. Çocukluk döneminde örselenmiş yaşantılara maruz kalan gençlerin hem çocukluk döneminde hem de sonrası dönemlerde çeşitli fiziksel, psikolojik ve kişilerarası sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Çocukluk örselenme yaşantıları içerisinde istismar, ihmal ve çeşitli çocukluk travmaları yer almaktadır.

Çocuğa kötü muamele, iç içe geçmiş birçok nedeni içinde barındıran ve hem çocukluk döneminde hem de ilerleyen dönemlerde ciddi sonuçlar doğuran bir sorundur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuğa yönelik kötü muameleyi; *çocuğun sağlığına, gelişmesine ve saygınlığına fiili veya potansiyel olarak zarar verecek her türlü fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ve ihmal* olarak tanımlamaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali; çocuğun ebeveynleri ya da çocuğun bakımından sorumlu olan bir yetişkin tarafından çocuğa karşı yapılan, profesyonel kişilerce uygun görülmeyen, toplumsal kabullere aykırı olan ve çocuğa hasar vererek gelişimini engelleyen eylem ya da eylemsizliklerin tümüdür (70). Çocuğa kötü muamele literatürde fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

Fiziksel istismar literatüre ilk defa Kempe (1962) tarafından "Dövülmüş Çocuk Sendromu" olarak adlandırılıp, ağır fiziksel şiddete uğramış küçük çocuklarda sık sık yaralanma ve ölümle sonuçlanan klinik bir durum olarak tanımlanmıştır (71). Sonrasında ise fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocuk veya gencin ebeveynleri tarafından ya da kendisinin bakımından sorumlu kişi tarafında fiziksel olarak yaralanması ya da yaralanma riski yaşaması olarak tanımlanmıştır (72). Bu hasar elle veya bir nesneyle gerçekleştirilebilmekte olup vurmak, itmek, sarsmak, yakmak, ısırmak, bir yere bağlamak, sıcak suyla haşlamak ve işkence yapmaya kadar geniş bir yelpazeyi içermektedir.

Birçok araştırmadan elde edilen sonuçlar, fiziksel istismarın bireylerde bilişsel, duygusal, davranışsal ve kişilerarası problemlere sebep olduğunu ortaya koymaktadır (73). İstismara uğrayan çocukların kişilerarası yaşadıkları problemlere ilişkin bulguları ortaya koyan çalışmalarda; fiziksel istismarın daha sonra meydana gelebilecek olan agresif davranışlar için risk faktörü olduğunu göstermektedir (74). Bununla birlikte fiziksel istismara uğramış çocukların sosyal davranışlarının ve akran statülerin incelendiği bir başka araştırmada, istismara mağduru çocukların akranlarına göre daha az sevildiği ve daha az popüler olduğunu ortaya koymuştur (75). 12 yaşından önce meydana gelen kötü muamele deneyimlerinin ergenlik döneminde akran ve arkadaşlık ilişkilerini nasıl etkilediğini anlamaya çalışan bir diğer araştırmada ise çocukluğunda kötü muameleye maruz kalmış gençlerin kötü muamele görmemiş gençlere göre uyum sorunları ve akranlarla yaşanan çatışmalar açısından önemli ölçüde farklı olduğu bulunmuştur (76). Bunlarla birlikte çocukluk dönemi istismar öyküsü olan bireylerin intihar girişimleri ve kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan araştırmalarda bulunmaktadır (77, 78). Psikiyatri servisinde yatarak tedavi görmekte olan 91 birey ile yapılan çalışmada bireylerin kendine zarar verme davranışı öyküleri fiziksel istismar, duygusal istismar ve duygusal ihmal ile ilişkili bulunmuştur (79).

Çocuklukta cinsel istismara maruz kalmak; çocuğun duygusal dünyasını derinden sarsmakta ve etkilerinin tüm yaşam boyu devam etmesiyle yaşantısını köklü olarak değiştirmektedir. Çocuk cinsel istismarı sosyoekonomik düzey, kültür, bölge fark etmeksizin her toplumda görülebilen bir sorundur (80).

Bulut'un aktarmış olduğu üzere, Keple ve Keple (1978) tarafından yapılan tanımlamada; cinsel istismar gelişimsel olarak henüz olgunlaşmamış ve yaşamını devam ettirebilmek için bir yetişkine bağımlı olan çocuk ya da ergenin tam olarak

kavrayamadıkları cinsel eylemlerde bulundurulmalarıdır. Engel (1991) ise cinsel istismarı yetişkin ya da cinsel istismar mağduru çocuktan yaşça daha büyük bir kimsenin kendini ya da çocuğu cinsel olarak uyararak tatmin sağlamak için gerçekleştirdiği eylem olarak tanımlamıştır (80). Ovayolu'nun aktardığı şekilde, Polat (2000) daha kapsamlı bir tanım yaparak cinsel istismarı bir yetişkin tarafından cinsel uyarılma amacıyla çocuğun cinsel suçlarda obje olarak kullanılması olarak ele almıştır. Bu yetişkin ya da çocuktan yaşça büyük bireyin aile içerisinden olması da ensest olarak tanımlanmaktadır (81). Bu noktada cinsel istismar; çocukla cinsel içerikli konuşma, çocuğa pornografik filmler seyrettirme, çocuğun çıplak bedenine dokunma ya da seyretme, çocuğun cinsel organlarına dokunmak, çocuğa mastürbasyon yaptırmaktan çocukla anal ya da vajinal ilişki kurmaya kadar genişleyebilmektedir.

Cinsel istismarın sonucunda meydana gelen psikolojik belirtilerin bir kısmı olaydan hemen sonra görülebildiği gibi bir kısmı da olayın üzerinden uzun zaman geçtikten sonrada ortaya çıkabilmektedir (82). Cinsel istismar öyküsü olan bireyler ve cinsel istismar öyküsü olmayan bireylerin karşılaştırmasıyla yapılan araştırmalarda cinsel istismarın depresyonla, kaygı bozukluğuyla, davranış bozukluğuyla, madde bağımlılığıyla, kendine zarar verme davranışıyla ve intiharla ilişkili olduğu belirtilmiştir (68, 83-85)

Dolayısıyla çocukluk dönemi kötü muameleye maruz kalmak gencin kendine zarar vermesi açısından risk oluşturmaktadır. Araştırmalarda kendine zarar verme davranışının istismara uğrayan çocuklarda yaygın olarak görüldüğü vurgulamaktadır. Kolk'un aktardığı şekilde, Green (1980), istismara uğrayan çocukların %41'nin kafasını vurmak, ısırmak, bedenini kesmek ve bedenini yakmak gibi kendine zarar verme davranışı gösterdiğini bulmuştur (86). 173 erkek 265 kadın örneklemi ile yapılan bir diğer çalışmada ise çocukluk dönemi cinsel istismarın hem erkekler hem de kadınlar için, depresyon, kronik kendine zarar verme, kendine zarar verme düşüncesi, intihar düşüncesi ve intihar girişimlerini öngördüğü bulunmuştur. Cinsel istismarın sıklığı ve şiddetiyle doğru orantılı olarak sonraki yıllarda o kadar fazla depresyon ve kendini yıkıcı davranış bildirilmiştir (87). Baral ve ekibinin ülkemizde ensest mağduru 42 kadınla yapmış oldukları çalışmalarında katılımcıların %33'nün kendine zarar verme davranışında bulundukları belirtilmiş olup cinsel istismar öyküsü ile kendine zarar verme davranışı arasındaki yüksek korelasyona

dikkat çekmişlerdir (88). Bu durumu Kolk (1989), erken çocukluk döneminde istismar mağduru bireylerin travmalarını kendine zarar verme davranışıyla tekrar bugüne getirmesi olarak yorumlamıştır. Mağdur olan bireylerin kendilerini tekrar travmaya maruz bırakma eğilimlerinde olduklarını ve bu eğilim temel sebebinin ise travma üzerinde bilinçli bir kontrol sağlamak olduğunu ileri sürmüştür (86).

Fiziksel ve cinsel istismardan sonra duygusal istismar ise; çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin çocuğa karşı psikolojik açıdan yıkışı etkilere sahip davranışları sergilemesi olarak tanımlanmıştır (DSÖ). Duygusal istismar çocuğun gelişimsel sürecine ket vuran, iyilik halini olumsuz olarak etkileyen ve duygusal ya da davranışsal boyutta çeşitli problemleri tetikleyen bir dizi tavır, tutum ve davranışı içermektedir (89). Çocuk ve gençlerde duygusal istismara sebep olan yetişkin davranışları çok geniş olmakla birlikte reddetme, aşağılama, yalnız bırakma, suça yöneltme, kendi çıkarları için kullanma, vaktinden önce roller verme ve korkutma olmak üzere sekiz başlık altında toplana bilmektedir (90). Duygusal istismar diğer istismar türleri içerisinde bulunabildiği gibi tek başına da görülebilmektedir ancak diğer istismar türlerine göre tanımlanması ve raporlanması en zor olandır.

Ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından duygusal istismara maruz kalan çocuklarda aileden uzaklaşma, kendine dair değersizlik hissine sahip olma, gergin olma, diğer insanlara bağımlı olma ve saldırgan özellikler gösterme durumları ortaya çıkabilmektedir (70). İşmen'in aktardığı şekilde, Carthy (1990) duygusal istismarın sebep olduğu iki önemli durumun düşük benlik saygısı ve olumsuz benlik kavramı olduğunu ileri sürerek duygusal ve fiziksel istismarın çocuğun gelişmekte olan benliğine sürekli bir saldırı olduğunu ifade etmiştir (90).

DSÖ'nun çocuk ihmali tanımından yola çıkarak, ihmal çocuğun bakımından sorumlu kişinin çocuğun fiziksel ya da duygusal ihtiyaçlarına cevap vermede başarısız olması ya da ihtiyaçlarını dikkate almaması durumudur.

Çocukluk dönemi örselenmiş yaşantılar istismar ve ihmal öykülerinin yanı sıra çocukta ağır stres meydana getiren çocukluk dönemi kronik hastalık, erken yaşta anne ve/veya babanın ölümü, ebeveynlerinin erken boşanması, ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin madde veya alkol bağımlısı olması, aile içi şiddete tanık olmak gibi öyküleri de içine almaktadır. Bu noktada kendine zarar

verme davranışında bulunan gençlere ilişkin risk faktörlerini daha kapsamlı ele almak için ailelerin ve bakım verenlerin özelliklerine bakmak gerekmektedir.

2.3.1.2. Çevrenin Ailenin ve Bakım Verenlerin Özellikleri

Vygotsky' ye göre, çocuğun kültürel gelişimindeki her işlev sosyal düzeyde ve daha sonra bireysel düzeyde olmak üzere iki kez görünmektedir. Başka bir ifadeyle ilk olarak, insanların arasında (inter-psychological) ve sonra çocuğun içinde (intra-psychological) ortaya çıkmaktadır. Bu durumda çocuğun tüm fonksiyonlarının bireyler arasındaki gerçek ilişkilerle ortaya çıktığı sonucunu doğurmaktadır (91). Toplum bireyler tarafından oluşturulan, korunan ve devamlı olarak yeniden inşa edilen bir yapıya sahiptir. Toplum olmadan kişinin kendini gerçekleştirmesi söz konusu olmadığı gibi onu oluşturan bireylerin kolektif büyüme süreçleri olmadan da toplum söz konusu olmamaktadır (33). Dolayısıyla bireyin gelişimi bireysel olgunlaşma kadar bireyler arası çevresel süreçlere de bağlı olmaktadır. Bu noktada ise her bireyin büyümesinde ve gelişmesinde yeterince iyi ve kolaylaştırıcı bir çevre çok büyük öneme sahiptir (33).

Palmer'in Trevarthen'den aktardığı şekilde, anne bebek arasındaki etkileşimi iletişim dansı olarak adlandırılmıştır. Bu etkileşim ilk aşamada anneyle bebeğin fiziksel yakınlığına ve kurulan göz temasına dayanmaktadır. Psikoloji literatüründe ise bu duruma duygusal bağ denilmektedir. Duygusal bağ çocuğun güven ve öz değer gelişimi açısından oldukça kritiktir. Shaw duygusal bağın çocuk için yemek yemek ya da nefes almak kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır (92). Kolk'un aktardığı üzere, Simpson ve Porter (1981), kendine zarar verme davranışlarının öncelikli olarak çatışma, suçluluk ya da süperego baskısı ile olmadığını, yaşamın ilk yıllarında çocuğa bakım veren kişilerinin çocuğa düşmanca yaklaşımıyla ortaya çıktığını ifade etmişlerdir (86). İstismarcı bir aile ortamında ebeveynlerin otoritelerini uygulaması keyfi, kaprisli ve mutlaktır. Bu ailelerde kurallar tuhaf tutarsız ve adaletsizdir. İstismar mağduru çocuk böyle bir ailede kötü muamelenin tahmin edilemez ve öngörülemez olmasından özellikle rahatsızlık duymaktadır (93). Çocuğa yönelik kötü muamelede bulunan bakım verenler toplumun her kesiminden olabildiği gibi sosyo- ekonomik yönden dezavantajlı gruplar içerisinde istismarının olasılığı daha yüksektir. Bununla birlikte çocuğa yönelik kötü muamelenin en sık meydana geldiği dönemler genellikle ebeveynlerin baş etme becerilerinin tükendiği

maddi sorunlar, işsizlik, ailevi tartışmalar, hastalık gibi durumların tetiklediği kriz zamanlarıdır. Ayrıca bakım verenlerin sosyal olarak dışlanmış olmaları, birinin ya da her ikisinin uyaran/uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olması ve psikotik sorunlarının olması çocuğa kötü muamele riskini artırmaktadır (70, 94).

Bunlarla birlikte aile içi şiddetin olduğu evlerde çocuklara daha ağır cezalar verildiği ve kötü muamelede bulunulduğu saptanmıştır. Aile içi şiddete tanık olan çocukların ise çeşitli davranış bozuklukları gösterdiği ve gelişim süreçlerinde gecikmelerin olduğu bulunmuştur (94, 95).

Dolayısıyla çevrenin, ailenin ve bakım verenlerin özellikleri gencin kendine zarar verme davranışı göstermesi noktasında risk faktörü olabilmektedir.

2.3.1.3. Sosyal Medya

Gençlerin kendine zarar verme davranışı üzerinde risk faktörlerinden bir diğeri ise sosyal medyadır. Günümüzde internet kullanımındaki artışla doğru orantılı bir şekilde sosyal medya kullanım sıklığı da artmaktadır. Medya kullanımı gençlerin sosyal ve duygusal gelişimlerini etkileme noktasında önemli bir yere karşılık gelmektedir (96). Gençlik dönemi bireylerin kim olduklarını keşfetmeye çalıştıkları, sağlıklı bir bağımsızlık duygusu oluşturmak istedikleri, başka insanlarla yakın ilişkiler kurmayı arzuladıkları ve topluluk içinde görünür olmaya çalıştıkları bilinmektedir. Sosyal medyanın gençlerin bu istek ve arzularına kısmen cevap verme özelliğine sahip olması sosyal medyadan en çok etkilenen grubunun gençler olduğunu da göstermektedir. İnternette “kendine zarar verenler” olarak yapılan bir taramada davranışla ilgili bilgilerin yanı sıra davranışı gerçekleştiren bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını paylaştıkları birçok foruma rastlamak mümkün olmaktadır.

Yapılan araştırmalar kendine zarar veren gençlerin riskli çevrim içi davranışta bulunma olasılıklarının artığını vurgulamaktadır (97). Whitlock ve ekibi 2006 yılında 400'ün üzerinde aktif web tabanlı kendine zarar veren mesaj panosu olduğunu belgelemişlerdir. Ancak sosyal medyanın kendine zarar verme davranışı üzerinde olumlu ve olumsuz etkisi tartışmalı bir konu olmaktadır. Murray ve ekibinin kendine zarar veren tartışma grubuna üye olan 102 bireyle yapmış oldukları araştırmanın bulguları tartışma grubunun kendine zarar verme davranışın şiddet ve

sıklığını azaltarak olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir (97). Bir diğer tematik çalışmada ise, kendine zarar verme olarak etiketlenen fotoğraflarda kendine zarar verme davranışının açıkça belirtilmediği ve görüntülerin kendine zarar vermeye veya intihara teşvik etmediği bulunmuştur (98). Messina'nın çalışmasında ise, kendine zarar verme davranışı gösteren üyelerden oluşan grupların üyelerin birbirine duygularını açığa vurmada ve acil müdahalelerde yardımcı olması açısından yaralı olduğunu gösterirken davranışı normalleştirme ya da kendine zarar verme biçimleri açısından öneriler sunması açısından tehlikeli olduğunu ortaya koymuştur (99). 17- 25 yaş arasında 12 genç ile yapılan çalışmada gençlerin çoğu sosyal medyada sunulan hikâyelerden etkilendiğini dördü ise hikâyenin kendine zarar verme davranışı göstermesine sebep olduğunu bildirmişlerdir (100). Sonuç olarak sosyal medyanın doğrudan kendine zarar verme davranışının nedeni olmasa da çeşitli imge ve mesajlarla davranışa destek olması açısından risk oluşturduğu görülmektedir.

2.3.2. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlere Yönelik Psiko-sosyal Müdahaleler

Kendine zarar verme davranışının yaygınlığı tam olarak bilinmese de davranışının gençler arasında giderek arttığına ilişkin birçok araştırma mevcuttur. Bu bağlamda kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin yaşamlarıyla ilgili zorluklarla baş etmek, iyilik hallerini artırmak ve davranışın toplumdaki seyrini azaltmak için gerçekleştirilen müdahale şekillerine bakmak gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yönelik üç psikososyal müdahaleye yer verilmiştir.

2.3.2.1. Gelişimsel Grup Terapisi

Gelişimsel grup terapisi, 12-18 yaşları arasında kendine zarar veren gençlerin tedavisi için özel olarak geliştirilen bir müdahale şeklidir. Gelişimsel grup müdahalesi, olumlu ve düzeltici bir terapötik ilişki kurarak gençlerin gelişimine yardımcı olmak ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulmuştur (101).

Müdahale iki aşamada gerçekleştirilmektedir.

1. Aşama: Her hafta yeni temaları içeren toplamda altı oturumdan oluşan akut aşamadır. Oturumların içerikleri, kendine zarar verme davranışının gençler üzerindeki etkisini azaltmak için önerilerde bulunan araştırmalara dayanmaktadır. Temalar gençlerin; okul problemlerini, akran ilişkilerini, aile içi problemlerini, umutsuzluklarını, olumsuz duygu yönetimi ve öfke yönetimini içermektedir.

2. Aşama: Akut aşamadan hemen sonra başlayan ve katılımcı gençlerin tercihlerine göre 12 aya kadar devam edebilen uzun aşamadır. Bu aşamada genel grup sürecine odaklanılarak, gençlerin akut aşamada öğrendikleri teknikleri ve stratejileri güçlendirmek amaçlanır. Bu aşamada grup temelli teknikler kullanılır. Bu tekniklerin kullanılmasındaki amaç, gencin yoğun duygularıyla etkili baş etmeyi öğrenmesi ve kalıcı hale getirmesini sağlamaktır (102).

2.3.2.2. Gençlerle Diyalektik Davranış Terapisi

1990'dan itibaren duygulara ve düşüncelere karşı çıkan veya onları değiştirmeye çalışan akımların yerini duygu ve düşünceleri kabullenmeye ve farkındalığa dikkat çeken akımlar almıştır. Diyalektik davranış terapisi, Marsha Linehan tarafından sınırda kişilik bozukluğu olan bireylerle yapmış olduğu çalışmalarla şekillenen kişilerarası ve çevresel faktörleri hedef alan kapsamlı bir müdahale şeklidir. Davranışçı terapi, diyalektik felsefe ve Zen pratiklerinden türetilen bir dizi prensip ve strateji kullanılmaktadır (103, 104).

Gençlerle Diyalektik Davranış Terapisi Rathus ve Miller tarafından standart yetişkin diyalektif davranış terapisinden uyarlanmıştır. Temelde, gencin davranışsal becerilerinin artırılması ve uyumsuz davranışlarının azaltılması yer almaktadır (102). Birçok klinik çalışma, DDT-G'nin intihar ve intihar amacı gütmeyen kendine zarar verme davranışlarının azaltılmasında etkili olduğunu göstermektedir (104).

DDT-G; bireysel terapi, beceri eğitimi, telefon görüşmeleri ve konsültasyon ekibi toplantıları olmak üzere dört modül bulunmaktadır (103).

Müdahale, haftalık bir saat olan bireysel görüşmeler ve iki saat olan çoklu grup görüşmelerinden oluşmaktadır. Bireysel görüşmelerde odak, gencin motivasyonunu korumak ve geliştirmektir. Bu noktada, beceri eğitimi gruplarında öğrenilen yeni beceriler bireysel görüşmelerde rol canlanlandırma, terapistin olumlu

davranışları taktir etmesi, standart bişişsel terapi yöntemleriyle pekiştirilir. Beceri eğitimleri haftada bir defa ortalama iki saat sürecek şekilde grup şeklinde yapılmaktadır. Beceri eğitimlerinde temel odak, farkındalık sağlamak, duygu düzenlemek ve kişilerarası etkililik gibi modüller yer almaktadır. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle beceri geliştirme gruplarında, duygulanımı düzenleme, strese dayanıklılık, kişilerarası ilişkilerde etkili olma ve kimlik karmaşası gibi konularda etkili baş etme becerileri kazandırmak hedeflenir. Bunlarla birlikte öğrenilen becerileri pekiştirmesi ve kriz oluşmadan müdahale imkânı için telefonla izleme görüşmeleri yapılır. Son olarak, terapist, beceri eğitmenleri ve grup terapisti düzenli aralıklarla toplanarak genç hakkında konsültasyon yaparlar (28, 102, 103).

2.3.2.3. Gençlerle Mentalizasyona Dayalı Müdahale

Gençlerle mentalizasyona dayalı müdahale, kendine zarar verme davranışında bulunan gençle haftalık olarak gerçekleştirilen 50 dakikalık bireysel görüşmeler ve gencin ailesiyle aylık olarak gerçekleştirilen 50 dakikalık aile görüşmelerinden oluşmaktadır. Bağlanma teorilerine dayanan mentalizasyona dayalı müdahale şekli, genç ve ailesinin düşünce ve duygularla davranışları anlama yeteneğini artırarak kendini kontrol etme aynı zamanda davranışın etkilerini düzenleme yeteneğini geliştirmeyi amaçlamaktadır (105).

Gençleri duygusal olarak zorlayan süreçlerde kendilerinin ve başkalarının duygularını doğru bir şekilde anlamasını ve temsil etme becerisini geliştirmeyi hedefler. Müdahale dört aşmada gerçekleşir.

1. Aşama: Kendine zarar verme davranışımda bulanan genç; DSM teşhisi, intihar riskinin, zihinselleştirmenin, kişilerarası fonksiyonların, uyuşturucu ve alkol kötüye kullanımının değerlendirilmesini içeren piskososyal bir değerlendirmeden geçmektedir.

2. Aşama: Kendine zarar verme davranışında bulunan her bir genç; kriz anında ne yapabileceğini, görüşebileceği bir profesyonel iletişim bilgilerini ve acil durumda kişisel ihtiyaçlarına ilişkin bir kriz planı hazırlar.

3. Aşama: Terapi sürecidir. Yapılandırılmış bir süreç yerine katılımcı gencin mevcut kişilerarası deneyimlerine ve zihinsel durumlarına odaklanılır.

4. Aşama: Öğrenilmiş tekniklerin sürdürülmesi, genci bekleyen zorluklar ve ayrılık meseleleri ele alınır. Aile oturumlarında aile bireylerinin çatışma bağlamında zihinselleştirme yeteneğini geliştirmek asıl amaçtır (102).

2.3.3. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerle Sosyal Hizmet Uygulamlarında Etik İkilemler

Sosyal hizmet müdahalelerinde sosyal çalışmacının birçok etik ikilemle karşılaşması muhtemeldir. İkilem, sosyal çalışmacının iki seçenek arasında kalarak zor bir seçim yapması gerektiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bir diğer ifadeyle karar verilmesi gereken bir durumda, sosyal çalışmacının bağlı olduğu mesleki değerlerin çatışması etik ikilemi oluşturmaktadır (37).

Gençlerle uygulamalarına devam eden sosyal çalışmacılar, müdahaleleri sırasında bir dizi zorlukla karşılaşmaktadırlar. Normal gençlik gelişim sürecinde genci beklemekte olan karmaşalara hangi aşamadan sonra klinik bir müdahalenin yapılması gerektiği bu zorluklardan sadece biridir. Sosyal çalışmacılar, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle gerçekleştirdikleri müdahalelerde zorlukların yanında birtakım ikilemlerlede karşılaşmaktadırlar. Bu durumda temel ikilem; sosyal hizmetin temel değerlerinden olan gizlilik ile ebeveynlerin bilgi alma hakkının çatışmasından meydana gelmektedir.

Gizlilik, müracaatçıyla ilgili bilgilerin mahremiyetini korumak için sosyal çalışmacı ve müracaatçı arasında yapılan anlaşmadır. Sosyal hizmet müdahalelerinde gizlilik genellikle mutlak ve göreceli olarak tasarlanmaktadır (106). Gençlik dönemi özellikleri, ilgili literatür ve kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin profesyonel yardım sürecine az dâhil olmaları göz önüne alındığında gençle sosyal çalışmacı arasında kurulan güven ilişkisi gencin iyileşme sürecinde kritik bir basamak olduğu söylenilebilir. Gizlilik ilkesinde hasas olmamak, gencin utanç verici bir deneyim yaşamasına ya da damgalanmasına sebep olabilir.

Dolayısıyla bu etik ikilem karşısında en kritik nokta eylemi gerçekleştiren gencin bu eylemi hangi amaç için gerçekleştirdiğine doğru karar vermektir. Bu durumda sosyal çalışmacının kendine zarar verme davranışı hakkında yeterli bilgiye sahip olarak davranışı intihar davranışından ayırmasını gerekli kılmaktadır. İlgili literatür ışığında kendine zarar verme davranışının doğasını anlamak davranışı intihar eylemlerinden ayırmaya olanak verecektir. Sosyal çalışmacılar mesleki değerlerin öncelik sırasında güvenliği diğerlerinden önde tutmaktadırlar. Ölüm riski yüksek olan bir yöntemle kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerde durumun ebeveynlerin bilgisine sunulacağı ve bunun sebebi paylaşıldıktan sonra gizlilik bozulmalıdır.

Sonuç olarak, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle çalışmalarına devam eden sosyal çalışmacıların etik ikilemler karşısında;

- Kendine zarar verme davranışı hakkında sağlam bilgi temeline,
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler hakkında duyarlılığa,
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle uygulama becerisine,
- Yasal süreçlerle ilgili bilgiye,
- Etik karar alma sırasında; değerler hiyerarşisi bilgisine ve etik analiz gerçekleştirme becerisine sahip olması gerekmektedir.

2.4. Kendine Zarar Verme Davranışınında Bulunan Gençler ile İlgili Çalışmalar

Ülkemizde yapılan çalışmalarda; Zoroğlu ve arkadaşlarının (2003) 862 lise öğrencisiyle yapmış olduğu çalışmada, lise öğrencilerinin kendine zarar verme davranışı ve intihar girişimlerinin istismar, ihmal ve dissosiyasyonla olan ilişkisi ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, gençler arasında kendine zarar verme davranışı oranı %21.4 olarak bulunmuştur. Ayrıca kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin kendine zarar verme davranışında bulunmayan gençlere göre daha çok istismar ve ihmal anlatıları olduğu belirtilmiştir (13). Aksoy ve Ögel (2005) 21 yaşın altında olan sokakta yaşayan 194 çocuk ve gençle yapmış oldukları çalışmada, kendine zarar verme davranışının sıklığını ve madde kullanımıyla olan ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuncunda, kendine zarar verme oranı %20.6 ve kendine zarar verme davranışı olan çocuklarda ve gençlerde madde kullanımı %76.4

bulunmuştur (7). Lüleci (2007) 1258 ergenle yaptığı çalışmasında, ergenlerin kendine zarar verme davranışlarını psikiyatrik ve sosyokültürel özellikler açısından ele almıştır. İki aşamada gerçekleştirilen araştırma sonucunda, ergenlerin yarıdan fazlasının (%57) kendisini en az bir kez yaraladığı bulunmuştur. Bununla birlikte, kendine zarar verme davranışında bulunan ergenlerin duygusal ve fiziksel kötüye kullanıma daha fazla maruz kaldıkları bulunmuştur. Kendine zarar verme davranışında bulunan ergenlerin duygularını tanımada zorluk yaşadığına, benlik saygılarının düşük olduğuna ve öfke kontrolünde zorlandıklarına işaret edilmiştir (15). Toprak ve arkadaşlarının (2011) yapmış oldukları çalışmada; 636 üniversite öğrencisi arasında kendine zarar verme davranışı, intihar düşüncesi ve intihar girişimlerinin korelasyonları ve yaygınlıkları tanımlanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, yaşam boyu kendine zarar verme sıklığının %15,4, intihar düşüncesi sıklığının %11,4, intihar girişimlerinin sıklığının %7,1 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte, düşük gelirin, tatmin edici olmayan aile ilişkilerin ve sigara- alkol kullanımının kendine zarar verme davranışıyla korelasyonu ortaya konulmuştur (107). İdiğ-Çamuroğlu (2014) tarafından yapılan araştırmada 1000 üniversite öğrencisinin kendine zarar verme davranışıyla intihar ihtimalinin, çocukluk örselenmeleri ve saldırganlık arasındaki ilişki araştırılmıştır. Gençler arasında kendine zarar verme davranışı oranı %28,5 olarak ifade edilmiştir. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerde %14.7 oranında intihar girişimi ve %33.3 oranında intihar girişimi bulunmuştur (108).

Yurtdışı literatürde, kendine zarar verme davranışının sıklıkla ergenlikle beraber görülmeye başladığına ilişkin çalışmalar mevcuttur.

Herpertz (1995) ve Favazza (1989), kendine zarar verme davranışının genellikle ilk olarak 14 ila 24 yaşları arasında görüldüğünü ortaya koyan çalışmaları mevcuttur (6, 109). Klonsky (2011) 439 gençle yaptığı çalışmasında, intihar amacı olmayan kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin ortalama davranışa başlama yaşını 16 bulmuştur (110). Avrupa'daki Genç Yaşamların Korunması ve Güçlenmesi Projesi (SEYLE) kapsamında 11 Avrupa ülkesinde 12.068 gençle yapılan çalışmada kendine zarar verme davranışının ergenlerde ve genç yetişkinlerde daha fazla görüldüğünü belirtilmiştir (111). Kanada'da 424 gençle yapılan bir başka araştırmada, gençlerin %15 (16 erkek, 48 kız)' inin kendine zarar verme davranışında bulunduğuna işaret edilmiştir (112). Hollanda'da 12-18 yaş

arasında 1.417 gençle yapılan çalışmada, kendine zarar verme davranışı gösteren ergenlerin oranı %13.71 olarak bulunmuştur (113). İngiltere'de yapılan 7-16 yaş arası 665 gençle yapılan bir araştırma da gençlerin %8 (N=53) kendine zarar verme davranışı gösterdiği bulunmuştur (114).

Bununla birlikte yapılan yurtdışı literatür taramasında, kendine zarar verme davranışının cinsiyete göre farklı olup olmadığına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Klonsky ve arkadaşlarının (2003) araştırmasında, katılımcılar kendilerine yöneltilen *"çok gergin olduğumda, fiziksel olarak kendime zarar vermek bir şekilde beni sakinleştiriyor"* ifadesine erkeklerin %2.5 kadınların ise %2.4 tarafından onaylamıştır (115). Whitlock (2006) tarafından 2875 gençle yapılan çalışmada kendine zarar verme davranışında bulunan kadınların oranı hemen hemen erkeklerin oranına eşit bulunmuştur (12). Yaklaşık eşitlik ifade eden bu araştırmaların yanında kendine zarar verme davranışının kadınlarda erkeklerden daha fazla göründüğüne dair daha fazla araştırma bulunmaktadır (27, 116). Hawton ve arkadaşlarının (2002) 15- 16 yaş arasındaki 398 gençle yapmış oldukları çalışmada kasıtlı kendine zarar verme davranışı gösteren kadınların (%11.2) oranının erkeklerin (%3.2) oranından yaklaşık 3,5 kat daha büyük olduğu görülmektedir (117). Benzer şekilde Morey ve arkadaşlarının (2008) 15-17 yaş 3.881 gençle yapmış oldukları çalışmada, genç kızların (%13.9) genç erkeklere (% 4.3) göre kendine zarar verme oranı daha yüksek bulunmuştur (69). Skegg (2005) yapmış olduğu araştırmasında; işsizlerin, eğitimi yarım bırakanların ve sürekli bir meşguliyetleri olmayanların çalışanlara ya da eğitime devam edenlere göre daha fazla risk altında olduğunu ifade etmiştir (29).

Literatürde bireyin doğum sırasıyla kendine zarar verme davranışında bulunması arasında ilişkiyi ortaya koyan araştırmalar mevcuttur. Sultana ve Latif (2010) tarafından yapılan araştırmada ergenlik döneminde saldırganlığın cinsiyet ve doğum sırasıyla ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma 16-18 yaş arasında 100 (50 erkek ve 50 kız) lise öğrencisinden oluşmaktadır. 50 erkek öğrenciden 25 ilk çocuk 25 son çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Aynı durum kız öğrenciler içinde söz konusudur. Çalışma bulguları erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha agresif olduğunu göstermekle birlikte son doğan çocukların ilk doğan çocuklardan daha agresif olduklarını da göstermektedir (118). Bu çalışmaya benzeyen diğer bir araştırmada Argys (2006), ergenlikte riskli davranışlar göstermeyle doğum sırası ilişkisini incelenmiştir. Ortanca ve son doğan çocukların riskli davranışlar gösterme

olasılığı ilk doğanlara göre yüksek bulunmuştur (119). Kirkcaldy (2008) psikiyatri kliniğinde 2553 çocuk ve ergenle yaptığı çalışmada, doğum sırasının hem intihar hem de kendine zarar verme davranışlarıyla ilişkili olduğunu ve ortanca çocukların bu tür davranışları sergileme olasılığı daha yüksek olduğunu bulmuştur (120).

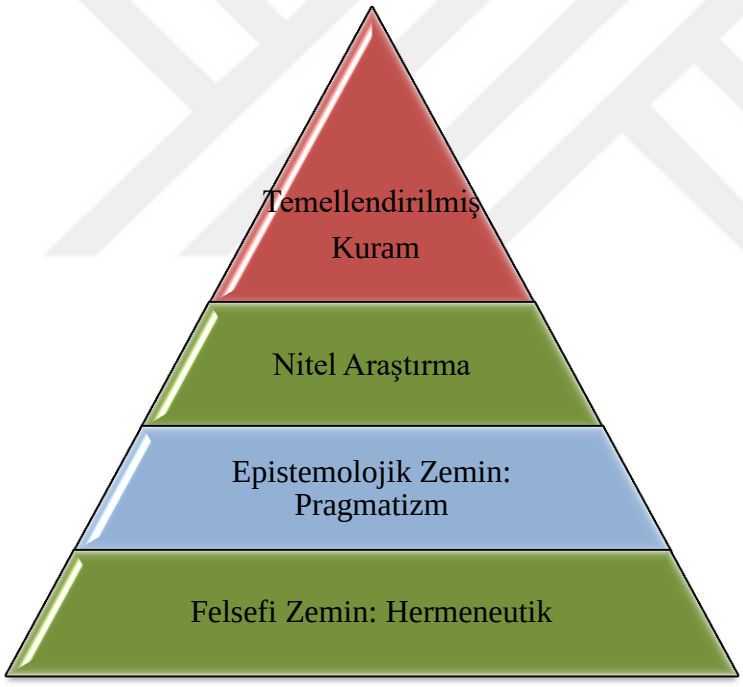
Literatürde düşük sosyoekonomik düzey, düşük gelir ve yoksulluğun kendine zarar verme davranışı için risk oluşturduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Yates ve ekibinin (2008) 164 bireyle, çocuğa kötü muamele ve kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiyi görmek amacıyla yaptıkları çalışmada düşük gelirli ve karma cinsiyetli topluluk örneğinde kendine zarar verme davranışının öne çıktığını ifade etmişlerdir (68). Bununla birlikte kendine zarar verme davranışının her sosyoekonomik seviyede görüldüğüne ilişkin bulgularda literatürde yer almaktadır (29, 110).

Bununla birlikte, intihar girişimiyle kronik hastalıkların ilişkisini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Karasouli ve ekibinin (2014) yapmış oldukları araştırmada multipl sklerozlu veya evre beş kronik böbrek hastalığı olan 14 hasta ile görüşülmüştür. Araştırmanın sonucunda kronik fiziksel hastalığın etkisi ile intihar ve risk faktörleri arasındaki ilişki açıklanmıştır (121).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma sürecinde kullanılan yöntem, teoriyi araştırmadan elde edilen verilerle birleştirerek araştırmanın omurgasını oluşturmaktadır ve araştırmanın ayakta durmasını sağlamaktadır.

Corbin ve Strauss nitel araştırmaların bilimsel araştırmaların yaygın kanunlarına (anlamlılık, teori gözlem uyumu, tutarlılık, doğrulanabilirlik) tutunması gerektiğini ancak bunların nitel araştırmaların gerçeklerine ve sosyal olguların karmaşıklığına uygun olması için yeniden tanımlanması gerektiğine dikkat çekerler. Her keşif yolculuğunun, temellendirmek ve açık olmak koşuluyla kendi prosedürlerini geliştirebileceğini vurgularlar (122). Buradan yola çıkarak, bu bölümde araştırma yönteminin niçin ve hangi amaç için kullanıldığı temellendirilmiş ve araştırmanın nasıl yürütüldüğü açıklanmıştır.



Şekil 3.1. Araştırmanın yöntem basamakları.

3.1. Nitel Araştırma Tercihi

Araştırmacı pozitivizm ötesi paradigmaların niteliklerini benimsemiş ve araştırma süreci boyunca bunları yansıtmıştır. Yıldırım ve Şimşek Scwartz ve Ogilvy'den aktardığı üzere; pozitivizm ötesi paradigmaların niteliklerini; gerçeklik

karmaşıktır, heterarşi düzendir, evren holografiktir, gelecek ve yön belirsizdir, ilişkiler doğrusal değildir ve karşılıklı nedensellik vardır, değişim morfogenetiktir ve gözlemci belirli bir bakış açısına sahip katılımcıdır olarak ifade etmişlerdir (123).

Araştırmada benimsenen yaklaşım olan nitel araştırmanın; şemsiye bir kavram olması, birçok disiplin tarafından kullanılması ve kullanıldığı bağlama göre tanımlanması nedeniyle ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Nitel araştırma, tanım yerine belirli özelliklerle ifade edilmektedir.

Yin (2011) nitel araştırmanın tanımını yapmak yerine beş temel özelliğini ifade etmiştir. Nitel araştırma;

1. Gerçek dünya koşulları içerisinde insanların yaşamlarına yükledikleri anlamlarla çalışır.
2. Çalışılanların bakış açılarını ve deneyimlerini temsil eder.
3. İnsanların içerisinde yaşadığı bağlamsal koşulları kapsar.
4. İnsanların sosyal davranışlarını anlamaya yardımcı olmak amacıyla mevcut ya da ortaya çıkan kavramlar hakkında fikir sahibi olmaya olanak sağlar.
5. Araştırma süreci boyunca tek bir kaynaktan veri toplamak yerine birden fazla kaynaktan veri toplamaya odaklanır (124).

Stake (2010) ise nitel araştırmaların özelliklerini;

1. Araştırmacının sezgilerine saygı duyar.
2. Bulguların araştırmacıyla konunun etkileşiminden meydana geldiği gerçeğini baştan kabul eder.
3. Her yerin ve zamanın kendine özgü olduğunun farkındadır.
4. Genellemelere karşı durur.
5. Bulgular okuyuculara açık bir deneyim sunar olarak sıralamıştır.

Bununla birlikte nitel yaklaşımı benimseyen araştırmacıların; çalışılan konuyu indirgemeci değil bütüncül olarak ele aldıklarına, özgünlüğe ortaklıktan daha çok önem verdiklerine ve insanların bakış açılarını, referans çerçevelerini ve değer bildirimlerini anlamaya çalıştıklarına vurgu yapmıştır (125).

Bu niteliklere paralel olarak; araştırmanın amacının genelleme yapmak olmaması, fakat olayı tüm bütünlüğü, karmaşıklığı, bağlamı içerisinde ele almak istemesi ve nicel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara cevap

araması araştırmanın nitel yaklaşım ile yapılmasını gerekli kılmıştır. Bireylerin olgulara ilişkin bir algıları olmadığı sürece olguların birey açısından bir anlamı olmayacaktır. Dolayısıyla kendine zarar verme davranışı, belirli bir bağlam içerisinde meydana gelen, eylemi gerçekleştiren gencin anlam dünyasında önemli bir yere karşılık gelen ve birkaç değişkene indirilemeyecek kadar karmaşık bir olgudur. Bu noktada araştırmacı; kendine zarar verme davranışında bulunan gençler hakkında bağlamından bağımsız evrensel gerçekler bulmak yerine, derinlemesine irdelenmiş durumlarla belirli koşullar altında oluşan verilerin bir sentezini sunarak alanda çalışan sosyal çalışmacılara, kendine zarar verme davranışı ile ilgili yaşanmışlığı ya da şahitliği olan meslek elemanlarına ve ailelere faydalı olmaya olanak sağlayacağını düşündüğü metodolojiyi seçerek, hermeneutik zeminde pragmatik olarak araştırmayı yürütmüştür. Bu çerçeve süreç boyunca araştırmacının derin anlamlar ve çeşitli yaşam deneyimleri yakalama fırsatı sağlamıştır.

3.2. Araştırmanın Felsefi ve Epistemolojik Zemini

Bu bölümde, çalışmanın temelini oluşturan felsefi ve epistemolojik zemine yer verilmiştir. Felsefi zemin, hermeneutik bağlamında; epistomolojik zemin ise, pragmatizm bağlamında ele alınmıştır. Hermeneutik bağlamında "anlama" kavramı üzerinden ve pragmatizm bağlamında bilgi ve bilginin edinimi üzerinden bir tartışma yürütülmüştür.

Hermeneutik, hermeneutikos sözcüğünden gelmekte olup açık olmayanı açık hale getirmek ya da anlamın yorumlanması olarak tanımlanmaktadır. Hermeneutiğin ilk izlerini Grek mitolojisinde bulunmaktadır. Tanrı Hermes, tanrıların mesajlarını insanların anlayacağı şekilde yorumlayarak insanlar dünyasına aktaran tanrıdır (126). Antik Çağ'da sofistler, hermeneutiği sözel olanın arkasında yatan anlamın dinleyiciler tarafından açığa çıkarılmasını sağlayan bir sanat olarak görmüşlerdir. Platon'un "İon Diyoloğu" eseride hermeneutiğe sanat olarak bakışın bir örneğidir (127). Hristiyanlığın başlangıç döneminde, dini metinlerin altında yatan daha derin hakikatlere ulaşmak amacıyla tercih edilen bir yöntem olmuştur (126).

Felsefik hermeneutik, burada kısaca belirtilen geniş bir tarihsel bağlam içerisinde şekillenmiştir ve bu süreç içerisinde üç farklı tanımı ortaya çıkmıştır. Felsefi hermeneutik;

- Metinleri anlama ve yorumlamanın genel öğretisi,
- İnsan davranışlarının ve eserlerinin anlaşılmasının genel öğretisi
- İnsanın kendi ontolojik temellerini anlama olarak tanımlanmıştır (128).

Her üç tanımda muhtevasında bir "anlama" eğilimi barındırmaktadır. Dilthey, yaşantı ve anlama kavramını birleştirerek bu birleşimi tinsel ve sosyal bilimlerin önemli bir özelliği olarak ifade eden ilk düşünürdür (128). Dilthey bilginin elde edilmesi sürecinde doğa bilimlerinin, genel ve nedensel yasaların kabullerini içeren açıklama yöntemini kullandığını ancak tekil insan varoluşunun büyük formlarının (dil, din, ekonomi, kültür, hukuk, siyaset, ahlak, sanat, felsefe gibi kültür öğeleri ve bunlarla meydana gelen insani yaşama formları) açıklamayla doğrudan ele alınabilecek alanlar olmadığını ifade etmiştir (126, 129, 130).

Dolayısıyla eylemi gerçekleştiren gencin anlam dünyasında önemli bir yere karşılık gelen kendine zarar verme davranışı ancak yaşamın içinden bir bakışla anlaşılabilmektedir. Bu durumda, araştırmanın konusu olan kendine zarar verme davranışında bulunan gençler, bir açıklama nesnesi değil bir anlama nesnesi olarak ele alınmıştır.

Dilthey anlamayı, psişik yaşamın duyusal olarak verili olan işaretlerinden yola çıkarak bu psişik yaşamın bilgisine ulaşma süreci olarak tanımlamıştır. Bu sürece pozitif bilimlerden farklı olarak içsel gerçeklik ve yeniden kurma kavramları eşlik etmektedir. Süreç boyunca bireylerin psişik durumlarını anlamak; onların davranışlarını, seslerini ve vücut hareketlerini kavrayarak sonrasında bunları içselleştirerek gerçekleşmektedir. Yabancı varoluşu, öncelikli olarak bireye dıştan (sesler, jestler ve eylemler) verilidir. Dışsal işaretler, yeniden kurma yöntemiyle bireyin kendi varoluşunda içsel olanla birleştirerek anlamlandırır. Bireyin anlamayı gerçekleştirebilmesi için kendi dışında olan herşeyi yeniden kurması gerekmektedir (104, 131). Bu bağlamda anlama, bireylerin varlıklarla sürekli etkileşim içerisinde bulunduğu ortak paylaşılan bir dünyada gerçekleşmektedir (126). Bu duruş, Descartes ile başlayan bağlamından yalıtılmış özne merkezli epistomolojiye karşı bir duruştur. Bu şekilde ifade edilen bir anlama, öznesi ile nesnesi arasında ya da daha doğru bir ifadeyle iletişimi başlatan ve iletişime dâhil olan iki özne arasında bir yakınlığın kurulmasıyla başlamaktadır.

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençleri kendi öznel deneyimlerinden yola çıkarak anlamayı amaçlayan bu çalışmada sadece dışsal süreçlere değil aynı zamanda araştırmacının içsel deneyimlerinede kulak verilmiştir. Bu bağlamda araştırmacı, kendine zarar verme davranışında bulunan gençleri nesneleştirmeden ya da marjinalleştirmeden mümkün olduğunca uzak durarak kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin derin anlamlarını ve yaşam deneyimlerini anlamaya çalışmıştır.

Heidegger hermeneutiği, yaşamın içerisinde varlığın varlığını anlama çabası olarak tanımlamıştır. Anlamayı bir bilgi modundan çok bir varlık modu olarak ele alarak anlayışı epistemolojik zeminden ontolojik zemine doğru kaydırmıştır. Bu durumda yaşamdan bağımsız olarak bireylerin nesneler hakkında düşünmesi nesneleri tam olarak yansıtmamaktadır (132).

Araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacı; kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yüklenmek istenilen kalıplara mümkün olduğunca mesafeli durmuş ve kendine zarar verme davranışında bulunan gençleri, yaşamın içinde dışsal deneyimler ve içsel deneyimleri birleştirerek anlamaya çalışmıştır. Yaşamın içinde elde edilen veriler, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde derin anlamlarını yakalamaya olanak sağlamıştır.

Pragmatizm, 19. yüzyılın sonunda Amerika merkezli olarak ortaya çıkmış ve sonrasında geniş bir coğrafyaya yayılmış bir düşünce akımı olarak tanınsa Pierce'e göre pragmatizm aslen düşünceleri açık ve seçik hale getirmede ve kavramların anlamlarını belirlemede bir yöntemdir (133). Tarihsel izleri sürüldüğünde; anlama, bilgiye ve bilimsel yönteme ilişkin savunduğu fikirlerle sosyal bilimlerde yeni perspektifler oluşturmuştur (134).

- Pragmatizm bireylerin olaylar karşısında kendi gerçekliklerini inşa ettiklerine dikkat çekerek anlam oluşturma sürecinde bireyin aktif rolüne vurgu yapmaktadır.
- Anti- kartezyen bir yaklaşım olan pragmatizm, bireyin kendi varlığının bilincine mantık yoluyla ulaşabileceği düşüncesine karşı olarak bireylerin kendilerini diğer insanlar aracılığıyla tanıyabileceğini, fikirlerin ancak diğer

fikirler ile görünürlük kazanacağını ve kavramların diğer kavramlar ile açık ve seçik olacağını savunmuştur (134, 135).

- Pragmatizmin evren anlayışında; sabit, durağan, monist ya da düalist klasik töz anlayışlarının yer almamaktadır. Bunun yerine öznenin bağlamına göre varoluş kazanan tözler öne sürülmektedir (136).
- Pragmatizm epistomolojide hem pozitivizmi hem de metafizikçi tecrübeciliği reddetmektedir. Pragmatizm ve pozitivizm, dogmatik fikirlere karşı durmaları ve ilkeler yerine olgulara odaklanmaları ikisi arasında ortak yönlerdir. Ancak ikisi arasında önemli farklılıklarda bulunmaktadır. Pozitivizmin doğrulanma ilkesi, sosyal bilimlerde yapılan araştırmaların değer yargılarından bağımsız olarak yapılması gerektiğini savunur. Pragmatizmde ise, değerler bireylerin davranışlarıyla bağlantılı olduğu noktada göz ardı edilmemelidir (137).
- Pierce inancı, insanı eyleme hazırlayan faaliyet olarak tanımlamış ve düşünmenin asıl işlevinin inanç üretmek olduğuna vurgu yapmıştır. Bu noktada bireylerin düşünceleri gözlenebilir olgulardır. Bireylerin davranışlarına bakarak ne tür düşünceler içerisinde olduğu anlaşılabilmektedir (134, 138). İnanç oluşturma süreci bir yolculuk olarak düşünülürse, yolculuğun başlangıç noktasını şüphe (eyleme teşvik eden ve tatmin olmayış durumu) ve bitiş noktasını inanç (eyleme hazırlayan ve tatmin oluş durumu) oluşturmaktadır. Yolculuk sırasında kullanılan vasıta ise düşünmedir. Bu yolculuğu Pierce araştırma olarak isimlendirmiştir ve sadece araştırma sayesinde gerçek şüpheden sağlam bir inanca geçişin mümkün olacağını savunmuştur.
- Pierce inançların sabitlenmesinde tarihsel olarak etkili olmuş inat, otorite ve a priori yöntemlerin bahseder ve bunlardan ziyade tatminkâr bir yol olan bilimsel yöntemin kullanılmasını savunur. Pierce bilimsel yöntemle elde edilen bilgilerin tecrübeye dayandığını ve mutlak kesinlik üretmediğini savunmuştur (139). Pragmatizmde, gerçeklik belirsizlik içerisindeki bir devamlılığı ifade ederken doğruluk belirli önermelerin doğaya ayna tutmasından ziyade önermelerin başka önermelerle olan ilişkisinin anlamlı olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu noktada, insan bilgisinin doğruluğa ilişkin mutlak bir kesinliği söz konusu olmamaktadır. Bunun yerine bilginin

doğruluğu; deneyimlere dayalı sabitlenmiş bir inancı ve dinlenme halinde bulunan bir düşünceyi ifade etmektedir.

- Pierce geleneksel çıkarım yöntemleri olan tümdengelim ve tümevarıma ek olarak abdüksiyonun farklı bir çıkarım şekli olduğunu savunmuştur. Pierce'e göre tümdengelim yönteminin sonuçlarına atfedilen anlamın kendi bünyesinde hali hazırda mevcut olmasından dolayı totolojiktir ve yeni bilgi üretme sürecine katkı sağlamaktadır. Bilgi üretme sürecini tümevarım ve abdüksiyon arasındaki etkileşim olarak ifade etmiştir (140).

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler, her ne koşulda olursa olsun çevrelerinden etkilenmekte ve çevrelerini etkilemektedirler. Bu etkileşimli ortam içerisinde kendi gerçekliklerini inşa etmekte ve hayattaki her şey gibi kendine zarar verme davranışını anlamdırma sürecine aktif olarak katılmaktadırlar. Pragmatizmin evren ve töz anlayışıyla ilişkili olarak kendine zarar verme, değişen koşullar karşısında sürekli olarak değişmekte ve dönüşmekte olan bir olgudur. Bu noktada nitel araştırma desenlerinden temellendirilmiş kuramla yapılan bu araştırmanın amacı kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle ilgili gerçekler ya da kesinliği olan cümleler kurmak değildir. Araştırmanın ana amaçlarını belirleyen sorulara cevap olacak verilerin bir sentezini oluşturmaktır.

1. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin sosyal sahnelerinde hangi problemler yer almaktadır?
2. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler sosyal sahnelerinde bulunan problemleri nasıl ele almaktadırlar?
3. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yönelik yapılacak başarılı çalışmaların sonuçlarını etkileyebilecek stratejiler nelerdir?

3.3. Araştırmanın Deseni: Temellendirilmiş Kuram

Temellendirilmiş kuramın tarihsel olarak ortaya çıkması, nicel ve nitel araştırma yaklaşımları arasında birtakım gerginlikler meydana geldiği 1960'lı yıllara tekabül etmektedir. Bu gerginliklerin oluşturduğu bir ortamda temellendirilmiş kuram yaklaşımı sayısal anketler ve istatistiksel yaklaşımlar aracılığıyla elde edilen nicel testlere ilişkin aşırı güven duyan eğilimlere karşılık olarak 1967 yılında sosyolog Barney G. Glaser ve Anselm L. Strauss tarafından geliştirilmiştir (141).

Sonrasında ise Glaser ve Strauss'un "The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitive Research" kitabı yayınlanmıştır. Böylece temellendirilmiş kuramın sosyoloji disiplini içerisinde geliştiği sonrasında ise sosyal bilimlerin birçok disiplininde nitel araştırma yaklaşımlarının içinde benimsenen bir metot olarak kullanıldığı görülmektedir (142, 143). 1967'den sonra grounded teorinin ilk sunulduğu formu değişmezken, yöntemin pratikte gelişmesi ile birlikte yönteme birtakım detaylar eklenmiştir (122).

Stern (1982) temellendirilmiş kuramı; modelleri ve süreçleri keşfetmeye aynı zamanda bir grup insanın sosyal etkileşimleri içerisinde kendi geçekliklerini nasıl tanımladıklarını anlamaya olanak veren bir yöntem olarak tanımlamıştır. Strauss ve Corbin (1994), sistematik olarak toplanan ve analiz edilen verilere dayanarak çalışılan sistemi ya da davranışı hem açıklamak hem de tanımlamak için geliştirilen bir yöntem olarak tanımlamışlardır (144). Flint (2005) ise; direk olarak verilerden teoriler, kavramlar ve öneriler keşfeden bir yöntem olarak tanımlamıştır (145).

En genel tanımıyla temellendirilmiş kuram, sistematik bir analiz ve orta düzeyde bir teori geliştirmek için insan etkileşimi içerinde mevcut olan sosyal süreçlerle ilgili verileri toplama ve analiz yöntemidir (144, 146). Bu noktada iyi bir temellendirilmiş kuram araştırmasının tümevarımsal verilerden türemesi, kuramsal detaylandırmaya bağlı kalması ve çeşitli değerlendirme kriterleri açısından kendi alanı için yeterli olduğunu ortaya kayması gerekmektedir (147).

Temellendirilmiş kuramla ilişkili literatürde üç ana yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi, Strauss ve Corbin tarafından oluşturulan sistematik yaklaşımdır. İkinci yaklaşım, Glaser ile anılan klasik yaklaşımdır. Üçüncüsü ise, Charmaz tarafından son dönemlerde daha çok vurgu yapılan yapılandırmacı yaklaşımdır.

Bu yaklaşımlardan herhangi birini benimseyen teoristlerin, birtakım uygulamalarda birbirlerinden farklılık göstersede temelde temellendirilmiş kuramı diğer nitel araştırma desenlerinden ayıran birtakım eylemleri gerçekleştirirler.

- Tekrarlanan bir süreçle veriler toplanır ve analiz edilir.
- İlerleyen süreç içerisinde araştırmanın veri toplama şekli değiştirilebilir.
- Tema ve yapıdan ziyade eylemler ve süreçler analiz edilir. Yüzeyde görünür halde bulunan temalar için değil, teori için analiz yapılır.

- Verilerin sistematik bir şekilde analiz yapılmasıyla tümevarımsal soyut analitik kategoriler geliştirilir.
- Araştırılan kategorilerde çeşitlilik aranır.
- Mevzut bilimsel bir konuyu kapsamak yerine oluşan kategorilere yoğunlaşılır.
- Teorik örneklemle meşgul olunur.
- Çalışılan birimin tanımlanması yerine sosyal sahnede baskın olan süreçler keşfedilmeye çalışılır.
- Var olan bir teoriyi açıklamak yerine gelişmekte olan teoriyi diğer teorilerle ilişkilendirilir.
- Kavramsal çerçeve önceki çalışmalardan ziyade verilerden oluşturulur (142, 148).

Bu çalışmada bu üç yaklaşım içerisinden araştırmacının durmuş olduğu pozisyona, çalışmanın amaçlarına ve ilerleyişine uygun olarak Strauss ve Corbin'in yapmış oldukları çalışmalarıyla şekillenen sistematik yaklaşım benimsenmiştir ve bu yaklaşım David L. Rennie'nin (hermeneutik ve Pierce'in çıkarım teorisi) fikirleriyle zenginleştirilmiştir.

Strauss ve Corbin, Glaser'ı pozitivist bakış açısına sahip olmakla eleştirmişlerdir. Kendilerinin pozitivist bir duruşa sahip olmadıklarını göstermek için gerçeklik denilen şeyin sahnelenen olduğuna vurgu yapmışlardır (145). Bu temel çıkış noktası ise sistematik yaklaşıma özgü bazı özellikleri beraberinde getirmiştir. Jones ve Alony (2011) çalışmalarında belirttiği sistematik yaklaşım özellikleri bu çalışmada benimsenmiş ve kullanılmıştır (149).

3.4. Hermeneutik, Pragmatizm ve Temellendirilmiş Kuram

David L. Rennie tarafından ortaya konulan yeni mantık, temellendirilmiş kuram sürecinde gerçeklik ve göreceliği uzlaştıracak şekilde tasarlanmıştır. Rennie temellendirilmiş kuram içerisinde hermeneutiği Pierce'ın çıkarım teorisiyle birleştirerek somutlaştırmıştır.

Rennie, metodolojik hermeneutik adını verdiği doğrulama yöntemini Strauss ve Corbin'in fikirlerine bağlı kalarak şekillendirmiştir. Descartes tarafından ortaya atılan özne- nesne ikiliğini ve zihin- beden ayrımını eleştirerek, Heiddegger'in

insanların dünyayla simbiyotik bir ilişkide bulunduğu fikrini benimsemiştir. İnsan bilimlerinin sürekli kendi kendini yorumlamak zorunda olması hermeneutikle doğrudan ilişki kurmayı gerektirdiğini savunmuş ve Hermeneutik ile Pierce'in çıkarım teorisini birleştirmiştir.

Pierce tümdengelim ve tümevarıma ek olarak üçüncü bir çıkarım teorisi olan abdüksiyonu ileri sürmüştür. Pierce göre tümdengelim kendi bünyesinde teolojik bir sonuç üretmesi sebebiyle yeni bilgi üretmeye olanak sağlamamaktadır. Yeni bilgi, tümevarım ve abdüksiyon arasındaki etkileşimden meydana gelmektedir. Pierce abdüksiyonu şu şekilde ifade etmiştir. Bilim adamının; bir veri grubuyla çalışırken elde ettiği bulguyu açıklayamadığını varsayılırsa, bilim adamı bu durumda eğer sonrasında doğruysa açıklayabileceği bir neden hayal etmesi önünde hiçbir engel bulunmamaktadır çünkü hayal edilen neden eldeki bulguyu açıklama noktasında bir kapasiteye sahiptir. Bu durumda, hayal edilen nedeni açıklamak için bilim adamının elinde ilk bakışta göze çarpan bir zemin bulunmaktadır. Bilimsel bir süreç ise, abdüksiyonların toplanmasıyla tüvarıma ilerlemektir (140).

Hayal gücüne ve bilginin değişim içerisinde olduğuna dolayısıyla mutlak olmadığına yapılan vurgu hermeneutik ile bağ kurulmasına olanak vermiştir. Bu mantık uygulaması, temellendirilmiş kuram sürecinde geçerli herhangi bir kategori analiz ilerledikçe geçerliliğinin oluşması beklenen bir abdüksiyon (hipotez)' dur. Bu noktada süreç boyunca incelenecek metne verilen anlama bağlı olarak kategoriler değiştirilebilir, atılabilir veya bir başka kategoride toplanabilir (140, 143).

Kategorilerin oluşması abdüksiyonların oluşmasını ve kategorilerin değişim de abdüksiyonların sınanmasını göstererek tümevarımsal bir süreç içerisinde analiz ilerlemektedir.

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden temellendirilmiş kuramın seçilmesinin; felsefi hermeneutik ve pragmatizmin üzerinden temellendirilmesinin ana amacı gerçeklik ve görecelik arasındaki boşluğu daha aza indirmektir. Gerçeklik görecelilik arasında kurulan uzalaşma, araştırma sürecinde içsel deneyim ve dışsal deneyimin birlikteliğini sağlayarak araştırmanın bilimsel bir titizlikle aynı zamanda sanatsal bir yaratıcılıkla sürütülmesine olanak sağlamıştır. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin bu araştırmada;

- Kendine zarar verme davranışına ilişkin literatür incelenerek, nereden başlanacağı bilgisiyle sahaya çıkılmıştır.
- Yarı- yapılandırılmış sorularla kuramsal çatı ve literatür test edilmiştir.
- Kapsamlı bir teori geliştirmek yerine, kavramsal açıklamalarla ilişkisel örüntüler elde edilmeye çalışılmıştır.
- Kavramsal açıklamalarda araştırmacının durduğu pozisyonun etkisi baştan kabul edilmiştir.
- Kavramsal açıklamaların güvenilirliği yöntemin titizliğiyle temin edilmiştir.
- Araştırmacının duruşunu netleştirmek adına veriler kavramsal açıklamaları ortaya koyuyor demek yerine, veriler kavramsal açıklamaları üretmek amacıyla araştırmacı tarafından yapılandırılmış ifadesi tercih edilmiştir.
- Literatürde görünür şekilde olan temalarla değil sahadan elde edilen verilerle analiz yapılmıştır. Literatürde yer alan bazı noktalara sahada karşılık bulunamamıştır.
- Kodlar, satır satır analiz verisi içeren mikro analizden türetilmiştir.
- Kodlamanın üç aşamada gerçekleştirilmiştir: Açık kodlama (olayları tanımlama, adlandırma, kategorilere ayırma ve açıklama), eksenel kodlama (kodları birbirine bağlama işlemi) ve seçici kodlama (çekirdek bir kategori seçme ve diğer kategorileri ilişkilendirme) (149).

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin; sosyal sahnelerinde yer alan problemleri ve gençlerin bu problemleri ele alış biçimlerini anlamaya çalışan bu araştırma bir anlama çabasıdır. Zira temellendirilmiş kuram analizi süreci kişinin kendi yorumladığı deneyimin yabancı kişi tarafından tekrar yorumlanmasını gerektirir. Temellendirilmiş kuramda "anlayış" analiz sürecinde kategoriler ve kategoriler arasındaki ilişkilerin kurulması ile elde edilir. Temellendirilmiş kuramcının hem araştırmacı olması hem de analist olması ve bunu eş zamanlı olarak yapması içsel ve dışsal deneyimin birleşmesine imkân tanımaktadır. Böylece temellendirilmiş kuram sürecinde yer alan sürekli karşılaştırmalı analiz (constant comperative analysis) tam da bu noktada içsel ve dışsal deneyime kulak vererek "iyi/ehil" yorum yapmaya olanak sağlamaktadır. Bu noktada araştırma tanıdık bir durum olan kendine zarar verme davranışına taze bir perpektif sunmaktadır. Bu yeni perpektifin, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yönelik yapılacak başarılı uygulamalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.5. Veri Toplama Yöntemi

Görüşme; beceri, duyarlılık, anlayış, zihinsel uyanıklık, öngörü gibi pek çok boyutu kapsayan dolayısıyla nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama yöntemidir. Bu çok boyutlu yapısına vurgu yapmak için Yıldırım'ın aktardığı şekilde Patton (1987) görüşmeyi hem sanat hem de bilim olarak tanımlamış ve amacının bireyin iç dünyasına girerek onun bakış açısını anlamak olduğunu ifade etmiştir (123).

Araştırmada alan yazında yer alan görüşme türlerinden ayrıntılı görüşme tekniği kullanılmıştır. Ayrıntılı görüşme; açık uçlu soruların katılımcıya sorulması, cevapların sesli ya da yazılı olarak kaydedilmesi ve görüşme boyunca katılımcının vermiş olduğu cevaplar üzerinden araştırmacının zihninde beliren yeni sorularında dâhil edilmesi süreçlerini kapsar. Araştırmacı, yaşam deneyimlerine odaklanarak katılımcıların yaşam deneyimlerini nasıl betimlediklerine ve katılımcılar için yaşam deneyimlerinin ne anlama geldiği dikkat eder (53, 142).

Araştırmada ayrıntılı görüşme tekniğinin kullanılması araştırmacıya birtakım fırsatlar sağlamıştır.

- Araştırmacının önceden hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan konulara sadık kalmasına aynı zamanda görüşme sırasında ek sorular sormasını fırsat vermiştir.
- Katılımcının özelliklerine göre soruların şeklinin değiştirilmesine, sırasının değiştirilmesine ve ek sorular ilave etmeye fırsat sağlamıştır.
- Ortaya atılan konular ve fikirler için etkileşimsel bir alan açılmasına olanak sağlamış ve araştırmacı bu alan içerisinde katılımcının dilini, beden dilini ve anlatmak istediklerini anlamaya fırsat bulmuştur.

Literatürde temellendirilmiş kuram araştırma sürecinin başlamasıyla ilgili iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüş, araştırma sürecine başlamadan önce kaynak taraması yapılmamasını dolayısıyla konuya taze bir zihinle girilmesi gerektiğini savunmaktadır. İkinci görüş ise, deneyimlere ve gözlemlere dayandırarak görüşme formunun hazırlanması gerektiğini savunmaktadır (142). Araştırma sürecinde ikinci görüşü benimsemiş ve literatürden ve deneyimlerden yararlanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Literatürün araştırmanın amacıyla

olan etkileşimini kurarak sorular belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu (Bkz. Ek-1) dört bölümden oluşmaktadır.

1. Kendine zarar verme davranışında bulunan gencin kendini rahat hissetmesini sağlayacak; hayata, aileye, arkadaşlığa, geleceğe, umutlara, risk almaya ve baş etme becerilerine ilişkin sorular yer almaktadır.
2. Kendine zarar verme davranışına ilişkin gencin deneyimlerine, öğrenme süreçlerine, davranışın neye hizmet ettiğine, davranışın öncesi sırası ve sonrasında hissettiklerine ve hayatında iz bırakan olaylara ilişkin sorular yer almaktadır.
3. Kendine zarar verme davranışında bulunan gencin profesyonel yardım, sosyal hizmet ve ideal yardım beklentilerine ilişkin sorular yer almaktadır.
4. Görüşmeyi güzel ve olumlu bir şekilde sonlandırmak için pozitif bir hava estirecek cevapları olan sorular yer almaktadır.

Görüşmelerin ayarlanması sırasında katılımcıların bazılarıyla telefon görüşmeleri yapılmıştır. Telefon görüşmelerinde araştırma hakkında ayrıntılı olmayan bilgiler verilmiş ve katılımcılar ön görüşmeye davet edilmiştir. Ön görüşmelerde katılımcı gençlerin araştırmacıyı tanıması, motivasyonu hissetmesi ve araştırmanın ortaya çıkış amacının öğrenmeleri amaçlanmıştır. Ön görüşme mekânının katılımcıların kolay ulaşabileceği ve güvenebileceği yer olması açısından kendi tercihlerine bırakılmıştır. Ön görüşmede araştırmacı hakkında ve araştırma hakkında tüm sorular içtenlikle yanıtlanmıştır. Ön görüşmede görüşme yer ve zamanına birlikte karar verilmiştir. İlk görüşme yeri araştırmaya katılan bireylerin okul, ev ya da spor merkezlerine yakın olan mekânlar olarak seçilmiştir. Böylece hem katılımcıların kolay ulaşımını sağlamak hem de katılımcılarla doğal ortamlarına yakın ortamlarda görüşme yapmak amaçlanmıştır.

Görüşmeye başlamadan önce katılımcıya gizlilik ve raporlama süreci hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmenin daha verimli geçmesi için ses kaydı almanın sakıncasının olup olmadığı sorulmuştur.

Görüşmeler sırasında araştırmacı çokça dinlemeye odaklanmış ve anlatılan yaşam deneyimlerini katılımcının bakış açısıyla anlamaya çalışmıştır. Kendine zarar verme davranışında bulunan katılımcı gençlerle; güven ortamı oluşturulmaya çalışılmış, deneyimlerinden daha çok bahsetmeleri için teşvik edilmiş ve yaşam

deneyimlerini örnekler üzerinden paylaşmaları rica edilmiştir. Katılımcıların sözsüz cevaplarına karşı hassas davranılmıştır.

Görüşmeler katılımcının süreçle ilgili olumlu hissetmesini sağlayacak şekilde sonlandırılmış ve katılımcıya kendisini tanıma imkânı sunduğu için teşekkür edilerek görüşme bitirilmiştir.

Görüşme sürecinin başlangıcından sonuna kadar kendine zarar verme davranışında bulunan katılımcı gençlerin görüşmenin yeri, zamanlaması ve içeriğide dâhil olmak üzere süreç üzerinde mümkün olduğunca kontrol sahibi olmaları sağlanmıştır.

3.6. Çalışma Grubunun Belirlenmesi ve Tanımlanması

Çalışma grubunun belirlenmesi sürecinde, keşif araştırmalarında ve saha araştırmalarında sık kullanılan ve özel durumları derinlemesine incelemeye olanak sağlayan amaçlı örnekleme kullanılmıştır (150). Amaçlı örnekleme türlerinden araştırmaya uygun olduğu düşünülen, ilk olarak birkaç görüşmeci belirlenip, onlardan yararlanılarak benzeri diğer kişilere ulaşmaya olanak sağlayan kartopu örnekleme tercih edilmiştir (123). Araştırma sürecinde katılımcıların bazıları kaynak kişi olmuş ve yeni katılımcılara ulaşmayı sağlamıştır. Kaynak kişiler, yeni katılımcılarla irtibat kurarken araştırmacıya yardımcı olmuş ve güven ilişkisinin kurulmasına katkıda bulunmuşlardır.

Araştırmada çalışma grubunun büyüklüğünün belirlenmesinde kuramsal örnekleme kullanılmıştır. Glaser ve Strauss tarafından literatüre kazandırılan kuramsal örnekleme, bir teorik kategori geliştirmek için yapılan örnekleme anlamına gelmektedir (146). Teorik örneklemede amaç, bulguları kendi başına daha geniş bir nüfusa yaygınlaştırmak değildir (122). Bu noktada araştırma sürecince mümkün olduğu kadar farklı tecrübelere sahipkendine zarar verme davranışında bulunan gence ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma problemine ilişkin kavramlar ve süreçler tekrar etmeye başlayıncaya (araştırma doygunluğa ulaşıncaya) kadar görüşmeler devam etmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu bilinçli bir şekilde kendilerine zarar veren ancak kendine zarar verme davranışı sonucunda kendilerini sakatlama noktasına getirmeyen 20 genç oluşturmuştur.

20 gencin yaşları en düşük 14 en yüksek 22 olmak üzere 14-22 yaş aralığında değişmekte olup yaş ortalamaları 17'dir.

Ali, 16 yaş

Eğitim hayatına Meslek ve Teknik Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla ilkokul üçüncü sınıf terk ve lise terktir. İki kardeş ve büyük çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında babasıyla sürekli çatışma halinde olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte babası tarafından fiziksel ve duygusal istismara uğramaktadır. Bilerek kavga çıkarmak ve ilaç içmek yöntemleriyle kendine zarar vermiştir.

Sema, 17 yaş

Eğitim hayatına Anadolu İmam Hatip lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumu her iki ebeveynde lise mezunudur. Üçkardeş ve ikinci çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında anne ve babasının ilişkisel ihtiyaçlarına karşılık vermediğine vurgu yapmıştır. Akraba ilişkilerinin iyi olmadığına özellikle dayısıyla ilgili iz bırakan anıları paylaşmıştır. Kol ve bileklerini façayla keserek kendine zarar verme davranışında bulunmuştur.

Betül, 15 yaş

Eğitim hayatına Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla üniversite mezunu ve açık öğretim üniversiteye devam şeklindedir. Üç kardeş ve ikinci çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında babasının asker olması ve sürekli şehir değiştirmelerinden dolayı kalıcı ilişkiler kuramadığını ifade etmiştir. Ebeveynleri tarafından ilişkisel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığına vurgu yapmıştır. Dedesinin ölümünün, kendisi üzerinde etkisine değinmiştir. Saçlarını kazıyarak ve elini sert yerlere vurarak kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

Yavuz, 18 yaş

Eğitim hayatına Meslek ve Teknik Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları her iki ebeveyn de ilkokul terktir. İki kardeş ve küçük çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında annesiyle sürekli çatışma halinde olduğunu belirtmiştir. Annesinin kendisine güvenmediğine ve sürekli diğer insanlarla kıyaslama yaptığına vurgu yapmıştır. Tip 2 diyabet hastası olup insülin tedavisi görmektedir. Duvara yumruk atarak ve platinli kolunu kırmaya çalışarak kendine zarar verdiğini ifade etmiştir.

Aynur, 20 yaş

Eğitim hayatına açık öğretim lisede devam etmektedir ve markette kasiyer olarak çalışmaktadır. Baba ve anne eğitim durumları her iki ebeveyn de ilkokul mezunudur. Dört kardeş ve birinci çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatıları babasının tefeci borcu olduğunu iddia ederek üç yıl eve gelmemesi sonrasında eve gelerek evde huzursuzluk çıkardığı yönündedir. Babasıyla sürekli çatışma halinde olduklarını paylaşmıştır. Çocukluğundan itibaren kendine zarar verdiğini paylaşmış olup cam ve jiletle kollarını kestiğini ve ilaç içtiğini paylaşmıştır.

Ceren, 16 yaş

Eğitim hayatına İmam Hatip Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla üniversite mezunu ve ortaokul mezunu şeklindedir. Dört kardeş ve ikinci çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında babasının aşırı öfkeli ve baskıcı olduğunu vurgulamıştır. Aile içerisinde şiddetin olduğunu ifade etmiştir. Arkadaş ortamında kendine zarar vermeye başladığını jiletle kollarını ve bacaklarını keserek kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

Sanem, 14 yaş

Eğitim hayatına ortaokulda devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla ortaokul mezunu ve ön lisans mezunu şeklindedir. İki kardeş ve son çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında babasının aşırı öfkeli olduğunu ve babasının yanında kendisi gibi olamadığını vurgulamıştır. Arkadaş ortamında kendine zarar vermeye başladığını

kalemtıraş bıçağı ile kollarını keserek kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

Deren, 14 yaş

Eğitim hayatına ortaokulda devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla üniversite mezunu ve lise mezunu şeklindedir. Üç kardeş ve ikinci çocuktur. Ekonomik durumlarını orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Babasının tutuklanması süreciyle kalemtıraş bıçağı ve jiletle kollarını keserek kendine zarar vermeye başladığını ifade etmiştir.

Buket, 17 yaş

Eğitim hayatına Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumu her iki ebeveynde lise mezunu şeklindedir. İki kardeş ve ilk çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında babasının ailelerine önem vermediğini ve annesine şiddet uyguladığını paylaşmıştır. Şiddet sırasında kendisinin ayırmaya çalıştığını ifade etmiştir. Babasının uzun zamandır kendisine küs olduğuna ve kendisini görmezden geldiğine vurgu yapmıştır. İşitme problemi yaşamakta olup işitme cihazı kullanmaktadır. Yüzünü ve saçlarını yolarak kendine zarar verme davranışında bulunmaktadır.

İsmail, 16 yaş

Eğitim hayatını lisede terk etmiştir. Babası vefat etmiştir. Anne okula başlamamış olup eğitim görmemiştir. Üç kardeş ve küçük çocuktur. Ekonomik durumlarının düşük düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında madde kullanan abisi ile sürekli çatışma halinde olduklarını belirtmiştir. Abisinin madde alabilmek için evin ihtiyaçlarını sattığını ifade etmiştir. Elini keskin yerlere vurarak kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

Tolga, 17 yaş

Eğitim hayatına Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla lise mezunu ve ortaokul mezunu şeklindedir. Üç kardeş ve ilk çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında annesiyle sürekli çatışma halinde olduğunu belirtmiştir. Annesinin kendisini anlamadığına vurgu yapmıştır. Hipertiroidi hastasıdır. Duvara yumruk atarak kendine zarar verdiğini ifade etmiştir.

Faruk, 15 yaş

Eğitim hayatına ortaokulda devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumu her iki ebeveynde eğitim görmemiştir. Dört kardeş ve ikinci çocuktur. Ekonomik durumlarının düşük düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında arkadaş ortamında sevgilisinden ayrıldıktan sonra kendine zarar verdiğini paylaşmıştır. Kolunu jilet ve cam kırığıyla keserek kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

Ziya, 19 yaş

Eğitim hayatına açık öğretim lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları her iki ebeveyn de ilkokul mezunudur. Yedi kardeş ve küçük çocuktur. Ekonomik durumlarının iyi düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Bilerek kavgaya girerek kendine zarar verme davranışında bulunduğunu ifade etmiştir.

Kemal, 22 yaş

Eğitim hayatına devam etmemektedir. Baba ve anne eğitim durumları her iki ebeveyn de eğitim görmemiştir. Dört kardeş ve üçüncü çocuktur. Ekonomik durumlarının düşük düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında babasının mahkûm olmasından dolayı ekonomik zorluklarla büyüdüklerini ve erken yaşta çalışmaya başlamak zorunda kaldıklarını paylamıştır. Elini kesici yerlere vurarak kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

Mehmet, 17 yaş

4 yıl önce Suriye'deki savaş dolayısıyla gelmişlerdir ve şu anda geçici koruma altında bulunmaktadır. Eğitim hayatına Meslek ve Teknik Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla ortaokul terk ve lise mezunu şeklindedir. Dört kardeş ve küçük çocuktur. Ekonomik durumlarını orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatıları sevgilisinin nişanlamasını duyduğunda kolundaki dövmeyi façayla kazıdığı şeklindedir.

Sibel, 16 yaş

Eğitim hayatına Meslek ve Teknik Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları her iki ebeveyn de eğitim görmemiştir. Beş kardeş ve ikinci çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir.

Anlatılarında ebeveynleriyle sürekli çatışma halinde olduğunu belirtmiştir. Ebeveynlerinin kendisine önem vermediğine ve sevmediğine ilişkin paylaşımlarda bulunmuştur. Jiletle kollarını ve bileklerini keserek, kesik üzerine tuz dökerek ve ilaç içerek kendine zarar verdiğini paylaşmıştır.

Gökhan, 16 yaş

Eğitim hayatına Meslek ve Teknik Anadolu lisesinde devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla eğitim görmemiş ve ilkokul terk şeklindedir. Dört kardeş ve üçüncü çocuktur. Ekonomik durumlarının düşük düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Gökhan, kartopu örneklem ile arkadaşının davetiyle araştırmaya katılmıştır. Kollarında kesikler olmasına rağmen ve ön görüşmede katılmayı kabul etmesine rağmen yüz yüze görüşmede kesiklerinin yanlışlıkla olduğunu ifade etmiştir. Bütün görüşme boyunca ideal olarak gördüğü kendisinden bahsetmiştir.

Buse, 21 yaş

Eğitim hayatına üniversitede devam etmektedir. Baba ve anne eğitim durumları her iki ebeveyn de lise mezunu şeklindedir. Üç kardeş ve ilk çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında uzun yıllar uyuşturucu/ uyaran madde kullandığını ancak şu anda bırakmaya çalıştığını paylaşmıştır. Başından geçen tacize uğrama sürecini paylaşmıştır. Öfkesini kontrol edemediğini sürekli kolunu kırarak kendine zarar verdiğini anlatmıştır.

Elif, 22 yaş

Üniversite mezunudur. Baba ve anne eğitim durumları sırasıyla lise mezunu ve ilkokul mezunu şeklindedir. Üç kardeş ve ilk çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Anlatılarında geçmişte kendine zarar verdiğini ancak şu anda zarar vermediğini belirtmiştir. Kendine zarar verme sürecinin annesiyle tartışmalarından sonra yüzünü yolma ve başını duvara vurma şeklinde olduğunu paylaşmıştır.

Hilal, 19 yaş

Sağlık Meslek Lisesi mezunu olup eğitim hayatına devam etmemektedir. Baba ve anne eğitim durumları her iki ebeveyn de ilkokul mezunu şeklindedir. İki kardeş ve ilk çocuktur. Ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu ifade

etmiştir. Anlatılarında birçok travmatik anıya yer vermiştir. Kaotik bir evde büyüdüğünü, babasının alkol bağımlısı olduğunu, kendisine ve annesine şiddet uyguladığını, sevdiği birçok yakınını kaybettiği… vb. anlatılara yer vermiştir. Akdeniz anemisi rahatsızlığı bulunmaktadır. Kendini balkondan atarak kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

3.7. Veri Analizi

Araştırma verileri kendine zarar verme davranışında bulunan 20 gençle 08. 11. 2018- 29. 03. 2019 tarihleri arasında yüz yüze yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Veriler katılımcı gençlerden izin alınarak ses kayıt cihazında depolanmıştır. Bununla birlikte kendine zarar verme davranışında bulunan katılımcı gençlerin sözel olmayan davranışlarını kayıt etmek için katılımcının izniyle notlar alınmıştır.

Verilerin analizi gerçekleştirilmeden önce araştırmacı tarafından tüm görüşmelerin transkripti yapılmıştır. Verilerin analiz sürecinde Strauss ve Corbin tarafından şekillenen sistematik temellendirilmiş kuram analizi kullanılmıştır. Analiz araştırmacı tarafından yapılmış olup verilerin kavramsallaştırılmasına ve veriler arasında örüntüler yakalanmaya çalışılmıştır.

Analiz üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

1. Açık kodlama aşamasında veriler satır satır kodlanarak olaylar tanımlanmış, ayrıştırılmış ve adlandırılmıştır.
2. Eksen kodlamada, kodlar birbirine bağlanarak kategoriler oluşturulmuş ve kategoriler etrafında yoğun bir ilişki yapısı kurulmaya çalışılmıştır.
3. Seçici kodlama aşamasında ise çekirdek kategoriler belirlenerek diğer kategorilerle ilişkilendirilmiştir.

Sistematik temellendirilmiş kuram analizi sonucunda kodlar 32 kategori altında toplanmıştır. 32 kategori ise 3 çekirdek kategoriyle ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirme sonucunda kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin model önerisi geliştirilmiştir.

3.8. Etik Kurul İzin Süreci

Etik kurula ilk başvuruda kurul çalışmanın bir uzman eşliğinde yapılmasını uygun bulduğunu şu şekilde ifade etmiştir.

Bunun üzerine Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Öğretim Üyesi, klinik psikolog ve süpervizör Dr. Zehra ERŞAHİN' nin klinik danışman ve ikinci akademik danışman olarak atanmasıyla 23.03.2018 tarihinde Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulundan çalışmanın etik uygunluk izni alınmıştır (Bkz. Ek-3.). Çalışmanın veri toplama aşamasında verilerin sadece genç kızlardan toplanması araştırma veri çeşitliliğini sınırlandırdığı fark edilmiş ve etik kurul protokol değişikliği için tekrar başvuruda bulunulmuştur. 15.03.2019 tarihinde etik kurul protokol değişikliğini kabul ederek araştırmanın cinsiyet farkı gözetmeden gençlerle yapılmasını etik açıdan uygun bulmuştur (Bkz. Ek-4.).

3.9. Araştırma ve Araştırmacı Hakkında Öz-Düşünümsel Notlar

Araştırmacı modernist söylemin meta-anlatılarına ve post-modernist söylemin nihilist ve kıyametçi sonuçlarına eşit mesafede durmayı tercih etmektedir. Post-modern söylemin aksine hakikat arayışını reddetmemiş ancak nesnesinden ve bağlamından bağımsız araştırma sürecinin hakikate ulaşma yolunda tek ve mutlak yol olduğuna ilişkin modernist fikirleri post-modern eleştirinin gücünü kullanarak eleştirmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı araştırma metodolojisini, hermeneutik ve pragmatizm temelinde temellendirilmiş kuram çerçevesinde şekillendirmiştir. Aynı zamanda, araştırma sürecini bilimsel bir titizlikle ve sanatsal bir yaratıcılıkla sürdürmek gerektiğine inanmıştır. Temellendirilmiş kuramın gerek veri toplama sürecinde gerekse veri analizinde, araştırmacının yaratıcılığını göstermesine olanak veren prosedürlerinin olması araştırmacının beklentisini karşılamıştır.

Araştırmacı, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin yapılacak müdahalelerin etkili olması için ilk adımın eylemi gerçekleştiren gençleri anlamak olduğunu düşünmektedir. Bu sebepten anlamaya dönük bir araştırma süreci yürütmüştür. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde yaşam deneyimlerini ve kendine zarar verme sürecine ilişkin derin anlamlarını anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmıştır. Gerek veri toplama gerek veri analizi süreçlerinde verilerle yakından temasta bulunmuştur.

Verilerin analizinde literartürde görünür halde bulunan temalara ilişkin bir analiz gerçekleştirmemiştir. Sistematik temellendirilmiş kuram analiziyle sahadan gelen verilere sadık kalarak kodlamalar yapmıştır. Bununla birlikte, sadece ilgili koşulları ortaya çıkarmaya değil aynı zamanda bireylerin değişen çevresel koşullara ve eylemlerin sonuçlarına nasıl tepkiler verdiğini anlamlandırmaya çalışmıştır. Süreç boyunca duyduklarına, gördüklerine ve hissettiklerine dikkat etmeye çalışmıştır. Böylece kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin elde ettiği verileri gözlemleriyle ve etkileşimleriyle anlamlandırmış ve süreç boyunca önsezilerine kulak vermiştir.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın bulguları yer almaktadır. Veri toplama ve analizinde temellendirilmiş kuram yöntemi kullanılmış olup kodlar 32 kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler ise kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin benlik algısının oluşumu ve süreğenliği, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde yaşam deneyimleri ve kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin benlik algısının görünür yüzü olarak kendine zarar verme davranışı olmak üzere üç çekirdek kategori altında toplanmıştır.

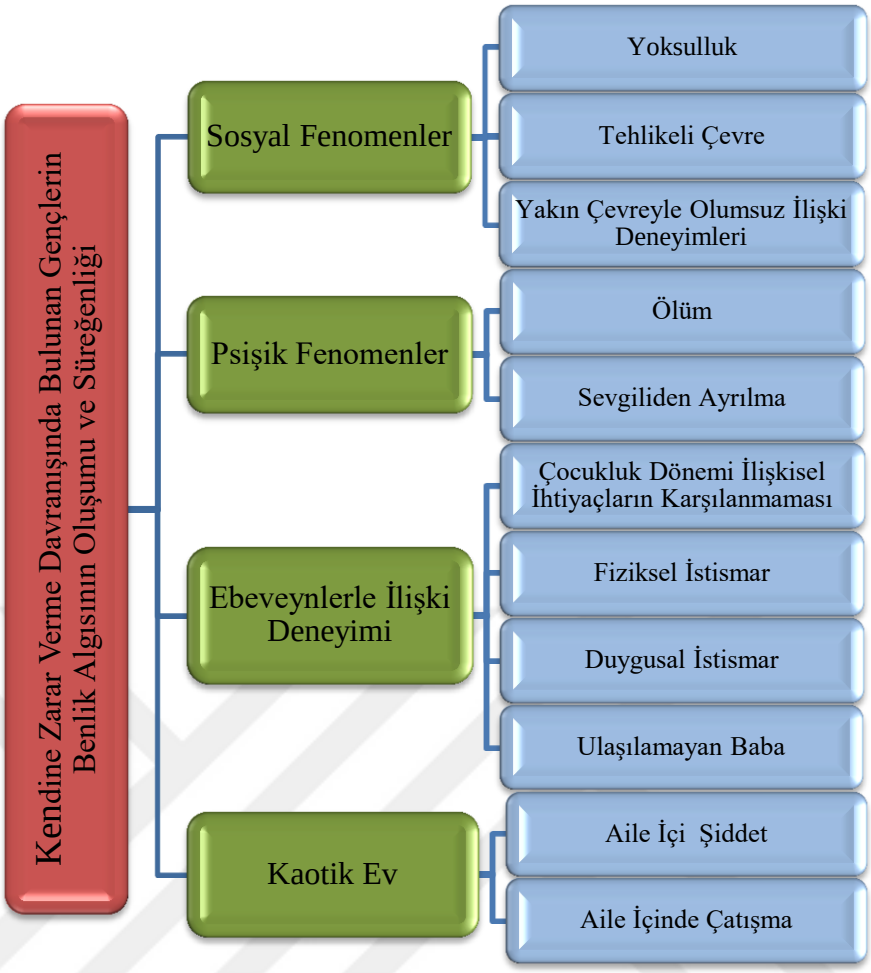
Bu bölümde; çekirdek kategorilere ilişkin bulgulara, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin gözüyle sosyal hizmet, profesyonel yardım ve ideal yardım beklentilerine ve kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin geliştirilen model önerisine yer verilmiştir.

Çalışmanın bulgularının özetlenmesinden hemen sonra, bazı bulgular katılımcı gençlerin kendi ifadelerinden alıntı yapılarak desteklenmiştir. Bu alıntıların sonunda, parantez içinde katılımcı gençlerin kod adına ve yaşına yer verilmiştir.

4.1. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Benlik Algılarının Oluşum ve Süreğenliğine İlişkin Bulgular

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle yapılan görüşmelerin analizinde, gençlerin gerek ebeveynleriyle gerek çevreleriyle kurmuş oldukları etkileşimleri sırasında kendilerini korumak için birtakım kararlar aldıkları ve bu kararların gencin benlik algısını şekillendirdiği bulunmuştur. Yaşamın ilk yıllarında alınan bu kararların kişisel, kişilerarası ve kültürel anlamları farklılık göstermekle birlikte ortak noktaları; bu kararların bilinçli bir farkındalıkla alınmamış olması ve genci tatmin edici olmayan bir kanıya götürmesidir.

Gençlerin benlik algısını oluşturan kararların alınmasını etkileyen süreçlerle ilgili bulgular; sosyal fenomenler, psişik fenomenler, ebeveynlerle ilişki deneyimleri ve kaotik ev başlıkları altında gruplandırılmıştır.



Şekil 4.1. KZVD-G benlik algılarının oluşum ve süreğenliğine ilişkin bulgular.

4.1.1. Sosyal Fenomenler

Sosyal fenomenlere ilişkin bulgular; yoksulluk, tehlikeli çevre ve yakın çevreyle olumsuz ilişki deneyimleri başlıkları altında toplanmıştır.

4.1.1.1. Yoksulluk

Yapılan temellendirilmiş kuram analizinde yoksulluğun, negatif yaşam koşullarını anlamada bir şemsiye yapı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Yoksulluk kategorisinin altında yer alan ve yoksulluğun sonuçları olarak kendini gösteren çocuk işçiliği, ağır iş şartları ve dilenmenin gencin benlik algısını şekillendirdiği bulunmuştur.

Katılımcılardan Kemal yoksulluğun ailesi üzerindeki etkilerini ve babasının mahkûm olmasından dolayı annesinin tek başına verdiği mücadeleyi şu şekilde ifade etmiştir:

> "Annem bizi dilenme ile büyüttü yani gitti selpak sattı, dilendi, avuç açtı o şekilde bizleri büyüttü yani. Bizler o şekilde büyüdük çok garibanlık çektik. Biz giyecek terlik ya da ayakkabı bulamazdık. Annem çok çabalardı çok bir şeyler yapayım da çocuklarıma bir şeyler alayım sevindireyim gibisinden çok çabalardı ama ev onun üzerindeydi, yemek içmek onun üzerineydi çok sıkıntılara girerdi. Bu yüzden biz de bunu ona yansıtmamak için mutluymuş rolünü oynardık mutluymuş gibi devam ederdik o yüzden annemizi pek fazla üzmek istemedik. Yeri geldi annem çok üzüldü, çok çile çekti, çok kahır çekti her türlü çileyi her türlü şeye katlandı." (Kemal, 22 yaş)

Hem çalışmak hem de okumak durumunda kalan Kemal çalışma koşullarının bir çocuk için ne kadar zor olduğunu *"kendinden ağır işler yapmak"* olarak ifade etmiştir. Bununla birlikte ağır koşullarda çalışmış olmanın verdiği yorgunluğun kendisinin sosyal işlevlerini etkilediğine de vurgu yapmıştır.

> "Lise döneminde ben bir ara çok iyi hatırlıyorum o zaman yine işte böyle ailevi sıkıntılar vardı hem okuyordum hem ayriyeten çalışıyordum şantiyede, kendimden ağır işleri yapıyordum ben orada. Hem çalışırdım dört buçukta okuldan çıkardım gece 12'ye 1'lere kadar şantiyede çalışırdım ki ekmek parası getireyim. Artık çok yorgunluk hissediyordum çok kötü hissediyordum kendimi." (Kemal, 22 yaş)

> "4 kardeşiz, ben 5 yıldır araba tamircisinde çalışıyorum hocam. Hafta içi okuldayım, hafta sonu işte. Cumartesi pazar çalışıyorum. Aldığım paranın hepsini annemle babama veriyorum, onlarla paylaşırım. Küçük yaşta başladım çalışmaya 11 yaşında ama kendim istedim." (Gökhan, 16 yaş)

4.1.1.2. Tehlikeli Çevre

Yapılan görüşmelerde tehlikeyi meydana getiren sebepler ve tehlike düzeyleri değişmekle birlikte gençlerin 17'sinin silahlı saldırı, bıçaklı saldırı, hırsızlık, uyuşturucu ve ya uyarıcı madde satışının diğer semtlere göre daha fazla

olduğu semtlerde yaşadığı bulunmuştur. Tehlike çevrede yaşamak gençleri kimi zaman suça sürüklediği gibi kimi zamanda gençlerde iz bırakan anılara sebep olduğu gençlerin anlatılarında yer almaktadır.

Kemal yaşadığı bölgede her türlü suçun işlendiğini vurgulayarak gelecekte bu tehlikeli ortamdan uzaklaşmak istediğini ifade etmiştir.

> "Hocam, bizim yaşadığımız ortam çok değişik Çinçin'in göbeğinde yaşadık yani her pisliğin her maddenin içinde doğduk büyüdük." (Kemal, 22 yaş)

> "İşte benim abim madde falan kullanıyor ondan söyledim amcama bende. Çünkü o madde kullandığı için madde yüzünden evin ihtiyaçlarını falan götürüyor madde almak için yani. Amcam götürme dedi ama düzelmedi yani konuştu ama amcam O dinlemediği aynısını tekrar yaptı." (İsmail, 16 yaş)

Sanem yaşadığı çevrede çok fazla faça atan genç olduğunu ve onlarla sürekli karşılaştığını ifade etmiştir.

> "Hatta çok fazla gördüm burada ben buradaki erkeklerde genellikle görüyorum çünkü bu tarafta sağlık ocağının olduğu yerde bir lise var o lise de uyuşturucu satan sigara satan birçok insan var işte onlar yapıyorlar." (Sanem, 14 yaş)

Bir başka katılımcı Faruk, yaşadığı bölgeyle ilgili tehlikeli durumu *"her şeyini ver kendini kurtar"* cümlesiyle özetlemiştir.

> *"*Hocam şimdi yani buradan 2 tane bebe yürüyor. Yani para vermezsen çıkarıp sana bıçağı saplarlar bela işte hocam bunlar. Kendini kurtarmak istiyorsan hocam her şeyini ver kendini kurtar. İkiz iki tane kardeş var hocam. Onlar bizimle her karşılaştıkları yerlerde ya paramızı çalarlar ya vuruyorlar ya da kurusıkı çekiyorlar. O gün benim arkadaşımın ayağına bıçak sapladılar." (Faruk, 15 yaş)

Buse madde bağımlısı bir genç tarafından yaşadığı hayatında iz bırakan anıyı şu şekilde paylaşmıştır.

> "Aslında nasıl anlatayım sabah kalktım okula gideceğim dersim öğlen başlıyordu kahvaltı yapacağım evde bir kız arkadaşım var işte bana dedi ki şuraya gideceğim hemen geleceğim dedi o çıktı bende geri yatağa döndüm.

Aradan kaç dakika kaç saat geçti orasını bilmiyorum. Ben kapıyı açtım o geldi diye kapıyı ben kendim açtım ama bakmadım yani kim geldi diye, açtım geçtim içeriye yattım. Sonra bir uyandım baktım başımda dikiliyor o çocuk da uyuşturucu bağımlısı ve bayağıdır da bana takıntılıydı. O sıralar tanışmıştık sonra böyle bir taciz olayı gibi bir şey yaşandı böyle zorlama gibi falan ondan sonra işte ben o anda ona zarar vermişim farkında olmadan öfkeyle. Sonra işte mahkemeler falan oldu bayağı bir şeyle uğraştık yani." (Buse, 21 yaş)

Bunlarla birlikte, gencin şu anda yaşadığı yer güvenli olsa bile erken çocukluk döneminin geçtiği çevrenin tehlikeli olması gencin hayatında derin izler bıraktığı bulunmuştur.

"Yüksekova'daydık terör olayları oluyordu 2011 yıllarıydı. Babamın çok yakın bir arkadaşını orada şehit ettiler. 2 tane küçük çocuğu vardı falan. Yani biraz da ailemin de psikolojik olarak sorun yaşadığı zamanlardı." (Betül, 15 yaş)

Faruk mahalleler arasında gruplaşmaların olduğunu ve öteki olarak kabul edilen bireylerin mahaller arası geçişlerinde çatışmaların yaşandığını ifade etmiştir.

"Başka mahalleden de birilerini de istemeyiz. Yani bizim mahallemizdeki kızlara, ablalara, yaşlı teyzelere laf atanlar falan istemeyiz. Yani geçen gün hocam işte 4-5 tane Afganlı geldi, bir tane engelli bebeyi dövdüler gözümüzün önünde. Bizim de kafamız tak etti biz de onlara daldık. Sonra geldiler silah patlama falan oldu bizim orada." (Faruk, 15 yaş)

Aynur'un anlatılarında olduğu gibi bazen içerisinde yaşanan ortamın tehlikeli olmasının yanında uzun süreli kalınmaya mecbur olunan ortamlarda da tehlikelinin söz konusu olduğu görülmektedir.

"…ben 3-4 yıl yazları yatılı yurtta kaldım. Annem yok babam yok 15 gün boyunca bir yere tıkılıyorsun. Hapishane gibi bir yer yani Kur'an kursu falan demeyin. Yani ondan sonra orada o kadar ayrı o kadar farklı insanlar var ki psikolojileri bozuk. Ya benim arkadaşıma bıçak çekeni mi dersin… Kur'an kursundan başka her şey var. Yani ya millet çoluğu çocuğu ile uğraşmak istememiş tamam mı yetimhane gibi Kur'an kursu adı altında toplamışlar

yani. Ya tamam hani düzgün ailesi olup gerçekten Kur'an öğrenmek için gelen çocuklar da var onların hakkını yemiyorum ama genel olarak böyle ipsiz kopsuzlar geliyor.” (Aynur, 20 yaş)

4.1.1.3. Yakın Çevreyle Olumsuz İlişki Deneyimleri

Yapılan görüşmelerin yarıdan fazlasında gençlerin ve ailelerinin sosyal destek ağları içerisinde akrabaların yer almadığı görülmektedir. Ebeveynlerin kök aileleri arasında çatışmaların olduğu ve bu çatışmalar sırasında gerek gencin gerekse gencin ailesinin akrabalar tarafından aşağılandığı ifade edilmektedir. Akrabaların tutum davranışlarının gençte iz bırakan anılara sebep olduğu bulunmuştur.

Katılımcılardan Ceren, annesinin ve babasının aileleri arasında sürekli bir çatışmanın olduğunu ifade etmiştir. Bu çatışmalı süreçlerin kendisini ve kardeşlerini etkilediğine vurgu yapmıştır.

“…annemin ailesi ile anneannemgil ve babaannemgil babamın ailesi bir çatışma vardı. Kan davası gibi. İlk böyle bir kavgalı ortamda hatırladığım kadarıyla bir kavgalı ortamda dünyaya geldim. Sürekli mesela kardeşim doğduğunda kavga ortamı falan vardı. Benim torunum senin torunun ben 10 lira taktım ben 5 lira falan taktım. Öyle bir kavgalı ortam falan vardı ondan etkilendik. Dedem yani annemin babası bayağı sinirli bir yapıya sahiptir. Acayip sinirli yani yüzümüze bile bakmaz. Anneanneme bıçak çekmeye falan kalkmış öyle bir adam öyle bir yapıya sahip.” (Ceren, 16 yaş)

“Yani halam çünkü bir keresinde anneme bayağı eziyet etmişti. Hani sonra kardeşime falan da eziyet ediyorlardı hala ediyorlar. Ben aklım başıma geldiğinde hani artık teyzelerim de aynılarını yaptı bize. Senin kardeşin bunu yapıyorsa işte elin çocuğu neler yapar yani o yüzden. Halam bir kavga sırasında şey dediydi anneme “ senin kızların ODTÜ'ye bile giremez ODTÜ’nün tuvaletine bile giremez” falan filan demişti.” (Ceren, 16 yaş)

Katılımcılardan Kemal, babasının cezaevine girdiğinden itibaren hiçbir akrabalarıyla bağlantılarının kalmadıklarını ifade etmiştir.

“Benim babam cezaevinde oldu olalı benim hiçbir akrabam doğru dürüst benim kapımı açmadı. Aç mısın susuz musunuz diye sormadı. Elhamdülillah

Cenabı Hak verdiği boğazı aç koymuyor diye bir laf var gerçekten de öyle hocam. Allah'u Teâla her şeyde yar ve yardımcımız oluyor bu şekilde yani yoksa biz ne akraba ne dost ne arkadaş ne kardeş kimseden kimseye bir fayda yok." (Kemal, 22 yaş)

Sema hayatında dayısının olmamasını istediğini ifade etmiş ve dayısının tüm aile ilişkilerini etkilediğine vurgu yapmıştır.

"Dayım olmasaydı herkes daha mutlu ve rahat olurdu. Dedem sırf onun yüzünden iki kere baypas ameliyatı oldu. Eve geliyordu seni geberteceğim baba deyip kapıları kırıyordu, camlara taş atıyordu. Her gece onlara gidiyorduk. Öyle yani babamı bıçaklamıştı. Niye sen beni boşandırdın diye. Hâlbuki ortada bir şey yok hep alkol işte ne yapacaksın. Birde dayım sürekli suçlar yaptı polis arabasının camlarını kırdı, bir gün bir gece gittiği yerlerde pompalıyla adam yaraladı. İçeri girdi falan hala da onun şeyine yatıyor falan bugünde izne çıktı. Hatta dün gece iki de beni aradı bana küfürler etti." (Sema, 17 yaş)

4.1.2. Psişik Fenomenler

Yapılan görüşmelerin analizlerinde gençlerin değer verdikleri ve değer gördükleri kişiyle/kişilerle ölüm, ayrılma, terkedilme, aldatılma gibi sebeplerle ilişkilerinin sonlanması deneyimlerinin gencin benlik algısını şekillendirmektedir.

4.1.2.1. Ölüm

Gençlerin ölüm ile ilgili deneyimlerinin gençlerin hayatında derin izler bıraktığı görülmektedir.

Betül ilk kendine zarar verme davranışını dedesinin ölümünden sonra yaptığını ifade etmiştir. Dedesinin ölümüyle ilgili üzüntüsünü de şu şekilde ifade etmiştir.

"Yani zordu aslında (ağlıyor) bunu galiba ben anlatamayacağım bu gidişle ben…(bekleyiş) sürekli böyle dedemin evine falan giderdim sürekli yanlarında olan biriydim. Yani sürekli bir de küçükken de yanımızda yan yana oturuyorduk zaten hastaydı biliyordum ama (ağlıyor, hıçkırık)

yediremiyor insan bir de ilk defa çok yakınımı kaybettim o yüzden (öksürüyor).” (Betül, 15 yaş)

Hilal ölümle ilk karşılaşmasını içindeki baba sevgisinin ölmesiyle olduğunu ifade etmiştir. Sonraki süreçlerde ise kendisine her koşulda destek olan dedesini, amcasını ve kuzenini peş peşe kaybetmesinden duyduğu üzüntüyü paylaşmıştır.

“Sevdiklerimi kaybetme, en başta zaten annemle babamla başladı. Babam benim için çok değerli bir insandı, yeri hiçbir şekilde dolmayan bir insandı. Anneme yaptıklarından sonra babamın sevgisini ve babamı kaybettim ben (ağlıyor). Haa şey bedenen kaybetmedim yaşıyor ama bende benim içimde olan benim çocukluğumu öldürdüğü için benim çocukluğumu öldüren bir insan benim babam olamaz düşüncesindeydim her zaman.” (Hilal, 19 yaş)

“Annemin bu hastalık döneminde dayım vefat etti. Tır kullanıyordu petrol ofislerinin falan olur ya mazot mu benzin mi ne taşınan tırlar var ya ondan kullanıyordu. Aksaray yolunda ııı 2010 ağustos 12, ağustosun 12 si 2010 yılında gece saat 3 de tırı devrildi diye haberi geldi. Dünyamın başıma yıkıldığı 2. şeydi olaydı (ağlıyor). O kadar çok değerliydi ki annemle babam ayrı iken hayatta sanki ondan başka kimse yoktu. Bizi kendi çocuklarından ayırmazdı. Sırf başkalarından mahrum kalmayalım diye kıyafet alıp gelirdi bize. Sürpriz yapmak için gelirken çikolata alıp gelirdi (ağlıyor). Sırf babamız yok ya bunlara sürpriz yapacak kimse yok diye kendisi markette çalışırdı, kendi çocuklarına götürmezdi bize getirirdi. Bayramlarda diğer dayılarım değil o dayım sırf babaları yok diye bize harçlık verirdi elini öptüğümüz zaman herkesin içinde. Kaybettik mekânı cennet olsun.” (Hilal, 19 yaş)

“En acısı da bir sene önce benim için en güzel örneklerden birisini kaybettim. Halamın oğlu 29 yaşındaydı, beyin sapında tümör vardı. 2 sene boyunca hastalığı birlikte çektik her zaman her anında yanındaydın. Küçüklüğümde babam beni evden çıkartmazdı. Annem babamın korkusuna beni evden çıkartmazdı. O gelirdi arabayla beni alırdı bir gün boyunca sabahtan akşama kadar gezdirirdi hiç bıkmadan. Çocukluğumu güzelleştirendi hayatımı güzelleştirendi. Hatta hani ııı kız çocuklarının ilk aşkı babaları olur ya benim ilk aşkım kuzenimdi.” (Hilal, 19 yaş)

4.1.2.2. Sevgiliden Ayrılma

Sevgili tarafından istenilmemek, sevgili tarafından terkedilmek ve ya sevgili tarafından aldatılmak gibi süreçlerin peşinden gelen sevgiliden ayrılma gençlerde derin izler bırakan hikâyeleri oluşturmaktadır. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular bazı gençlerin sevgiliden ayrıldıktan sonra kendine zarar verme davranışını gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Kemal terk eden sevgilisinin hayatını alt üst etmesine izin vermesinden duyduğu pişmanlığını şu şekilde ifade etmiştir.

> "Şimdi hocam benim hayatımda bir kız vardı, keşke olmasaydı diyorum. Çünkü şimdi düşünüyorum yaratılan hayatım mahvoldu, keşke olmasaydı gibisinden düşünüyorum. İnsanlar kendilerini kaptırdığı zaman kendilerini geri çekemiyorlar hocam. Ya bu kızdan sana zarar geliyor dedi çoğu kişi ya git Allah'ın adamı kendini kurtar dediler git uzaklaş dediler daha düzgün bir hayat kur dediler. Dediklerini yapmadığım için de her zaman için pisliğe bataklığa battım." (Kemal, 22 yaş)

Kemal'in ifadelerine benzer olarak Buse'de hayatında yaşadığı olumsuz deneyimlerini terk eden sevgisine bağlamaktadır.

> "Mesela ben bir çocuğa çok bağlanmıştım 6 sene falan sevdim onu bayağı sevdim yani olmasaydı belki de bunlar olmayacaktı. Belki de onu görmeseydim, tanımasaydım bunlar yaşanmayacaktım." (Buse, 21 yaş)

Bir diğer katılımcı Hilal, sevgilisi için her şeyi göze aldığını ve bırakmamak için çok mücadele verdiğini ifade etmiştir.

> "Sevgiliyken bırakabilirsin ama çok seviyorsan onun için her şeye göz yumduğundan dolayı her şeye risk aldığından dolayı bırakamıyorsun. Çünkü sen artık ona bağlanmışsın sen ona şöyle bir çerçeveden bakıyorsun (elleriyle gözlerinin etrafına set yapıyor) ve bunun dışındaki hiç kimseyi şu elinin arkasındaki hiç kimseyi görmüyorsun. Sadece o ve sen, bu hayat sanki sizden ibaretmiş gibi geliyor. Kim ne derse desin boş geliyor. İstersen onun için kendini at parçala öldür hastanelik ol hastanelerde yat hastanelerde sürün... Gene bırakmadım gene vazgeçmedim taaa ki evlenene kadar. Evlendi döndüm dedim ki benim için bittiğin gün bugündür." (Hilal, 19 yaş)

Mehmet sevgilisinin başka biriyle nişanlandığı haberini almasıyla kolundaki dövmeyi façayla çıkardığını ifade etmiştir.

> "O nişanlandı. Ben de o yüzden kolumdaki dövmeyi façayla çıkardım böyle sinirli olduğun bir zamanda." (Mehmet, 17 yaş)

Katılımcılardan Faruk, ilk kendine zarar verme davranışını sevgilisi tarafından aldatıldığında yaptığını dillendirmiştir.

> "Hocam ben onu sevgilim için attım. İşte hocam şurası (kollarını gösteriyor). Hocam sevgilim bıraktı beni. Hocam gitti başka biriyle gözümün önünde başka bir erkekle çıktı. Benim de sinirim tepeme çıktı aldım camı kestim. Yani hocam ben onu iyi bir kız, efendi kız olarak biliyordum. Öyle gördüm ama o bana hainlik etti hocam." (Faruk, 15 yaş)

Ziya kendisini adadığını söylediği sevgisinden ayrıldıktan sonra hayata bakış açısının değiştiğini ve bu durumunda yaşayışını etkilediğini ifade etmiştir.

> "Bundan bir 4 sene önceye kadar hep bir kıza bağlı kalmayı düşünmüştüm tek bir kız diyeyim. Kendimi ona adamıştım sonra onun hayatımdan çıkması beni biraz bozdu gibi bir şey oldu. Hayat yaşama şeklim değişti, bakış açım değişti. Artık üzülmeye falan başlamıştım. Tribe falan girdiğim zamanlar olmuştu." (Ziya, 19 yaş)

4.1.3. Ebeveynlerle İlişki Deneyimleri

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin benlik algılarının oluşum sürecinde gencin ebeveynleriyle (bakım verenlerin) ilişki deneyimlerine ilişkin bulgular, çocukluk döneminde ilişkisel ihtiyaçların karşılanmaması, fiziksel istismar, duygusal istismar ve ulaşılamayan baba başlıkları altında paylaşılmıştır.

4.1.3.1. Çocukluk Döneminde İlişkisel İhtiyaçların Karşılanmaması

Bu bölümde gençlerin çocukluk döneminde ebeveynleri (bakım verenleri) tarafından karşılanmamış gelişimsel ihtiyaçlarına, nadiren ya da hiçbir zaman gerçekleşmemiş olan ilişkisel etkileşimlerine ve ebeveynlerin (bakım verenlerin) çocukluk döneminde verdiği olumsuz tepkilere yer verilmiştir. Yapılan analizlerde

gençlerin; duygusal ve içsel deneyimlerinin onaylanması, kendini güvende hissetme, ebeveynler (bakım verenler) tarafından güvenilir birey olarak görülme, ebeveynlerin (bakım verenlerin) tutum ve davranışlarında tutarlılık hissetme, paylaşılmış deneyimin olması, ilişki üzerinde etkisinin olduğunu hissetme, şükran ve takdir duyulan olunması, koşulsuz sevilme gibi ilişkisel ihtiyaçların karşılanmadığı görülmektedir.

Aynur koşulsuz kabul edilme ihtiyacının ebeveynleri tarafından karşılanmadığını, kendisinin koşulsuz kabul edildiğini hissetmediğini ve babası tarafından terkedildiği için diğer insanlara güvenmediğini ifade ederek hayatta yalnız olduğunu vurgulamıştır.

> "Ne olursa olsun biz senin yanındayız bu hissi kimse bana vermedi. Ya da ben bunu çok hissedemedim. Yani o yüzden pek de insanlara karşı böyle şeyim yok yani. Çünkü bu hayatta teksin. Herkes bir gün bırakıyor ki seni. Herkes ya beni öz babam bıraktı. İnsanlara ne derece ihtiyacım olabilir daha?" (Aynur, 20 yaş)

Kemal babasının cezaevinde olmasından ve annesinin tüm sıkıntılarla tek başına mücadele etmesinden kaynaklı olarak çocukluk döneminde sevilme ihtiyacının karşılanmadığını ifade etmiştir.

> "Çocukluk döneminde bir sevgi göremiyorduk, bi bir şey göremiyorduk, babamız yoktu, babamıza hasrettik." (Kemal, 22 yaş)

Hilal babasının tutum ve davranışlarında tutarlılık hissetmediğini *"ne zaman ne yapacağı belli olmaz"* şeklinde paylaşmıştır. Bununla birlikte ebeveynlerinin kendisini sürekli başkalarıyla kıyasladığını ve tüm hayatı boyunca bu kıyaslamayla mücadele etmek durumunda kaldığını ifade etmiştir.

> "Babam yeri geldiği zaman çok anlayışlı bir insan oluyor yeri geldiği zaman çok anlayışsız bir insan oluyor. Çok değişik bir insan olduğu için babam ve babamın düşünce yapısı herkesten de çok farklı olduğu için ne zaman ne yapacağı belli olmuyor. Ne zaman ne diyeceğine belli olmuyor. Bir bakmışsın bana demiş ki sen çok iyi bir evlatsın sen çok iyi bir çocuksun tam bana layık bir evlatsın diyor. Bi de bakmışsın ki senin gibi evladım olmasaydı, hiç bana layık bir evlat değilsin, sen olacağına evlenmeseydim ya

da sen olacağına başka bir çocuğum olsaydı gibi kelimeler kullanıyor. Bu ruhsal haline bağlı (dalga geçer gibi bir gülümseme) babamın birazcık." (Hilal, 19 yaş)

"Beni hep birileriyle kıyasladılar hayattaki birileriyle her zaman kıyasladılar hiçbir zaman ne beni kıyasladıkları insanlara özenmedim ne de özeniyormuş gibi yaptım. Hep kendim olmaya çalıştım." (Hilal, 19 yaş)

Bunlarla birlikte, ilişki üzerinde etkisinin olduğunu görme ihtiyacın karşılanmadığını ve görülmez çocuk olmaktan kurtulamadığını paylaşmıştır. Evin içerisinde varlığının yok sayıldığını bu sebeple var olduğunu kanıtlamaya çalışırken kendine zarar verdiğini söylemiştir.

"Göstermiş olduğum tepkiler görünmüyordu. Evin içinde yok sayıyorlardı beni. Tırnak yiyordum gene dikkat çekemiyordum. Çünkü neden babam annemi dövmekten benimle ilgilenmeye fırsat bulamıyordu. Çünkü neden annem sabaha kadar oturup ağlamaktan bana vakit ayıramıyordu bu yüzden dikkat çekemiyordum. Belki de dikkat çekilecek bir şeydi o kadar küçük yaşta tırnak yemem ama çekmiyordu. Saç koparma, bu çocuğun psikolojisi bozuk bu çocuk küçük yapar bir şey olmaz gibi düşüncelere sahip oldukları için ondan kaynaklı bundan da bir şey çıkartamamıştım. Ondan sonra oturup böyle saklanma mevzusunda bunu bir televizyonda görmüştüm aslında çocuğun bir tanesi böyle dolabın kenarına oturmuş bu şekilde kafasını önüne eğip ağlıyordu ve ailesinin dikkatini çekiyordu. Belki ben de bunu yaparsam ben de dikkatlerini çekerim ailemin. Belki benim üzerime yoğunlaşırlar kavgalarından vazgeçip diyordum ama gene olmadı. Annem, annem öyle düşünüyordu kavga ediyoruz sürekli dayak şiddet var diye bu çocuğun psikolojisi bozulmuş da ondan yapıyordur diyordu. Babam zaten içtiği için akşam geliyordu sızıyordu tabi dövüyordu ilk önce annemi ondan sonra sızıyordu. Sabah kalkıyordu işe gidiyordu. Benim yüzümü görmüyordu ki adam. O da dövüş vaktinde görürse söylüyordu beni adam. O yüzden ona karşı dikkat çeksem ne olur çekmesem ne olur dikkat çekecek bir şey yapsan bile dikkatini çekmez adamın zaten zilzurna sarhoş." (Hilal, 19 yaş)

Sema annesinin aşırı stres altında olmasından dolayı kendisiyle yeterince paylaşımda bulunmamasından ve hayallerindeki anne-kız ilişkisini yaşayamamadan duyduğu hayal kırıklığını ifade etmiştir.

> "Yani ben annemi hiç böyle bilmezdim. Önceden her şeyimi anlatacağım hep mutlu kız anne ilişkisi beklerdim. Anne ne yapıyorsun diyorum 'ne soru sorup duruyorsun S.' deyip beni tersliyor. Sonra bir şey daha soruyordum mesela 'anneee!' diyordum "yine ne soracaksın" diyordu. Hep bir sürekli tersleme ve aşırı stres olduğu için her gün elleri ayakları titriyordu." (Sema, 17 yaş)

Bununla birlikte, anne ve babasının neden kendine karşı ilgisiz ve umursamaz olduğuna anlam vermediğinden bahsetmiştir.

> "Mesela bir yere gideriz arkadaşlarla ya ne olur arasınlar. S. gittin mi falan biraz endişelensinler istiyorum. Bizimkiler (arkadaş gurubundan bahsediyor) bana der ki; 'salak mısın bak bizimkiler 50 kere arıyor.' Seni hiç kimse aramıyor, özgürsün diye düşünürler. Ama ben öyle düşünmüyorum, az da olsa umurlarında olmak lazım insanların. Umursamaları lazım, yani ailem beni umursamazlıktan geliyor. Yani, bir anne baba neden çocuğu ile ilgisiz olur ki, çok büyük sorun olmadıkça." (Sema, 17 yaş)

Tolga ve Betül, ebeveynleri tarafından başarılarının takdir edilmediğini bununla birlikte ebeveynlerinin çalışmalarına ikna olmadığını ifade etmişlerdir.

> "Annem çok sıkı disiplini büyümüş bir aileden dünyaya geldiği için bizi de biraz öyle yetiştirmeye çalıştı, üzerimize geldi ama ben de birazcık ters tepti sanırsam. Ben çünkü küçükken de aynıydım şimdi de aynı, derse yani annem ne derse hiçbir zaman ya hiçbir zaman demeyeyim de genelde zıttı oluyor. Gidip de annemin dediğini direkt kabul edemiyorum ya mesela bize susun diyor yani bizim aslında orada susmamız gerekmiyor. Hâlbuki konuşabiliriz mesela birileri sohbet ediyor biz de katılıyoruz sohbete sohbet etmeyin diyor." (Tolga, 17 yaş)

> "Yani evde çok üzerime gelirler mesela ders çalışmıyorsun daha çalışmıyorsun diye. Hâlbuki çalıştığımın kanıtları vardır. Onu gösteririm ben buna mı bakacağım inanmıyorum der annem." (Tolga, 17 yaş)

"Evde sürekli bir önyargı ve olumsuzluk var bana göre. Mesela Ortaokulu bitirirken işte TEOG un yanında Askeri lise sınavına da girdik. Sınava girdik, bitirdik sonuçlar açıklanmadı babam zaten sen kazanamazsın boş ver bekleme sonuçları dedi." (Tolga, 17 yaş)

"Yani o seçme aşamasında mesela annem de geç geliyordu falan gelip yatıyordu. Ben anneme kâğıdı göstermeme rağmen görmemiş gibi davranıyordu o yüzden sonrasında yanlış bir yer geldi ve yine bunun suçlusu ben oldum. Ondan sonra biraz böyle sinirlendirme oldu. Sürekli böyle üst üste çalışmadın çalışmadın, zaten çalışmadın, çalışmıyorsun denildiği için böyle biraz strese girdim öyle." (Betül, 15 yaş)

Yavuz annesinin kendisini dinlemeden suçladığına değinerek güvenilir birey olarak görülme ihtiyacının karşılanmadığını, annesinin sürekli kendisini başkalarıyla kıyaslaması sebebiyle kendisini yetersiz hissettirdiğini ifade etmiştir.

"Mesela ben abimle kavga ettiğim zaman kimseyi dinlemez annem ve bana sen suçlusun der." (Yavuz, 18 yaş)

"Annem bana güvenseydi şu anda ben çok farklı konumlarda olurdum. Şöyle sürekli bir de kıyaslama içerisinde. Ben şimdiye kadar teşekkür belgesinden aşağı belge almış bir insan değilim. Hala sen busun niye bu değilsin der. Benim elimden de gelen bu yani. Eğer bana bunu yapmasaydı belki şimdi o istediği seviyede olacaktım. Bir de şöyle yapardı 1. Sınıftan beri var bu. Ben çalışırdım hala çalışmaya devam ediyorum işte. Ama beğenmezdi. Sen çalışmıyorsun, yok şunu yapamıyorsun, senden bir şey olmaz, sen iyi bir yere gidemezsin bunun gibi yani güvenmez." (Yavuz, 18 yaş)

Görüşmeler sırasında Sibel ebeveynleri tarafından karşılanmamış gelişimsel ihtiyaçlarına ve ebeveynleriyle kurulmamış olan ilişkisel ihtiyaçlarına diğer katılımcılardan daha fazla vurgu yapmıştır. Sibel çocukluk döneminden itibaren ebeveynleri tarafından ihtiyaçlarının, isteklerinin ve statüsünün yok sayıldığını şu anda ise sorunlarının görünmezlikten geldiğini ifade etmiştir. Bu sebepten dolayı kendini aileye ait hissetmediğine vurgu yapmıştır. Ayrıca ailede birlikte paylaşılmış deneyimlerin olmadığını ve ilişki üzerinde etkisinin olduğunu görmek istediğini "*bir dakika olsun benimle mutlu olsunlar"* cümlesiyle dillendirmiştir.

“Hocam benim sorunlarımı biliyorlar aslında ama önem vermiyorlar o kadar. Yani ailede beni ayrı koyuyorlar kardeşlerimi ayrı koyuyorlar. Mesela yanlış bir şey olduğu zaman bana böyle ters davranıyorlar. Kardeşlerim yanlış bir şey yaptığında onunla böyle güzel güzel konuşuyorlar. Ondan sonra benim istediklerimi, ihtiyaçlarımı bana almıyorlar ama onlara alıyorlar. Bana hep böyle bahane buluyorlar yani gezme konusunda olsun, giyinme konusunda olsun, arkadaş bulma, bir yere gitme filan hep ayrı koyuyorlar. Nedenini ben de çok bilmiyorum. Yani hep düşünüyorum ya beni sevmiyorlar ya da istemiyorlar beni hocam (gözleri doluyor). Sanki ben o evin kızı değilim onların çocuğu değilim böyle davranıyorlar bana.” (Sibel, 16 yaş)

“Mesela şimdi benim kardeşlerim var, onlar bana küfür ediyorlar her şeyi yapıyorlar. Annem de demiyor ki o sizin ablanız düzgün davranın demiyor. Şimdi mesela ben eve gidince demiyor ki kızım okuldan gelmiş yorulmuş falan demiyor. Hemen bana diyor ki Sibel kalk git bu işi yap ya da kalk git şu işi yap. Ondan sonra hasta olduğum zaman yatmama da izin vermiyor, okumamı da pek çok istemiyorlardı tabii ben biraz zorla şey yaptım bunları. Bir yere gitmemede izin vermiyorlar. Yani hep beni evde bırakıyorlar kendileri gidiyorlar. Yani aslında hocam bu küçük olduğum zaman da böyleydi. O zaman da evde bırakıp bir yerlere giderlerdi.” (Sibel, 16 yaş)

“Yani hocam düşünüyorum. Ailede biraz muhabbet olsaydı, arkadaşların olsaydı, seni anlayan birisi olsaydı yanında, yani ihtiyaçlarını mesela birisi sana ihtiyaçlarını karşılasaydı, para verseydi. Ama sadece para konusunda değil yani şimdi bazen dertlerini birileriyle paylaşmak istiyorsun ama bir bakıyorsun çevrende hiç kimse yok bunları konuşmak için yani varsa da sana önem vermiyorlar öyle yani.” (Sibel, 16 yaş)

“Yani şunu isterim bir dakika olsun benimle mutlu olsunlar. Güzel bir hatıra aklımda kalsın ve onu düşüneyim her zaman. Böyle kötü şeyleri düşünmeyim. Aklım dağılsın farklı bir şeylere gitsin, başka konular açılsın, güzel konuları düşüneyim, hep bunlar aklımda kalmasın. Ailem sürekli bu davranışlara devam ettiği için hocam, sürekli kötü şeyler aklıma geliyor. Şimdi annem, ailem böyle şeylere devam etmesin güzel şeyler olsun onları

düşüneyim, arkadaşlarımı düşüneyim, yarın ne giyeceğimi, nereye gideceğimi bunları düşüneyim.” (Sibel, 16 yaş)

4.1.3.2. Fiziksel İstismar

Yapılan görüşmelerde; bazı gençlerin çocukluk dönemlerinde fiziksel istismara maruz kaldıkları, bazılarının ise sadece çocukluktan gelen acı veren istismar anılarıyla uğraşmakla kalmadığını aynı zamanda içinde bulundukları zaman diliminde de gerçekleşen fiziksel istismar ile mücadele etmek zorunda kaldığı bulunmuştur.

“Ben de dik yapınca yani karşı gelince hocam şiddet giriyor araya. Annem araya giriyor da ondan sonra işte öyle hocam… “ (Ali, 16 yaş)

“Babam öyle normal bir baba değil yani kalkıp seni öldüresiye dövebilecek kapasiteye sahip bir hata yaptığın zaman.” (Hilal, 19 yaş)

Fiziksel istismar ile ilgili oldukça travmatik anılara sahip olan Hilal, ebeveynlerinin kavgasını engellemeye çalışırken ve kardeşi sebebiyle babası tarafından fiziksel istismara uğradığını anlatmıştır. Bununla birlikte annesinin ilkokulda derslerle ilgili yapmış olduğu basit hatalardan dolayı sırtında cetvel kırdığına ve karanlık odaya kitlendiğine ilişkin anılarını ifade etmiştir. Karanlık odada ise neredeyse tüm saçlarını yolarak kendine zarar verdiğini belirtmiştir.

“İşte babam annemi döverken aralarına girdiğim zamanlarda bilerek değil aralarına girdim zamanlarda tekme yediğim tokat yediğim olmuştur. Annemi dövme diye onun üzerine çıkıp ta beni yere fırlattığı olmuştur. Hani onlar bilerek değil sırf anneme hırslı olduğu için yapılan bir şey. Diğer türlü kardeşim yüzünden çok dayak yedim babamdan. Kardeşim küçükken işte okula gideceği dönemlerde sabah kahvaltı yapmadan evden çıkmazdı. Ben de kahvaltı yaparken ona çizgi film açardım televizyondan ve babam sen neden açtın diye bana kızardı ve bu yüzden suratına beş parmağının beşininde izinin geçtiğini bilirim. Onun haricinde annem benim yetmiş santimlik tahta cetveli sırtımda parçaladı. Bunun sebebi de birinci sınıfa giderken ya da ikinci sınıfta olabilir tam hatırlamıyorum şuan. Temmuz kelimesini yazamadığım için Temmuz iki “m” ile yazılır ya hani ben onu tek

"m" ile yazdığım için sırtımda yetmiş santimlik tahta cetveli parçaladı. Ben ders çalışmıyorum diye benim dayılarım akşamüstü oturmaya geliyorlardı. Babam beni yatak odasına kapatıyordu ben orada ders çalışıyordum. Babam beni kafama vura vura ders çalıştırıyordu. Affedersiniz altıma işetene kadar beni o odadan çıkartmadı. Ben o odada altıma işedim öyle çıktım." (Hilal, 19 yaş)

"Mesela beni annem bir keresinde bir şeyden dolayı karanlık bir odaya kitlemişti. Karanlık odada dururken saçlarımın hepsini yolmuştum. Yani tek tük üç beş tane kalmıştı (eliyle başının üzerine dokunuyor saç teli kalan yeri işaret ediyor) belki de." (Hilal, 19 yaş)

Tolga annesinin öfkesini kontrol edemediğinden dolayı erken çocukluk döneminde kendisine vurarak şiddet uyguladığını ve duygusal bir tepki göstermesi durumunda bu şiddetin arttığını ifade etmiştir.

"Yani şimdi ben küçükken annem öfkelendiği zaman bana vurduğu oluyordu yani hatta çok fazla vururdu. Çok basit sebeplerden dayak yediğim zamanlar olurdu. Hatta haklı olduğum zamanlar ya da olayla hiçbir bilgimiz olmadığı zamanlarda bile dayak yediğim olurdu. Ben ağlayınca da daha çok sus diye vuruyordu. Bunlar hiç aklımdan çıkmaz." (Tolga, 17 yaş)

Katılımcı gençlerin ebeveynlerinden bazılarının, davranış kazandırmak amacıyla ve fiziksel kontrol olarak şiddet uyguladığı bulunmuştur. Bu şekilde meydana gelen fiziksel istismar kimi zaman genç tarafından kabullenilmektedir ve haklı olarak görülebilmektedir.

"Annemi bayağı çok seviyorum hocam o vurur döver ama sever çünkü o bizim annemiz terbiye vermek için bizi döver yoksa bize terbiye vermeseydi ben şimdi sokaklarda gezerdim böyle kötü çocuklar gibi. Yani annem boşu boşuna dövmez de yani böyle küfür ettiğimde falan iki tane çakar." (Faruk, 15 yaş)

4.1.3.3. Duygusal İstismar

Yapılan görüşmelerde kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin duygusal ihtiyaçlarıyla ilgili çözülmemiş sorunlarının olduğu görülmektedir.

Bazı gençlerin ebeveynlerinin gençleri aşağılamak için sık sık küfür kullandıkları gençler tarafından belirtilmiştir.

> "…babam yani bana her gün evde orospu, şerefsiz, ahlaksız falan. Öyle yani..." (Aynur, 20 yaş)

> "Birazcık şey ııı onların tabir ettiği şekilde tabir etmek istemiyorum. Çok yanlış bir tabir cıvık (elleriyle tırnak işareti yapıyor) bir insan olarak görüyorlar. Çünkü ben insanlara karşı çok ıııı şeyim çok çabuk kaynaşmayı sevdiğim için ben insanlara her şeyi anlattığım için bu huyumu sevmiyorlar benim. Bundan dolayı da bana herkese her şeyini anlatan "yalaka" tabirini "cıvık" tabirini kullanıyorlar." (Hilal, 19 yaş)

Ebeveynlerin gençlerin kendilerine ekonomik olarak ihtiyaç duymalarını duygusal istismar için araç olarak kullandıklarını görülmektedir. Ali' de olduğu gibi gencin tekrar eve döneceğini bilerek evden kovmak buna örnek olarak verilebilmektedir.

> "Yani öyle sorunlar da ben kendimi direkt dışarıya atıyorum. Ben gideceğim dediğimde babam bana "gitmezsen şerefsizsin" diyor. Bazen o bile evden kovalıyor beni "eve bir daha gelirsen adam değilsin" diyor. Ben ne yapayım şimdi hocam (bekliyoruz)" (Ali, 16 yaş)

Bununla birlikte katılımcılarını bazılarının ebeveynlerinin sözel ve/veya sözel olmayan biçimlerde genci yok saydığı gençlerin anlatılarında yer almaktadır. Kimi zaman genci yok saymak genci bedenen görmek istememek gibi uç noktalarda olabildiği gibi kimi zaman gencin kimlik kategorilerini oluşturan ihtiyaçlarını, hayallerini, amaçlarını, ilkelerini, anılarını yok saymak olarak da görülmektedir.

> "İşten gelince benimle aynı odada olmak istemez. Odadan kovduğu zamanlar da oldu. O geldiğinde ben ayrı bir odaya geçerim." (Buket, 17 yaş)

> "Ondan sonra işte... Kardeşim sormuş baba neden ablamla konuşmuyorsun diye. Ablan her şeyi anlatıyor annesine demiş beni satıyor falan demiş (ağlıyor). Hâlbuki yani ben benim başka anlatacak kimsem olmadığı için direk anneme anlatıyorum (hıçkırarak ağlıyor)." (Buket, 17 yaş)

"Biliyorsundur, kız çocukları babaya daha şey. Babamda çok ağır konuştu. Kızım değilsin. Bana bundan sonra baba deme şöyle böyle ortada hani bir şey yok aslında. Ufak kardeşimle tartıştığım için." (Sema, 17 yaş)

"Sanki hep benden kurtulmak istiyorlar yani. Bildiğiniz bana diyor ki, keşke sen benim kızım olmasaydın diyor. Yani daha ne desin keşke sen olmasaydın diyor daha iyi olurdu diyor. Sen bizim başımıza gerçekten büyük bir belasın diyor." (Sibel, 16 yaş)

"Kardeşimin maddi giderlerini babam karşılar da benimkini annem karşılar. Birde mesela köye gitmediği hafta sonları kardeşime hadi gel yemeğe gidelim der yanımda ben duyarım işte annem bana söylemez yemeğe gidiyorlar falan diye. Bana teklif etmezler." (Buket, 17 yaş)

Katılımcı gençlerin ebeveynlerin aynı zamanda genci yetersiz olmakla itham ettiği bulunmuştur.

"Yani diyor ki işte ders çalışmadığım zaman o zaman bir işe gir de bir işe yara diyor. Mesela okumayacaksan git bir işe çalış, kendine bak diyor." (Ali, 16 yaş)

4.1.3.4. Ulaşılamayan Baba

Yapılan görüşmelerde, gençlerin 18'inin babayla problem yaşadıkları bulunmuştur. Gençlerin ebeveynlerinin özellikleri göz önüne alınarak "baskıcı baba" ve "kopuk baba" olmak üzere iki tip baba tanımlanmıştır. Bu iki tıp babanın ortak noktasını ise genç tarafından ulaşılamaz bir mesafede durmaları oluşturmaktadır.

Gençlerin yapmış oldukları baskıcı baba tariflerinde; babanın sürekli öfkeli olduğu, aşılması zor olan sert ve katı kurallarının olduğu, genci sürekli aşağıladığı, yüzeysel bir ilginin olduğu ancak duygusal paylaşımın olmadığı, sürekli haklı olduğunu idea ettiği ve sürekli karşı tarafı suçlayıcı olduğu ifadeleri yer almaktadır.

"Mesela bizim bu çevreyi az çok biliyorsunuz. Çok tehlikeli şeyler falan oluyor babam da hiç dışarı falan bırakmıyor. Mesela ben arkadaşlarımla kapının önünde oturacağım ona bile izin vermiyor. Arkadaşlarıma laf söylüyor işte bana sen adam olmazsın serserisin falan diyor. Telefonla

oynamama kızıyor. Telefonla oynuyorum ona kızıyor, ders çalış diyor falan filan. Zaten okulda çalışıyorum. Hocam neyin ne olduğunu da bilmiyor cahil. Hemen her şeyi kötü algılıyor hocam yani hep üzerime geliyor hocam. Kafayı bana takmış." (Ali, 16 yaş)

Ceren, babasının her konuda özellikle dinle ilgili konularda kendisi ve ablası üzerinde baskı kurduğunu ancak bu baskının özellikle ablasında ters etki yaptığını belirtmiştir.

"Hani sürekli baskılıyordu. Namaz kıl namaz kıl namaz kıl namaz kıl diye ya da başını ört diye. Ondan sonra ablam da bu ters tepki yaptı. Mesela ablam babam kafanı kapat dediyse o şort giymek istedi öyle tam tersini yaptı ya da yapmak istedi. Aslında baktım da tek sorun babam ya babam yani babamın hal ve hareketleri babam kendisini değiştirirse biz bu halde olmazdık bence onu düşünüyorum yani." (Ceren, 16 yaş)

"Babam mesela direk erkek konusunda çok şey yani her erkeği aynı görür. Ya zaten ben de biliyorum ergenlik çağında olan şeyleri falan, beyinleri ile değil farklı yerleri ile düşünüyorlar onları ben de biliyorum zaten yani. Ama babam onlar hep farklı düşünüyorlar der. Siz bilmezsiniz der ama hâlbuki de tek bir bilen kişinin de babam olduğuna inanmıyorum tabii ki de ben." (Ceren, 16 yaş)

Gençlerin kopuk baba tariflerine bakıldığında ise genci yok saydığı, eve gelmediği, ilgisiz olduğu ve eve karşı soğuk olduğu gibi ifadeler yer almaktadır.

Aynur babasının çocukluğundan itibaren eve gece geldiğini sonrasında üç-dört yıl tefeci borcundan dolayı kaçtığını söyleyerek babasıyla ilk başta nadir olan sonrasında ise kuramadığı ilişkisel etkileşime vurgu yapmıştır.

"Babam zaten kendimi bildim bileli eve geç geliyordu. Sonra bir şey oldu evden soğudu uzaklaştı falan. Gece 3 de 4 de eve geliyordu, kavga sesine uyanıyordum. Sonra kalkıyordum babam gidiyordu falan ben de babama çok düşkündüm. Hatta babam işe gidince falan yastığını kokluyordum o derece… Sonra babam senelerce tefeci borcu falan var diye kaçtı. 3- 4 sene falan görmedim babamı. Ne oldu hani kendimi babasızlığa alıştırdım." (Aynur, 20 yaş)

Buket babasının kök ailesine vakit ayırmaktan kendilerine vakit ayırmadığını ifade etmiştir.

> "…(Ağlıyor) önceden daha çok iyiydik. Sonra bir şey oldu değişti. Önceden burada oturmuyorduk. Keçiören'de oturuyorduk. Buraya gelince her şey değişti (ağlıyor). Ailesi burada oturduğu için bir şey mi oldu anlamadım. Öyle yani… Önceden çok iyiydi. Yani en azından bir birimizi görüyorduk yani. Anlıyorduk falan birlikteydik yani şimdi sürekli onlara gitme durumu var bizi bırakıp (ağlıyor).2 senedir böyle… Bir hafta kaldığı oldu.10 gün kaldığı oldu ama genellikle 2 gün 3 gün kalır." (Buket, 17 yaş)

> "Babam aklına bir arada gelirsem soru sorar. Dershane nasıl gidiyor falan diye onun dışında babamla pek şey yani... Şu anda okuluma gelse falan sınıfı bulamaz. Benim ne yaptığımı annem ve babam bilmez. Çünkü bana sormazlar. Nereye gittiğimi bilmezler." (Sema, 17 yaş)

Araştırma sürecinde katılımcılara "anne ve babanız sizi nasıl anlatır?" sorusu yöneltilmiş olup Buse ve Faruk'un verdiği cevaplar babalarıyla kurmuş olduğu kopuk ilişkiyi ortaya koymuştur.

> "Babamla öyle pek diyaloğum yok benim. Yani o beni tanımaz." (Buse, 21 yaş)

> "Babamı ben hiç görmüyorum ki hocam. Her gün işte oluyor onun için hocam. Vallahi hocam babamın çalıştığı yeri bile bilmiyorum." (Faruk, 15 yaş)

Baskıcı ve kopuk baba dışında babanın hükümlü olmak gibi bazı durumlar sebebiyle çocukluktan itibaren gencin babasıyla ilişkide bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu noktada da ulaşılamayan bir baba söz konusu olmaktadır.

> "Ya bizim babamız mahkûm o yüzden biz babamızdan normal bir hayat yaşayamadık ben kendimi bildim bileli babam hep cezaevinde bir görüşmeye gidersem giderim yoksa o da yok." (Kemal, 22 yaş)

Dolayısıyla ister babanın tutum ve davranışlarından kaynaklı olsun isterse çevresel koşullardan olsun görüşülen gençlerin 18'inin babalarıyla paylaşımda bulunmadığı dolayısıyla gencin babasına ulaşamadığı bulunmuştur.

4.1.4. Kaotik Ev

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin; ilişkiler açısından karışık, altüst olmuş ve öngörülemez evlerde yaşamış ya da yaşamakta olduğu bulun ve kaotik ev olarak kavramsallaştırılmıştır. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin benlik algısını şekillendiren kaotik eve ilişkin bulgular, aile içi şiddet ve aile içinde çatışma başlıkları altında paylaşılmıştır.

4.1.4.1. Aile İçi Şiddet

Görüşmeler sırasında gençler sık sık ebeveynler arası şiddete tanık oldukları ifade etmişlerdir. Bu şiddete tanıklıklar gençlerde travmatik anılar oluşturduğu ve gençlerin benlik algısını şekillendirdiği bulunmuştur. Ayrıca bu anılar gençlerin evliğe ve aile yaşamına bakışlarını da şekillendirmektedir.

Buket her tartışma sırasında babasının annesine vurmasını engellemeye çalıştığını ancak babasına fiziksel olarak güç yetiremediğinden duyduğu üzüntüyü ve yetersizlik hissini ifade etmiştir.

> “Bazen babam annemin üzerine yürür ve döver. O sırada bende ayırmaya çalışırım yani anneme vurmasını engellemek isterim (ağlıyor) ama babam güçlü olduğu için …(ağlıyor).” (Buket, 17 yaş)

Hilal babasının alkolik olması sebebiyle en ufak şeylerde bile evde tartışma ve kavga olduğunu söyleyerek birçok defa şiddete tanıklık ettiğini vurgulamıştır. Geceleri annesinin şiddet sebebiyle rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldığı belirtmiş ve çocukluk döneminde en büyük korkusunun annesinin şiddet sebebiyle ölmesi olduğunu ifade etmiştir.

> “Benim babam her zaman içerdi çalıştığı zaman da içerdi çalışmadığı zaman da içerdi. Her dakika her saniye her şekilde içerdi ve bu içmesi hani tamam eve getirmez dışarıda içerdi ama dışarıda bırakırdı onu ama eve içkili bir şekilde geldiği için bir şurada toz olsun bir şunun yeri değişmiş olsun birr sebeple yani her akşam o evde bir tartışma çıkardı. Gerek o kavgada anneme vururdu gerek kötü kelimeler kullanırdı. Bizim evimiz sobalıydı yeri geldiğinde sobada demir ısıtıp annemin üzerine basardı. Gece ikilerde

üçlerde kendimi hastanede bulduğum olurdu hayal meyal hatırlıyorum tabi ki bunları o zaman yaşım bu kadar olmadığı için hayal meyal." (Hilal, 19 yaş)

"Annemin gözlerinin morarması ve bu morluklardan dolayı dört duvarın arasından dışarıya çıkamamamız çok farklı bir çocukluktu. Her şeyi kaybettiğimi düşünüyordum babanı kaybetmişsin bu şiddet bu şiddete eğilim devam ettiği sürece anneni kaybedebilirsin. Çok kötü bir duyguydu." (Hilal, 19 yaş)

Ceren ise diğerlerine benzer şekilde babasının sinirli olduğunu ve sık sık annesini dövmeye kalktığını söylemiştir.

"Babam çok sinirli biridir. Yani direkt bir şey olduğu zaman annemi falan dövmeye kalkar yani öyle huyları da vardır." (Ceren, 16 yaş)

4.1.4.2. Aile İçinde Çatışma

Kendine zarar verme davranışında bulunan geçlerin evlerinde, aile içi çatışmaların sıklıkla olduğu ve bu çatışmaların gencin benlik algısının oluşma sürecini etkilediği görülmektedir. Bu başlık altında ebeveynler arası çatışmaya, ebeveynlerin gençle çatışmasına ve gencin kardeşleriyle çatışmasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Ceren ebeveynleri arasındaki tartışmada babasının sürekli kendini haklı göstermeye çalıştığını, annesini sürekli suçladığını hatta ablasının erken yaşta evlilik yapmasının tek sorumlusu olarak annesini gördüğünü ve çatışma sırasında annesin ekonomik bir gücü olmadığından dolayı babası tarafından ezildiğini belirtmiştir.

"Annem hata yapsa da yapmasa da illa babam haklıdır. Yani babam kesinlikle her zaman haklıdır hiçbir zaman taviz vermez hakkından her zaman haklıdır o yüzden böyle aralarında aslında birazcık babam birazcık şeydir. Hep ben haklıyım der ve sürekli eğer bir kavga olduğunda falan annemi falan ezmeye kalkar. İşte okusaydın gibisinden, git annenin yanına falan der… Mesela ablamın nasıl desem evlenmesinde falan küçük yaşta falan olduğunda her bir ablam konusu falan açıldığında senin kızın böyle senin kızın şey yaptı sanki annem şeymiş gibi hareket ediyor. İşine geldiği gibi davranıyor işte." (Ceren, 16 yaş)

Ali babasının evin ihtiyaçları için annesine para bırakmadığını bu sebepten evde çatışma çıktığını ifade etmiştir. Gelecekle ilgili planlarında annesini bu çatışma ortamından kurtarmak olduğunu belirtmiştir.

"- Ya bozuk hocam orası da bozuk da araları. Babam parasına düşkün biri yani ekmek parası bile bırakmıyor ve para yüzünden annemle tartışıyorlar (bekliyor). Yapacak bir şey yok hocam, araları açılıyor ailede düzen bozukluğu oluyor ve etkileniyorsun.

-Gelecek ile ilgili planlarını söylerken annemi yanına alacağım demiştim.

-Evet hocam.

-Bu sebepten dolayı mıydı?

-Aynen hocam. Annem ben gittikten sonra tek kalmasın.

-Peki, baban annene karşı şiddet uyguluyor mu?

-Yok, üstüne falan yürüyor da, bağırıyor çağırıyor. Ben anneme vurdurtmam hocam. (Gözleri doluyor ve yutkunuyor)." (Ali, 16 yaş)

Aynur yaşanılan aile içi çatışmayı *"mecbur bir çatı altında toplanmış sözde aile"* cümlesiyle ifade etmiştir.

"Babam iste iki sene falan oluyor başımıza geri geldi. He ben istiyor muyum? Hayır istemiyorum. O yüzden anlaşamıyoruz. Evde duramıyorum. Ev bana iyi gelmiyor çünkü. Haa ailemi seviyorum sevmek ayrı bir şey anlaşmak apayrı bir şey. Anlaşamıyoruz anladın mı? Eve geliyorum herkes birbiriyle kavga ediyor. Bir bağırış bir çağırış sessiz konuşma yok. Ya hani bizim normal bir ailemiz yok yani gidelim ailece şunu yapalım ailece bunu yapalım falan. Sadece sözde yani aile. Mecbur bir çatı altında toplanmış. Öyle yani." (Aynur, 20 yaş)

Buket ebeveynlerinin çatışması sırasında taraf tutmaya mecbur bırakıldığını ve annesinin yanında olmasıyla babası tarafından evden kovulduğunu ifade etmiştir.

"Yani ııı işte kavga ettiler. Ondan sonra işte bir şey oldu herhalde katlanamadı bize. Burası benim babamın evi dedi gerçekten de babasının evi işte gidin buradan falan diye kovdu bizi (ağlıyor, bekliyoruz). Bu bir sene

önce falan oldu. Aslında annemi kovdu. Ondan sonra çok fazla hatırlamıyorum da ya beni seçersiniz ya da annenizi seçersiniz dedi. Annenizi seçerseniz gidersiniz falan dedi. Ben de direkt olarak annemi seçtim ondan sonra biz de çıkıp anneanneme gittik öyle bir şey oldu Ondan sonrada aslında anneannem bizi istemedi bu sefer. Hani evinize falan döneceksiniz, ben size bakamam, köpek gibi gideceksin falan filan dedi. Ondan sonra babam gelmedi bizi almaya. Biz gittik. Yani annemin amcası zorla götürdü (ağlıyor). Yani amcam konuşmuş. Hani böyle böyle barışın olmaz falan diye annem de anneannemin istemediğini bildiği için mecburen döndü öyle bir şey oldu yani." (Buket, 17 yaş)

Sema ebeveynlerinin gerginliklerini sürekli kendisine yansıttığını bu sebepten aralarında tartışmaların olduğunu ifade etmiştir.

"Şimdi şu an nasıl anlatayım anne babam arasında zaten sürekli bir gerginlik var ve bu düğün zamanı (abisinin düğününden bahsediyor) o gerginliği sürekli bana yansıttılar böyle…" (Sema, 17 yaş)

"Evdeki kavga gürültü (gülüyor). Sürekli laf çekme, ben lafa gelemiyorum. Bi imalar falan aile içinde. Ben de gelemediğim için bana ya pat diye söylenmeli ya da gidip arkamdan konuşulmasın." (Sema, 17 yaş)

4.2. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Duygu, Düşünce ve Davranış Örüntülerinde Yaşam Deneyimlerine İlişkin Bulgular

Bir önceki bölümde kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin benlik algılarının oluşumu ve süreğenliğini etkileyen süreçler ele alınmış olup bu bölümde gençlerin oluşan benlik algılarını duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde nasıl deneyimleyerek sınadıklarına ilişkin bulgulara yer verilecektir. Bir önceki bölümde benlik algısının oluşumu sürecinde edilgen bir pozisyonda kararlar oluşturan gencin bu bölümde etken bir pozisyon üstlenerek aldığı kararları deneyimleriyle doğrulamaya çalıştığı görülmektedir.

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde yaşam deneyimlerine ilişkin bulgular; aidiyet sorunu, güven

sorunu, duyguları bastırma, değersizleştirme, içe yönelen öfke, anlam arayışı, risk almanın anlamı ve geleceğe dair hayaller ve istekler başlıkları altında verilmiştir.



Şekil 4.2. KZVD- G yaşam deneyimlerine ilişkin bulgular.

4.2.1. Aidiyet Sorunu

Çocukluk döneminde gençlerin tekrarlayan travmatik süreçleri ve bakım verenleri tarafından ilişkisel ihtiyaçlarının karşılanmaması gencin her olayda geçmişi tekrar yaşamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bakım verenleri tarafından ilişkisel ihtiyaçları karşılanmayan bununla birlikte aşağılanan gençlerin aidiyet duygusu oluşturamadığı ve kendilerini aileye ait hissetmediği bulunmuştur.

Aynur kendisini aileye ait hissetmediğini; evde durmak istemediğini, sokaklarda kendini mutlu hissettiğini çünkü sokakta kendi seçtiği ve anlaşılma ihtiyacını karşılayan ailesi olduğunu söyleyerek ifade etmiştir.

> “Eve mümkün olduğunca geç gelip evden bir an önce çıkıyorum.” (Aynur, 20 yaş)

"Sokaklar benim anca orada mutluyum yani. Annemi kardeşlerimi falan çok seviyorum ama uzlaşamıyoruz. Haa sokakta ne var? Benim kendi seçtiğim ailem var. Beni anlayan benim onları anladığım falan yani bilmiyorum." (Aynur, 20 yaş)

Sema Aynur'a benzer ifadeleri kullanarak ailesiyle yaşadığı sorunlardan kaynaklı olarak kendisinin evde duramadığını belirtmiştir.

"…hâlbuki içimi bilseler yaşadıklarımı bilmiyorlar... Onlar böyle şeyler yaşamıyorlar ailesiyle sorunlar yaşamıyorlar. Ben mesela sorun olduğu için genelde dışarıda oluyorum evde duymayayım diye genelde her gün dışardayım, erken çıkarım falan öyle yani bunu kıskanan insanlar var." (Sema, 17 yaş)

Bazı katılımcılar kendilerini aileye ait hissetmediğini *"sanki onların evladı değilmişim gibi"* ifadesiyle dillendirmişlerdir.

"Ooffff ama babamla hiç anlaşamıyoruz hocam. Babam vallahi ben onun evladı değilmişim gibi davranıyor (bekliyoruz). Evden kovmaya çalışıyor galiba beni, anlamıyorum. Evladı değilmişim gibi, sanki evlatlık alınmışım gibi." (Ali, 16 yaş)

"Mesela ben geçen kaç kere anneme dedim. Anne dedim sen bana niye böyle davranıyorsun. Yani ben artık seni anne olarak kabul edemiyorum, bir anne çocuğuna böyle davranmaz dedim. Hiçbir şey değişmedi. Her şey yine aynı." (Sibel, 16 yaş)

Sibel ailesinin kendisini istemediğiyle ilgili düşüncelerini ifade ederek kendini aileye ait hissetmediğini belirmiştir. Bu durumun etkisiyle tüm kurduğu ilişkilerde güven problemi yaşadığını paylaşmıştır.

"Yani ben diyorum ki benim ailem beni istemediği halde başkaları beni neden istesin? Şimdi arkadaşım niye benimle arkadaşlık yapsın? Ailem beni istemiyor onlarda istemez. Böyle kendime güvenmiyorum." (Sibel, 16 yaş)

4.2.2. Güven Sorunu

Yapılan görüşmelerin analizinde kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin ebeveynleriyle arasında güven ilişkisinin kurulmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte ebeveynleriyle güven ilişkisi kuramayan gençlerin çevreleriyle kurmuş oldukları ilişkilerde de güven problemi yaşadıkları görülmektedir.

Aynur gerek ailesi gerekse çevresiyle güven ilişkisi oluşturamama sebebini insanlar tarafından tanınması halinde zayıf noktalarının görünür olacağı düşüncesiyle ilişkilendirmiştir.

> "…ben böyle insanlara çok fazla kendimi tanıtmıyorum. Bunun da sebebi. Size değil tabii ki de zaten size tanıtmayacak olsam konuşmam da. Böyle ailem olsun çevrem olsun çok insanların beni tanımasına izin vermiyorum. Bunun sebebi şu, bir insan bir insanı tanırsa bunun zayıf noktasını çözer güçlü noktasını çözer. Kimseye de güven olmayacağı için. Yani gizli kaldığın sürece aslında güçlüsün diye. O yüzden çok aileme arkadaşlarıma falan belli etmem." (Aynur, 20 yaş)

Aynur'a benzer bir şekilde Ceren'de babasının başarısız olduğu durumları kavga sırasında kullanmasından dolayı babasıyla sadece başarılı olduğu anılarını paylaştığını ifade etmiştir.

> "Babamla sadece mutlu anlarımı ve başarılı anlarımı paylaşmak isterim. Çünkü başarısız anlarımı paylaşırsam her bir kavga olduğunda yüzüme vuracağını bilirim o yüzden de paylaşmam. Sadece başarılı anlarımı paylaşırım." (Ceren, 16 yaş)

Buna ek olarak çevresindeki insanlara güvenmediğini belirtmiştir.

> "Bence burada herkesin yapması gereken en büyük rol herkesin kendini düşünmesi ve her şeyden önce kendisinin gelmesi çünkü kimse kimseye bakmıyor bu devirde hiç kimse hiç kimsenin yüzüne bakmıyor. Ne olursa olsun ya da ben şu ana kadar öyle birine denk gelmedim onu diyebilirim şahsen. Hangi büyükle konuşursam konuşayım paçanı kurtar git diyorlar." (Ceren, 16 yaş)

Hilal erken çocukluk döneminde babasıyla yaşadığı yoğun travmatik anılarının, çevresindeki insanlarla kurmuş olduğu ilişkilerinde güvenmek ve güvenmemek arasında oluşturduğu gelgitleri ifade etmiştir.

> "Hep önüme çıkan insanları babam gibi olacak diye düşünüyordum. Halada öyleyim. Acaba evlendiğim zaman dayak yiyecek miyim? Acaba bana bir şey yapacak mı? Acaba bir laf söylediğimde bana bağırıp evimi terk edecek yoksa bana bağırıp tekme tokat dalacak mı? Sigara izmaritini üzerime mi basacak? Bir yerimde bir yara mı olacak? Ondan kaynaklı onu yaptığından dolayı. Çok güvenirdim herkese çok güvenirdim. Bu kadar şey yaşamama rağmen yine de herkese çok güvenirdim. Ama bu zamana kadar hep hayatım yıkıklı dökümlü geçti. Hep hayatım yıkıklı döküklü geçti çünkü hep güvendiğim insanlar beni sarstı." (Hilal, 19 yaş)

4.2.3. Duyguları Bastırma

Araştırmaya katılan gençlerin tamamının duygularını bastırdığı bulunmuştur. Gençlerin kendisinin bir parçası olan duygularını yok sayarak aslında kendisi gibi olamadığı görülmektedir. Kendisi gibi olamayan gencin; kendini değersiz, sevilmeyen, işe yaramayan ve çaresiz hissettiği bulunmuştur. Katılımcı gençlerin büyük bir çoğunluğu; duygusal bir insan olmayı, duygularını özgürce ifade etmeyi ve ağlamayı güçsüzlükle ilişkilendirmektedir.

Aynur babasıyla yaşadığı durumunların annesini olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle annesinin yanında duygularını bastırdığını ve duygularını tek başına yaşayabileceği bir mekân oluşturduğunu ifade etmiştir.

> "…o sırada annem üzülmesin diye zaten kadın üzgün annem üzülmesin diye ne bileyim annem için mücadele ediyordum. Gidip o kadına (E.) sataşıyordum. Babam bana vurduğu zaman bunu anneme söylemiyordum. Gelip eski evimizin çatısı vardı. Çatının üstünü babam böyle bir şeyle kapatmıştı. Arada böyle küçük bir yer vardı ııı kiremitlere yani en tepeye çıkıyordu, oraya kimse gelmiyordu ve ağladığımda kimse duymuyordu. Oraya çıkıp ben kendim ağlayıp kendim düşünmeye başladığım zaman yalnız olduğumu anladım." (Aynur, 20 yaş)

"Hani teksin anladın mı tek yürüyeceksin. Sonra da annene kardeşlerine yardım edeceksin. Sonuçta ben zayıf olursam yanında hiç kimse olmaz hani güçlü olursam yanındakiler bana destek olur yani. Ha bilmiyorum millete öyle çok yalvaran yakaran bir insan değilim. Öyle duygu sömürüsü falan yapmam. Bir şeye ihtiyacın varsa çekilirim bir kenara düşünür ağlarım falan. Mesela geçen gün yine kafam attı evde kimsenin haberi yok indim aşağıya ağladım ağladım ağladım sonra hiçbir kimsenin haberi olmamış bir şekilde yukarıya çıktım." (Aynur, 20 yaş)

Aynur'a benzer ifadeleri Buket' de belirtmiştir.

"Çok şey yapmam yani böyle dıştan belli etmem. Ama içten çok etkilenirim. Belli etmem ama tek başıma ağlarım böyle herkes yanında pek ağlamayı böyle sevmem." (Buket, 17 yaş)

Ceren olumsuz duygularını ailesi ve çevresiyle paylaşmadığını ifade ederek bastırdığı duyguların geceleri açığa çıktığını belirtmiştir. Bununla birlikte evde kimse olmadığında bağırarak ağlamanın kendini rahatlattığını ifade etmiştir.

"Sürekli aklımda şey kalmış iyi bir şey yaptığımda yani sadece başarılarımı paylaşırım. Başarısızlıklarımı mutsuz anlarımı falan paylaşmam. Ya aslında mutsuz anlarımı da kimseyle paylaşmam genelde. İçime kapanırım gözükmem ama bir de beni geceleri görün (gülüyor). İşte abla genelde kimseyle paylaşmam." (Ceren, 16 yaş)

"Aslında ağlamayı küçüklüğümden beri aynı şey sürekli hiç kimsenin olmadığı bir yerde genelde evde tekken ağlarım. Hiç kimse yoksa hüngür hüngür. Böyle bağıra bağıra ağlarım çünkü içime yumru oturuyor bir gün de geçse bir ayda geçse o içinde duruyor. O hiç bir şekilde geçmiyor o yüzden onun geçmesi için ağlamam lazım yani kendi içime atıyorum." (Ceren, 16 yaş)

Kemal özellikle ekonomik durumla ilgili sıkıntıları annesine yansıtmamak için tek başına baş etmeye çalıştığını ifade etmiştir.

"…çoğu şeyi kafaya takarım ama aileme yansıtmam ailemin üzülmesini istemem öyle konularla hep kendim baş gelmeye kendim üstesinden gelmeye çalışırım. Gelemediğim bir şeyler de de bir büyüğüm varsa o da beni

dinlemek isterse onunla paylaşırım ki bizi anlayan bir büyüklerimiz genelde yok elimizden tutacak bir büyüğümüz olmadığı için de hep içimize atarız. Annemin dinlemesini de istemem çünkü o her konuda üzülüyor onun durumu olmadığı için." (Kemal, 22 yaş)

Katılımcılardan Hilal, olumsuz duyularını paylaştığında kendisi hakkında farklı düşünüleceğinden ve ilişkilerinin zarar göreceğinden korkmaktadır. Ayrıca yaşadığı sorunları ve olumsuz duyguları çevresindeki insanlara yansıtmadığı için onların gözünde dinamik, enerjik ve güçlü göründüğünü belirtmiştir.

"Hiçbir şeyi daha yeni de dedim zaten ben üzgünüm misal diyorum akşam evde bir şey yaşadığım ya da bir şeyden dolayı birine kırgınım ama bunu dışarıda ki bir insana göstermiyorum. Hani bazı insanlar derler maskelerim var benim. Şurada şu maskemi çıkartırım burada şu maskemi çıkartırım diye. Benim öyle. Üzüntülü anımı o gün orada yaşamışımdır. Bugün tekrar buraya yansıtamam. Sonuç olarak benim bir çalışma hayatım var, çalışma arkadaşlarım var, patronların var. Ben evde yaşadığım sıkıntıyı ya da erkek arkadaşımla yaşadığım sıkıntıyı gelir de gündüz orda o kişiye eğer yansıtırsam bu kişi benim hakkımda farklı düşüncelere sahip olabilir." (Hilal, 19 yaş)

"O yüzden ayakta durduğumu dimdik durduğumu, bu kadar sorunun benim psikolojimi alt üst etmediğini bildiği için aslında ediyor ama ben kimseye yansıtmadığım için bunu her zaman dinamik enerjik bir insan olarak herkesin zihninde yer aldım (sesi titriyor)." (Hilal, 19 yaş)

Bunlarla birlikte, kendisini anlayacağını düşündüğü birine duygularını açma hayali kurması bastırılmış duyguların yoğunluğuna işaret etmektedir.

"Eeeeen güzel hayalim düşündüğüm şey evlendiğim kişiyle birlikte oturup sabaha kadar geçirdiğim bu belki yirmi sene belki yirmi bir sene o zaman ne kadar olur bilemiyorum. O kadar sene için deniz kenarında oturup omzuna başımı koyup sabaha kadar ağlamak. Çünkü bunu yaptığın zaman rahatlayacağım (ağlıyor)." (Hilal, 19 yaş)

Sema ağlamaktan nefret ettiğini çünkü ağlamanın çaresizlik ve güçsüzlük gösterdiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, ağladığı zaman insanların tepkilerinden rahatsız olduğunu belirtmiştir.

> "Hayır, sessiz sakin bir odada ağlıyorum. Normalde ağlamaktan asla yani nefret ederim. Ağlamaktan ağlamayı sevmem özellikle insanların içinde ağlamam ya tek başıma. Çaren kalmayınca, insan güçsüz kalınca ağlamaya başvurur bu normaldir. Ben de öyle bir şekilde güçsüz görünmek istemiyorum. Çünkü çok saçma tepkiler alıyorum. Ay bu da ağlıyor yine sürekli gibi." (Sema, 17 yaş)

Sanem grup içerisinde hissettiği şeyleri o anda yaşamadığını belirterek duygularını bastırdığını ifade etmiştir.

> "Genellikle duygularımı dıştan değil de içten yaşayan biriyim. Ya üzülsem ağlarım ama okul gibi bi ortamda genellikle yapmam. Küçükken sınıfta ağlıyordum. O da çok nadir görülen bir şeydi daha sonra ki süreçlerde kendi duygularımı dışarıya belli etmedim biri bana bir şey söylese onu kendi içimde yorumladım, daha sonra bu tip durumlarda kendime yakın hissettiğim kişilerle konuştum onların karşısında ağladım ama o an hissettiğim bir şeyi grup içerisinde yaşamadım." (Sanem, 14 yaş)

4.2.4. Değersizleştirme

Araştırmaya katılan gençlerin duygularını bastırması sonucunda etrafındaki insanlara duygularını açmayarak (duygularını görmezden gelerek) kendilerini ihmal ettikleri bulunmuştur. Bu durum, gencin benlik algısını oluşturan kararların genci duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde yaşam deneyimlerinde test edilmesini göstermektedir. Benlik algısı oluşu sürecinde değersizlik mesajları alan gençler bu aşamada değersiz olup olmadıklarını sınamaktadırlar. Bu bölümde katılımcı gençlerin kendilerini değersizleştirdiğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Hilal kendini diğer insanlarla kıyaslayarak önemsiz, değersiz, sevilmeyen ve sayılmayan bir insan olarak gördüğünü belirtmiştir.

> "Kendimi önemsiz hissediyordum. Düşüncelerim çok farklıydı kendimi önemsiz hissettiğimden dolayı. Karşı taraftaki insanlara göre kendimi sanki

böyle değersiz, değer verilmeyen, sevilmeyen, sayılmayan, saygı görmeyen bir insan olarak hissediyordum. Bana yapılanlara karşı böyle sanki şey kendimi çirkinmişim gibi. Hani... boş konuşmayı seviyormuşum da ondan dolayı benimle kimse bir şeyini paylaşmak istemediğini düşünüyordum (bekleyiş). Çok farklı duygular içine giriyorum ama bunları dışa vuramıyorum. Hep bilinçaltında yaşadığım için her şeyi bilinçaltında yaşadığım için dışa vuramamam benim en kötü özelliklerimden birisi (bekleyiş). Diğer insanlardan çok farklı düşünce yapısına sahibim." (Hilal, 19 yaş)

Katılımcılardan Aynur, kendini normal bir insan olarak görmediğini ve kaybedecek bir şeyinin olmadığını düşünerek kavgadan korkmadığını belirterek kendini değersizleştirmektedir.

"Eee gayet kafasının dikinde işte her yere koşar sonra hayal kırıklığı. Ne bileyim sokaktaydım. Evi falan sevmiyordum hala sevmiyorum hala öyle bir şey var. Sadece birazcık daha uysallaştım. Bilmiyorum işte çok saldırgan böyle sağı solu kıran kendine zarar veren falan öyle yani. Pek normal bir insan değildim yani." (Aynur, 20 yaş)

"Bir de şöyle bir şey var diyelim ki sen şu anda bir kavgaya girsem korkarsın. Diyelim ki canın acımasından, canının yanmasından ama geçmişe bir baktığım zaman benim gibi bir insan olunca özellikle zaten senin hiçbir şeyin yok ki. Hani bu zamana kadar zaten hep böyleydi. Kazancan kaybetcen korkusu olmuyor yani anladın mı?" (Aynur, 20 yaş)

Betül kendisine ve kendine zarar verme sürecine ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"…tembel bir insanım sanırım. Onun için de biraz özgüven eksikliğim var… Iııı birde kendimi iyilik yapmaya adamak istiyorum ama galiba ben mi çok bencilim bir karşılık mı görmek istiyorum. Onu tam bilemiyorum açıkçası." (Betül, 15 yaş)

"Aslında çok fazla kendime zarar vermem eğer çok sinirlenmediğim sürece yani bir şeyler üst üste gelmediği sürece pek kendime zarar vermem. Ama genel olarak kendimi böyle kendim gibi kabul etmediğim zamanlarda oluyor

genel olarak… Yani mesela o anda herhangi bir davranış yaptığında sonra ondan pişman olduğumda o şekilde mesela. Keşke onu yapmasaydın onu yapan keşke ben olmasaydım gibisine olabilir." (Betül, 15 yaş)

Elif, kendine zarar verme sürecinin doğrudan kendini yetersiz hissettiği anların takibinde olduğunu belirtmiştir. Annesiyle yaşadığı tartışmalarda kendini ifade edemediğini düşünüp kendisini yetersiz olarak hissettiğini paylaşmıştır.

"Genelde kendimi ifade edemediğim de yanlış anlaşıldığıma inandığım da oluyor. Bir tartışma anında özellikle annemle, kardeşlerimle. Dışarıda herhangi bir davranışım olmadı ama annemle, kardeşlerimle. İki tane erkek kardeşim var annemle erkek kardeşlerimle olan tartışmadan dolayı hep bu davranışı yani hep bu sebepten dolayı oldu. Başka bir sebepten dolayı olmadı. Hep bu tartışmalardan sonra oldu bunlar sebebi de anlaşılmadığımı hissetmem ve yanlış anlaşıldığımı düşündüğüm için ve anneme kendimi ifade edemediğim için, beni yanlış anladığını inandığım için yaptığım bir davranış." (Elif, 22 yaş)

Bununla birlikte, her kendine zarar verme sürecinde kendini daha da değersizleştirdiğini belirtmiştir.

"Yani çevreye karşı böyle daha pısırık biri oluyorsun işte. Kendini böyle daha çaresiz ya da çaresiz değil de öyle sevilmez gibi hissediyorsun. Kimsenin umurunda olmadığını hissediyorsun o tarz bir düşünce olabiliyor. Çok böyle önemsenmeyecek bir insanmışım gibi hissediyorsun, değer verilmeyecek önemsenmeyecek bir insan." (Elif, 22 yaş)

Değer verdiği kişi tarafından değersizleştirmek, katılımcı gençlerden bazılarının kendilerine ilişkin değer algılarının düşmesine sebep olmaktadır. Hilal değersizleştirme sonucunda hissettiklerini şu şekilde paylaşmıştır:

"Bir insanı gerçekten çok seviyorsun senelerini veriyorsun onun için gözün kapalı her şeyi yapıyorsun. Yeri geliyor ailene yalan konuşuyorsun. Yeri geliyor sırf cebinde 5 kuruş parası yok diye gidip onun için çabalıyorsun, sen yemiyorsun, biriktiriyorsun bir şekilde onun cebine ııı o yokluğu hissettirmemek için o şeyi koyuyorsun ama sonu ne oluyor? Hayattasın, öğreniyorsun ki sen ne yaparsan yap boş çünkü karşındaki insan sana değer

vermiyormuş. Sadece değer veriyormuş gibi yapıyormuş. Bu da neden kaynaklı seni yemek için. Yani senin verdiğin değeri karşı taraf vermiyorsa bu çıkarcılığa giriyor. Çıkarcılığa girdiği içinde hayat sana eziyet olarak geliyor." (Hilal, 19 yaş)

Sanem insanlar arasında farklı algılar oluşturduğunu ve insanlar tarafından tanınmadığını düşündüğünü ifade etmiştir.

"Keşke insanlar arasında yanlış algılar oluşturmasam bu tip konularda, keşke düşüncelerime ya da bir yerde duygularıma hâkim olmaktan daha çok onu gidip onu yaşasam çünkü ya beni hep böyle kötü bir insan olarak tanıyanlar da var. Beni hep böyle çok sulu göz olarak tanıyanlar da var. Aslında benim orta derecede ne çok ağlayan ne çok katı olarak tanımalarını isterdim. Yani beni yerine göre duygularını belli eden biri olarak tanımalarını isterdim." (Sanem, 14 yaş)

Sibel ailesi tarafından sevilmediğini onların davranışlarından yola çıkarak anladığını belirtmiştir.

"Beni sevmiyorlar olabilir yani hocam öyle söyleyim yani. Çünkü belli ediyorlar. Beni sevmediklerini belli ediyorlar. Konuşmalarından, davranışlarından belli oluyor. Hani insan anlar yani." (Sibel, 16 yaş)

4.2.5. İçe Yönelen Öfke

Katılımcıların benlik algılarına ilişkin değersiz, yetersiz ve sevilmeyen olarak alınan kararların yaşam deneyimleriyle sınanması ve beraberinde öfkenin içe yönelmesi katılımcıların anlatılarında yer almaktadır. Bu noktada kendini değersizleştiren katılımcıların kendilerini suçlaması ve duyulan yoğun suçluluk karşısında kendisini cezalandırmasına ilişkin bulgular bu bölümde paylaşılmıştır.

Aynur, babasının kendisi yüzünden annesiyle kavga etmesinden dolayı annesinin yıprandığını belirtmiştir.

"Aaaa annemi çok severim. Ya anneme ölürüm. Annem harbi çok merhametli çok anlayışlı bir kadın. Çocukla çocuk büyükle büyük olan bir kadın. Haa ne oldu şerefsiz babam yüzünden çöktü gitti kadın şu an. Annem hasta işte babam benim bir hatamı gördüğü zaman anneme yükleniyor işte

sen biliyordun falan… Annemle babam bu sefer sürekli benim yüzümden kavga ediyorlar hep bir olay benim yüzümden." (Aynur, 20 yaş)

Buket ebeveynlerinin her kavgasında, babasını annesine vurmaması için tutmaya çalıştığını böylece kavgayı engellediğini söylemiştir. Ancak bir gün babasının annesini dövmesini bu sebepten eve polis gelmesi olayını kendisinin kuzeninde kalmasıyla ilişkilendirmiştir.

"Kuzenime gitmiştim kalmak için annem aradı B. yarında kal dedi. Annem normalde böyle demezdi, şüphelendim eve gittim sonra komşular akşam polis geldiğini ve babamın annemi dövdüğünü söyledi. İşte o gün ben kuzenimde kalmasaydım babam annemi dövemezdi (ağlıyor)." (Buket, 17 yaş)

Ceren almış olduğu disiplin cezalarından dolayı babasının insanlardan utanmasına sebep olduğunu belirtmiştir.

"9 sınıfın başında ben çok büyük 3 tane disiplinle okuldan atıldım bayağı olaylar falan oldu. Sigaraya falan başladım, kavga ettiydim, hocaya küfür falan bayağı olaylar olmuştu. Orada babam çok uğraştı orada ben babamın başını bayağı yere eğdiydim. Yani yürüyemiyordu yani adam çok kötüydü o zamanlar gerçekten..." (Ceren, 16 yaş)

Hilal hayatta kimseyi sevmeme kararını benlik algısının oluşum sürecinde sevdiği insanları kaybetmesiyle ilişkilendirmiştir. Bu sebepten dolayı sevgisinin insanları kaybetmeye sebep olduğunu düşünerek kendini suçlamaktadır.

"Hayatta gerçekten kimseyi çok sevmeyecekmişsin. Çünkü çok seversen sevdiklerini teeek teek tek kaybediyorsun. Ben şimdi erkek arkadaşımı çok seviyorum diyorum ama kalbimde kaybettiklerimin sevgisinden daha bir tık daha aşağıda. Çünkü öyle olmazsa onu da kaybederim (bekleyiş)." (Hilal, 19 yaş)

Bununla birlikte çocukluğunda ebeveynlerinin kavgalarının sebebi olarak kendisini görmüş ve bu suçluluk duygusunun daha sonraki süreçlerde attığı her adımı nasıl etkilediğini şu şekilde paylaşmıştır:

"Suçluluk. Annemle babam benim yüzümden kavga etti diye düşünürdüm kendimce. Benim suçlu derdim sonra bir şey döktüm ya, ya da bir yere bir

şey yaptım ya o şey doğru da olsa suçluluk duyardım. Yanlış da olsa suçluluk duyardım. Acaba annem kızar mı?" (Hilal, 19 yaş)

Buse kardeşine zarar vereceğini fark etmesiyle yaşadığı suçluluk duygusuyla kendisini balkondan atmaya kalktığını ifade etmiştir.

"Bir kere işte kendimi balkondan atıyordum kendimi. O gün de evdekilerle tartışmıştık geç gelmiştim ve alkollüydüm. Kardeşim bana çok ağır bir laf etti o lafı da ben hak etmediğimi düşünerek zaten bayağı da sarhoştum elimde de bıçak mı vardı bir şey vardı kardeşime saplamaya kalkmışım son anda da annem bıçağı elimden almış. İşte o zaman ona zarar vereceğimi fark ettiğimde ben artık kardeşime bile zarar verebiliyorum dışarıya bile çıkmayım şöyle böyle. Sonra balkona kitlemiştim kendimi, atıyordum aslında balkondan aşağıya kendimi. Annem kurtardı öyle oldu." (Buse, 21 yaş)

Ceren ablasının evden kaçması sebebiyle kendini suçlamasını ve polislerle ailesinin ablasını ararken kendine zarar verme davranışında bulunduğunu ifade etmiştir.

"Ablam evden şey yapacaktı hani bir gece benim haberim vardı aslında. Ama aileme söyleyemedim. Ertesi gün ablamı polislerle ararlarken çektim façayı. Ablam akşamında arkadaşına gitmişti valizlerle ben gördüm aslında giderken onu ama korkudan bir şey de diyemedim. O yüzden uyuyor gibi taklit yaptım öyle içime de çok stres attıydım o gün. Aslında atmamam gerekiyordu ve hani birilerine söylemem gerekiyordu. Ama biri yok ama işte biri yok aileme söylersem de bir şeyler olacak yani büyük şeyler olacak bunu biliyorum. O yüzden de bilmiyorum gibi davrandım." (Ceren, 16 yaş)

Sibel ebeveynleri tarafından ilişkisel ihtiyaçlarının karşılanmamasının sebebi olarak kendisinde bir kötülük olduğunu düşünmektedir.

"Diyorum ki belki bende bir kötülük var belki bende bir yanlışlık var ya beni istemiyorlar ya ben başka birisinin kızayım işte bunlar beni almış büyütmüşler öyle düşünüyorum. Hep kendi kendime böyle konuşuyorum yani." (Sibel, 16 yaş)

4.2.6. Anlam Arayışı

Katılımcı gençler; insanlığa, hayata ve kendilerine yönelik bir anlam arayışı içerisindedirler. Bir diğer ifadeyle varoluş üzerine düşünerek varlığını hissetmeye çalışmaktadırlar. Yapılan görüşmelerde gençlerin kendilerini, hayatı, insanlığı ve dini anlamlandırma çabası içerisinde olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla kendine zarar verme davranışında bulunan katılımcı gençler anlamdan kopmamaktadır. Ancak kimi zaman bu anlam arayışları kaotik bir hal almaktadır.

Aynur kendini aramaya erken başladığını ve arama sürecinin devam ettiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, inanç üzerine düşüncelerini babasıyla kurduğu ilişkiyle denkleştirerek ifade etmiştir.

> "12-13 yaşında bir çocuk kendini tanıyamaz çünkü adı üstünde çocuk. Yani aslında ben birazcık kendimi aramaya falan erken başladım. Öyle gerekiyordu. Aradım kendimi bulduğumu falan düşünüyorum ama hala tam oturmadı bir şeyler. Pek oturacağı da benzemiyor ama." (Aynur, 20 yaş)

> "…sonra dedim ne oluyor, sürekli böyle sorunlar dertler nereye kadar. Bir yerden ağlatıyorsan bir yerden güldür yani değil mi? Ben bunu B. ablaya da söylemiştim. Benim böyle pek... Tamam, önceden çok inanıyordum yani gerçekten, artık böyle şey de yapmıyorum. Yani inanmıyorum da hatta benim günlüğüm vardı B. ablaya vermiştim. Orada da şey yazmıştım hiç unutmuyorum "babam yaptı kenara attı Allah da yarattı…" bir yandan ağlatıyorsan bir yandan güldür o da yok yani. Hep sorun hep dert öyle yani." (Aynur, 20 yaş)

> "Bu dünyanın cefasından sefasına sıra gelmez diyorlar. Evet, doğru bu dünyada artık ben gerçekten çabalamaktan yoruldum anladın mı? Dertler bitmiyor bir dert bitiyor diğeri açılıyor falan ama ben kurstayken de aynı sorunlarım vardı. Allah yoluna gidiyordum yine aynı sorunlarım vardı. Bu dünya oturmadıktan sonra ahiretim için ben çabalayamıyorum zaten. Çünkü neden benim beynim, bedenim, vücudum sürekli meşgul falan ve bu yoğunluk artık bir süreden sonra sizi günaha sokuyor. Yani o günahlarla da Allah'ın karşısına çıkamıyorum. Bu da bir gerçek ya diyeceksin ahirette nasıl hesap vereceksin ben de yana yana onu düşünüyorum yapacak bir şey yok. Bir şeylerle yüzleşemiyorum aslında tamam cesurum insanlarla falan

yüzleşiyorum ama bu tarz şeylerle gerçekten yüzleşemiyorum. O yüzden de hep genelde kaçmayı deniyorum." (Aynur, 20 yaş)

"Yani zengin olmayı düşünüyorum ama mesela dörtte ikisi ile fakirlere yardım etmek istiyorum. Ben burada rahat rahat yaşarken onların sokakta öyle yaşaması ya da diğer tarafta açlık çekmeleri. Hani Peygamber efendimiz hadisinde ne diyor "biri tokken diğeri aç yatan bizden değildir" diyor ya. O yüzden yardımda bulunurum bence yani Allah izin verirse tabii ben ileride iyi bir meslek sahibi olacağıma inanıyorum öyle." (Ceren, 16 yaş)

Yapılan görüşmeler sırasında görüşmenin gidişatına göre bazı katılımcılara *"bu yaşadıkların karşısında nasıl güç bulabildin?"* sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan bir kısmı bu gücü Allah'a sığınarak ve dua ederek elde ettiğini ifade etmiştir.

Buse madde bağımlılığından kurtulmak ve hayatının gidişatını farklı yöne çevirmek için sık sık Allah'a sığınarak dua ettiğini belirtmiştir. Bu dualarının karşılığında antrenörüyle tanıştığını sonrasında da üniversiteye başladığını ifade etmiştir.

"Bir de işte gerçekten aslında sanırım Allah'a sığınarak oluyor her şey ya dedim ki Allah'ım artık karşıma gerçekten karşıma büyük bir şans çıksın, ben başarılı olayım. Çocukluğumdan beri zaten spor hayatım var ondan sonra bu tesadüfen antrenörümle tanıştım." (Buse, 21 yaş)

Kemal ekonomik sıkıntılar karşısında Allah'a sığındığını şu şekilde ifade etmiştir:

"Annem çok sıkıntıya bunalıma girdiği zaman yüzünden belli olur. Biz de deriz ki anne ne oldu, ne var, her sıkıntı geçer, her şey güzel olur, bizim Allah'ımız var aslında bakarsan biz garip değiliz biz dünyanın en zengin insanlarıyız çünkü bizim rabbimiz var. Biz hep ondan dileriz ondan isteriz o yüzden o sıkıntıları da öyle gidermeye çalışırız." (Kemal, 22 yaş)

Katılımcıların *"hayat senin için ne anlam ifade ediyor?"* sorusuna verdikleri cevapların duygu, düşünce ve davranış örüntüsünde yaşam deneyimlerine bağlı olarak şekillendiği bulunmuştur.

Katılımcılardan Aynur, Sibel ve Buse birbirlerine yakın ifadeler kullanarak hayatın bir anlamının olmadığını sadece bir bahane olduğunu belirtmişlerdir.

> "Sana bir şey diyeyim mi? Hayat benim için hiçbir anlam ifade etmiyor. Hiçbir anlam ifade etmiyor. Ben böyle pek hayattan... Ya bilmiyorum da böyle çocukluk desem doğru düzgün yaşamadım falan. Ya bilmiyorum hayat benim için öyle (bekleyiş)… Çoğu insanın bir yaşama sevinci olur ya hani ne bileyim eğlenir eder falan ya, yok yani." (Aynur, 20 yaş)

> "Hayat bence çok sıkıcı bir şey. Sadece bir bahane bu dünyada kalmak için. Çok zor da geçiyor. Bazı kişiler bu hayatı, hayatta kalmak istemiyorlar da ama bir şey yapamazlar. Bazıları intihar falan ediyorlar işte ama bazıları da Allah'tan korktuğu için hiçbir şey yapamıyorlar. Devam etsin diyorlar nasıl olsa kader öyle... Öyle geçsin diyorlar (sesi titriyor)." (Sibel, 16 yaş)

> "Hayat yani işte öyle gelmişiz yaşıyoruz ve gideceğiz. Öyle yani benim için pek bir anlam ifade etmiyor yani öyle herhangi bir çabam herhangi bir şeyim yani aslında olsa da başaramayacağımı düşündüğüm zaman üstüne gidemiyorum. Çünkü hırslı değilim çok fazla bazı konularda çok istediğin bir şey olmadığı zaman sadece biraz o zaman hırslanıyorum o kadar." (Buse, 21 yaş)

Buket, Kemal ve Hilal hayatın anlamına ilişkin düşüncelerini; mücadele etmek, güçlü olmak, çalışmak ve çabalamakla ilişkili olarak ifade etmişlerdir.

> "Hayat... Zorluklara karşı bir direnç olduğunu düşünüyorum. Yani her zorluğa karşı bir güçlü olmam gerektiğini düşünüyorum. Her şey gelebilir başımıza yine de güçlü olmak gerektiğini düşünüyorum. Yani aile sıkıntıları, maddi ve manevi sıkıntılar ondan sonra öyle olabilir yani hayatta her şey gelebilir başımıza diyorum. Dik olmaya çalışıyorum yani." (Buket, 17 yaş)

> "Hayat benim için çalışmak, çabalamak, ayakta durmak. Bi bir şeye sahip olmak okumadığımız için mesleğimiz olmadığı için hep böyle bir yerlerde çalışmak gibi hayal kurmuşuzdur ya şöyle işimiz olsa da şöyle yapsak ama aslında öyle olmuyor. Hani bir laf var ya "garibanlar hep hayalle yaşar" diye garibanın en zengin şeyi hayaldir. Hayallen ayakta durur hayallen yapar." (Kemal, 22 yaş)

"Hayat hep zorluklarla karşılaştırıyor. O hayatta o zorlukları yenmen gerekiyor. Hayatı ezip geçmem gerekiyor. Ben hep bunu başardım. Bunu nasıl başardım? İşte hiçbir zaman demedim ki hayat benden bunları aldı ben yıkıldım demedim. Her zaman hayat benden bunları aldıysa ben daha güçlü duracağım hayata karşı hayatta ayaklarım üzerinde durmam gerekiyor ki beni ne hayat ne de hayatta yaşadığımız insanlar yıkabilsin. Hiçbirinin yıkmasına izin vermedim. Eğer izin verseydim zaten şu anda bu halde olmazdım. Daha farklı olurdum." (Hilal, 19 yaş)

Ceren hayatın anlamının ailesi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

"Hayatın anlamı benim için... Hayatın anlamı ailem bence onsuz olmaz. Düştüğümde de kalktığımda da en rezil halimle de en böyle şanımın şeyimin yükseldiği anda da ailem hep yanımdaydı. Bence benim için hayat ailem demektir. Ne para ne pul ne de arkadaş." (Ceren, 16 yaş)

Ali hayatın anlamını hedeflerin belirlediğini ancak kaderin bu hedefler üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir.

"Hayat (bekliyor) şimdi daha yani aklıma bir şey de gelmiyor hocam. Zor bir şey yani hepimizin hedefleri var hocam ama kader hocam (gözleri doluyor) ne diyeceğimi de bilemiyorum hocam." (Ali, 16 yaş)

Sema hayatın üzülmek için kısa olduğunu belirtmiştir.

"Hayaaaat…. Yaşamasını bilene (gülüyor). Gerçekten bu hayat üzülmek için çok kısa. Yani mutlu olmak lazım, kafaya takmamak hayatı yaşamak lazım." (Sema, 17 yaş)

Betül hayatın anlamının çevresindeki canlılara yardım etmek olduğunu ifade etmiştir.

"Hayat benim için insanları mutlu etmek açıkçası. İnsanları veya çevremdeki atıyorum hayvan ya da bir fakir olur öyle." (Betül, 15 yaş)

4.2.7. Risk Almanın Anlamı

Zarara uğrama tehlikesi ve ya zarar görme olasılığı olarak ifade edilen riske verilen anlamın, katılımcı gençlerin yaşam deneyimleri üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.

Katılımcı gençlerin bazıları risk almaya olumsuz anlamlar yüklerken bazı katılımcılar risk almayı özgür kılan, başarıya götüren, kendisi gibi olma fırsatı sağlayan ve hayatı eğlenceli hale getiren gibi sözcüklerle ifade etmişlerdir.

Ceren başkalarının söyledikleri ya da bekledikleri gibi davranmaktansa kendi gibi olabilmeyi risk almak olarak tanımlamıştır.

> "Risk almak... Bence hiçbir şey düşünmeden yapmak riskli dediğimiz şey hiçbir şey düşünmeden ne aileni ne arkadaşlarını hiçbir şeyi düşünmeden hani kendi kalbin ya da kendi beynin ile yola çıkıyorsun. Yani risk almak aslında baktığında kötü bir şey değil. Bence risk aldığın şeye bağlı." (Ceren, 16 yaş)

Deren hayatta risk almanın anlamını şu şekilde ifade etmiştir:

> "Hayatta risk almak çok önemli bir şey çünkü hani risk bence hayatı daha eğlenceli hale getiriyor." (Deren, 14 yaş)

Yavuz ve Sema risk almayı hayatta başarılı olmayla ilişkilendirmişlerdir.

> "Yani bazı şeyleri risk almazsak bir yerlere ulaşamayız." (Yavuz, 18 yaş)

> "Risk almak başarmanın yarısıdır." (Sema, 17 yaş)

Tolga hayatta atılan her adımın risk olduğunu belirtmiştir.

> "Risk bence her şeydir. Bugün buraya gelmek de bence bir risktir. Çünkü adımımızı attığımız da üzerimize meteor düşmeyecek diye bir kural yok (gülüyor). O yüzden her an her şey olabilir diye düşünen biriyim. O yüzden her şey risk yani." (Tolga, 17 yaş)

Buse risk almayı ölüm korkusu taşımamakla ilişkilendirerek ifade etmiştir.

> "Risk şöyle ölüm korkusu yok bende öle bilirim yani ben her insan ölecek sonuçta öyle düşünüyorum ve her şeyi de ona göre yapıyorum. Yani insan

normalde korkar başına bir şey gelecek mi diye, ya ölürsem, ya bana bir şey olursa diye ben öyle düşünmüyorum. Her şeye direkt atlıyorum." (Buse, 21 yaş)

Hilal insanın sevdikleri için her türlü riski göze alabileceğini ifade etmiştir.

"Hayatta risk almak, seviyorsan bu hayattaki bir insanı seviyorsan onun için gözüm kapalı ölmekmiş, birilerinden vazgeçmekmiş, her şeyi göze alırsın. Ben bunu göze almaya kalktım bir pişmanlıktı bir hataydı yaptım." (Hilal, 19 yaş)

4.2.8. Geleceğe Dair Hayaller ve İstekler

Yapılan görüşmelerde katılımcıların geleceğe dair hayallerinin ve isteklerinin duygu, düşünce ve davranış örüntülerimde yaşam deneyimleriyle şekillendiği bulunmuştur.

Şu anda Allah'a inanmadığını ifade eden Aynur, geleceğe dair isteklerinde Allah'a yönelmek istediğini belirtmiştir.

"Ya hani iyi bir mesleğim olduktan sonra iyi bir eşim olduktan sonra Allah'a yönelmek isterdim." (Aynur, 20 yaş)

Ebeveynleri arasında sürekli çatışmanın olduğu ve aile içi şiddete tanıklık eden Buket, gelecekte annesini güzel yaşatmak istediğini ifade etmiştir.

"- iyi bir mesleğin olsun isterim. Ondan sonra yani ben, herkesin vardır mutlaka bir hayali işte annemi iyi bir yerlere koymak. Öyle bir şey var.

-İyi bir yerlere koymak derken neyi kast ediyoruz?

-Yani güzel yaşatmak hayatı öyle (ağlıyor)." (Buket, 17 yaş)

Çocukluğundan itibaren Çinçin'de yaşayan ve babasının cezaevinde olmasından dolayı annesinin zor şartlarda büyüttüğü Kemal, gelecekte Çincin'den uzaklaşarak ekonomik açıdan daha rahat bir hayat kurmak istediğini belirtmiştir.

"Yani bu Çinçin gibi bir yerden uzaklaşmak istiyorum çünkü kendi ufak kardeşim var belki ilerleyen zamanlarda o kendini yetiştiremeyecek, kendine özgü bir şeyler yapamayacak ve belki pisliğe bulaşacak belki sonu kötü

olacak o yüzden biraz böyle aile disiplinli ortam arkadaş yani böyle evime buralardan değil de öyle uzak bir yerlerden alıp dayayıp döşeyip sonra borçlarımı kapatıp güzel bir araba almak isterim." (Kemal, 22 yaş)

Ali, 16 yaş babasıyla ilgili kurduğu hayalleri şu şekilde ifade etmiştir:

"Babam benimle böyle arkadaş gibi olsaydı, beni anlasaydı. Ben sıkıntımı onunla paylaşsaydım mesela onunla beraber gelseydim. Bir yerlere gitseydim ama (bekliyoruz) bilmiyorum." (Ali, 16 yaş)

Hilal gelecekle ilgili hayallerini mesleği olan hemşireliğe devam etmek ve kendi ayakları üzerinde durabilmek olarak belirtmiştir.

"Hayalim güzel bir mesleğin var zaten elimde. Bu meslek üzerinden hastanede çalışıp para kazanmayı ayaklarımın üzerinde dimdik durmayı istiyorum. Karşımdaki erkek beni ezemesin çünkü. Ondan sonra para kazandıkça gücüm arttıkça bir araba almak o arabayla istediğin kadar istediğim uzaklıklara gidebilmek." (Hilal, 19 yaş)

Buse gelecek için isteklerini; başarılı olduğu alan olan futbolda ilerlemek ve bu konuda farkındalık oluşturmak olarak paylaşmıştır.

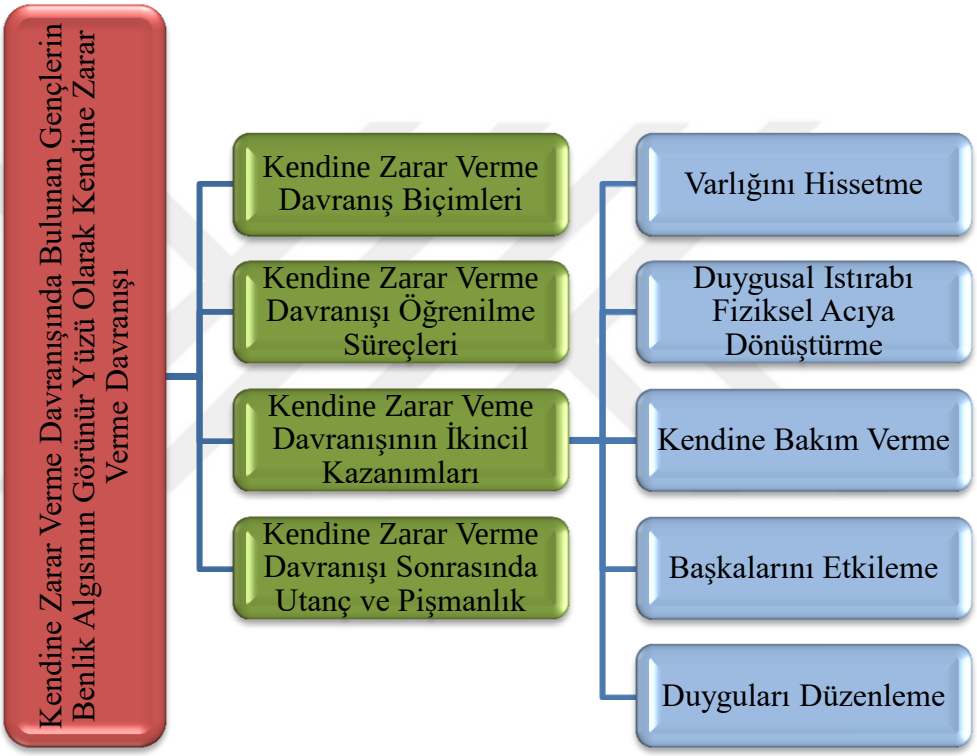
"Gelecek planım yani spor salonu açmayı düşünüyorum. Böyle gönüllü olarak, bunu iyi derecede oynuyorum, gönüllü olarak böyle bilmeyen çocuklara gücü yetmeyen çocuklara futbol öğretmek istiyorum. Yani birazcık daha farkındalık oluşturmak için de çalışmayı düşünüyorum. Mesela bayandan futbolcu olmaz lafını böyle birazcık daha yani öyle takım falan kurmak istiyorum." (Buse, 21 yaş)

4.3. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Benlik Algısının Görünür Yüzü Olarak Kendine Zarar Verme Davranışına İlişkin Bulgular

Bir önceki bölümde; gençlerin oluşan benlik algılarını duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde nasıl deneyimleyerek test ettiklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu bölümde, gençlerin oluşturduğu benlik algılarına ilişkin kararların pekiştirilmesine ve dış dünyada görünme şekline yer verilecektir. Yapılan görüşmelerin analizlerinde katılımcı gençlerin tutarlı bir benlik algısına sahip

olmadıklar dolayısıyla birden fazla bakış açısına kolayca kayamadıkları ve öğrenmiş oldukları baş etme stratejilerini ikincil kazanımlarında etkisiyle sürekli tekrarlayarak pekiştirdikleri bulunmuştur.

Benlik algısının görünür yüzü olarak kendine zarar verme davranışına ilişkin bulgular; kendine zarar verme davranışı biçimleri, kendine zarar verme davranışının öğrenilme süreçleri, kendine zarar verme davranışının ikincil kazanımları ve kendine zarar verme davranışı sonrasında utanç ve pişmanlık başlıkları altında gruplandırılmıştır.



Şekil 4.3. Gençlerin kendine zarar verme davranışına ilişkin bulgular.

4.3.1. Kendine Zarar Verme Davranışı Biçimleri

Yapılan görüşmelerde gençlerin bir ya da birden fazla yöntemle kendilerine zarar verdiklerine ilişkin anlatılar yer almaktadır. Gençlerin kullanmış oldukları yöntemlerin genellikle deriyi kesici bir alet (jilet, falçata, cam kırığı ya da kalem tıraç bıçağı) ile kesmek olduğu bulunmuştur.

Sibel iki yıl önce kendine zarar vermeye başladığını, her tartışma sonrasında kendine zarar verdiğini ve kendine zarar verme yöntemi olarak jiletle kesik atmayı ve ilaç içmeyi belirtmiştir.

> "İlk ıııı 2 yıl önce başlamıştım. 2 yıl önce nasıl oldu yani şöyle ailem çok üstüme üstüme gelmişti. Aslında ilaç da içmiştim. Bir gün çok zoruma gitti hatta dışarıdaydım arkadaşlarımın yanındaydım. Babam balkona çıkıp onların yanında bana küfür etti falan içeri geldim. Arkadaşlarım dışarıdaydı hala bana bağırdı çağırdı falan o anda jilet attım. Birinci attığımda atmak istemiyordum yani yapamıyordum. Aslında kendime zarar veremiyordum. Ondan sonra böyle devam ettim sürekli devam ettim her seferinde jilet attım her tartışmada. Ondan sonra alıştım yani." (Sibel, 16 yaş)

Ceren evde yalnız olduğunda banyoda jiletle kendine zarar verdiğini ifade etmiştir.

> "Ondan sonra şey yaptım jiletle yaptım babamın tıraş jiletiyle yaptım şeyini çıkarttırdım böyle uzundu onunla yaptıydım. Onunla yaptığımda 7- 8 tane ve çok derin attım elime yaptıydım. Bir de şuramda şöyle bir iz var sürekli yaptım oraya bir de bacağım da var bacağıma yapmıştım. Ondan sonra bir sonrakinde yine tek başımaydım yine evdeydim yine aynı jiletle yapıyordum bileğime şey düşündüm hatta bir bilgi okuduydum oradan düşündüm gerçek mi değil mi de tam bilmiyorum da. Hani façayı yan atarsan kan duruyor ama dik atarsan kan durmuyor diye okumuştum. Dik atınca dikiş tutmuyormuş diye okumuştum." (Ceren, 16 yaş)

Mehmet sevgilisinin isminin yazdığı dövmeyi façayla kolundan kazıdığını ifade etmiştir.

> "Vallahi hocam ben buraya ilk geldiğimde yaptım bunu (kolunu gösteriyor). Ben buraya dövme yapmıştım sonra façayla dövmeyi çıkarttım. Bunun üzerine buraya ben faça attım." (Mehmet, 17 yaş)

Sanem okulda kalemtıraş jiletiyle kendine zarar verdiğini ifade etmiştir.

> "Okulda kalemtıraşın jiletini çıkarmıştım ben kendi kolumla oynuyordum işte herkesin annesi yanında da neden benim annem yanımda değil falan diye düşünüyordum bazı konularda. Bu da benim canımı sıkmıştı işte. Daha sonra

bir fark ettim ki koluma iz bırakmış bu yaptığın şey sonra fark ettim." (Sanem, 14 yaş)

Bazı katılımcıların, bilerek kavgaya katılarak ya da kavga ortamı oluşturarak kendilerine zarar verdiği bulunmuştur.

"Şey bir aralar canımın yanması hoşuma gidiyordu. O yüzden böyle deli gibi kavgaya falan da giriyordum anladım mı? Hatta mümkün olduğunca kavgada ilk ben dalmıyordum. Hani o ilk önce benim canımı yaksın sonra ben daha iyi döveyim onu." (Aynur, 20 yaş)

"Yok, tek çıkıyorum. Bazen arkadaşları çağırıyorum gelirlerse, gelmezlerse tek başıma parkta oturuyorum. Olay çıkartıyorum bazen. Mesela en ufak şeyde dışarıda olay çıkartıyorum. Mesela biri bana bakıyorsa "Ne bakıyorsun dik dik" deyip kavga ediyorum. Sonra sinir geçiyor gibi bir şey işte o sinirle herkese dolaşıyorsun yani hocam." (Ali, 16 yaş)

Yavuz kolundaki platini kırmaya çalışarak kendine zarar verdiğini ifade etmiştir.

"Duvara falan yumruk atmıştım. Ondan sonra ne bileyim benim kolumda platin var. İşte kolumu falan kırmaya çalışmıştım." (Yavuz, 18 yaş)

Hilal balkondan kendini atması sonrasında duyduğu pişmanlığı şu şekilde paylaşmıştır:

"Ben hayatta hiçbir zaman keşke kelimesini kullanmadım. Hayatta hiçbir zaman pişman olmamıştım ta ki o zamana kadar ben şimdi geriye dönüp baktığın zaman hayattaki en büyük pişmanlığım o. Kendimi kalkıp da bir erkek için balkondan aşağı atmak." (Hilal, 19 yaş)

Betül kendini ağlamak için sıktığını sonrasında saçlarını kazıdığını ifade etmiştir.

"Yani ben biraz duygusal bir insanım açıkçası genel olarak en küçük olayda bile ağlayabilirim bir animasyon bile olsa bu yani genel olarak ağlarım. Ama böyle sinirlerim çok bozulursa aşırı kendimi ağlamamaya dair sıkarsam yani mesela geçenlerde buraya gelme sebebim de o galiba ilk başta saçımı kazımıştım." (Betül, 15 yaş)

Elif geçmişte annesi ile yaptığı tartışmalar sonrasında kafasını duvara vurduğunu ve yüzünü yolduğunu paylaşmıştır.

> "Tamamen kendinizi kaybediyorsunuz. Bilmiyorum nasıl anlatsam, siz yaşamamışsınızdır bunları muhtemelen ama mesela kafamı duvara vurduğum zamanlar oluyordu ya da yüzümü yolduğum zamanlar oluyordu. Ama öncesinde eşyalara zarar veriyordum." (Elif, 22 yaş)

Kemal ve İsmail ellerini cama vurarak kendilerine zarar verdiklerine ilişkin anlatılarını paylaşmışlardır.

> "Çok sinirlendim çok bunaldım evlen tartıştım, çok şeyler yaşadım o yüzden cama vurdum elimi. 1 milim kalmıştı kesmeye şükürler olsun Allah'ım bizi ondan da korudu. Ya 1 milim daha cam içeriye girse oradan geçen damarları sinirler koparıp parmağımı felç bırakma ihtimali çok yüksekti yani." (Kemal, 22 yaş)

> "İlk zarar vermem abime sinirlendim, çok aşırı sinirlenmiştim. Bizim kapının camına bir tane yumruk vurdum. Böyle genelde ben abime vuramadığım için cama vururum." (İsmail, 16 yaş)

Aynur yatılı yurtta kaldığı sürede yurdun revirinde ilaç içerek kendine zarar verdiğini paylaşmıştır.

> "Yurttaydın yurdun revirine gittim. 2, 3 avuç içtim yani özellikle en yüksek miligramları seçtim. Bayağı kötüydüm o gece ateşim falan tavan yaptı. Kusamıyordum atamıyordum yani. Ha hocalar eve bile göndermedi düşün… Öldürmedi yani süründürdü iki üç gün. Bir şey olmadı yani. Bileklerimi de kesmeye kalktım. Ama pek olmadı o yine kurstaydım jilet falan bulamıyordum falçatayla denedim. Ama baktım kesmiyor." (Aynur, 20 yaş)

4.3.2. Kendine Zarar Verme Davranışının Öğrenilme Süreçleri

Yapılan görüşmelerin analizleri sonucunda gençlerin kendine zarar verme davranış yöntemlerini ve davranışlarının meydana getirdiği ikincil kazanımları aile, akran grupları ve daha geniş sosyal çevreden öğrendiklerine ilişkin bulgulara bu bölümde yer verilecektir.

Kendine zarar verme davranışının, akran grupları içerisinde hem öğrenildiği hem de öğretildiği bulunmuştur.

Ceren ve Deren'nin ilk kendine zarar verme davranışlarını içeren anlatıları birbirlerine benzemekte olup her ikisi de davranışı arkadaşlarından görerek boş derste yaptıklarını belirtmişlerdir.

> "İlk ders boştu arkadaşlarımla yapmıştık. Şeyle yaptım kalemtıraşın şeyiyle yaptım jileti mi ne deniyor işte kalemtıraşın. Bir tane çektim ona da daha sonra oturdum ağladım. Çünkü çok kanıyordu ve ben o zaman kandan çok fazla korkmuştum aynı zamanda canım da çok acımıştı." (Ceren, 16 yaş)

> "İlk şey okuldaydık, ders vardı hoca vardı ama boş gibiydi zaten. Bizde arka sıralarda oturduğumuz için o sıralar benim arkadaşlarım zaten yapıyordu sonra işte böyle bizim de canımız sıkıldı, benim de canım sıkkındı ben de yaptım." (Deren, 14 yaş)

Benzer bir şekilde Sema, kendine zarar verme davranışını arkadaşının anlatmasıyla öğrendiğini ifade etmiştir.

> "Arkadaşım bir olay anlattı. Dedi ki bir kız sürekli bunu yapıyor. Ben de dedim ki, bunun yapılması çok saçma niye insan kendine bile bile zarar verir ki dedim. Niye ya bir şey olmaz falan filan dedi. Ben de dedim ki yani şöyle düşündüm demek ki insanlar yapıyor ki bir şey mi oluyor ki yani onlar yapıyorsa demek ki bir bildikleri vardır, düşüncesiyle deneyim dedim." (Sema, 17 yaş)

Ali arkadaşlarının acılarını dindirmek için farklı yöntemler denediğini kendisinin de ilaç içmeyi denediğini şu şekilde ifade etmiştir:

> "Hocam etrafındakiler kendine böyle kesik atıyorlar acılarını dindirmek için falan da. Alkol falan alıyorlar sigara alıyorlar. Ben öyle alkol sigara bile içmiyorum işte hocam. Ama ben de ilaçla yapayım dedim. Onlar kendine farklı tür zarar veriyorlar ben de ilacı içeyim dedim." (Ali, 16 yaş)

Sanem ablasının da öfkelendiğinde kendine zarar verme davranışında bulunduğunu ifade etmiştir.

"Evet, etrafımda öfkelendiğinde kendine kızanlar var tabii. Mesela bu ablam işte ablam mesela bir şey yapamayınca bunda öfkeleniyor işte böyle sıkıyor kendini işte çok salakça bir soru niye böyle bir soru soruyorsunuz falan diye kendi kendine bağırıyor. İşte o bazen saçlarını yoluyor." (Sanem, 14 yaş)

Katılımcılardan bazıları sosyal medyanın kendine zarar verme davranışı üzerinde etkisi olduğunu söylerken bazıları ise etkisi olmadığını ifade etmiştir.

"Şimdi böyle işte hocam şarkı koyuyorlar sonra yanında video falan koyuyorlar adam böyle elini keserken falan yani bunları yapanlar yabancı da Türk de. Ama ben bunu kendim yaptıktan sonra izledim." (Mehmet, 17 yaş)

Sema kendine zarar verme davranışı üzerinde sosyal medyanın etkisi olduğunu *"insanı tribe sokuyor*" diye ifade etmiştir.

"Instagram'da bir video ile karşılaşıyorsun çok acıklı bir hikâye anlatıyorlar, tribe sokuyor insanı hemen sigarayı yakıyorsun yani etkisi oluyor." (Sema, 17 yaş)

Faruk kendine zarar verme davranışıyla ilgili ınstagram da izlediği videoyu şu şekilde ifade etmiştir:

"Hocam bu tarz şeyler aslında ınstagram'a da atıyorlar hocam. Bir tanesi biliyor musun jileti buradan koyuyor bir vuruyor yukarıdan aşağı bütün bura giriyor (sağ eliyle sol kolu üzerinden jileti koyduğunu ve aşağı doğru vurarak sol kolunun et parçasını aldığını anlatıyor)." (Faruk, 15 yaş)

Ceren uzun süre önce izlediği videonun hala etkisinde olduğunu ifade etmiştir.

"Hatta acayip çok var mesela müziklerinde çok var bir kere bir Müslüm Baba falan dinlersen faça çekersin (gülüyor) yani biliyorsun abla Müslüm Baba façacıdır. Ya abla sosyal medyada çok şey var insanı etkileyecek çok fazla şey var. Nasıl desem sen bir video izlesin şey videolar hep ön plandadır. Hani yabancıların kendini vururken gifleri falan olur onları birleştirirler böyle bir intihar içerikli video oluştururlar. Onu bir izlersin bir gaza gelirsin böyle kendini öldürmeye kadar gider yani o gaz öyle gider. Örneğin bir tane şey vardı, sevgili vardı kız kendine vuruyordu klozetin yanında vuruyordu kendini böyle klozetin her tarafı duvarlar falan kan oluyordu sonra sevgilisi

geliyordu kızı kucağına falan alıyordu böyle o videoyu izledim de bayağı etkilenmiştim ve çok uzun süre önce izlememe rağmen hala unutamadım o videoyu hep beynimin bir yerinde duruyor hala." (Ceren, 16 yaş)

4.3.3. Kendine Zarar Verme Davranışının İkincil Kazanımları

Yapılan görüşmelerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, kendine zarar verme davranışının katılımcı gençlerde kişisel ve sosyal olmak üzere bazı durumlara hizmet ettiği bulunmuştur. Kendine zarar verme davranışının hizmet ettiği alanlara ilişkin bulgular; varlığını hissetme, duygusal ıstırabı fiziksel acıya dönüştürme, kendine bakım verme, başkalarını etkileme ve duyguları düzenleme başlıkları altında gruplandırılmıştır.

4.3.3.1. Varlığını Hissetme

Katılımcılardan bazılarının kendine zarar verme davranışını hiçlik, gerçek dışılık ve hissizlik duygusundan kurtularak kendi varlığını hissetmek için yaptığı bulunmuştur.

Aynur hissettiği fiziksel acı karşısında dayanma gücünü görerek yaşadığını hissettiğini şu şekilde ifade etmiştir:

"O an kanıyor ya aslında ne oluyor biliyor musun kendine zarar verince? Dertleri bir an böyle unutmuyorsun da o kadar şeye rağmen hala yaşıyorsun anladın mı? İste bunu hissediyorsun. Yani yaşadığını hissediyorsun." (Aynur, 20 yaş)

Betül yaşama karşı bir tepki vererek yani eylemsizliğin yerini eyleme geçmeye bırakarak yaşadığını hissetmeye çalıştığını şu şekilde ifade etmiştir:

"Rahatlamıyorum açıkçası zaten bunlar beni rahatlatmıyor ama yani en azından bir şey yapmış oluyorum yani öyle. Bir şey yapmış olmak için mi? Sadece ağlamamak için mi? Bilmiyorum." (Betül, 15 yaş)

Sibel yaşadığı acılı hatıraların sürekli aklında kalmasını için faça attıktan sonra yaraların üzerine tuz döktüğünü belirtmiştir. Acıda olsa bir hatıraya tutunmak gencin yaşadığını hissetmesine yani varlığını hissetmesine hizmet etmektedir.

"Hatta bazı zamanlar acısı çok olsun diye oraya tuz atıyorum. Aklımda kalsın diye. Ya şimdi kestim ya üzerine tuz atınca çok acıyor daha çok acıyor. Yani böyle diyorum ki bu acı bu aklımda kalsın. Yani hiç unutmayayım diyorum. Yani ailemin bana bu yaptıklarını bu çektiğim dertler tek başıma iyice aklımda kalsın diye. Yani acı beni rahatlatıyor." (Sibel, 16 yaş)

4.3.3.2. Duygusal Istırabı Fiziksel Acıya Dönüştürme

Görüşmelerin analizlerinden elde edilen sonuçlar, kendine zarar verme davranışı sonuncunda bireyde fiziksel bir acı oluşması beklentisinin aksine çoğu katılımcı eylemi gerçekleştirirken fiziksel acı hissetmediğini ya da hissetmiş olduğu acının kendini rahatsız etmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların *"acı hissetmiyorum aksine acılarımı dindiriyorum*" gibi ifadeleri araştırmacının kavramsal bir ayrım yapmasını gerekli kılmıştır. Katılımcıları asıl olarak rahatsız eden durum duygusal ıstırap olarak tanımlanmış. Kendine zarar verme davranışı sonucunda oluşan durum ise fiziksel acı olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar duygusal ıstırabı soyut (görünmez), kontrol edilmez, tedavisi olmayan, tercih yapma fırsatı tanımayan ve tüm bedeni saran gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Buna karşılık fiziksel acıyı ise somut (görünür), kontrol edilebilir, tedavisi mümkün, ne zaman iyileşeceği öngörülebilir ve bedeninin sadece bir bölümünü etkileyen ifadeleriyle tanımlamışlardır. Dolayısıyla fiziksel acının, yaşanan sıkıntının meydana getirdiği duygusal ıstıraba karşı bir mücadele şekli sunarak bir paradoks oluşturduğu bulunmuştur.

Aynur kolunu kestiğinde canının acıdığını ancak bu acıdan rahatsız olmadığını ifade etmiştir. Kesik attığı yerde oluşan yaranın bir gün iyileşeceğini ve geçeceğini vurgularken duygusal sıkıntılarının ne zaman iyileşeceğini öngöremediğini belirtmiştir.

"Kolunu kestiğin için canın acıyor mu? Evet. Peki, bu acı seni rahatsız ediyor mu? O da hayır. Ya çok değişik bir şey bilmiyorum ben anlatamıyorum. Acı duyuyorum evet ama bu beni rahatsız etmiyor. Neden çünkü o iyileşecek ve geçecek bir süre sonra bunu biliyorsun. Ve asıl senin içini yakan şeyler var onun acısını hissediyorsun ama yine de onu

bastıramıyor… Acı hissediyorsun ama sadece hissediyorsun. Yani seni böyle rahatsız etmiyor. Ağlayıp haykırmana değil. Yaşadıklarını ağlıyorsun yani ben de öyle olmuştu." (Aynur, 20 yaş)

Ceren canının yanmasının yanında bedeninin acımasının bir anlam ifade etmediğini belirtmiştir.

"…şöyle düşünüyordum yani zaten canım yanmış bedenim yansa ne olur o kafayla yaptıydım." (Ceren, 16 yaş)

Hilal kendine zarar verme davranışı sırasında acı duymadığını acılarını dindirdiğini ifade etmiştir.

"Hayır, acı duymuyordum acılarımı dindiriyordum. Hem duygusal acılarımı hem fiziksel olarak yaşadığım acıları dindiriyordum. Duygusal acılarım ailem, dedem, evin içine yaşadıklarımız bunları dindirdiğimi düşünüyordum. Belki de dindirmiyordum ama bana öyle geliyordu. Ve fiziksel olarak da bu saçlarımı yolmam da ki şey oranın acısını dindirmekti." (Hilal, 19 yaş)

Bunlarla birlikte, Sema duygusal ıstırabın aksine fiziksel acı üzerinde kendisinin kontrol sahibi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

"Mesela burası (sol bileğini işaret ediyor) kıvırıyorum ya elimi canım yanıyor, aklıma direk buraya ne olduğu geliyor. Bakıyorum o gün aklıma geliyor, o günden bir önceki olaylar aklıma (gülüyor)." (Sema, 17 yaş)

Bir diğer katılımcı Buse, ancak canı yandığında canını yaktığını ifade ederek fiziksel acı oluşturarak duygusal ıstırap ile mücadele etmeye çalıştığını belirtmiştir.

"Çok sinirlenirsem böyle gerçekten nasıl söyleyeyim canım yanarsa canımı yakmayı düşünüyorum." (Buse, 21 yaş)

4.3.3.3. Kendine Bakım Verme

Araştırmaya katılan gençlerin benlik algısının oluşumu ve doğrulanması sürecinde duygularını bastırarak kendilerini yok saydıklarına ilişkin bulgular daha önceki bölümlerde paylaşılmıştır. Kendini yok sayan ve kendiyle temas kuramayan genç kendine zarar verme davranışı sonucunda kendisine ulaşabilmektedir. Böylece davranışı gerçekleştiren birey davranış sonrasında kendisine ve yarayla somut hale

getirdiği duygusal ıstırabına bakım verme olanağı bulabilmektedir. Bu bölümde katılımcıların kendilerine bakım verme (kendilerine dokunma) girişimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Sanem kendine zarar verme eylemini gerçekleştirdikten sonra yarasını batikonla temizleyip sardığını ifade etmiştir.

> "Daha sonra eve gittiğimde kesik yerini batikonla temizledim çünkü korktum yani herhangi bir şekilde bir şey olabilir diye hastalık olabilir diye sonra da işte temizledim. Üzerine de pamuk koyup sardım." (Sanem, 14 yaş)

Sibel şiddetli kesik attığında sabah ellerini yıkayarak battaniyeyi makineye attığını ama her kesik atmasından sonra kanı peçete ile temizlediğini belirtmiştir.

> "Mesela bir kere akşam atmıştım jileti, hem de çok atmıştım, çok kan gelmişti. O sırada işte başım birden döndü, bayılmışım ve herkes yattığı için bir baktım kalkmaya çalıştım kalkamıyorum yerimden, böyle bedenim her yerim titriyor. Konuşmak bile istemiyorum. Yani diyorum ki şimdi bu damarı kesmişsem ailem falan anlamasın öleyim gideyim diyorum. Sonra sabaha kadar kimseye söylemedim. Sonra sabah baktım kendisi durmuş, bir baktım battaniye falan her şey kan olmuş. Sabah işte elimi falan yıkadım. Diğer günlerde jilet attığım zaman bir duruyorum sonra peçeteyle siliyorum." (Sibel, 16 yaş)

Deren sıkıntılı durumdan uzaklaşarak kendisine yönelmesini ve kendisiyle ilgilenmesini şu şekilde ifade etmiştir:

> "Hani sıkıntılıyım demiştim ya o sıkıntıdan daha çok oraya yönlendim. Ne bileyim ferahlama falan geldi sonra böyle işte yani ne bileyim hani şey gibi oyalanacak bir şeyler bulmak gibi." (Deren, 14 yaş)

4.3.3.4. Başkalarını Etkileme

Bazı katılımcı gençlerin, kendine zarar verme davranışını çevresindeki insanları etkilemek ya da yönlendirmek için kullandığına ilişkin bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

Bazı katılımcı gençler, kendine zarar verme davranışını akranları arasında bir statü elde etmek ya da var olan statülerini devam ettirmek için kullanmaktadırlar. Aynur kendine zarar verme davranışı sırasında arkadaşları arasında korkusuz görüldüğünü ifade etmiştir.

> "…mesela diğer arkadaşlarım o hemen böyle çok acıyor, keşke yapmasaydım falan filan yaptılar. Ben kesiyorum mesela gerçekten o an sanki ya rahatlıyorum yani bilmiyorum ya değişik. O an ben işte kendimi daha güçlü olduğunu normalin dışında yani. Birkaç yaş var aramızda ama ben ona rağmen güçlü olduğumu biliyordum yaşadıklarımdan falan bir kez daha fark ettim. Korkmuyorum yani… Bir de orada şey oluyor yani yapsana etsene falan oluyor. Kendim yapıyorum ama gerçekten saçma bir şey " al sen yap çok yapmak istiyorsan" deyip kolumu bırakıyorum birisine. Sen düşün yani o işte öyle çizmişti… Yani o zaman şey düşünüyorduk biz ayrıyız havası anladın mı? Kavga desen biz dövüş desen biz korkmuyoruz etmiyoruz. Kaybedecek bir şeyimiz yok öyle." (Aynur, 20 yaş)

Aynur'a benzer şekilde Ceren'de, kendine zarar verme davranışıyla okulda bir statü elde ettiklerini ifade etmiştir. Aynı zamanda bu davranışın grup içi aidiyet duygusu oluşturduğunu da belirtmiştir.

> "Ben 21 gün hatta 25 güne yakın bir devamsızlık yaptım ve Allah'ın her günü olaylı geçiyordu ve her gün arkadaşlarımla falan böyle şey yapıyorduk. Aslında birazcık da çok ergenlik zamanlarıydı ve neden yaptığımı da çok bilmiyordum. Sürekli kollarımız falan böyle façalıydı. İsim falan yazıyorduk birbirimizin isimlerini birbirimizin kollarına falan yazıyorduk yani… Ya ne yapıyorduk. Hani ortalıkta şehrin ağası gibi geziyorduk. Yani hiç kimseden korkmuyoruz aileden de korkmuyoruz kafasıyla yapıyorduk. Birbirimize de hep böyle hiç ayrılmayacağız hiç arkadaşlığımız bitmeyecek diyerek yapıyorduk. O yüzden birbirimizin isimlerini kazıyorduk ama şu anda hiç kimseyle görüşmüyorum hepsiyle kavgalıyım onu bile diyebilirim. Yani ilk olarak o zaman bir kesikle başladım okulda bir kesik sonra bu durum arttı bayağı artı abla (gülüyor)." (Ceren, 16 yaş)

> "Şey yaptıydım gözlerimi kapatıp arkadaşıma yap falan demiştim. Hatta o an gözlerimi kapattığımda şu anda kendimi aptal gibi görüyorum. Gerçekten

onları yaptığım için çok aptalmışım gözlerimi kapattığımda hani hiçbir şeyden korkmuyorum cesaretiyle yaptırdım arkadaşıma." (Ceren, 16 yaş)

Bunlara ek olarak Ceren, arkadaşlarından daha fazla ve daha derin kesikler atarak kendisinin daha güçlü olduğunu göstermeye çalıştığını ifade etmiştir.

"Okuldan kaçıp parka gitmiştik. Okulun çaprazında hemen böyle bir park vardı biz de oraya gitmiştik. Aslında hocalar falan sürekli kontrol ediyordu. Hani o kafayla yaptım yani aslında ben herkesten üstünüm kafasıyla yaptım. Güçlüyüm demeye çalışıyordum biraz da. Hiç kimse bana karışamaz da edemez de diye düşünüyordum. Hâlbuki herkesin herkese karışma hakkı da var karışıyorlar da öyle yani." (Ceren, 16 yaş)

Elif annesine haklı olduğunu ispatlamak için kendine zarar verme davranışında bulunduğunu ve annesinin davranış sonrasında pişman olarak kendisini anlamak için bir çaba sarf etmesini umut ettiğini ifade etmiştir.

"Çünkü kendini annene inandırmaya çalışıyorsun veya çevrendekilere işte haksız olmadığını bunu anlatmaya çalıştığım için yaptığım bir davranış." (Elif, 22 yaş)

"Evet, artık annemin aklının başına gelmesini istiyordum. Yani böyle davranmasını istiyordum. Aslında ben o zaman da annemle konuşup bunları çözmeye çalıştım fayda etmedi." (Elif, 22 yaş)

Elif'e benzer bir şekilde Ali'de babasının pişman olmasını ve kıymetini anlamasını istediği için kendine zarar verme davranışında bulunduğunu ancak davranış sonrasında babasında herhangi bir değişim olmamasından yaşadığı hayal kırıklığını paylaşmıştır.

"Mesela öfkesi diner özür diler diyorum hatasını anlar pişman olur diyorum. Dönüyorum içeriye giriyorum yine aynı adam." (Ali, 16 yaş)

"Belki pişman olur dedim, kıymetimizi bilir özür diler ama annem engel oldu. Dedim ki mesela pişman olur, vicdan azabı çeker falan dedim annem engel oldu." (Ali, 16 yaş)

Hilal ebeveynlerinin hem dikkatleri çekmek hem de onların otoritelerine karşı geldiğini göstermek için kendine zarar verme davranışında bulunduğunu paylaşmıştır.

> "Böyle tırnaklarımı yiyordum ya sanki böyle karşımda sinirlendim kişiye sanki böyle şey bilerek yapıyorum ya hani onun rahatlığı ya onun inadına hani al sözünü dinlemiyorum gibisinden yapıyormuşum gibi rahatlıyordum. Saçlarımı yolmaya gelince şöyle bir rahatlama oluyordu benim saç diplerim zaten çok acır küçüklükten beri ya benim doğduğumdan beri saçlarımı çok dipten kestirdikleri için yani saçımı kesen kişi saçımı çekerek kesmiş büyük ihtimalle bir de büyük ihtimalle makası da batırmış. Şu anda bile yani saçım açıkken bile benim saç diplerim acır. Saçlarımı yolduğum zaman hem orası rahatlıyor hem de karşımdaki kişi beni anlıyormuş gibi hissederdim öyle rahatlardım. Hem acımı dindiriyormuş gibi hissederdim hem de karşı tarafa bir ceza veriyormuşum gibi hissederdim." (Hilal, 19 yaş)

Sibel ilaç zehirlenmesi sonucunda iki gün hastanede kaldığı ve sonrasında eve döndüğünde annesinden beklediği davranışları ve peşinden yaşadığı hayal kırıklığını şu şekilde ifade etmiştir:

> "Anne dedim ben bu ilaçların hepsini içtim, ondan böyle hastalandım, hastanelik oldum falan. Annem deseydi kızım sen niye böyle yaptın, senin derdin ne, amacın ne ben mi sana bir şey yaptım? Yoksa arkadaşların mı bir şey yaptı sebebi ne? Öyle demesini isterdim de. Ya neyse şanssız olduğumuz için öyle bir şey duyamayız biz." (Sibel, 16 yaş)

4.3.3.5. Duyguları Düzenleme

Analiz sonucunda, katılımcıların çoğunun sıkışmış duygular sebebiyle hissettiği basıncı dengelemek için kendine zarar verme davranışını gerçekleştirdiği bulunmuştur. Duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde benliğin sınanması noktasında duygularını bastıran gençlerin, bastırılmış duyguların oluşturduğu basıncı dengelemek için kendine zarar verdiği bulunmuştur. Bu noktada katılımcı gençlerin; stresle başa çıkma, kendini sakinleştirme ve gerilimi azaltma noktasında yetersiz oldukları bulunmuştur.

Sibel jilet atınca kanla birlikte kendisine rahatsızlık veren düşüncelerinden kurtulduğunu hissettiğini böylece kısa bir süreliğine rahatladığını ifade etmiştir.

> "Böyle rahatlıyorum hocam sanki hep kafamdaki şeylere jilet atınca yani bir kere atınca kan çıkınca yani sanki o kafamdaki şeyler de kanla birlikte çıkıyor. Yani çok fazla değil de biraz rahatlıyorum işte." (Sibel, 16 yaş)

Sibel birikmiş duygularının yoğunluğuna bağlı olarak kendine zarar verme süresinin değiştiğini vurgulamıştır. Kimi zamanlar bir hafta boyunca kendine zarar vererek rahatlaya bildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, bu rahatlama hissinin biriyle sıkıntılarını paylaştığında elde ettiği rahatlama hissine eşit olduğunu belirtmiştir.

> "Ama bazı zamanda böyle birikiyor birikiyor birikiyor tüm dedikleri; annemin dedikleri aklımda kalıyor, babam ki ayrı kalıyor, kardeşimin ki ayrı kalıyor. Hepsi aklımda kalıyor kalıyor birden böyle çok zoruma gittiği zaman annem kötü bir şey dediği zaman ya da kardeşim falan gidip oturup ya ağlarım ya da alıp jilet atıyorum, bazı zaman ilaç da içiyorum (sesi titriyor). Yani bir hafta böyle şeyler yapıyorum sonra kendimi böyle rahat hissediyorum. Sanki bir yıl olmuş birisiyle konuşmuş gibi, dertlerimi anlatmışım gibi oluyor (sesi titriyor ve gözleri doluyor)." (Sibel, 16 yaş)

Sibel'e benzer bir şekilde Sema'da faça atmasıyla sorunlarının geçecekmiş gibi olduğunu ve daha çok atarsa daha çok geçecek gibi hissettiğini şu şekilde ifade etmiştir:

> "Sonra işte ne oldu ertesi gün okulda... Arkadaşımın da morali bozuktu tam olarak onun ne olduğunu hatırlamıyorum. Onunla zaten konuşursunuz. Onun da morali bozuktu. Hadi dedim başlayalım (eliyle kolunu kesme hareketi yapıyor). İkimizde de vardı (kesici aleti kast ediyor) başladık öyle. Onları düşünerekten kestiğin için sanki o böyle o sorunlar geçiyormuş gibi daha çok yaparsan daha çok geçecekmiş gibi hatta bazen ilk yaptığımda iki tane bile art arda yapmıştım öyle bir his." (Sema, 17 yaş)

Buket ise kendine zarar verme davranışıyla rahatlayacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

"Yani öyle bir durumda acı hissetmiyorum. Yani davranışı yapmam o sinirimi alacak gibi hissediyorum. Geçecek sinirim geçecek gibi hissediyorum. Yani o siniri atacak gibiyim. Öyle…" (Buket, 17 yaş)

Kemal kendine zarar verme sürecini ekonomik sebepler, ağır iş şartları ve etrafındaki insanlar tarafından anlaşıldığını hissedememek ile ilişkilendirerek ifade etmiştir.

"Bunalıma girdim sıkıntıya girdim stres atlatamadım. Artık bir de Çinçin gibi bir yerde iseniz sizi anlamayan dinlemeyen olduğu zaman artık çok sinirleniyorsun sinirini almak için çok fazla eve tepki vermemek için artık sıkıntıdan stresten de çıkamadığın için elini cama vuruyorsun, sinirine almaya çalışıyorsun." (Kemal, 22 yaş)

Deren kolunu kesmesiyle çıkan kanın rahatlamasını sağladığını ve bu durumun hoşuna gittiğini ifade etmiştir.

"İlk başta şu oldu hani böyle kan falan akıyordu. Hani önce çok garip geldi sonra kan falan hoşuma gitmeye başladı. Sonra işte aradan 10 dakika falan geçince bir ferahlama falan geldi böyle nasıl diyeyim hoşuma falan gitti." (Deren, 14 yaş)

Ali babasıyla kavgalarından sonra evden uzaklaşıp dışarıda kavga çıkararak rahatlamaya çalıştığını ifade etmiştir.

"Öfkelenince etrafımdaki eşyalara zarar veririm ve dışarıya çıkarım sonra dışarıda böyle olay çıkartırım. En ufak şeyden kavga çıkarırım başkalarıyla. Çevreme zarar vermeye çalışırım sonra ona da pişman olurum hocam üzülürüm öyle hocam." (Ali, 16 yaş)

Hilal eski sevgisinin en yakın arkadaşıyla sevgili olduğunu ve kendi şarkılarını birbirlerine armağan ettiğini görünce yaşadığı yoğun duygularının öfkeye dönüşmesini ve o öfkenin kendisine dönerek kendisini balkondan atması sürecini şu şekilde ifade etmiştir:

"Sinirlendim ağladım. Telefonu fırlatıp attım sonra mutfağa gittim elimi taşa vurdum bıçak varmış orada da yani o sinirle bıçağı görmedim. Burası böyle yarıldı ondan sonra hatta şurada izi var hala. Nerede ki işte şurada (elindeki izi gösteriyor) bu elimden şuradan şurası yarıldı. Şuradan girdi şöyle bıçak.

> Bu kolum sarılı kaldı. Ondan sonra o sinirle tabii tekrar o fotoğrafları videonun altındaki yorumları ilk başta görmemiştim sonradan gördüm o yorumları görene kadar bunlar oldu. Yorumları gördükten sonra ben evin içinde nefes alamamaya başladım. Balkona çıktım sonrası yok." (Hilal, 19 yaş)

Buse stresle başa çıkamadığını ve kendini sakinleştiremediğini bu sebepten dolayı da kendisine ve etrafındakilere zarar verdiğini belirtmiştir.

> "Genelde ağlarım. Sinirimi de alamazsam yani bir yerleri falan yumruklarım. Kendime çok zarar veririm, çevremde olan bir kişi varsa ona da zarar veririm, yani hiç düşünmem yani ona da zarar verirken acaba öldü mü, kaldı mı, bayıldı mı diye biraz deliliğim var. Genelde de ben sinirlendiğim zaman ya hastanelik oluruz ya karakolluk öyle alıştım ben yani." (Buse, 21 yaş)

Yavuz sinirlendiği zaman başkasını kırmaktansa eşyalara ve kendine zarar verdiğini ifade etmiştir.

> "Ben ona öyle biraz sesini yükseltince evden git dedi. Evden git deyince ben de dışarıya çıktım. Çok hızlı sinirlenebilen bir insanım aslında ben. Bir de bu hastalığımdan dolayı şeker hastasıyım ondan dolayı biraz çok hızlı sinirleniyorum. Dışarıya çıktım zaten o gün neler olduğunu neredeyse hiç hatırlamıyorum. Kendime de bayağı bir zarar vermiştim." (Yavuz, 18 yaş)

> "Ya şöyle söyleyeyim sinirlendiğim zamanlar yani çünkü çok sinirlendiğim için yani başkasının kalbini kıracağıma ya da başkasına kötü bir söz edeceğime oradan çıkarıyorum hırsımı." (Yavuz, 18 yaş)

4.3.4. Kendine Zarar Verme Davranışı Sonrasında Utanç ve Pişmanlık

Yapılan görüşmelerin analizlerinde gençlerin kendine vermiş oldukları zararın netleşmesiyle eylemin gerçekliğinin farkına vardıkları ve eylem sonrasında utanç ve pişmanlık duyguları yaşadıkları bulunmuştur. Bazı katılımcılar utanç ve pişmanlık duyguları sebebiyle yaralarını saklamaya çalıştığına ilişkin anlatılarını paylaşmışlardır. Utanç ve pişmanlıkla gencin kendini değersizleştirme aşamasına tekrar döndüğü ve aynı süreci tekrar yaşayarak kendine zarar verme davranışı pekiştirdiği bulunmuştur.

Buse pişmanlık duymasının ardından tekrar kendine zarar verme eylemi gerçekleştirdiğini "*pişmanlığımdan benim bir şey çıkmıyor"* cümlesiyle ifade etmiştir.

> "Sonra diyorum ben nasıl böyle bir şey yaptım diye. Nasıl kendime zarar verdim diyorum. Sonra pişman oluyorum sonra tekrardan aynı şeyi yaşıyorum değişen bir şey olmuyor yani. Yani pişmanlığımdan benim bir şey çıkmıyor. Öfke rahatlama pişmanlık bu böyle bir devam ediyor." (Buse, 21 yaş)

Tolga kendine zarar verme davranışının etkilerini hissetmeye başladığında duymuş olduğu fiziksel rahatsızlıktan dolayı tekrar öfkelendiğini belirtmiştir.

> "Yani birazcık sağlıyor yani ama daha sonra tekrar sinirlenmeme sebep oluyor çünkü elime vuruyorum ama yaklaşık bir 10 dakika sonra ciddi manada sızlamaya başlıyor. O da beni sinirlendiriyor bir süre sonra niye yapıyorum diye kendi kendime sinirleniyorum." (Tolga, 17 yaş)

Deren ve Aynur benzer ifadelerle, kendine zarar verme davranışı sonrasında pişmanlık duyduklarını ve yaralarını çevrelerindeki insanlardan saklamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

> "Ya aslında hani benim için bir şey ifade etmiyordu ama sonradan istemedim krem falan sürdüm. Pişman oldum hatta sonra yaralarımı fondötenle kapatmaya falan çalıştım." (Deren, 14 yaş)

> "500 kişilik bir yurttasınız kolay kolay yalnız kalamıyorsunuz ama kolumu yemekhanede yanlışlıkla kestim diye saklıyordum." (Aynur, 20 yaş)

Betül pişmanlığı sadece davranış sonrasında hissetmediğini aslında davranışı yaparken de bir pişmanlık ve kararsızlık yaşadığını belirtmiştir.

> "Aslında onu yaparken bile içimde bir pişmanlık vardı. Yani zaten içimde hep böyle bir kararsızlık da vardı. Yapsam mı yapmasam mı pek düşünmedim açıkçası ama o yapsam daha fazla ağır bastı galiba. Sürekli içimde bir şey yapma yapma diyordu ama her seferinde öyle." (Betül, 15 yaş)

Elif davranış sonrasında hissettiklerini ve pişmanlığını dillendiremediğini ifade etmiştir. Davranış sonrasında hissettiklerinin benlik değerini daha da azalttığını belirtmiştir.

> "Mesela pişman oluyorum, birazcık üzülüyorum yani pişmanlığımı dillendiremiyorum, söyleyemiyorum ve kendimi yalnız bırakıyorum üzülüyorum tekrardan. Yine anlaşılmadım diye kendime de zarar verdim diye bu durumda kendim bile kendimi sevmemiş oluyorum diyorum. Daha da çok üzücü bir süreç ortaya çıkıyor." (Elif, 22 yaş)

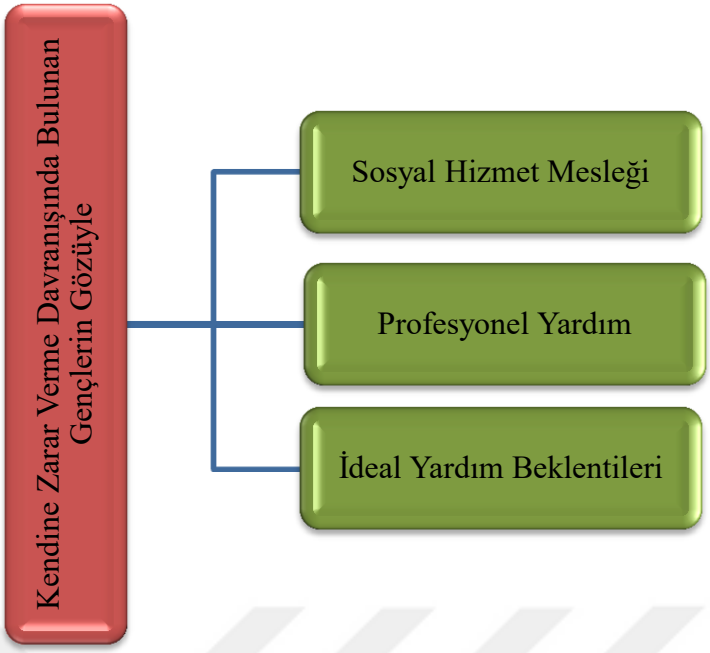
Yavuz davranış sonrasında yaşadığı pişmanlığı kendini aciz hissetmek olarak ifade etmiştir.

> "Sonrasında aslında her insan gibi pişmanlık duyuyorum. Kendime niye zarar verdim falan diye. Yani kendime vermezsen başkasına vereceğim. Bir yandan da kendimi öyle avutuyorum kendimi." (Yavuz, 18 yaş)

> "Çünkü yani o anki yaptığım şey benim tam olarak da acizlik. Yani onca yapabileceğim... Mesela sinirliyken spor salonuna gelip kum torbasını yumrukla başka bir şey yap ya da git koş spor yap. Ama sen onları yapmak yerine gidiyorsun duvara yumruk vuruyorsun sinirini oradan çıkarıyorsun. Yani gerek yok da." (Yavuz, 18 yaş)

4.4. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Gözüyle Sosyal Hizmet, Profesyonel Yardım ve İdeal Yardım Beklentileri

Bu bölümde kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin; sosyal hizmet mesleğine, profesyonel yardım sürecine ve ideal yardım beklentilerine ilişkin anlatılarına yer verilmiştir.



Şekil 4.4. KZVD-G gözüyle sosyal hizmet, profesyonel yardım, ideal yardım.

4.4.1. Sosyal Hizmet Mesleğine Bakışlar

Yapılan görüşmelerde kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin birçoğu sosyal hizmeti daha önce duymadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal hizmetlerle şu anda bağlantılı ya da geçmişte bağlantı kurmuş olanlar ise; insanlara yardım, psikolog gibi, okul kulübü, huzurevi, İŞKUR… Kelimeleri üzerinden sosyal hizmet mesleğiyle ilgili bilgilerini paylaşmışlardır.

Aynur sosyal hizmet ve sosyal çalışmacıların amacını şu şekilde ifade etmiştir:

> "…Sadece şunu biliyorum genelde insanlarla ilgili psikolog psikiyatri gibi yani amacınız insana yardım maddi anlamda değil bu manevi olarak duygusal sorunlarında belki yardımcı olmak yol göstermek falan filan. Yani aslında hayatın olumlu tarafını göstermek gibi." (Aynur, 20 yaş)

> "Ya abla ben ne olduğunu pek anlamadım. Sen okuyorsun ama (gülüyor) yani anlamadım ben. Fakirlere falan yardım ediyonuz herhalde yani şu anda sen sordun diye sallıyorum ama öyle bir şey olduğunu da pek sanmıyorum yani (gülüyor)." (Ceren, 16 yaş)

"Şey vardı. Bizim okulda kulüp vardı orada üyeydim. Çöp toplama olsun, sonrası deprem anında ne yapılır falan o tarz şeylerdi galiba. Orada duydum galiba sonra bir de şey ben gitmedim ama giden arkadaşlarım huzurevi falan oraya gitmişlerdi." (Deren, 14 yaş)

Hilal sosyal hizmeti insanın hayatına dokunan bir meslek olarak tarif etmiştir.

"…bence sosyal hizmetlerin insana kattığı en önemli şey benim yanlış bilmediğime göre sanırsam sosyal hizmetler şey değil mi böyle bir insanın hayatına dokunmak bir insan hayatına dokunmakta bir insan için en kıymetli en özel ve en değerli şey." (Hilal, 19 yaş)

Sema ise sosyal hizmeti bir kurum olarak düşündüğünü belirtmiştir.

"Sosyal hizmetle ilgili bir tek şöyle düşünüyorum. Yani duyduğum kadarıyla bir kurum oraya gidiyorsun. Birkaç görevli onlarla böyle yakın oluyorsun anlatıyorsun derdini, sıkıntını onlar yardımcı oluyor. Böyle düşündüm sosyal hizmeti." (Sema, 17 yaş)

Buse sosyal hizmeti çocuk esirgemeyle kurduğu çağrışıma vurgu yaparak tarif etmiştir.

"Sosyal hizmet, yani nasıl söylesem genelde böyle çocuk esirgemeden benim aklıma geliyor, yani işte onlar için bir şey yapanlar, yani yardıma ihtiyacı olanlara için çabalayan insanlar aklıma geliyor da öyle bir bölüm olduğunu düşünüyorum. Yani pek fazla bilgim yok araştırmadım." (Buse, 21 yaş)

Kemal sosyal ekonomik destek hizmetleriyle sosyal hizmetlerle bağlantı kurduğunu ifade ederek sosyal hizmetlerin işleyişine dair eleştirilerini belirtmiştir.

"Duydum hocam benim anneme sosyal hizmetlerden yardım ediyorlardı. Ederken annemin şu anda sosyalini kestiler. Kestikleri içinde bir benim maaşım. Ben de ailemle tam anlaşamadığım için hocam." (Kemal, 22 yaş)

"Sosyal hizmetlerden Allah razı olsun bize yardım ettiler etmediler diye bir şey yok ama kestiler şimdi. Adamın atıyorum kocası başında evinin başında adam tutuyor gidiyor nikâhını veriyor, ayrılıyor oradan maaş alıyor, günümüzde bunlar yaşanıyor hocam. Ya şimdi böyle bir durumda insanın gerçekten zoruna gidiyor." (Kemal, 22 yaş)

Ziya rehabilitasyon kurumlarında ve İŞKUR'da sosyal hizmet mesleğini duyduğunu ve bağlantı kurduklarını ifade etmiştir.

"Yani rehabilitasyon kurumlarında var yani benim ablam engelli olduğu için oradan biliyorum. Sadece onun için de değil ablam da gidiyordu da, İŞKUR'da falan da duydum sanırım." (Ziya, 19 yaş)

4.4.2. Profesyonel Yardıma Bakışlar

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler süreç içerisinde genellikle arkadaşlarından yardım istemektedirler. Süreç boyunca profesyonel yardım alan katılımcı sayısı azdır.

Katılımcılardan Aynur, annesinin isteği ile profesyonel yardım alma girişiminde bulunduğunu belirtmiştir. Profesyonel yardım sürecinde psikoloğun tepkisinden rahatsız olup kendisine yardım edemeyeceğini düşünmüştür. Bununla birlikte başkalarının davranışın nedenleri anlamayıp yargılayacağından endişelenmektedir.

"Profesyonel bir yardım söyle; bir ara annem beni psikolog ve psikiyatrist de falan götürdü. Ben bir ara çatıda takılıyorum demiştim ya yani aslında çatı benim sırdaşım gibi olmuştu. Böyle sırdaşımda ölecekmişim gibi... Bu düşüncemi psikoloğa söylediğimde kadının bir anda tepkisi değişti. Ben de dedim "salak mısın atsam buraya gelemem zaten". Ondan sonra da gitmedim zaten ya dedim bundan bir şey olmaz… Birde B. ablanın yönlendirdiği birisine gidiyorduk da bayağıdır ona da gitmiyorum. Ya aslında insanların beni çok tanıması da hoşuma gitmiyor." (Aynur, 20 yaş)

Buket ise, yaşadıklarını anlatamayacağını düşünerek profesyonel yardım almadığını ifade etmiştir.

"Doktor olarak psikolojiye gitmek istedim de sonra anlatamayacağımı düşündüğüm için gitmedim." (Buket, 17 yaş)

Ceren profesyonel yardım sürecinin beklentilerini karşılamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

"Abla aslında ben zaten okuldan atıldıktan sonra ben psikoloğa gittim. O zamanlar işte ben sinirlendim de böyle ellerim falan kasılıyordu, bir anda gözümün önünü falan kararıyordu. Sonra işte psikolog benimle bir şeyler konuştu. Sonra ben olayları falan anlattım ondan sonra öyle yani pek şey olmadı. Aslında benim hiç içim rahatlatmadı." (Ceren, 16 yaş)

Elif kendisinin yardım almayı düşünmediğini ancak ebeveynlerinin de yardım alması konusunda destekleyici olmadıklarını belirtmiştir. ELİF, 22 YAŞ ve ebeveynlerinin kendine zarar verme davranışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması ve yardım alabileceklerini bilmemeleri gencin profesyonel yardıma ulaşmasını engellemiştir.

"Yardım almayı ben kendim düşünmedim, annem de düşünmedi yani düşünmedik." (Elif, 22 yaş)

Hilal profesyonel yardım için ailesinden habersiz girişimde bulunduğunu ancak sürecin beklentilerini karşılamadığını ifade etmiştir. Hilal'in süreci kendisine yardım edebileceğini düşündüğü herkese anlatması, aslında ne denli yardıma ihtiyacı olduğunun göstergesi olarak ele alınabilir.

"Profesyonel olarak yok bir ara oldu da onda da benim ailemin haberi yok zaten. Ben hastanede staj yapıyordum oradaki psikoloğa bir iki kere gittim. Onu da pek etkisi olmadı. Onun dışında ben herkesle paylaştım bana soran herkese tamam bu kadar açmasam da bu kadar detaylı anlatmasam da yüzeysel olarak herkese anlattım." (Hilal, 19 yaş)

Sema kendine zarar verme davranışında bulunma nedeni olarak içerisinde bulunduğu sorunları görmektedir. Sorunların düzelmemesi durumunda profesyonel yardım sürecinin etkisiz olacağını belirtmiştir.

"Iııı hayır. Eğer, söyle düşündüm. Bu sorunlar kalkarsa ben de düzelirim düşüncesi var. Sorunlar devam ederse birinden yardım almanın bir faydası olacağını düşünmüyorum. Ama konuşarak da rahatlıyorum öyle (gülüyor)… Beni bu davranışa sürükleyen onlar. Onlar bu davranışı sürüklediği için onlar kalkarsa düzelir yoksa durduk yere sorun olmadan niye kendimi keseyim." (Sema, 17 yaş)

Yavuz profesyonel yardım almaya ihtiyaç duymadığını belirtmiştir.

"Hayır almadım ve almayı da düşünmedin gerek yok çünkü." (Yavuz, 18 yaş)

4.4.3. İdeal Yardım Beklentileri

Yapılan görüşmelerde yardım kaynağının özelliklerini belirginleştirmek için kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ideal yardımın nasıl olabileceği sorulmuştur.

Ceren kendilerine yardım edebilecek profesyonelin kendilerini anlaması gerektiğine dikkat çekmiştir.

"Bence oturup şey olabilir kendi ruh halini herkese uydurması lazım bence. Mesela şey gibi yaşaması lazım ergen birisi gelirse ergen gibi davranması lazım onun dilinden anlamalı." (Ceren, 16 yaş)

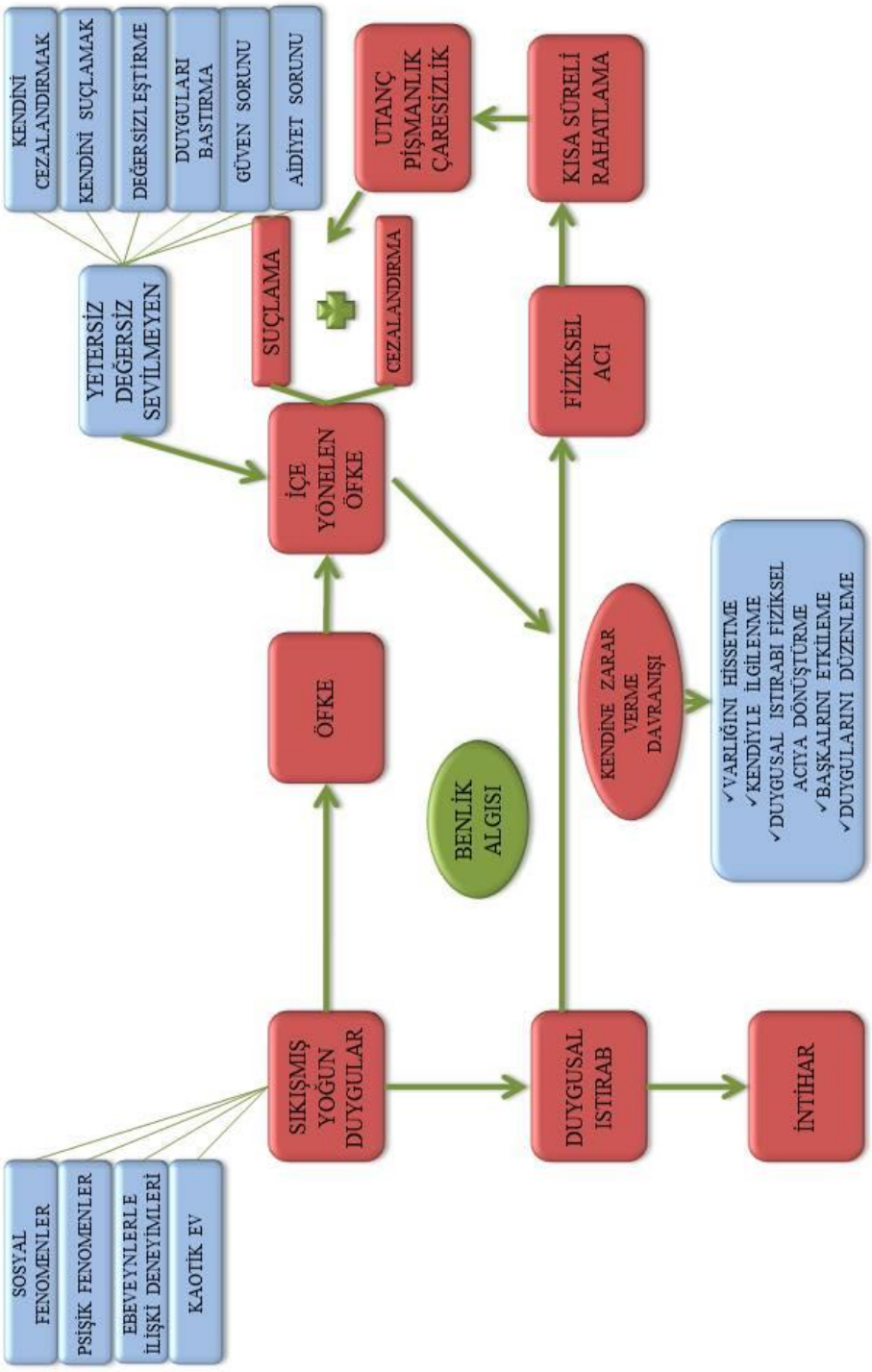
Hilal profesyonellerin görüştükleri gençlerin hayatına dokunmak için girişimde bulunması gerektiğine dikkat çekmiştir.

"Nasıl olmalı benim hayatıma dokunmasını bekliyordum. Benim hayatıma dokunamadı çünkü öyle bir hayatta büyümüş ki oturdu ben ona hayatımı anlatırken kalktı bana hayatını anlattı. Bana kendi hayatın önemli değil tamam anlatabilir laf arasında bahsedebilir ama tutup da bana kendi hayatından bahsedemez. Ben ona yardım almaya destek almaya gitmiştim. Ben onunla bir şey paylaşmaya benim hayatıma dokunmasını istemişim. O benim hayatıma dokunamadı dokunma kabiliyetinde bile bulunmadı ama ne olabilirdi her seansta birer saat farklı konulara değinebilirdi beni rahatlatabilirdi benim içimdeki mesela içime attığım anlatamadığım bazı şeyleri çıkartmak için bir çaba harcayabilirdi daha farklı dokunabilirdi." (Hilal, 19 yaş)

4.5. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlere İlişkin Geliştirilen Model Önerisi

Araştırmanın amacı doğrultusunda temellendirilmiş kuram yöntemiyle elde edilen kod, kategori ve çekirdek kategorilerin organize edilip yorumlanmasıyla

kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin şekil 4.5.'de yer alan model önerisi geliştirilmiştir.



Şekil 4.5. KZVD- G ilişkin geliştirilen model önerisi.

5.TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde görüşmelerin analizlerinden elde edilen bulgular, mevcut literatür ışığında tartışılacak ve araştırmanın öznel bulguları hakkında fikir yürütülecektir.

5.1. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Benlik Algısının Oluşumu ve Süreğenliğine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin biyopsikososyal gelişmeleri ve benlik algısının oluşumu- süreğenliği, gencin diğer insanlarla olan ilişkilerinden ve bağlamından doğrudan etkilendiği bulunmuştur. Zira gencin kendi benliğine ilişkin imgesinin oluşabilmesi için diğer insanlarla iletişime geçmesi gerekmektedir. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerde kendilerini ve sosyal dünyayı başkalarının gözleriyle görmektedirler ve genellikle bu görüşleri de benimsemektedirler (151). Bu noktada, gencin benlik algısının gelişimi ve süreğenliği çocukluğundan beri inşa ettiği öyküleri biçimlendirmesi ve bu sürece diğer insanların etkileriyle ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla gencin benlik algısı sürekli gelişmekte ve ayrıntılı bir hal almaktadır (152). Böylece kendine zarar verme davranışında bulunan gencin benlik algısı tek başına gelişen bir kavram olamamakta gencin etrafındaki insanlar ve yaşam koşulları tarafından şekillenmektedir. (151).

Araştırmada da kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin çocukken farkında olmaksızın yaşam koşulları ve bakım verenlerden gelen talepler doğrultusunda kendilerini korumak için duygu, düşünce ve davranış örüntülerini şekillendiren kararlar aldıkları bulunmuştur. Gençlerin almış oldukları bu kararların kişisel, kişilerarası ve kültürel anlamları farklılık göstermekle birlikte gencin kendisine ilişkin benlik algısını oluşturduğu ve tüm yaşam boyunca gencin bu kararları doğrulamak için duygu düşünce ve davranış örüntülerini geliştirdiği bulunmuştur. Bu bulgu, Geçtan (1994)'nın bireyin çocukken istemeyerek de olsa anne ve babasından gelen talepler doğrultusunda aile içerisinde yer edinebilmesine hizmet eden bir benlik algısı oluşturduğunu ve yaşamının her döneminde çevresi tarafından kabul edilmek için gerekli olduğuna inanarak bu algıyı sürdürdüğünü ilişkin ifadeleriyle uyumludur (34). Bu bölümde kendine zarar verme davranışında

bulunan gençlerin biyopsikososyal gelişimlerinde ve benlik algılarının oluşum-süreğenliğinde etkili olan yaşam koşulları ve bakım verenlerenlerle kurulan ilişki dinamikleri tartışılacaktır.

Gencin biyopsikososyal ve tinsel gelişimi çevresi içinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla gencin gelişimsel sürecini destekleyecek sosyal ağların olması oldukça önemlidir. Sosyal fenomenlerin, psişik fenomenlerin ve ebeveynlerle kurulan ilişki deneyimlerinin gençlerin biyopsikososyal ve tinsel gelişimlerinde aynı zamanda benlik algılarının oluşum ve süreğenliğinde etkisine dikkat çekmek genci bağlamı içerisinde değerlendirmeye ve resmi bütün olarak görmeye olanak vermektedir.

Araştırmaya katılan bazı gençlerin sosyo ekonomik düzeylerinin düşük olduğu ve görece yoksul bölgelerde yaşadıkları görülmektedir. Schley ve Hardy'in (2000) ifade etmiş olduğu gibi, sosyo ekonomik düzey olarak da ifade edilen sosyal sınıf her ne kadar esnek ve değişken olduğu düşünülse de kendi kültürünü oluşturmasından dolayı değişmesi oldukça zordur (153). Bu noktada gençlerin içerisinde bulundukları sosyo ekonomik düzeyin yoksulluğu ve yoksulluğun sonuçlarını meydana getirdiği görülmektedir. Yoksulluğun sonuçları olarak kendini gösteren çocuk işçiliği, ağır iş şartları ve dilenme gibi deneyimler kendine zarar verme davranışında bulunan bazı gençlerin anlatılarında yer almaktadır. Gerek yoksulluk gerekse yoksulluğun oluşturduğu sonuçlar gencin kimi zaman ihmaline kimi zaman ise istismarına yol açarak gencin benlik algısını şekillendirmekte aynı zamanda gelişimsel süreci için risk faktörlerini oluşturmaktadır. Duncan ve Brooks-Gunn (2000) tarafından yapılan çalışma, aile yoksulluğunun çocuk gelişimi üzerinde önemli oranda etkiye sahip olduğunu göstermesi (154), 3- 5 yaş arasında 753 çocukla yapılan bir diğer araştırmada ise aile gelirinin annenin duygusal sıkıntısı ve ebeveynlik uygulamalarıyla ilişkilendirilerek çocuğun gelişimi üzerinde etkisini ortaya koyması (155) ve bir diğer araştırmada kronik olarak ekonomik sıkıntı içerisinde olan çocukların akran ilişkilerinde zorluk çekme, davranış problemleri yaşama ve düşük özgüvene sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğunun bulunması (156) araştırmanın bu bulgusunu desteklemektedir.

Özet olarak, düşük gelir ya da gelir kaybı gencin ailesinde ekonomik bir baskının algılanmasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda ise ebeveynlerde; düşük verimlilik, evlilikte çatışmalar ve depresif belirtiler meydana gelmektedir. Bu durum

ise gence tutarsız ya da katı disiplin ya da yetersiz ebeveyn ilgisi olarak yansımaktadır. Bu durum ise gencin gelişimsel sürecine sekte vurmaktadır (153).

Sosyoekonomik düzeyin yetersiz olmasının yanında gencin hayatının erken dönemlerinde ya da sonraki dönemlerinde tehlikeli bir çevrede yaşaması gencin gelişimsel sürecini etkilemekte ve benlik algısını şekillendirmektedir. Araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğunun silahlı saldırı, bıçaklı saldırı, hırsızlık, uyuşturucu veya uyarıcı madde satışının diğer semtlere göre daha fazla olduğu semtlerde yaşamasının bazen gençleri suça sürüklediği bazen de gençlerde iz bırakan anılara sebep olduğu bulunmuştur. Bu süreç kimi zaman Sanem'de olduğu gibi gencin kendine zarar verme davranışını öğrenmesine sebep olabilmektedir. Buse'nin anlatılarında yer aldığı şekliyle bazen de iz bırakan anılara sebep olarak gelişimsel süreçlerini etkilemekte ve gencin benlik algısının şekillenmesinde önemli bir yere karşılık gelmektedir.

Bir diğer benlik algısının şekillenmesinde etkili olan durum ise; gençlerin değer verdikleri ve değer gördükleri kişiyle ya da kişilerle ölüm, ayrılma, terkedilme, aldatılma gibi sebeplerle ilişkilerinin sonlanmasının yer aldığı psişik deneyimlerdir. Gençlerin bir kısmının sevgili tarafından istenilmemek, sevgili tarafından terkedilmek veya sevgili tarafından aldatılmak gibi deneyimlerin ardından sevgilisinden ayrılması gençlerde derin izler bırakarak kendine zarar verme sürecini etkilediği bulunmuştur.

Araştırmada kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin; erken çocukluk döneminde ebeveynleri (bakım verenleri) tarafından karşılanmamış gelişimsel ihtiyaçları, nadiren ya da hiçbir zaman gerçekleşmemiş olan ilişkisel etkileşimleri ve ebeveynlerin (bakım verenlerin) çocukluk döneminde verdiği olumsuz tepkilere dikkat çekilmiştir. Gençlerin duygusal ve içsel deneyimlerinin onaylanması, kendini güvende hissetmesi, ebeveynler (bakım verenler) tarafından güvenilir birey olarak görülmesi, ebeveynlerin (bakım verenlerin) tutum ve davranışlarında tutarlılık hissetmesi, paylaşılmış deneyimin olması, ilişki üzerinde etkisinin olduğunu hissetmesi, şükran ve takdir duyulan olunması, koşulsuz sevilme gibi ilişkisel ihtiyaçların karşılanmadığı bulunmuştur. Çocukluk döneminde bir anne babaya ya da bir bakım verene ihtiyaç duyulması yalnızca güvenliğin ve bakımın sağlanması için değil aynı zamanda çocuğun benliğini algılayabilmesi ve kendisini

yaşama hazırlayabilmesi için de gereklidir (34). Çocukluktaki bu durumun gençlik döneminde de benzer şekilde olduğunu ve gencin kendisini diğer insanlarla ilişki içinde algılayabildiğini görülmektedir. Katılımcılardan Sibel'in yalnızlıkla ilgili söylemleri bu durumu destekler niteliktedir. Sibel'in yalnızlıktan usanmasının ve yalnız olduğunda insanın her şeyi yapabileceğini düşünmesinin temelinde benlik algılamasını yitirme korkusu yer almaktadır. Bu durum kendine zarar verme davranışında bulunan bireylerin sevdiklerinin olmadığı durumlarda uzun süreli çözülme olayları yaşadıkları bulgusuylada (157) ilişkilendirilebilmektedir.

Bununla birlikte birçok ve giderek artan sayıda araştırma ebeveynlerin çocuğa göstermiş olduğu ilgi ile çocuğun eğitimdeki başarısı, sosyal davranışı ve uzun vadede psikolojik sağlığı ile ilişkisini ortaya koymuştur (92). Bu araştırmada da gencin biyopsikososyal gelişiminde, benlik algısının şekillenmesinde ve daha sonraki süreçlerde atacağı adımların belirlenmesi noktasında karşılanmamış ilişkisel ihtiyaçların oldukça önemli olduğu bulunmuştur. Aynur'un koşulsuz olarak sevildiğini hissetmediğini ve bu sebepten insanlara güvenmediğini paylaşması, Kemal'in babasının mahkûm olmasından dolayı sevilme ihtiyacının karşılanmadığını paylaşması, bazı katılımcıların ebeveynlerinin tutarsız davranışlar gösterdiğini paylaşması, Sema'nın ilgi ihtiyacının karşılanmadığına ilişkin paylaşımları bu bulguyu güçlendirmektedir.

Bulgulara göre görünen o ki, çocukluk dönemi kötü muameleye maruz kalmak gencin gelişimsel sürecini etkilemekte ve benlik algısını şekillendirmekte önemli bir risk faktörü olmaktadır. Yetişkin yaşamında tekrarlayan travmalar benliğin daha önce biçimlenmiş yapısını zedelemektedir ancak çocukluk döneminde tekrarlayan travmalar benliği biçimlendirmekte ve çarpıtmaktadır. Erken dönem istismara maruz kalmış çocukların ortalama erdemleri ve hoş görülebilen hataları olan tutarlı bir benlik oluşturmazlar. Çünkü istismarcı çevrede ortalama ve hoşgörü bilinmeyen şeylerdir (93). Bu araştırmaya katılan kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin birçok kötü muameleye maruz kaldıkları ya da şahit oldukları bulunmuştur ve bu sürecin gencin benlik algısını çarpıtarak değersiz, önemsiz, sevilmeyen olarak kendini görmesine sebep olmaktadır. Bunun sebebi ise, istismarcı bir çevrede kendini tamamen çaresiz hisseden çocuğun içinde bulunmak zorunda olduğu çevreye ayak uydurmak için çeşitli görevleri üstlenmesi bir zorunluluk haline gelmektedir. Yani güvenilmez insanlarla dolu olan bir ortamda güven

duygusunu, güvenli olmayan bir durumda güvenli bölgeyi, korkutucu bir öngörülemezlik hali olan kaotiklik içinde kontrolü sağlamayı ve bir çaresizlik durumunda gücünü koruyabilmeyi öğrenmek zorundadır. Kendini koruyamayan ve kendine bakım veremeyen çocuğun, bakım ve koruma görevini üstlenmeyen hatta çocuğu istismar eden ebeveynden kendini koruması gerekmektedir. Bu durumda çocuğun tek başvurabileceği yol ise psikolojik savunma sistemidir (93). Yani bir diğer ifadeyle çocuğun kendini koruyabilecek benlik algısını oluşturmasıdır. Maloney ve diğ. (2010), Brodsky ve Stanley (2008) ve Yargıç ve diğ. (2012) çalışmaları kendine zarar verme davranışı öyküleri fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve duygusal ihmalle ilişkili bulmuşlardır (77-79). Bu araştırmada ise cinsel istismarla ilgili bir öyküye rastlanmamıştır. Öykülerin büyük kısmı duygusal istismar ve ihmalle ilgili olup fiziksel istismarı içeren öykülerde bulunmaktadır.

İstismar edilen çocuk tehlike işaretlerini fark ettiği zaman ya istismarcıyı sakinleştirmeye ya da istismarcıdan uzak durarak kendini korumaya çalışır. Birçok istismar mağduru çocuk mümkün olduğunca göze görünmemek için bir köşede donup kalarak, sinerek ve yüzünü ifadesizleştirerek dikkati üzerine çekmekten kaçınmaktadırlar (93). Katılımcılardan Hilal'in çocukluğuna ilişkin anlatıları bu noktada örtüşmektedir. Hilal, anne ve babasının kavgası sırasında bir dolabın arkasına geçerek dizlerini ellerinin arasında bağlayarak tepkisiz durduğunu anlatmıştır.

Çocukluğun ilk yıllarından itibaren bakım verenleri tarafından istismara uğrayan gençlerin haysiyetlerinin aşağılandığı gençlerin ebeveynleri tarafından orospu, cıvık, yalaka olarak tanımlandığı bulunmuştur. Dolayısıyla aşağılanan ve olaylar ya da ilişkiler üzerinde etkilerinin görmezlikten gelinerek duygusal istismara uğrayan gençlerin başkalarıyla kurdukları ilişkilerde kendi olabilme inancının tahrip olduğu bulunmuştur.

Yapılan görüşmelerde gençlerin neredeyse tamamının baba ile problem yaşadıkları bulunmuştur. Gençlerin ebeveynlerinin özellikleri göz önüne alınarak "baskıcı baba" ve "kopuk baba" olmak üzere iki tip baba tanımlanmıştır. Bu iki tip babanın ortak noktasını genç tarafından ulaşılamaz bir mesafede bulunmaları oluşturmaktadır. Gençlerin yapmış oldukları baskıcı baba tariflerinde; babanın

sürekli öfkeli olduğu, aşılması zor olan sert ve katı kurallarının olduğu, genci sürekli aşağıladığı, yüzeysel bir ilginin olduğu ancak duygusal paylaşımın olmadığı, sürekli haklı olduğunu idea ettiği ve sürekli karşı tarafı suçlayıcı olduğu ifadeleri yer almaktadır. Şüphesiz babanın etkisi hem erkek hem de kız çocuk için oldukça önemlidir. Birçok araştırma projesi baba figürü olmaksızın büyüyen erkek çocuklarının sorunlarını sıralamaktadır. Palmer'in aktardığı üzere Lykken, ABD'de şiddet yanlısı suçlardan hüküm almış genç erkeklerin %70'inin babasız yetiştiğini ifade etmiştir. 2005 yılında Birleşik krallık'ta yapılan benzer bir çalışmada ise yeterince eğitim görmemiş, mesleğe sahip olmayan bekâr annelerin oğullarının 5 ila 16 yaşları arasında psikolojik, gelişimsel veya davranışsal sorunlar yaşama ihtimali diğer gruplara oranla daha fazla olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte babalarıyla zaman geçiren kız çocuklarının özsaygılarının daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (92). Yapılan bazı boylamsal araştırmalar ergenlik döneminde babayla geçirilen nitelikli ilişkinin ergenlik dönemi riskli davranışları azalttığı yönündedir. Erkek ergenlerde davranışsal problemlerin azaldığı ve kadın ergenlerde ise psikolojik problemlerin azaldığını destekler nitelikte araştırmalar mevcuttur (158). Bu araştırmalardan biri Ellis ve ekibi tarafından yapılmış olup düşük nitelikte babayla ilişkisi olan kadın ergenlerin akranlarından daha fazla riskli cinsel davranış gösterme olasılığını ortaya koymuştur (159). Bir diğer çalışmada ise olumlu baba ve çocuk ilişkisinin birden fazla riskli davranışa katılma riskini azalttığını öngörmektedir. Otoriter bir babaya sahip çocuklarda suç faaliyetlerinde bulunma ve/veya madde kullanım riskinin arttığını ileri sürmektedir (160). Bu noktada kendine zarar verme davranışı gösteren gençlerin babayla ilişkilerini ortaya koyacak araştırmaların yapılması alanda önemli bir boşluğu dolduracaktır.

5.2. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençleri; Duygu, Düşünce ve Davranış Örüntülerinde Yaşam Deneyimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bir önceki bölümde kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin biyopsikososyal ve tinsel gelişim süreçlerini ve benlik algılarının oluşum ve süreğenliğini etkileyen koşullarla ilgili bulgular literatür ışığında tartışılmıştır. Bu bölümde gençlerin oluşan benlik algılarını duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde nasıl deneyimleyerek sınadıklarına ilişkin bulgular tartışılacaktır. Gençlerin duygu,

düşünce ve davranış örüntülerinde yaşam deneyimleri ilişkilerin ve koşulların bir ürünü olarak kurgulandığı bulunmuştur. Benlik algısının oluşun sürecinde edilgen bir pozisyonda olan gencin bu bölümde etkin bir pozisyona geçtiği görülmektedir.

Örselenmiş çocukluk yaşantılarının şekillendirdiği bir bağlamda kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin ümidi ve anlamı korumanın bir yolunu bulmak noktasında varoluşsal olarak zor bir görevi başarmak durumundadırlar. Ebeveynlerine olan inancını korumak için onların yaptıklarında bir şeylerin yanlış gittiğini reddetmek zorundadırlar. Bu durumda gencin ebeveynlerinin kabahat ve sorumluluklarını bağışlamak için kendi yaşam örüntüsüne bir açıklama getirmesi gerekmektedir (93). Bu araştırmada da bu duruma paralel olarak, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin benlik algıları kendilerinin doğuştan kötü olduğuna, değersiz olduğuna ve sevilmeyen olduğuna ilişkin oluştuğu bulunmuştur. Gençlerin benlik algılarının erken çocukluk döneminde çevresel koşullar ve ebeveynlerin tutumları ile şekillendiği görülmektedir. Çocuk benliğine dair bu kararları erkenden benimsemekte ve gençlik döneminde de bu kararlara sımsıkı sarılmaktadır. Zira bu kararlar ona güç, umut ve anlam duygusu vermektedir. Şöyle ki şayet genç kendini kötü olarak görürse ebeveyninin iyi olduğuna inanmaktadır. Yani bu durumda genç iyi olmaya çalışabilir ve bir gün iyi olacağına dair umut besleyebilir. Bir diğer nokta ise; eğer ebeveynlerin kötü davranmasına kendisi sebep oluyorsa yeterince çalışırsa ebeveynlerin tekrardan kendisine dönmesine ve kendisini koruyup bakım vermesine sebep olabilir düşüncesini taşımaktadır.

Gençlerin başkalarıyla ilişkilerinin biçimlenmesinde merkezi öneme sahip olan benlik algısı çocukluk dönemi örselemiş yaşantılarla çarpıtılması sonucunda gençlerin aileleriyle ve arkadaşlarıyla kurdukları temel ilişkilerde sorun yaşadığı bulunmuştur. Darche'nin 13- 17 yaş aralığında kendine zarar verme davranışında bulunan 48 kadın psikiyatri hastasıyla yapılan çalışmada kadınların güvenle ilgili zorluklar yaşadığını ortaya koymuştur (161). Bu araştırmada bunu destekler nitelikte olup, Aynur gerek ailesi gerekse çevresiyle güven ilişkisi oluşturamama sebebini insanlar tarafından tanınması halinde zayıf noktalarının görünür olacağı düşüncesine bağlamıştır. Temelde zayıf olduğuna ve yetersiz olduğuna dair benlik algısına sahip olan Aynur'un bu düşüncesi insanlarla kurmuş olduğu ilişkilerini doğrudan etkilemektedir. Aynur gibi katılımcıların birçoğunun diğer insanlarla güven ilişkisi kurmakta zorlandıkları bulunmuştur. Tam da bu noktada Herman'ın ifadeleriyle

örtüşecek bir şekilde gençlerin paradoksal bir ilişki kurma süreci içerisinde olduğu görülmektedir. Yoğun travmatik anılara sahip olan bireylerde hem yakın ilişkiler kurma noktasında bir çekinme hem de tüm çabasını yakın ilişki kurmaya adama noktasında bir çelişkili durum söz konusudur. Temel güvende oluşan zedelenmeler, yoğun utanç duygusu, suçluluk duygusu ve aşağılık duyguları sosyal hayatta tramvaya sebep olan olaylardan uzak durmayı gerekli hale getirmekte olup bir yandan da bu olumsuz izler bırakan anılar bireyin tekrardan güvenli bir ortam oluşturarak koruyucu bir bağlama yerleşme ihtiyacına sebep olmaktadır. Bu noktada travmatize insanlar sık sık yalnızlık ve başkalarına kaygıyla bağlanma arasında gidip geldikleri görülmektedir (93). Araştırmaya katılan kendine zarar verme davranışı gösteren gençlerin birçoğunda bu durumun görüldüğü tespit edilmiştir. Bir yandan yakın ilişki kurma çabası içerisinde olmaları bir yandan da o ilişkiyi yıkmaya çalışmaları bu gençlerin en büyük çelişkilerinden birini oluşturmaktadır. Hilal'in paylaşmış olduğu anlatılarda bu durum özellikle dikkat çekmektedir. Erken çocukluktan itibaren gerek aile içi şiddete tanık olması gerekse ebeveynlerinden fiziksel ve duygusal istismar yaşaması sonrasında ise sevdiği insanları kaybetmesi bireyde derin travmatik anılar meydana getirmiştir. Hilal bu süreçlerden sonra tek başına güçlü olma ve yalnız olmakla ilgili hayaller kurarken bir yandan da kendisini anlayacak bir ilişkiye özlem duyduğunu da ifade etmektedir. Kurmuş olduğu her yakın çift ilişkisinde aşırı derecede bağlanması söz konusu olup her ayrılıktan sonra kendine zarar verme davranışında bulunduğu görülmektedir.

Çevreyle kurulan olumsuz ilişki, gencin kendisini destekleyecek bireysel ve çevresel kaynakların yetersiz olduğunu deneyimlemesine sebep olmaktadır (38). Bu durumda gencin hem arkadaşlarına hemde ebeveynlerine güvenmemesi, aidiyet duygusunun oluşmamasına sebep olmaktadır. Katılımcılardan bir kısmının evde durmak istememelerinin temelinde kendilerini aileye ait hissetmemeleri ve evde güven içerisinde olmamaları yer almaktadır. Bazı katılımcılar *"sanki onların evladı değilmişim gibi"* ifadesini kullanarak aidiyet hissetmediklerini paylaşmışlardır. Bu noktada Eriksonun kuramında ifade ettiği üzere, bireyin dünyada kendini güvende hissetme olarak tarif edilen temel güven hayatın ilk yıllarında çocuğun bakıcısıyla kurmuş olduğu ilişkide elde edilmektedir. Sibel'in*"şimdi arkadaşım niye benimle arkadaşlık yapsın? Ailem beni istemiyor onlarda istemez"* ifadesi güven ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Bee'nin aktardığı üzere, Eisenberg çocuğun bütün toplumsal beceri yelpazesinin duygu düzenleme temeli üzerinden şekillendiğini ifade ederek duyguları denetleme yeteneğinin edinilmesinin anne babanın çocuğu yetiştirmesi ile doğrudan ilgili olup anne babadan çocuğa geçtiğini vurgulamıştır. Anne babanın kendi duygularını ifade etme şekillerinin çocuğun duygularını denetleyebilme yeteneğiyle ilişkili olduğunu ve olumsuz duygularını çok fazla dillendiren ebeveynlere sahip olan çocukların olumsuz duygularını iyi denetleyemediklerine ilişkin araştırmalar bulunmaktadır (162). Bu araştırmada kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin tamamının duygularını bastırdığı bulunmuştur. Gençlerin kendisinin bir parçası olan duygularını yok sayarak aslında kendisi gibi olamadığı dolayısıyla kendisi gibi olamayan gencin ise kendini değersiz, sevilmeyen, işe yaramayan ve çaresiz hissettiği bulunmuştur. Bunların yanında gençlerin olumsuz duygularını ifade etmeleri halinde güçsüz görünecekleri, etrafındaki insanları kaybedecekleri, olumsuz duygularını bilen insanların ileride bunu tehdit olarak kullanacaklarına ilişkin kabulleri olduğu bulunmuştur.

Araştırmaya katılan gençlerin duygularını bastırması sonucunda etrafındaki insanlara duygularını açmadığı bu durumda da kendilerini ihmal ederek aslında kendilerini görmezden geldikleri ve diğer insanların kendilerini görmezden gelerek değersizleştirmesi gibi kendilerini değersizleştirdikleri gençlerin anlatılarında yer almaktadır. Bee'nin aktardığı üzere, Harter (1998)'in öz değer üzerine yürüttüğü araştırmanın sonuçlarına göre; öz değer iki içsel değerlendirmenin sonucunda oluşmaktadır. İlk olarak her çocuğun olmak istediği ideal benliğiyle olduğunu düşündüğü gerçek benliği arasında bir fark bulunmaktadır dolayısıyla bir uyuşmazlık yaşanmaktadır. Bu uyuşmazlığın düzeyi ne kadar düşükse çocukta oluşan öz değer o kadar yüksek olmaktadır. İkinci durumda, çocukta oluşan öz değer çocuğun çevresindeki önemli insanlar özellikle de anne baba ve yaşıtlarından aldığı destekten etkilenmektedir. Yani öz değeri hem çocuğun hedefleriyle başardıkları arasındaki uyuşmazlığın derecesi hem de ebeveynlerinden ve akranlarından görmüş olduğu duygusal desteği algılayışı belirlemektedir (162). Dolayısıyla gençlerin kendilerini değerli hissetmelerinde erken çocukluk deneyimlerinin önemli ölçüde katkısı olmaktadır. Çocuğun kendini değerli hissetmesi bakıcının iyicil güç kullanmasına doğrudan bağlıdır. Bir çocuğa göre çok güçlü olan ebeveynin çocuğun bireyselliğine ve haysiyetine saygı duyup ilgi gösterdiğinde çocuk kendini değerli ve

saygıdeğer hissetmektedir. Böylelikle çocuğun öz değeri gelişmektedir. Ayrıca bu durum çocukta bir ilişki üzerinde kendisinin etkili olabileceğini hissetmesine de sebep olmakta sonraki dönemlerde ise çocuğun bedensel işlevlerini kontrol edip düzenlemesini ve kendi düşüncelerini biçimlendirip ifade etmesini sağlamaktadır (93). Katılımcı gençlerin kendini değersizleştirme anlatıları bu çalışmalarla örtüşür niteliktedir. Hilal kendini diğer insanlarla kıyaslayarak önemsiz, değersiz, sevilmeyen ve sayılmayan bir insan olarak gördüğünü paylaşmıştır. Aynur kendini normal bir insan olarak görmediğini ifade etmiştir. Sanem insanlar arasında farklı algılar oluşturduğunu ve insanlar tarafından tanınmadığını düşündüğünü paylaşmıştır. Diğer katılımcılarda farklı paylaşımlarla değersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla araştırmaya katılan gençlerin tamamı değersizlik ile ilgili anlatılarını paylaşmışlardır.

Kendini değersizleştiren katılımcı gençlerin beraberinde kendilerini suçlamaları ve duyulan yoğun suçluluk karşısında kendilerini cezalandırdıkları bulunmuştur. Gencin kendisini cezalandırması sonucunu doğuran suçluluğun sebebi gencin yaşam deneyimlerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Suçluluğun sebepleri bazı gençlerde yaşanmış bir olayı kabullenmiş olmakken bazı gençlerde kendini ifade edememek olduğu bulunmuştur. Bazen de kabul edilmesi mümkün olmayan bir duruma son verememek ve beraberinde çaresizlik duymak da gencin suçluluk hissetmesine sebep olmaktadır. Bunların yanında başkalarının kötü bir durumla karşılaşırken gencin kendisini bu durumdan esirgemiş olması gençte ağır bir bilinçsel ve duygusal yük oluşturmaktadır. Bu durumda da genç başkasını koruma noktasında kendi hayatını riske atamadığı için suçluluk hissetmektedir (93). Katılımcılardan Ceren'in ablasının evden kaçmasını bildiği halde bunu ailesine söylemeye korkması ve uyuma taklidi yapması sonrasında ise kendine jiletle zarar vermesi bu duruma örnek olarak verilebilmektedir. Dolayısıyla katılımcı gençlerin tamamında sebepleri farklıda olsa kendilerini suçlamaları ve bu suçluluk ile kendilerini cezalandırmaları ortak noktadır.

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler; insanlığa, hayata ve kendilerine yönelik anlam arayışı içerisindedirler. Tüm insanlar gibi kendine zarar verme davranışında bulunan gençler, tüm yaşam boyunca kimi zaman tutarlı yollarla kimi zaman sıkıntılı ve tutarsız yollarla anlamı aramaya devam etmektedir. Yapılan görüşmelerde gençlerin kendilerini, hayatı, insanlığı ve dini anlamlandırma çabası

içerisinde olduğu bulunmuştur. Bu durumda gençlerin her ne koşulda olursa olsun anlamdan kopmadığını göstermektedir. Ancak katılımcı gençlerin anlam arayışlarının kimi zaman kaotik bir hal almaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu "*bu yaşadıkların karşısında nasıl güç bulabildin?"* sorusuna *"Allah'a sığınarak"* ve *"dua ederek"* cevaplarını vermişlerdir. Bunun yanında bazı gençlerin yaşadıkları travmatik olaylara vermiş oldukları tepkilerine bağlı olarak; dünyanın güvenli bir yer olduğuna, kendisinin değerli olduğuna ve yaratılmanın anlamlı düzenine ilişkin temel varsayımları zedelenmiştir. Bu durumda bazı katılımcı gençlerin ilahi düzene olan inancını zedelemiş ve genci varoluşsal bir krize sokmuştur (93). Katılımcılardan Aynur'un anlatıları bu duruma örnek olarak verilebilmektedir. Aynur kendini aramaya erken başladığını ve arama sürecinin devam ettiğini paylaşmıştır. Bununla birlikte inanç üzerine düşüncelerini babasıyla kurduğu ilişkiyle denkleştirerek *"babam yaptı kenara attı Allah da yarattı…"* şeklinde paylaşmıştır. Dolayısıyla her ne koşulda olursa olsun katılımcı gençlerin tutarlı ya da kaotik bir şekilde anlam arayışları devam etmektedir.

Katılımcılardan bazıları risk almaya olumsuz anlamlar yüklerken bazı katılımcılar ise risk almayı özgür kılan, başarıya götüren, kendisi gibi olma fırsatı sağlayan ve hayatı eğlenceli hale getiren gibi sözcüklerle ifade etmişlerdir. Gençlerin çoğunluğunun risk almaya olumlu anlamlar yüklediği bulunmuştur.

Gencin benlik algısı, gencin şu anda ne yapacağına ilişkin kararlarını etkilemesinin yanında gencin geleceğe dair yaptığı planları da etkilemektedir. Gencin henüz gerçekleşmemiş olaylarla ilgili hayaller kurmasını, uzun vadeli planlar yapabilmesini ve planları üzerinde denetim gücüne sahip olmasını kendisine dair oluşturduğu benlik algısı sağlamaktadır (151). Katılımcı gençlerin gelecekle ilgili kurdukları hayallerinin genelde başkalarına yardım etmek üzere olduğu bulunmuştur.

Sonuç olarak, gençlerin duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde benlik algılarını sınaması neredeyse var olup olmadığını sorgulamak gibidir ve dolayısıyla yorucu bir mücadeleyi beraberinde getirmektedir.

5.3. Benlik Algısının Görünür Yüzü: Gençlerin Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Benlik kavramının tek başına gelişen bir kavram olmadığı dolayısıyla bireyin çevresi ve bulunduğu bağlamdan etkilendiği daha önceki bölümlerde tartışılmıştır. Sosyal olarak şekillenmiş bu potansiyelin kişinin kendi kararlılığı ile dış dünyaya yansıması süreci ise kişinin kimliğini oluşturmaktadır. Bu noktada kimlik benlik algısının görünür yüzü olmaktadır. Benlik algısı yaşam boyu oluşumunu sürdürmektedir. Bu durumda benlik algısının tözsel değil ilişkisel, bağlamsal, komünal ve söylemsel olduğunu göstermektedir. Bu noktada bireyin gerek içindeki dünya gerekse dışındaki dünya devamlı olarak yansıtılan anlamlar aracığı ile var olmaktadır. Dolayısıyla benlik algısının görünür yüzleri az ya da çok dışarıdan desteklenmesi gereken kurgular olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada kendine zarar verme davranışı gençlerin olaylara direniş biçimlerinin, var olma çabalarının ve yaşama tutunmak için anlam oluşturma çabalarının hayat sahnesinde kurgulanmasıdır.

Katılımcı gençler; jiletle kesik atarak, ilaç içerek, kendini balkondan atarak, kesik attıktan sonra üzerine tuz dökerek, uzuvlarını kırmaya çalışarak, başını duvara vurarak, yüzünü yolarak ve bilerek kavgaya girerek kendilerine zarar vermektedirler. Literatürdeki araştırmalarda araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir. Birçok araştırmada raporlanan kendine zarar verme yöntemleri arasında deriyi kesmek, oymak, yakmak, ısırmak, kazımak, tırmalamak, vurmak ve yara iyileşmesini engellemek yer almaktadır (110). Yates ve ekibinin 164 katılımcı ile yapmış oldukları çalışmada kendine zarar verme davranışında bulunan vakalarının %88.5'i kanamadan kemik kırılmasına kadar değişen yaralanmalar olduğunu bildirmiştir (68). Klonsky'ın araştırmasıyla uyumlu şekilde bu araştırmada da gençlerin anlatılarında bazen bir bazen birden fazla yöntemle kendilerine zarar verdikleri yer almaktadır. Bununla birlikte kullanılan yöntem çeşitliliği gencin sıkışmış duygularının yoğunluğuna göre değişmektir. Gencin duygu durumu ne kadar yoğunsa kendine zarar verme davranışı yöntem çeşitliliği ve kendine zarar verme süresi artmaktadır.

Araştırmada katılımcı gençlerin kullanmış oldukları ilk yöntemin deriyi kesici bir alet ile kesmek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu literatürdeki araştırmalarla

örtüşmektedir. Birçok araştırma kendine zarar verme davranışında bulunan bireylerin %70 ila %97'sinin kendi bedenini keserek kendine zarar verdiğini ortaya koymuştur (9, 163-165). Morey ve ekibinin yapmış oldukları araştırmada kendine zarar verme yöntemlerinden ilk sırada kendini kesme ve ikinci sırada aşırı doz ilaç alma yer almaktadır (69). 18 ve 47 yaş arasında 139 kadın ve 16 erkek katılımcı ile yapılan bir başka çalışmada, kendine zarar verme yöntemleri arasında kesik atmayı ilk yöntem olarak ifade eden katılımcı oranı %93,5 (N=144) olarak bulunmuştur (166).

Bu araştırmada katılımcı gençlerin kendine zarar verme davranışı için en sık kullandıkları aletler jilet, falçata, cam kırığı ya da kalem tıraş bıçağı olarak bulunmuştur. Çizikler ve kesikler genellikle gençlerin kendi üzerindeki denetimini hatırlatan ve en kolay ulaşılabilen bölge olan sol önkol ve bilek üzerinde bulunmaktadır. Araştırmanın bu bulguları, Suyumoto'nun araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Suyumoto en sık tercih edilen kendine zarar verme aletinin tıraş bıçağı olduğunu ve ilk ve en sık hedef bölmenin el bileği ve ön kollar olduğunu bulmuştur (5). Araştırma sırasında katılımcı gençlerden yüzüne zarar vermediği görülmüştür. Yapılan literatür araştırmasında ise bazı psikiyatrik vaka sunumları haricinde bireylerin yüzlerine zarar verdiğiyle ilgili bulgu yer bulunmamaktadır. Gençlerin yüzlerine zarar vermemesi toplumsal bir mesajı da içerisinde barındırmaktadır. Yüz bireyin toplum ile bağını kuran yer olarak algılanmasından dolayı yüze verilen herhangi bir zarar gencin toplumdan izole olmasına sebep olma ihtimalini de içerisinde barındırmaktadır. Bu durum ise kendine zarar verme davranışının amacının toplumdan silinmek olamayıp aksine topluma tutunmak ve ilişkilerde var olmak olduğunu göstermektedir.

Araştırmada katılımcı genç erkeklerin kendine zarar verme davranış yöntemleri; bilerek kavgaya girmek ve elini kolunu ya da vücudun herhangi bir uzvunu sert ya da kesici yerlere vurmak şeklindeyken genç kadınlarda bu durumun daha çok kendine kesik atmak şeklinde olduğu görülmüştür. Dolayısıyla kendine zarar verme davranışı yöntemlerinin cinsiyete göre değiştiği bulunmuştur. Literatürde bu bulguyu destekleyen araştırmaların yanında kendine zarar verme davranışının cinsiyete göre değişmediğini ortaya koyan araştırmalarda mevcuttur. (167). Herman çocukken istismara uğrayan kadınların kendilerine zarar vermesi

daha fazla iken erkeklerin saldırganlıklarını başkalarına yöneltmesi daha sık görülmekte olduğunu ortaya koymuştur (93).

Araştırmada kendine zarar verme davranışında bulunan katılımcı gençlerin davranışı sosyal öğrenme süreciyle öğrendikleri ve pekiştirerek davranışı devamlı hale getirdikleri bulunmuştur. Davranışçı yaklaşım kendine zarar verme davranışının öğrenilme, öğretilme ve kalıcı hale gelme sürecini ile ilgili önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Katılımcı gençler Skinner'in ifade ettiği edimsel koşullanma ile ilk elden yaşantılarla davranışı öğrendiği gibi kimi zamanda Bandura'nın sosyal öğrenme olarak ifade ettiği şekilde başkalarını izleyerek (aile, akran, çevre) ya da işiterek de davranışı öğrenmekte ve öğretmektedir. Katılımcılar kendine zarar verme davranışını daha çok arkadaşlarından görerek öğrenmekte olup yine arkadaş ortamında gerçekleştirerek davranışın öğrenilmesine de sebep olmaktadırlar. Katılımcılardan bazılarının ilk kendine zarar verme davranışı anlatıları birbirlerine benzemekte olup davranışı arkadaşlarından görüp boş derste yaptıklarını paylaşmışlardır. Bu durum ise akranlar arasında sosyal öğrenme sürecini göstermektedir. Bazı katılımcılar ise aile bireylerinden kendine zarar verme davranışını öğrendiğini paylaşarak sosyal öğrenme sürecinin aile basamağını ifade etmişlerdir. Bu bulgulara ek olarak bazı gençler kendine zarar verme davranışı üzerinde sosyal medyanın etkisi olduğunu *"insanı tribe sokuyor*" diye ifade etmişlerdir. Dolayısıyla sosyal medya doğrudan kendine zarar verme davranışının nedeni olmasa da davranışın nedenlerine destek vermektedir. Araştırmanın bu bulgusu Nock'un son on yılda şarkılarda, filmlerde, yazılı basında ve internette kendine zarar verme davranışa ilişkin paylaşımların artığını bulgulayan araştırmasıyla örtüşmektedir (168).

Kendine zarar verme davranışının daha iyi anlaşılabilmesi için gençlerde ne tür fonksiyonlara hizmet ettiğinin ortaya konulması önemlidir. Kendine zarar verme davranışının ikincil kazanımları ele alınmadan davranışın anlaşılması ya da davranışta bulunan bireylere yönelik etkili müdahalelerin yapılması söz konusu olmamaktadır. Literatürde kendine zarar verme davranışının kişisel fonksiyonlarına ve kişilerarası fonksiyonlarına yer verilmektedir. Kendine zarar verme davranışının fonksiyonlarını anlamak gencin özellikleri, içerisinde yer aldığı çevrenin koşulları ve deneyimlerinden etkilenmekte olup çalışılan grupla doğrudan bağlantıdır. Bununla birlikte davranışın gence sağladığı ikincil kazanımları birbirinden ayırt

etmek her zaman mümkün olmamaktadır ve bazen kazanımlarda birbirini tetikleyebilmektedir. Bu araştırmada kendine zarar verme davranışının ikincil kazanımları varlığını hissetme, duygusal ıstırabı fiziksel acıya dönüştürme, kendine bakım verme, başkalarını etkileme ve duyguları düzenleme olarak bulunmuştur. Araştırmanın bu bulgusu literatürdeki pek çok araştırma ile desteklenmektedir. İlk olarak Polk ve Liss tarafından 154 katılımcıyla gerçekleştirilen çalışmada kendine zarar verme davranışının ikincil kazanımları; serbest bırakma (olumsuz duygulardan kurtulma), çözülmeyi ve uyuşukluğu azaltmak (kendini canlı ve gerçek hissetmek), kendini kontrol etme, kendini cezalandırma, intiharı önlemek ya da başkalarına zarar vermeyi engellemek ve dikkat dağıtmak (istenmeyen duygu ve düşüncelerden kurtulmak olarak bulunmuştur (166). Marshall ve Yazdani (1999)'nin 7 Asyalı kadınla yaptıkları çalışmada, kendine zarar verme davranışı motivasyonları sıkıntıdan kurtulmak ve kontrol sağlamak olarak bulunmuştur (169). Shearer (1994) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, kendine zarar verme davranışının motivasyonları 17 başlık olarak ifade edilmiş olup temelde bu başlıklar duyguları serbest bırakma, kendini cezalandırma, intiharı önleme, kontrol, hayatta hissetme ve boş hissetmeyi bırakma olarak altı kategoride toplanmıştır (170). Bunlarla birlikte kendine zarar verme davranışının travma sonrası semptomları azaltıcı bir işlev üstlendiğine dair literatürde araştırmalar bulunmaktadır. Briere ve Gil'in yapmış oldukları çalışmanın sonucu; kendine zarar verme davranışının ayrışmayı, duygusal sıkıntıyı ve travma sonrası semptomları azaltmak için kullanıldığını göstermektedir (9). Yates ve ekibinin yapmış olduğu araştırmada, kendine zarar verme davranışının travma sonrasında adaptasyon sürecinde telafi edici bir düzenleyici strateji olduğu tartışılmıştır (68). Dolayısıyla toplumda kendine zarar verme davranışı gösteren gençlerin bu davranışı sadece dikkat çekmek ya da ilgi görmek istemelerinden dolayı yaptıklarına ilişkin bir algı söz olmasına rağmen bu araştırmanın bulguları kendine zarar verme davranışının tek kazanımının dikkat çekmek ve ilgi görmek olmadığına dikkat çekmiştir. Yates'in araştırmasında, kötü duygulardan kaçmak ya da kendini cezalandırmak gibi kişisel fonksiyonlar başkaları etkilemek gibi kişilerarası fonksiyonlardan daha sık belirtilmiştir (68). Klonsky tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise intihar amacı gütmeyen kendine zarar verme davranışının asıl işlevinin duyguları hafifletmek olduğunu ortaya koymuştur. Kendini cezalandırmak, başkalarını etkilemek veya bir durum ya da sorumluluktan kaçmak

işlevlerinin duyguları hafifletmekten daha az olduğunu bildirmiştir (110). Literatürdeki bu araştırmalarda araştırmanın bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmada gençlerin ikincil kazanımlarının, gencin yaşamında zaman zaman iç içe geçtiği kimi durumda ise birbirini tetikleyebildiği bulunmuştur. Bu durum ise Suyemoto'nun kendine zarar verme davranışının birçok farklı fonksiyona aynı anda hizmet edebileceğini vurgusuyla örtüşmektedir.

İlk olarak, kendine zarar verme davranışının gençlerde varlığını hissetme ikincil kazanımına hizmet ettiği bulunmuştur. İnsan iç içe geçmiş birçok katmandan oluşan canlıdır. Kendini arayan ve varlığını hissetmeye çalışan bu canlı belki gerçek varlığına ulaşamayacaktır ancak tutarlı ya da tutarsız bazen yıkıcı bir şekilde kendini arayacaktır. Aksi durumda yaşamdaki herhangi bir boşluk, insanı anlam zemininden koparak ve kendisiyle aynı zamanda dünyayla ilişkisine son vererek insanı tüketecektir. Dolayısıyla insanın kendine dokunması için bazen zamanda, mekânda ve kendisinde kaybolma tehlikesini göze alması gerekmektedir. Araştırmada katılımcı gençlerin hayata tutunması için hayata ve bu hayat içerisinde kendisine anlam verme çabası içinde oldukları bulunmuştur. Ancak gençlerin vermiş oldukları bu anlamın tat alma ile desteklenmemesi durumunda gençlerde varoluşsal bir boşluk oluşmaktadır. Bu durumda Frankl'ın varoluş vakumu ve varoluş nevrozu açıklamalarıyla örtüşmektedir. Frankl, anlamsızlık olgusunu iki ayrı evre olarak anlatmıştır. Birinci evre varoluş vakumu ikinci evre varoluş nevrozudur. Varoluş vakumu can sıkıntısı, durgunluk ve boşluk duygusu olarak bireyde meydana gelmekte olup bu durumdaki birey kendine ve dünyaya inançsız bir biçimde bakmakta, yönünü bilememekte ve her şeyi sorgulamaktadır. Frankl'a göre belirgin bir vakum oluştuğunda semptomlar bu boşluğu doldurmakta ve varoluş nevrozu meydana gelmektedir. Varoluş nevrozu herhangi bir klinik nevroz gibi ortaya çıkabilmektedir. Alkolizm, depresyon kontrolsüz cinsel davranış ve yıkıcı davranışlar varoluş nevrozuna örnek olarak verilebilmektedir (34). Varoluş vakumunun oluşmasıyla gençte meydana gelen boşluk bir takım varoluşsal nevrozlarla doldurulmaya çalışılmaktadır. Bu durumda genç kendisini tehlikeye atarak ya da zor duruma sokarak kendi varoluşsal sınırlarını sınamak isteyebilmektedir. Katılımcılardan bazılarının bedeninden çıkan kanla birlikte yaşadıklarını hissetmeleri ya da kendine zarar verme eylemi ile en azından bir şey yapmış olduklarına vurgu yaparak hayatta ve canlı olduğunu hissetmeleri Frankl'ın

ifadelerini desteklemektedir. Bir diğer nokta Sibel'in ifade ettiği bulguyla ilişki olarak, hatıralar insanın hayatta bir yere iz bıraktığını gösteren kanıtlardır. Bu durumda genç hatıralarıyla çevresindekileri etkilemektedir. Dolayısıyla ortak bir hatırada buluşmak kişinin yaşamına başkalarını şahit tutmak noktasında kişinin varlığını hissetmesine destek olmaktadır. Sibel acıda olsa hatıralarını unutmamak için kesik atarak oluşturduğu yaraların üzerine tuz döktüğünü paylaşmıştır. Bu noktada kendine zarar verme davranışıyla hayata meydan okuyan gençler kendilerinden emin olmaya yani varoluşlarını sınamaya ve kişisel değerlerini görmeye çalışmaktadırlar. Bedenine verdiği her zararla genç var olduğunu hissetmeye çalışmaktadır. Bedeninde belirginleşen yaralar ise yaşadığının somut bir kanıtını gence sunmaktadır. Tamda bu noktada kendine zarar verme davranışının bir ölüm arzusu olmadığı aksine yaşama tutunmak için bir çaba olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan kendine zarar verme davranışında bulunan gençler, davranış sırasında bireyde fiziksel bir acı oluşması beklentisinin aksine gençlerin çoğu eylemi gerçekleştirirken fiziksel acı hissetmediğini ya da hissetmiş olduğu acının kendini rahatsız etmediğini söylemiştir. Katılımcılar *"acı hissetmiyorum aksine acılarımı dindiriyorum*" gibi ifadeleri kullanmışlardır. Bu noktada kavramsal bir ayrım yapılma ihtiyacı hissedilmiştir. Katılımcıları asıl olarak rahatsız eden durum "duygusal ıstırap" olarak tanımlanmış. Kendine zarar verme davranışı sonucunda oluşan durum "fiziksel acı" olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar duygusal ıstırabı soyut (görünmez), kontrol edilmez, tedavisi olmayan, tercih yapma fırsatı tanımayan ve tüm bedeni saran gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Buna karşılık fiziksel acıyı ise somut (görünür), kontrol edilebilir, tedavisi mümkün, ne zaman iyileşeceği öngörülebilir ve bedeninin sadece bir bölümünü etkileyen ifadeleri ile tanımlamışlardır. Dolayısıyla fiziksel acının, yaşanan sıkıntının katılımcıda meydana getirdiği duygusal ıstıraba karşı bir mücadele şekli sunarak bir paradoks oluşturduğu araştırma bulguları içerisinde yer almaktadır. Bu bulgular ise literatür verileriyle örtüşmektedir. Kendine zarar verme davranışında bulunan bireylerin büyük çoğunluğu eylem sırasında herhangi bir ağrı olmadığını bildirmektedirler (5). Katılımcı gençlerin bazıları kendine zarar verme davranışı sırasında acı duymadığını acılarını dindirdiğini ifade ederek duygusal ıstırap ve fiziksel acı arasındaki geçişi belirtmiştir. Polk ve Liss tarafından 154 katılımcıyla yapılan araştırmada katılımcılar

davranış esnasında oldukça az ya da hiç acı hissetmediğini ifade etmiş olup kendine zarar verme davranışını duygusal acıdan kurtulmak için bir yol olarak gördüklerini vurgulamışlardır (166). Acı duymadığını ifade eden katılımcıların yanında, bazı katılımcılar acı duyduğunu ancak yoğun duygusal ıstırabın yanında bu acının anlamının olmadığını paylaşmışlardır. Bu bulgu ise kendine zarar verme davranışının dayanılmaz duygusal acıyı dindirmek için girişilen paradoksal bir kendini koruma biçimi olduğuyla ifade edilebilmektedir (93). Katılımcılardan bazıları canının yanmasının yanında bedeninin acımasının bir anlam ifade etmediğini, canının acıdığını ancak bu acıdan rahatsız olmadığını ve kesik attığı yerde oluşan yaranın bir gün iyileşeceğini bildiğini paylaşmışlardır. Bu noktada gençlerin anlam verebildiği acıyı daha kolay kabul ettiği bulunmuştur. Ayrıca gençlerin başka yerde ve başka zamanda yani başka bir bağlamda daha az acı hissetmek için kendi canlarını kendileri yakması şeklinde paradoksal bir durum bulunmuştur. Yani gençler kendilerine kendi denetimlerinde olan bir acı vermektedirler. Bu denetimli acı ise gencin asıl olan acıya kendisini teslim etmemesini sağlayarak bireyde ikincil bir kazanım oluşturmaktadır. Katılımcılardan bazılarının ancak canı yandığında canını yaktığını ifade etmesi bu paradoksal durumu işaret etmektedir. Bir diğer nokta ise kendine zarar verme davranışı sonrasında gencin bedeninde oluşan yaralardır. Bu durumu Sema şu şekilde paylaşmıştır:

> "Mesela burası (sol bileğini işaret ediyor) kıvırıyorum ya elimi canım yanıyor, aklıma direk buraya ne olduğu geliyor. Bakıyorum o gün aklıma geliyor, o günden bir önceki olaylar aklıma (gülüyor)." (Sema, 17 yaş)

Sema bu ifadesinde kendine zarar verme davranışı sonrasında yara ile olan ilişkisini anlatmıştır. Bu durumda gencin bileğini kıvırınca canının yanmasıyla yaşadıklarının aklına gelmesi gencin kısmi bir kontrol sağladığını göstermektedir. Yani bireyin elini kıvırıp kıvırmaması kendi kontrolündedir ve böylece acıya yön vermektedir. Dolayısıyla yara duygusal ıstırabı somutlaştırarak bedende görünmesini sağlamaktadır. Gencin ise somut olan ve görünür olan yara üzerinde hâkimiyet kurması kolaylaşmaktadır.

Araştırmaya katılan gençlerin benlik algısının oluşumu ve doğrulanması sürecinde duygularını bastırarak kendilerini yok saydıklarına ilişkin bulgular daha

önceki bölümlerde tartışılmıştır. Kendini yok sayan ve kendiyle temas kuramayan gençler kendine zarar verme davranışı sonucunda kendilerine ulaşabilmektedir. Böylece davranışı gerçekleştiren genç davranış sonrasında kendisine ve yarayla somut hale getirdiği duygusal ıstırabına bakım verme olanağı bulabilmektedir. Bu bulguda süreğen çocukluk istismarı mağduru olan gençlerin öz bakımının ciddi bir şekilde bozulduğu ve istismarcı bir çevrede gerçekleşmeyen öz bakım kapasitelerinin sonraki hayatta özenle oluşturulmaya çalışıldığı bilgileriyle desteklenmektedir (93).

Katılımcılardan bazılarının çocukluğundan itibaren yöntemler değişse de ebeveynlerinin dikkatlerini çekmek için kendine zarar verdiği bulunmuştur. Bu noktada kendine zarar verme davranışının bir diğer ikincil kazanımı eylemi gerçekleştiren kişinin etrafındaki insanları etkilemesi ya da manipüle etmesidir (157, 171). Chowanec ve meslektaşları, kendine zarar verme davranışının temel fonksiyonlarından birinin kendine zarar verme davranışı gösteren bireyin etrafındaki insanları harekete geçirmesi olduğunu belirtmiştir (172). Bazı katılımcı gençlerin haklı olduklarını ebeveynlerine ispatlamak için kendine zarar verme davranışını gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bu durumda kendine zarar verme davranışının daha ciddiye alınma ve görünme çabası olarak gören araştırmalarla örtüşmektedir (173). Dolayısıyla kendine zarar verme davranışında bulunan genç, kendisi için önemli olan bir diğeri tarafından fark edilmek, anlaşılmak ya da karşı tarafı düzeltmek için davranışı gerçekleştirdiği ortaya konulmuştur.

Kendine zarar verme davranışı bazı katılımcılar için akranları arasında bir statü elde etmek ya da var olan statülerini devam ettirmek içinde kullanılmaktadır. Atılan kesiklerin sayısı ve derinliği gencin akranları arasında güçlü görünmesini sağlayarak güçlü statüsünü pekiştirdiği bulunmuştur. Bu bulguda Simpson'nın (1980) kendine zarar verme davranışında bulunan hastalar arasında en şiddetli şekilde ve/veya en fazla sayıda kesik atmak için yarışmalar olduğunu tanımlamasıyla örtüşmektedir (5). Bu noktada kendine zarar verme davranışında bulunan gençler çevrelerinden ve/veya ailesinden beklediği ilginin bir kısmını kendine zarar verme davranışı ikincil kazanımı yoluyla elde etmektedir.

Araştırmaya katılan gençlerin davranış öncesinde yoğun şekilde öfke, değersizlik ve yalnızlık hissettikleri bulunmuştur. Bu bulgu ise Suyemoto' nun

araştırmasında bireylerin kendine zarar vermeden önce aşırı gergin, endişeli, öfkeli veya korkulu hissettikleri bulgusuyla örtüşmektedir (5). Dolayısıyla duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde benliğin sınanması noktasında duygularını bastıran gençler, sıkışmış duygular sebebiyle hissettiği basıncı dengelemek için kendine zarar verme davranışında bulunmaktadırlar. Bu nokta da kendine zarar verme davranışı daha iyi sonuçlar doğurabilecek kendini yatıştırma stratejilerinin yokluğunda yoğun duygusal durumu düzenleme işlevini üstlenmektedir (93). Katılımcı gençlerin kendine zarar verme davranışını kuvvetli bir sakinlik ve rahatlama duygusu üretene kadar devam ettirdiği bulunmuştur. Bu noktada gencin sıkışmış duygularının şiddetine bağlı olarak rahatlama suresi uzamakta olup kendine zarar verme davranışı süresi ve yöntemleri de artmaktadır. Dolayısıyla kendine zarar verme davranışı paradoksal kendini teskin etme davranışlarından sadece biridir. (93). Ayrıca, kendine zarar verme davranışının duyguları düzenlemeye hizmet etmesi gençlerin kendini sakinleştirme, stresle başa çıkma ve gerilimi azaltma noktasında yetersiz olduğunu da göstermektedir.

Yapılan görüşmelerin analizlerinde gençlerin kendine vermiş oldukları zararın netleşmesiyle eylemin gerçekliğinin farkına vardıkları ve eylem sonrasında utanç ve pişmanlık gibi duygular yaşadıkları bulunmuştur. Herman'ın ifade ettiği gibi kendine zarar verme davranışı gösteren bireyler sıklıkla kendi davranışlarından utanmaktadırlar (93). Araştırmaya katılan gençlerin çoğu kendine zarar verme davranışı sonrasında utanma ve pişmanlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı gençlerin bazılarının ise kendine zarar verme davranışı sonrasında yaralarını çevrelerindeki insanlardan saklamaya çalıştıkları utanç ve pişmanlığa ilişkin bulguları desteklemektedir. Buna ek olarak, gençlerin kendine zarar verme davranışı sonrasında yaşayacakları pişmanlığı ön gördükleri ancak ikincil kazanımlarının motivasyonları sebebiyle davranışı bırakamadıkları bulunmuştur. Bu bulgu Suyumoto'nun, kendine zarar verme davranışında bulunan bireylerin eylem sonrasında kendilerini suçlu olarak ya da iğrençmiş gibi hissedeceklerini öngördükleri ancak rahatlama ve sakinleşme isteğinin daha baskın olmasıyla eylemi tekrar gerçekleştirdikleri bulgusuyla örtüşmektedir (5). Kendine zarar verme davranışı sonrasında utanç, pişmanlık ve çaresizlik deneyimleyen gençlerin her kendine zarar verme davranışı sonunda kendilerine olan değerlerinin tekrardan tehdit altına girdiği bulunmuştur. Gençlerin tehdidi oluşturan aktörün kendilerinin

olduğunu görmesiyle tekrardan kendilerine öfkelenmeleri söz konusu olmaktadır. Bu durum ise kurbanın ve failin aynı kişi olmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla da gencin kendini fail olarak görmesi noktasında faile karşı yapılan her türlü mücadele kendine zarar verme davranışının pekişmesine sebep olarak davranışın döngüsel bir hal almasına sebep olmaktadır.

5.4. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlerin Gözüyle Sosyal Hizmet, Profesyonel Yardım ve İdeal Yardım Beklentilerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Kendine zarar verme davranışının genel gençlik popülasyonu içerisininde her yıl biraz daha artması; dikkati, araşırmayı ve psikososyal müdahaleyi gerekli kılmaktadır. Ancak araştırmanın bulgularında görüldüğü üzere kendine zarar verme davranışında bulunan gençler profesyonel yardım sürecine ya hiç başlamaktadır ya da yarım bırakmaktadır. Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin profesyonel yardım almaktan neden kaçındıkları ve bu gençlerin nasıl bir yardım aradıkları üzerinden bir tartışma yapmak mevcut psikososyal müdahallerin etkinliğini artıracaktır.

Araştırmaya katılan kendine zarar verme davranıında bulunan gençlerin profesyonel yardımdan kaçınma sebepleri:

- Süreç içerisinde genellikle arkadaşlarından yardım istemeleri
- Profesyoneller tarafından anlaşılmayacaklarını düşünmek ve yargılanmaktan endişelenmek.
- Yaşadıklarını anlatamayacağını düşünmek.
- Daha önceki profesyonel yardım süreçlerinde beklentilerinin karşılanmaması
- Ebeveynlerinin yardım alması konusunda destekleyici olmadıkları.
- Profesyonel yardım alabileceklerini bilmemeleri.
- Profesyonel yardıma ihtiyaç duymadıklarını düşünmeleri.
- Yardım sürecinin sadece kendilerine odaklanarak çevredeki sorunları görmezden gelmesi.

Michelmore ve Hindley (2012) yapmış oldukları çalışmada 26 yaşına kadar olan gençlerin intihar ve kendine zarar verme davranışı için yardım arama

süreçlerini ele alan yayınlaşmış çalışmaları incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, gençlerin çoğunluğunun profesyonel yardım istemediğine bunun yerine akranlarından ve sosyal yardım ağlarından yardım istediğine dikkat çekmiştir (174). Bu çalışmada bu arştırmanın bulgularıyla örtüşmekte olup, gençler genellikle arkadaşlarından yardım istemektedirler. Ancak araştırmaya katılan gençler arasında sosyal yardım ağlarını kullanan genç yer almamaktadır. Kendine zarar verme davranışında bulunan veya kendine zarar verme düşüncesine sahip olan gençlerin; yardım arama, iletşim ve başa çıkma stratejileri açısından diğer gençlerden farklı olup olmadıklarını tespit etmek amacı olan bir başka araştırmada ise, katılımcıların önemli bir kısmı kendilerini ciddi bir problem olmayan ve profesyonel yardıma ihtiyaç duymayan olarak tanımlamışlardır (175). Kendine zarar verme davranışında bulunan 15- 22 yaş Finlandiya'lı gençlerin bakış açısıyla yardım sürecini tanımlamayı amaçlayan bir diğer araştırmada benzer şekilde, gençlerin yardım aramama sebebi yarıma ihtiyaç duyduklarının farkında olmamalarıdır (176). Bu araştırmada da gençlerden bazıları profesyonel yardıma ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir.

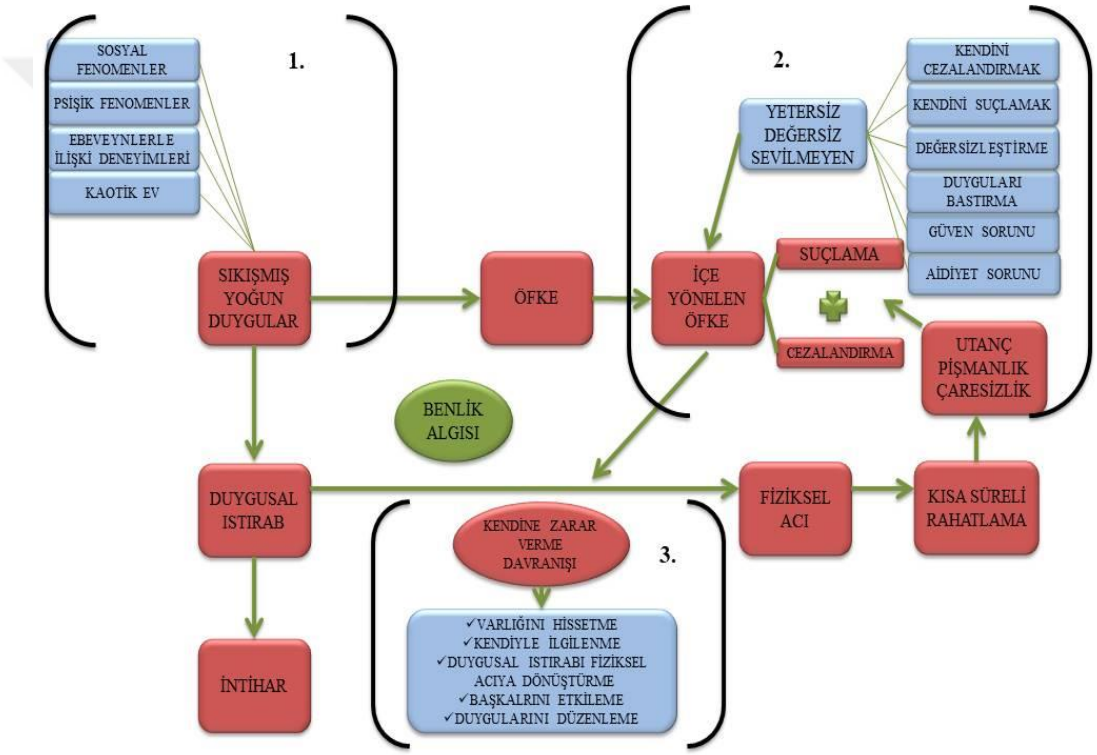
Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin yardım sürecinde kime ya da nereye başvurdukları hakkında nispeten az olan literatüre katkı sağlamayı amaçlayan bir diğer araştırmada, Birleşik Krallıkta 15- 16 yaş gençlerin kendine zarar verme davranışı öncesinde ve sonrasında yardım kaynakları ve kaynaklar önündeki engeller araştırılmıştır. En önemli nednelerden biri gençlerin ilgi mereklısı olarak damgalanmaktan çekinmeleri yer almaktadır (177). Bu araştırmaya katılan kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerinde; uzmanlar tarafından anlaşılmayacaklarını düşünmeleri ve yargılanmaktan endişelenmeleri profesyonel yardıma başvurmalarının önünde engel olarak bulunmaktadır.

Araştırmada kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ideal yardım beklentileri sorulmuştur. Gençler ideal yardım sürecinde uzmanlar tarafından anlaşılmayı ve uzmanların hayatlarına dokunmalrını beklediklerini belirtmişlerdir. Bu noktada yaratıcı ve kapsayıcı müdahalelerin ilk şarttı gencin uzman tarafında anlaşılması ve anlaşıldığını hissetmesidir. Gençle uzman arasında kurulan güven ilişkisi gencin iyileşme sürecinde kritik bir basamaktır. Bu noktada kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yönelik yapılan müdahalenin odağı hastalığı tedavi etmek ya da semptomu ortadan kaldırmak yerine genci çevresi içinde

anlayarak olumlu değişimini ve anlam karmaşasından kurtulmasını sağlamak olmalıdır.

5.5. Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençlere İlişkin Geliştirilen Model Önerisinin Tartışılması

Bu bölümde araştırmanın analizi sonucunda kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin geliştirilen model önerisi tartışılacaktır.



Şekil 5.1. KZVD- G ilişkin geliştirilen model önerisinin ana bölümleri.

Bulgular kısmında daha açık bir şekilde paylaşıldığı (Bkz. Şekil 4.5.) üzere analiz sonucunda kendine zarar verme davranışına ilişkin elde edilen model; kategorilerin ve çekirdek kategorilerin yorumlanması ayrıca sunulması esnasında parça-parça ya da parça-bütün ilişkilerini daha belirgin hale getirmeye olanak sağlamıştır.

Şekil 5.1.'de görüldüğü üzere; 1. Numaralı bölge kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin benlik algılarının oluşumu ve süreğenliği çekirdek kategorisini ve alt kategorilerini, 2. Numaralı bölge kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde yaşam deneyimleri çekirdek kategorisi ve alt kategorilerini, 3. Numaralı bölge ise benlik algısının görünür yüzü olarak kendine zarar verme davranışı çekirdek kategorisini ve alt kategorilerini göstermektedir.

Kendine zarar verme davranışında bulunan gencin benlik algısının oluşumu çocukluğunda inşa ettiği öyküleriyle şu anda inşa etmekte olduğu öykülerinin biçimlenmesiyle oluşmaktadır. Dolayısıyla gencin benlik algısı sadece genç tarafından oluşturulmamaktadır. Gencin benlik algısı geçmişte ya da şu anda etrafındaki insanlar ve yaşam koşullarından doğrudan etkilenmektedir. Dolayısıyla genç farkında olmaksızın yaşam koşulları ve bakım verenlerden gelen mesajlar doğrultusunda ümidi ve anlamı korumanın bir yolunu bularak varoluşsal bir görevi başarmak için duygu, düşünce ve davranış örüntüsünü şekillendiren kararları (her gençte meydana getirdiği kişisel, kişilerarası ve kültürel anlamları farklıdır) alarak benlik algısını oluşturmaktadır. Sonrasında ise tüm yaşam boyunca genç bu kararları sımsıkı benimseyerek doğruluğunu sınamak için mücadele vermektedir. Ancak gencin benlik algısını sınaması neredeyse var olup olmadığını sorgulamakla aynı yere karşılık gelmektedir. Dolayısıyla da bu durum uzun soluklu ve bir o kadarda zor bir mücadeleyi meydana getirmektedir. Genç bu uzun soluklu mücadelesinde karşılaştığı anlamların meydana getirdiği sıkışmış duyguların altında ezilerek hayatına son verme noktasına gitmemek için trajik ve bir o kadar etkileyici olan gösteriyi hayat sahnesine çıkartmaktadır. Bu gösteri için gencin elinde olan en önemli sahne dekoru ise kendi bedenidir. Gösterinin ilk bölümünde genç herhangi bir zaman diliminde benlik algısını oluşturan süreçlerle ilgili kendini rahatsız eden düşünce, anı, kâbus gibi bir durumun tetiklemesiyle rahatsız olmakta ve sıkışmış duygular yaşamaktadır. Bu durum ise gencin kendine dair kabullerini tekrardan gün yüzüne çıkartmaktadır. Düşünce ve anıların olumsuz temel kabullerle birleşmesi gencin duygu dünyasında basıncı artırmakta ve gencin tüm sıkışmış duygularını öfkeye dönüştürerek yansıtmasına sebep olmaktadır. Zira gencin tüm duygularını görmezlikten gelen istismarcı ve ihmalci çevre öfkeye karşı sessiz kalmamaktadır. Kimi genç bu durumda öfkesini dış çevreye yansıtmakta kimi genç ise temel

kabullerinin etkisiyle olanlardan kendini sorumlu tutarak öfkeyi kendisine döndürmekte ve kendini suçlamaktadır. Kendini suçlayan genç hatalı, eksik, kusurlu olan benliği cezalandırmak için kendine zarar vermektedir. Bu sayede genç kısa süreli bir rahatlık yaşayarak yoğun duygusal basıncı dengelemektedir. Gencin kısa süreli rahatlamasından sonra davranışın etkilerini çevresinde ve kendi bedeninde görmesiyle gösterinin ikinci bölümü başlamaktadır. Bu bölümde genç rahatlamanın etkisinin ortadan kalmasıyla tekrardan utanç, pişmanlık ve çaresizlik hissetmektedir. Genç bu durumda hissetmiş olduğu utanç ve çaresizlik için tekrar öfkelenerek kendini suçlama aşamasına dönmekte ve kendine zarar verme döngüsüne girmiş olmaktadır. Son sahnede ise genç kendine zarar verme davranışıyla elde etmiş olduğu varlığını hissetme, duygusal ıstırabı fiziksel acıya çevirme, başkalarını etkileme, kendiyle ilgilenme ve duygularını düzenleme ikincil kazanımlarıyla davranışı pekiştirmektedir. Böylece gencin kendine zarar verme davranışı olarak sahneye koyduğu gösterisiyle kendini yok edecek benlik sarsıntısından uzaklaşarak kendi gösteresini, kendi sahnesinde ve istediği role girerek gerçekleştirmektedir. Böylece anlamı koruyabileceği güvenli bir kurgu oluşturmaktadır. Dolayısıyla kendine zarar verme davranışı, genç için anlamı koruyarak yaşama tutunma çabasının paradoksal bir şekilde sahnelenmesidir.

1968 yılında Stephen Karpman tarafından tanımlanan Drama Üçgeni kendine zarar verme davranışında bulunan gencin hayat sahnesinde görünmektedir. Drama, bu roller kurgulandığında başlamaktadır. Genç kurguladığı bu gösteride çeşitli roller içerisinde geçişler yapmaktadır. Benlik algısının oluşumu ve süreğenli bölümünde (Bkz. 1.) gencin sahnede kurban (victim) rolünü oynadığı görülmektedir. Duygu, düşünce ve davranış örüntülerinde yaşam deneyimleri bölümünde (Bkz. 2.) gencin zalim (persecuter) rolünü oynadığı, benlik algısının görünür yüzü olarak kendine zarar verme davranışı bölümünde (Bkz. 3) gencin kurtarıcı (rescuer) rolünü oynadığı görülmektedir. Kurban rolünde genç kendisini dair aciz, zavallı, çaresiz, yetersiz ve sevilmeye layık olmayan olarak kararlar almaktadır. İkinci rolüne geldiğinde ise kendisine dair almış olduğu kararlara sert çıkışlar yaparak zalim rolünü üstlenmekte ve zorlu bir mücadeleyi başlatmaktadır. Bu zorlu mücadeleden kendisini kurtarmak içinde son sahnede kurtarıcı rolünü üstlenmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin sosyal sahnelerinde yer alan problemleri belirlemek, gençlerin bu problemleri nasıl deneyimlediklerini anlamak ve gençlerin kendine zarar verme davranışına yüklemiş oldukları anlamı kendine zarar verme deneyimleri üzerinden anlamayı amaçlayan bu araştırmanın sonucunda; geniş bağlamda sosyal fenomenlerin, gence ilişkin pşişik fenomenlerin ve ebeveynlerle kurulan ilişki deneyimlerinin gencin yaşam deneyimleri ve ani yaşam durumlarıyla örseleyici bir şekilde kesişip birleştiği noktada kendine zarar verme davranışı kısa vadede soluklanmayı sağlayan ancak uzun vadede başarısız olan paradoksal bir mücadele girişimidir.

Temellendirilmiş kuram analiz sürecinde yüzeydeki temalar yerine derinde ve gömülü olan kategorilere odaklanmak, kendine zarar verme davranışının iç içe geçmiş birçok katmandan oluştuğunu ve kendine zarar verme davranışında bulunan gencin neye/ nelere karşı mücadele içerisinde olduğunu görmeye olanak vermiştir. Kendine zarar verme davranışının köklerinde gencin benlik algısına ilişkin kabulleri doğrulama çabası yer almaktadır. Gencin biyopsikososyal ve tinsel gelişimini etkileyen çevre gencin benlik algısına ilişkin kabullerini de etkilemektedir. Bu kabulleri sınamak ve beraberinde doğrulamak için genç duygu, düşünce ve davranış örüntülerinden birçok yaşam deneyimi edinmektedir. Benlik algısını sınamak noktasında verilen zorlu ve uzun soluklu mücadelede kendine zarar verme davranışı gencin anlamı korumasını ve yaşama tutunmasını sağlayan ancak uzun vadede başarısız olan paradoksal bir girişime dönüşmektedir.

6.1. Sonuçlar:

- Fiziksel istismar, duygusal istismar, ihmal, aile içi şiddet, değer verilen birinin kaybı, akraba arasında kavgalara şahit olmak, düşük sosyo-ekonomik seviye, tehlikeli çevre koşulları, çocukluk döneminde ilişkisel ihtiyaçlarının karşılanmaması ve ulaşılmayan baba figürü benlik algısının oluşum sürecine etki ederek kendine zarar verme davranışı için risk oluşturmaktadır.
- Sosyal medya kendine zarar verme davranışı nedenlerine görsel ve yazılı olarak destek vermesi ve davranışın sosyal öğrenme sürecine hizmet etmesi noktasında risk oluşturmaktadır.

- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler, devamlı olarak gelişimlerini önleyen strese neden olan yaşam olaylarıyla ve işlevsel olmayan kişilerarası süreçlerle etkin bir şekilde baş etmek için içsel ve dışsal kaynaklara erişememektedir.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler, sağlıklı ve doyurucu ilişkilerin kurulmasına olanak vermeyen koşullar içerisinde kendileri gibi olamamaktadırlar.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençler, ilişki ve yaşantı deneyimleri sonucunda duygularını sürekli bastırarak kendilerini korumaya çalışmaktadırlar.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin güven problemleri; hayatı ve insanları soğuk, sevgisiz, güvensiz ve tutarsız olarak görmelerine sebep olmaktadır. Dolayısıyla kendilerini niteliksel olarak yalnız ve diğer insanlar tarafından kullanılan olarak tanımlamaktadırlar.
- Kendine zarar verme davranışı gösteren gençler derinlerde anlamlı bir ilişkiye özlem duymaktadırlar ancak paradoksal bir biçimde geçmiş ilişkilerindeki başarısızlıkları ve aksaklıkları tekrarlamak endişesiyle yalnız olmayı istemektedirler.
- Gençlerin kendine zarar verme davranışı eylemine geçmesi sıkışmış yoğun duyguların artmasıyla başlamaktadır.
- Kendine zarar verme davranışı, sıkışmış yoğun duygular- öfke- cezalandırma- kendine zarar verme- rahatlama- utanç- cezalandırma olmak üzere döngüsel bir hal almaktadır.
- Kendine zarar verme davranışını ilişkisel, tarihsel ve toplumsal bağlamından koparıp sadece bireysel bir patolojiye indirgenerek ele alınması davranışın anlaşılmasını engellemektedir.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle çalışırken davranışı bir hastalığın semptomu ya da tedavi edilmesi gereken bir hastalık olarak algılamak müdahalelerin yüzeysel kalmasına sebep olmaktadır.
- Araştırmacıların ya da sahadaki uygulayıcıların bilinçli ve yansıtıcı öz-farkındalığı kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin seslerini duymak ve deneyimlerini anlamak için önemlidir.

- Kendine zarar verme davranışında bulunan bireylere ilişkin yapılan araştırmalar arasında nitel odaklı çalışmaların az olması ve temellendirilmiş kuram yöntemiyle yapılan çalışmanın olmaması göz önünde bulundurulduğunda, kendine zarar verme davranışı ve gençlik konulu çalışmalara metodolojik eğilim açısından bu çalışma örnek teşkil edebilir.

6.2. Öneriler:

- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin süreçlerinin anlaşılabilmesi için risk faktörlerinin, yaşam deneyimlerinin, toplumsal kültürel ve gündelik olayların etkilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Kendine zarar verme davranışı gösteren gençlere ilişkin müdahalenin odağı hastalığı tedavi etmek ya da semptomu ortadan kaldırmak yerine genci anlayarak olumlu değişimini ve anlam karmaşasından kurtulmasını sağlamak olmalıdır.
- Anlamlı, yaratıcı ve kapsayıcı müdahaleler için sosyal çalışmacıların kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle iş birliği yapması gerekmektedir. Her bireyin biricikliğinin farkına vararak, acılarının ve mücadelelerinin yanı sıra güçlü yanlarına ve ilgi alanlarına odaklanmak gerekmektedir.
- Sosyal çalışmacılar, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere yönelik müdahalelerinde gençlerin anlam dünyalarıyla çalıştıklarının farkında olmaları gerekmektedir.
- Kendine zarar verme davranışı gösteren gençlerle çalışan sosyal çalışmacıların gencin sıkışmış yoğun duygularını tanımasına, adlandırmasına ve ifade etmesine olanak vermesi gerekmektedir.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gencin, kendine zarar verme davranışının döngüsel olduğunu ve bu döngünün kırılmaması halinde davranışın devam edeceğini anlaması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençle davranış hakkında konuşarak gencin farkındalığının yükseltilmesi gerekir. Gencin davranış hakkında konuşmasını sağlamak genci utanç, suçluluk ve yalnızlıktan kurtarmak noktasında önemli bir adımdır.

- Sosyal hizmet uzmanı kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle çalışırken çevresi içinde birey odağında gencin ailesini ve çevresini sosyal hizmet uygulama sürecine dâhil etmelidir.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle hak temelli ve gençleri nesneleştirmeyen çözüm sürecinde aktif sorumluluk alacakları sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirmek gerekmektedir.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlere ilişkin, kendine zarar verme davranışını anlamak, davranışın hangi amaçlara hizmet ettiğini araştırmak ve gençlerin alternatif başa çıkma mekanizmalarını geliştirmenin yanında gençlerin kendilerine zarar vermesini önlemeye yönelik politikalarında geliştirilmesi gerekmektedir.
- Kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle çalışan sosyal çalışmacıların, eylemi gerçekleştiren gençlerin toplum içerisinde damgalanması ya da damgalanma endişesi yaşamasından kaynaklanan kırılganlıklarına duyarlı olması gerekir.
- Kendine zarar verme davranışına müdahale multidisipliner bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu noktada, davranışı anlamaya odaklanan uzmanların bir ekip içerisinde, davranışı açıklamaya ve anlamaya çalışan kuramları gençlik döneminin özellikleri ve her gencin biricik hikâyesi göz önüne alarak eklektik bir şekilde kullanmaması ve gençle birlikte yaratıcı müdahaleler gerçekleştirmesi gerekmektedir.
- Sosyal çalışmacıların ve kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerle çalışan diğer uzmanların, kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin ihtiyaçlarını ve sorunlarını anlamaya yönelik lisans, lisansüstü ve meslek içi eğitimler alması gerekmektedir.
- Kesitsel çalışmaların yanında gençler arasında kendine zarar verme davranışının yaygınlığını ve uzun vadede seyrini ortaya koyacak boylamsal çalışmaların yapılması gerekmektedir.

7. KAYNAKLAR

1. Schildkrout E. Body art as visual language, Anthro Notes, 2001, 22: 1-8.

2. Hicks KM, Hinck SM. Concept analysis of self-mutilation, Journal of Advanced Nursing, 2008, 64(4): 408-413.

3. Çelik FGH, Hocaoğlu Ç. Kasıtlı kendine zarar verme davranışı, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2017, 9(2): 209-226.

4. Favazza AR. Why patients mutilate themselves, Hospital and Community Psychiatry, 1989, 40(2): 137-145.

5. Suyemoto KL. The functions of self-mutilation, Clinical Psychology Review, 1998, 18(5): 531-554.

6. Favazza AR, Conterio K. Female habitual self-mutilators, Acta Psychiatrica Scandinavica, 1989, 79(3): 283-289.

7. Ögel K, Aksoy A. Kendine Zarar Verme Davranışı Raporu, İstanbul, Yeniden Yayın, 2006.

8. Saçarçelik GG. Kasıtlı kendine zarar verme davranışı olan ergen ve genç erişkin hastalarda çocukluk çağı travmaları, Uzmanlık tezi, İstanbul: T.C. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2009.

9. Briere J, Gil E. Self-mutilation in clinical and general population samples: Prevalence, correlates, and functions, American Journal of Orthopsychiatry, 1998, 68(4): 609-620.

10. Favazza AR, DeRosear L, Conterio K. Self-mutilation and eating disorders, Suicide and Life-Threatening Behavior, 1989, 19(4): 352-361.

11. Gratz KL. Measurement of deliberate self-harm: Preliminary data on the Deliberate Self-Harm Inventory, Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 2001, 23(4): 253-263.

12. Whitlock J, Eckenrode J, Silverman D. Self-injurious behaviors in a college population, Pediatrics, 2006, 117(6): 1939-1948.

13. Zoroglu SS, Tuzun U, Sar V, Tutkun H, Savaçs HA, Ozturk M, et al. Suicide attempt and self-mutilation among Turkish high school students in relation with abuse, neglect and dissociation, Psychiatry and Clinical Neurosciences, 2003, 57(1): 119-126.

14. Page RI. Mitos Nordicos. Çeviri: Yılmaz I. İskandinav Mitleri, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2009: 11.

15. Lüleci S. Kendini yaralama davranışı olan ergenlerin psikiyatrik ve sosyokültürel özellikleri, Uzmanlık tezi, İstanbul: T.C. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2007.

16. Sophokles. Çeviri: Tuncel B. Kral Oidipus, 3. Baskı. İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992: 16.

17. Brown R, Al-Bachari MA, Kambhampati KK. Self-inflicted eye injuries, British Journal of Ophthalmology, 1991, 75(8): 496-498.

18. Breton DL. La Peau Et La Trace: Sur Les Blessures De Soi. Çeviri: Yerguz İ. Ten ve İz, 2. Baskı. İstanbul, Sel Yayıncılık, 2011: 16-41.

19. Sarıçam ÖM. Filipinler'de Kutsal Cuma. https://www.haberturk.com/yasam/haber/832001-filipinlerde-kutsal-cuma. 24 Mart 2019.

20. Pineda JB. Kendini kırbaçlama performansının görsel-işitsel sunumunda batı aksiyon filmlerindeki şiddet estetiğinin keşfi, Folklor Akademi Dergisi, 2018, (2): 89-96.

21. Ray EH. A multidimensional analysis of self-mutilation in college students, Doctoral thesis, Texas USA: The University of Texas at Austin, 2007.

22. Gray A. Self-Harm In New Woman Writing, Edinburgh University Press, 2018: 161.

23. Menninger K. Man Against Himself, NewYork, A Harvest Book, 1938: 203-250.

24. Pattison EM, Kahan J. The deliberate self-harm syndrome, The American Journal of Psychiatry, 1983, 140: 867- 872.

25. Feldman MD. The challenge of self-mutilation: a review, Comprehensive Psychiatry, 1988, 29(3): 252-269.

26. Eyüboğlu D. Kendine zarar verme davranışı olan ergenlerin ve ailelerinin psikososyal özellikleri, Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013.

27. Favazza AR, Rosenthal RJ. Diagnostic issues in self-mutilation, Psychiatric Services, 1993, 44(2): 134-140.

28. Çamuroğlu Mİ. Yaralı Ruhlar Yaralı Bedenler, İstanbul, ALFA, 2016.

29. Skegg K. Self-harm, The Lancet, 2005, 366(9495): 1471-1483.

30. Nock MK. Self-injury, Annual Review of Clinical Psychology, 2010, 6: 339-363.

31. Daldin HJ. A contribution to the understanding of self-mutilating behaviour in adolescence, Journal of Child Psychotherapy, 1988.

32. Tura SM. Günümüzde Psikoterapi, 3. Baskı. İstanbul, Metis Yayınları, 2017: 44.

33. Winnicott DW. Çeviri: Birkan T. Oyun ve Gerçeklik, 3. Baskı. İstanbul, Metis Yayınları, 2014: 10-171.

34. Gençtan E. Varoluş ve Psikiyatri, 4. Baskı. İstanbul, Remzi Kitabevi, 1993: 130-153.

35. Berk LE. Child Development. Çeviri: Dönmez A. Çocuk Gelişimi, Ankara, İmge Kitabevi, 2010.

36. Morris CG. Understanding Psychology. Çeviri: Bellgin Ayvaşık H, Sayıl M. Psikolojiyi Anlamak, 1. Baskı. Türk Psikologlar Derneği, 2002: 206-230.

37. Duyan V. Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahele Yöntemleri, İstanbul, Sosyal Çalışma Yayınları, 2017.

38. Teater B. Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri Uygulama İçin Bir Giriş, 1. Baskı. Ankara, Nika Yayınevi, 2015.

39. Thompson N. Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak, 1. Baskı. Ankara, Dipnot Yayınları, 2013.

40. IFSW. Global Definition of Social Work (IFSW). https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/. 22 Nisan 2019.

41. IASSW. Global Definition of Social Work. https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/. 22 Nisan 2019.

42. Bayhan V. Türkiye'de Gençlik: Sorunlar, Değerler ve Değişimler. İçinde: Zencirkıran M (editör). Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, 5. Baskı. Bursa, Dora Yayıncılık, 2016: 369.

43. Şemin RU. Gençlik Psikolojisi, 3. Baskı. İstanbul, Remzi Kitabevi, 1992: 14-186.

44. Burcu E. Gençlik teorilerinin sınıflandırılmasına ilişkin bir çalışma, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 1998, 1(1-2): 105-136.

45. Lüküslü GD. Farklı kitaplardan farklı "açılardan" gençlik analizleri, Birikim Dergisi, 2005, 69-72.

46. Türkiye Gençlik Raporu: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri. İstanbul: 2016.

47. Gür BS, Dalmış İ, Kırmızıdağ N, Çelik Z, Boz N. Türkiye'nin Gençlik Profili, Ankara, Siyaset, Ekonomi ve Toplumsal Araştırmalar Vakfı, 2012.

48. UNESCO. What do we mean by “youth”? http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/youth-definition/. 02 Haziran 2019.

49. WHO. Adolescent health and development. http://www.searo.who.int/entity/child_adolescent/topics/adolescent_health/en/. 02 Şubat 2019.

50. UN. Definition of Youth. https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf. 12 Mart 2019.

51. Kalkınma Planları. http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/. 10 Nisan 2019.

52. Resmi İstatistik Portalı. http://www.resmiistatistik.gov.tr/. 10 Nisan 2019.

53. Yaman ÖM. Apaçi Gençlik, 7. Baskı. İstanbul, Bir Yayıncılık, 2016: 57-112.

54. Koç M. Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2004, 1(17): 231-238.

55. Kulaksızoğlu A. Ergenlik Psikolojisi, 6. Baskı. İstanbul, Remzi Kitabevi, 2004: 20-112.

56. Santrock JW. Adolescence. Siyez DM (Çeviri editörü). Ergenlik, 14. Baskı. Ankara, Nobel, 2014: 3-30.

57. Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000.

58. Steinberg L. Ergenlik, Çok F (editör). 1. Baskı. Ankara, İmge Kitabevi, 2007: 27-30.

59. Gander MJ, Gardıner HW. Child and Adolescent Development. Çeviri: Dönmez A, Çelen N. Çocuk ve Ergen Gelişimi, Onur B (editör). Ankara, İmge Kitabevi, 2004: 440-475.

60. İnanır S. Bildiğimiz gençliğin sonu, Birikim Dergisi Halleriyle İmajlarıyla Gençlik, 2005, 37-51.

61. Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı, 28. Baskı. İstanbul, Özgür Yayınları, 2006: 375.

62. Derman O. Ergenlerde Psikososyal Gelişim, Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi, 2008: 19-21.

63. Spenle AR. Çeviri: Onur B. Ergenlik Psikolojisi, 1. Baskı. Ankara MAYA, 1980.

64. Özdemir Y, Çok F. Ergenlikte özerklik gelişimi, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2011, 4(36): 152-164.

65. Şentürk GE. Ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrenciler ile bu kurumda çalışan öğretmenler ve yöneticilerin cinsellikle ilgili yanlış inanışla bilgi ve inanışlarının belirlenmesi ve bir uygulama. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi: Marmara Üniversitesi, 2006.

66. Committee. NASW Standards for the Practice of Social Work with Adolescents. National Association of Social Workers, 2003.

67. Yentürk N, Kurtaran Y, Nemutlu G. Türkiye'de Gençlik Çalışmaları ve Politikaları, 2. Baskı. İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012.

68. Yates TM, Carlson EA, Egeland B. A prospective study of child maltreatment and self-injurious behavior in a community sample, Development and Psychopathology, 2008, 20: 651-671.

69. Morey C, Corcoran P, Arensman E, Perry IJ. The prevalence of self-reported deliberate self harm in Irish adolescents, BMC Public Health, 2008, 8(1). doi: 10.1186/1471-2458-8-79.

70. Tıraşcı Y, Gören S. Çocuk istismarı ve ihmali, Dicle Tıp Dergisi, 2007, 34(1): 70-74.

71. Kempe CH. The battered-child syndrome, The Journal of the American Medical Association, 1962, 181(1): 17.

72. Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali; psikiyatrik yönleri, Hacettepe Tıp Dergisi, 2004, 35: 82-86.

73. Kaplan SJ, Pelcovıtz D, Labruna V. Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 1999, 38(10): 1214-1222.

74. Dodge KA, Bates JE, Pettit GS. Mechanisms in the cycle of violence, Science, 1990, 250(4988): 1678-1683.

75. Salzinger S, Feldman RS, Hammer M, Rosario M. The effects of physical abuse on children's social relationships, Child Development, 1993, 64(1): 169-187.

76. Wolfe DA, Wekerle C, Reıtzel–Jaffe D, Lefebvre L. Factors associated with abusive relationships among maltreated and nonmaltreated youth, Development and Psychopathology, 1998, 10(1): 61-85.

77. Maloney E, Degenhardt L, Darke S, Nelson EC. Investigating the co-occurrence of self-mutilation and suicide attempts among opioid-dependent individuals, Suicide and Life-Threatening Behavior, 2010, 40(1): 50-62.

78. Brodsky BS, Stanley B. Adverse childhood experiences and suicidal behavior, Psychiatric Clinics of North America, 2008, 31(2): 223-235.

79. Yargıç İ, Ersoy E, Oflaz SB. Çocukluk çağı travmalarının intihar girişimi ve kendine zarar verme davranışı ile ilişkisi, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2012, 13: 277-284.

80. Bulut S. Çocuk cinsel istismarı hakkında bir derleme, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2016, 3(28).

81. Ovayolu N, Uçan Ö, Serindağ S. Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2007, 2(4): 13-22.

82. İmren SG, Ayaz AB, Yusufoğlu C, Arman AR. Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde klinik özellikler ve intihar girişimi ile İlişkili risk etmenleri, Marmara Medical Journal, 26: 11-16.

83. Fergusson DM, Horwood LJ, Lynskey MT. Childhood sexual abuse and psychiatric disorder in young adulthood: II. Psychiatric outcomes of childhood sexual abuse, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 1996, 35(10): 1365-1374.

84. Pelcovıtz D, Kaplan SJ, Goldenberg B, Mandel F, Lehane J, Guarrera J. Post-traumatic stress disorder in physically abused adolescents, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 1994, 33(3): 305-312.

85. Nurcombe B. Child sexual abuse I: psychopathology, Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 2000, 34(1): 85-91.

86. Kolk BAVd. The compulsion to repeat the trauma: Re-enactment, revictimization, and masochism, Psychiatric Clinics of North America, 1989, 12(2): 389-411.

87. Boudewyn AC, Liem JH. Childhood sexual abuse as a precursor to depression and self-destructive behavior in adulthood, Journal of Traumatic Stress, 1995, 8(3): 445-459.

88. Baral I, Kora K, Yüksel Ş, Sezgin U. Self-mutilating behavior of sexually abused female adults in Turkey, Journal of Interpersonal Violence, 1998, 13(4): 427-437.

89. Arslan G, Balkıs M. Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki, Sakarya University Journal of Education, 2016, 6(1): 8-22.

90. İşmen E, Aydın B. Duygusal istismarın liseli ergenlerin kendini kabul seviyelerine etkisi, M Ü Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1996, 8: 127-134.

91. Vygotsky LS. Mind in Society, 2nd ed. USA, Harvard University Press, 1979: 57

92. Palmer S. Toxic Childhood. Çeviri: Çağlar Aksoy Ö. Zehirlenen Çocukluk, 5. Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları, 2015: 124-161.

93. Herman JL. Trauma and Recovery. Çeviri: Tosun T. Travma ve İyileşme, 5. Baskı. İstanbul, Literatür Yayınları, 2017: 63-207.

94. Kara B, Biçer Ü, Gökalp AS. Çocuk istismarı, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2004, 47(2): 140-151.

95. Parkinson GW, Adams RC, Emerling FG. Maternal domestic violence screening in an office-based pediatric practice, Pediatrics, 2001, 108(3).

96. Balcı Ş, Koçak MC. Sosyal medya kullanımı ile yaşam doyumu arasındaki İlişki: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma, I. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı, 2017.

97. Murray CD, Fox J. Do Internet self-harm discussion groups alleviate or exacerbate self-harming behaviour? , Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health, 2006, 5(3): 225-233.

98. Shanahan N, Brennan C, House A. Self-harm and social media: Thematic analysis of images posted on three social media sites, BMJ Open, 2019, 9(2).

99. Messina ES, Iwasaki Y. Internet use and self-injurious behaviors among adolescents and young adults: An interdisciplinary literature review and implications for health professionals, Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 2011, 14(3): 161-168.

100. Zahl DL, Hawton K. Media influences on suicidal behaviour: An interview study of young people, Behavioural and Cognitive Psychotherapy, 2004, 32(2): 189-198.

101. Wood A, Trainor G, Rothwell J, Moore A, Harrington R. Randomized trial of group therapy for repeated deliberate self-harm in adolescents, Journal of the

American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 2001, 40(11): 1246-1253.

102. Flaherty HB. Treating Adolescent Nonsuicidal Self-Injury: A Review of Psychosocial Interventions to Guide Clinical Practice, Child and Adolescent Social Work Journal, 2018, 35: 85-95.

103. Sargın M, Sargın AE. "Yaşamaya değer bir hayat" için: Diyalektik davranışçı terapinin gelişimi ve temel ilkeleri, Türkiye Klinikleri, 2015, 8(2): 64-70.

104. Groves S, Backer HS, Bosch Wvd, Miller A. Dialectical behaviour therapy with adolescents: A review, Child and Adolescent Mental Health, 2012, 17(2): 65-75.

105. Rossouw TI, Fonagy P. Mentalization-based treatment for self-harm in adolescents: A randomized controlled trial, Journal of The American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 2012, 51(12): 1304-1313.

106. Zastrow C. Sosyal Hizmete Giriş, Ankara, 1. Baskı. Nika Yayınevi, 2013.

107. Toprak S, Cetin I, Guven T, Can G, Demircan C. Self-harm, suicidal ideation and suicide attempts among college students, Psychiatry Research, 2011, 187(1-2): 140-144.

108. Çamuroğlu M. Üniversite öğrencilerinde kendine zarar verme davranışı ile intihar olasılığının çocukluk örselenmeleri ve saldırganlık ile ilişkisi, Adli Tıp Enstitüsü, Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2014.

109. Herpertz S. Self-injurious behaviour psychopathological and nosological characteristics in subtypes of self-injurers, Acta Psychiatrica Scandinavica, 1995, 91(1): 57-68.

110. Klonsky ED. Non-suicidal self-injury in United States adults: prevalence, sociodemographics, topography and functions, Psychological Medicine, 2011, 41(09): 1981–1986.

111. Brunner R, Kaess M, Parzer P, Fischer G, Carli V, Hoven CW, et al. Life-time prevalence and psychosocial correlates of adolescent direct self-injurious behavior: A comparative study of findings in 11 European countries, Journal of Child Psychology and Psychiatry, 2013, 55(4): 337–348.

112. Laye-Gindhu A, Schonert-Reichl KA. Nonsuicidal self-harm among community adolescents: Understanding the "whats" and "whys" of self-harm, Journal of Youth and Adolescence, 2005, 34(5): 447-457.

113. Baetens I, Claes L, Muehlenkamp J, Grietens H, Onghena P. Non-suicidal and suicidal self-injurious behavior among flemish adolescents: A web-survey, Archives of Suicide Research, 2011, 15(1): 56-67.

114. Barrocas AL, Hankin BL, Young JF, Abela JRZ. Rates of nonsuicidal self-injury in youth: Age, sex, and behavioral methods in a community sample, Pediatrics, 2012, 130(1): 39-45.

115. Klonsky ED, Oltmanns TF, Turkheimer E. Deliberate self-harm in a nonclinical population: Prevalence and psychological correlates, American Journal of Psychiatry, 2003, 160(8): 1501–1508.

116. Ross S, Heath NL. Two models of adolescent self-mutilation, Suicide and Life-Threatening Behavior, 2003, 33(3): 277–287.

117. Hawton K. Deliberate self harm in adolescents: self report survey in schools in England, BMJ, 2002, 325(7374): 1207–1211.

118. Sultana S, Latif L. Adolescence aggression as related to gender and birth order, Rajshahi University Journal of Science, 2010, 38: 97-107.

119. Argys LM, Rees DI, Averett SL, Wıtoonchart B. Birth order and risky adolescent behavior, Economic Inquiry, 2006, 44(2): 215-233.

120. Kirkcaldy B, Richardson-Vejlgaard R, Siefen G. Birth order: Self-injurious and suicidal behaviour among adolescents, Psychology, Health & Medicine, 2008, 14(1): 9.

121. Karasouli E, Latchford G, Owens D. The impact of chronic illness in suicidality: a qualitative exploration, Health Psychology and Behavioral Medicine, 2014, 2(1): 899-908.

122. Corbin J, Strauss A. Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria, Qualitative Sociology, 1990, 13(1): 3-21.

123. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 10. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016: 122-281.

124. Yin RK. Qualitative Research From Start to Finish, New York, NY, Guilford Press, 2011: 8.

125. Stake RE. Qualitative Research: Studying How Things Work, 1st ed. New York, NY, Guilford Press, 2010: 28.

126. Öztürk E. Hermeneutiğin tarihsel dönüşümü, Zeitschrift für die Welt der Türken, 2009, 1(2): 145-175.

127. Aşkın Z, Çelik H. Hermeneutiğin ontolojik temellendirilişi: Heidegger ve Gadamer, Beytulhikme: An International Journal of Philosophy, 2015, 5(2).

128. Topakkaya A. Felsefî hermeneutik, FLSF (Süleyman Demirel Üniversitesi Felsefe Bölümü) Dergi, 2007.

129. Gülenç K. Wilhelm Dilthey'da Hermeneutik Yaklaşım ve Açmazları, Cogito/ Yapı Kredi Yayınları, 2017, (89).

130. Vanleene SMA. Wilhelm Dilthey'da "anlama" üzerine, DTCF Dergisi, 2012, 52(1): 155-168.

131. Dilthey W. Çeviri: Doğan Ö. Hermeneutik ve Tin Bilimleri, 3. Baskı. İstanbul, Notos Kitap Yayınevi, 2011.

132. Bauman Z. Hermeneutics and Social Science. Çeviri: Oruç H. Hermenötik ve Sosyal Bilimler, 1. Baskı. İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2017: 48-197.

133. Türer C. Charles S. Peirce'ün epistemolojisi, Bilimname: Düşünce Platformu, 2003, 2: 23-52.

134. Doğan N. Pragmatizmin felsefi temelleri, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2003, 20: 83-93.

135. Ömer F. Yeni pragmatizm, hermeneutik ve postmodernizm, Kaygı Uludağ Üniversitesi Felsefe Topluluğu Dergisi, 2002, (1): 120-133.

136. Peirce S, James W, Dewey J. Pragmatism: A Philosophy of Practice. Çeviri: Çelik S. Pragmatizm Pratik Bir Felsefe Seçme Yazıları, 1. Baskı. Doruk Yayıncılık, 2018.

137. Atiker E. Amerikan pragmatizmi ve güncel yaşam dünyası, Sosyoloji Dergisi, 1997, 3(4): 29-36.

138. Türer C. Charles Sanders Pierce. İçinde: Çetinkaya A (editör). Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni Yirminci Yüzyıl Düşüncesi, 1. Baskı. İstanbul, İnsan Yayınları, 2015.

139. Peirce CS. The fixation of belief, Popular Science Monthly, 1877: 1-15.

140. Rennie DL. Grounded theory methodology as methodical hermeneutics: Reconciling realism and relativism, Theory & Psychology, 2000, 10(4): 481-502.

141. Ilgar MZ, Ilgar SC. Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (temellendirilmiş kuram), İZU Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, 2(3): 197-247.

142. Charmaz K. Constructing Grounded Theory. Çeviri: Hoş R. Gömülü (Grounded) Teori Yapılandırması, 2. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2015: 97-104.

143. Rennie DL. Grounded theory methodology: The pressing need for a coherent logic of justification, Theory & Psychology, 1998, 8(1): 101-119.

144. Cutcliffe JR. Methodological issues in grounded theory, Journal of Advanced Nursing, 2000, 31(6): 1476-1484.

145. Çelik H, Ekşi H. Gömülü Teori, 1. Baskı. İstanbul, EDAM Yayıncılık, 2015.

146. Charmaz K. The power and potential of grounded theory, Medical Sociology Online, 2012, 6(3): 2-15.

147. Haig BD. Grounded theory as scientific method, Philosophy of Education, 1995, 28(1): 1-11.

148. Stern PN. Grounded theory methodology: Its uses and processes., Image, 1980, 12(1): 20-23.

149. Jones M, Alony I. Guiding the use of grounded theory in doctoral studies–an example from the Australian film industry, International Journal of Doctoral Studies, 2011, 6: 95-114.

150. Neuman WL. Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches, 7th ed. Edinburgh, Pearson Education Limited, 2014: 274.

151. Aronson E, Wilson TD, Akert RM. Social Psychology. Çeviri: Gündüz O. Sosyal Psikoloji, 1. Baskı. İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2012: 280-287.

152. Hood B. The Self Illusion. Çeviri: Özdemir E. Benlik Yanılsaması, 1. Baskı. İstanbul, Ayrıntı, 2014.

153. Kağıtçıbaşı Ç. Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikolojide Kuram ve Uygulamalar, 4. Baskı. İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2017: 71-76.

154. Duncan GJ, Brooks-Gunn J. Family poverty, welfare reform, and child development, Child development, 2000, 71(1): 188-196.

155. Yeung WJ, Linver MR, Brooks–Gunn J. How money matters for young children's development: Parental investment and family processes, Child development, 2002, 73(6): 1861-1879.

156. Bolger KE, Patterson CJ, Thompson WW, Kupersmidt JB. Psychosocial adjustment among children experiencing persistent and intermittent family economic hardship, Child development, 1995, 66(4): 1107-1129.

157. Klonsky ED. The functions of deliberate self-injury: A review of the evidence, Clinical Psychology Review, 2007, 27(2): 226–239.

158. Yogman M, Garfield CF. Fathers' roles in the care and development of their children: The role of pediatricians, Pediatrics, 2016, 138(1). doi: 10.1542/peds.2016-1128.

159. Ellis BJ, Schlomer GL, Tilley EH, Butler EA. Impact of fathers on risky sexual behavior in daughters: A genetically and environmentally controlled sibling study, Development and Psychopathology, 2012, 24(1): 317-332.

160. Bronte-Tinkew J, Moore KA, Carrano J. The father-child relationship, parenting styles, and adolescent risk behaviors in intact families, Journal of family issues, 2006, 27(6): 850-881.

161. Darche MA. Psychological factors differentiating self-mutilating and non-self-mutilating adolescent inpatient females, Psychiatric Hospital, 1990.

162. Bee H, Boyd D. The Developing Child. Çeviri: Gündüz O. Çocuk Gelişim Psikolojisi, 1. Baskı. İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2009: 549-564.

163. Langbehn DR, Pfohl B. Clinical correlates of self-mutilation among psychiatric inpatients, Annals of Clinical Psychiatry, 1993, 5(1): 45-51.

164. Nijman HLI, Dautzenberg M, Merckelbach HLGJ, Jung P, Wessel I, Campo Jà. Self-mutilating behaviour of psychiatric inpatients, European Psychiatry, 1999, 17(1): 7.

165. Coid J, Wilkins J, Coid B. Fire-setting, pyromania and self-mutilation in female remanded prisoners, The journal of Forensic psychiatry, 1999, 10(1): 119-130.

166. Polk E, Liss M. Exploring the motivations behind self-injury, Counselling Psychology Quarterly, 2009, 22(2): 233-241.

167. Whitlock J, Muehlenkamp JJ, Purington A, Eckenrode J, Barreira P, Abrams GB, et al. Non-suicidal self-injury in a collage population: general trends and sex differances, Journal of American College Health, 2011, 59: 691-698.

168. Nock MK. Why do people hurt themselves?, Current Directions in Psychological Science, 2009, 18(2): 78-83.

169. Marshall H, Yazdani A. Locating culture in accounting for self-harm amongst Asian young women, Journal of Community & Applied Social Psychology, 1999, 9(6): 413-433.

170. Shearer SL. Phenomenology of self-injury among inpatient women with borderline personality disorder, J Nerv Ment Dis, 1994, (182): 524-526.

171. Podvoll EM. Self-mutilation within a hospital setting: a study of identity and social compliance, British Journal of Medical Psychology, 1969, 42(3): 213-221.

172. Chowanec GD, Josephson AM, Coleman C, Davis H. Self-harming behavior in incarcerated male delinquent adolescents, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 1991, 30(2): 202-207.

173. Allen C. Helping with deliberate self-harm: Some practical guidelines, Journal of Mental Health, 1995, 4(3): 243–250.

174. Mıchelmore L, Hındley P. Help-seeking for suicidal thoughts and self-harm in young people: A systematic review, Suicide and Life-Threatening Behavior, 2012, 42(5): 507-524.

175. Evans E, Hawton K, Rodham K. In what ways are adolescents who engage in self-harm or experience thoughts of self-harm different in terms of help-seeking, communication and coping strategies?, Journal of Adolescence, 2005, 28: 573-587.

176. Rissanen ML, Kylmä J, Laukkanen E. Descriptions of help by finnish adolescents who self-mutilate descriptions of help by finnish adolescents who self-mutilate, Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing 2009, 22(1): 7-15.

177. Fortune S, Sinclair J, Hawton K. Help-seeking before and after episodes of self-harm: a descriptive study in school pupils in England, BMC Public Health, 2008, 8: 369.

8. EKLER

Ek- 1. Yarı-yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşülen Bireyin Kod Adı:

Tarih/ Yer:

Merhaba, benim adım Ayşe Nur Pekasıl ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları programı yüksek lisans öğrencisiyim. Kendine zarar verme davranışında bulunan geçler hakkında bir araştırma yapıyorum ve sizinle bu konuyla ilgili olarak konuşmak istiyorum. Bu görüşmedeki amacım kendine zarar verme olgusunu, davranışı gerçekleştiren bireylerin gözünden anlamaya çalışmak ve durumun insan etkileşimlerinin sunulduğu ve yansıtıldığı sosyal süreçlere nasıl yansıdığını birlikte anlamak ve anlamlandırmaktır. Bu araştırmada elde edilecek verilerin sosyal hizmet literatürüne katkı sağlayacağını ve daha sonra yapılacak olan aynı konulu araştırmalara örnek olacağını umut ediyorum. Sizinle doğrudan görüşüyorum, çünkü kendine zarar verme davranışının sizin gerçekliğinizde ne anlam ifade ettiğinin ortaya konulmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Görüşmemize başlamadan önce, görüşmenin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanların yalnızca benim ve danışmanımın bileceğini söylemek isterim. Bunun yanında konuşma esnasında ya da araştırmanın raporlanması aşamasında isminiz kesinlikle kullanılmayacaktır. Söyleyeceğiniz takma isimle size hitap edilecek ve raporda takma isminiz kullanılacaktır.

Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz var mı?

Görüşmemizin daha kısa ve verimli geçmesi için izin verirseniz görüşmeyi

Soru 1: …… kimdir desem, bana ne dersin?

Annene/babana/arkadaşlarına…….. kimdir desem, seninle ilgili ne söylerler?

Soru 2: Hayat senin için ne anlam ifade ediyor?

Soru 3: Nasıl bir gelecek hayal ediyorsun? …… yıl sonra kendini nerede görüyorsun?

Soru 4: Bana ailenden biraz bahsedebilir misin? Nasıl bir ailede dünyaya geldin? Anne ve/veya baban ile iletişimin nasıl ve onlarla neler paylaşırsın? Anne ve/veya baban sana şimdiye kadar hangi konularda destek oldular? Kardeşlerinle neler paylaşırsın ve sana nasıl destek olurlar?

Soru 5: Ailenizde zor bir durum olduğunda yardım (komşular, akrabalar… vb.) ister misiniz? Bu zor durumun üstesinden gelmek için neler yaparsınız?

Soru 6: Hayat seni zorladığında hangi baş etme yöntemlerini kullanıyorsun? Bu baş etme yöntemlerin neler/kimden öğrendin onları?

Soru 7: Hayatta risk almak senin için ne ifade ediyor?

Soru 8: İlk kendine ne zaman ve nasıl zarar verdin? Kendine zarar verme davranışını bir yerden mi gördüm ya da birinden mi öğrendin? Dünden bu güne KZVD metotların nasıl değişti? KZVD geçmişte hangi amaca hizmet ediyordu, şu anda hangi amaca hizmet ediyor? İlk eylemi gerçekleştirdiğin anda ne hissetmiştin, şu anda ne hissediyorsun? KZVD genelde hangi zaman aralığında ve nerede yapıyorsun? KZVD öncesinde, sırasında ve sonrasında duygu durumun nasıl değişiyor? KZVD esnasında fiziksel acı hissediyor musun? KZVD sonrasında ortamı ve kendini nasıl temizliyorsun, yaralarında hijyeni nasıl sağlıyorsun? Kendine zarar veriyor olmak çevren (ailen, arkadaşların, öğretmenlerin) ile kurduğun iletişimi nasıl etkiliyor?

Soru 9: Olmasaydı hayatım farklı olurdu dediğin ve sende iz bırakan yaşantın ya da yaşantıların var mı?

Soru 10: Okula devam ediyor musun? (Neden devam etmiyorsun? / Sence okulun amacı nedir?)

Soru 11: Arkadaşlarınla neler paylaşırsın, birlikte neler yapmayı seversiniz? Birlikte olduğunuz bir günü anlatır mısın?

Soru 12: Hangi dizileri izliyorsun, ne tür müziklerden hoşlanıyorsun? Neden?

Soru 13: Şu ana kadar izlediğin filmler arasında seni en etkileyen hangisiydi?

Soru 14: Biraz sosyal medya ile geçirdiğin zamandan bahseder misin? Hangi amaçlar için kullanıyorsun? Sence sosyal medyanın, kendine zarar verme davranışı üzerinde etkisi var mı?

Soru 15: Sosyal Hizmet/ ler ile daha önce bir bağlantın oldu mu?

Soru 16: KZVD konusunda hiçbir kimseden yardım istedin mi? Hangi aşamada yardım istedin? KZVD konusunda profesyonel bir destek almayı hiç düşündün mü? Destek almak istesen nasıl bir destek istersin? Ailen, arkadaşların, öğretmenlerin ve profesyoneller sana destek olmak isteseler onlardan ne beklersin?

Soru 17: Hayatta tüm şartlar mükemmel olsa ne yapmak isterdin?

Yaş:	
Okul Türü:	
Ailenin Aylık Toplam Geliri:	
Annenin eğitim durumu ve mesleği:	
Babanın eğitim durumu ve mesleği:	
Kardeş sayısı:	
Kaçıncı çocuk olarak dünyaya geldiği:	
Herhangi bir kronik hastalık var mı?	

Ek-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Ayşe Nur PEKASIL tarafından yürütülen "Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkına sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

a. Araştırmanın Amacı: Araştırmanın temel amacı, kendine zarar verme olgusunu, davranışı gerçekleştiren bireylerin gözünden anlamaya çalışmaktır. Bunun yanında araştırmanın sosyal hizmet literatürüne katkı sağlaması ve daha sonra yapılacak olan aynı konulu saha araştırmalarına örnek olması amaçlanmaktadır. Sosyal hizmet uygulamalarında oluşturması beklenen yarar ise, davranışa yönelik koruyucu önleyici çalışmaların artırılmasına zemin hazırlaması ve davranışa erken müdahalede bulunma olanağı sağlamasıdır.

b. Araştırmanın İçeriği: Bilinçli bir şekilde kendilerine zarar veren ama bu eylemlerin sonucunda kendilerini sakatlama noktasına getirmeyen ve bir baş etme stratejisi olarak kendine zarar verme davranışında bulunan gençlerin kendine zarar verme davranışlarının kendi perspektiflerinden ne anlama karşılık geldiğidir.

c. Araştırmanın Nedeni: Yüksek Lisans Tez Çalışması

d. Araştırmanın Öngörülen Süresi: Yaklaşık 1 saat

e. Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: Araştırmanın doygunluğa ulaşmasına göre ayarlanacaktır.

f. Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Bireylerin ulaşımlarının kolay olacağı bununla birlikte kendilerini rahat hissedecekleri tercihen araştırmacının ve bireylerin daha önceden bilmiş oldukları Kafeler.

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)
Adı-
Soyadı:.....
.....
İmzası:

Ek-3. Etik Kurul Onayı

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Ayşe Nur PEKASIL' in, Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Genç Kızlar Üzerine Bir Araştırma adlı araştırması değerlendirilmiştir. *(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur. ☑

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. ☐

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. ☐

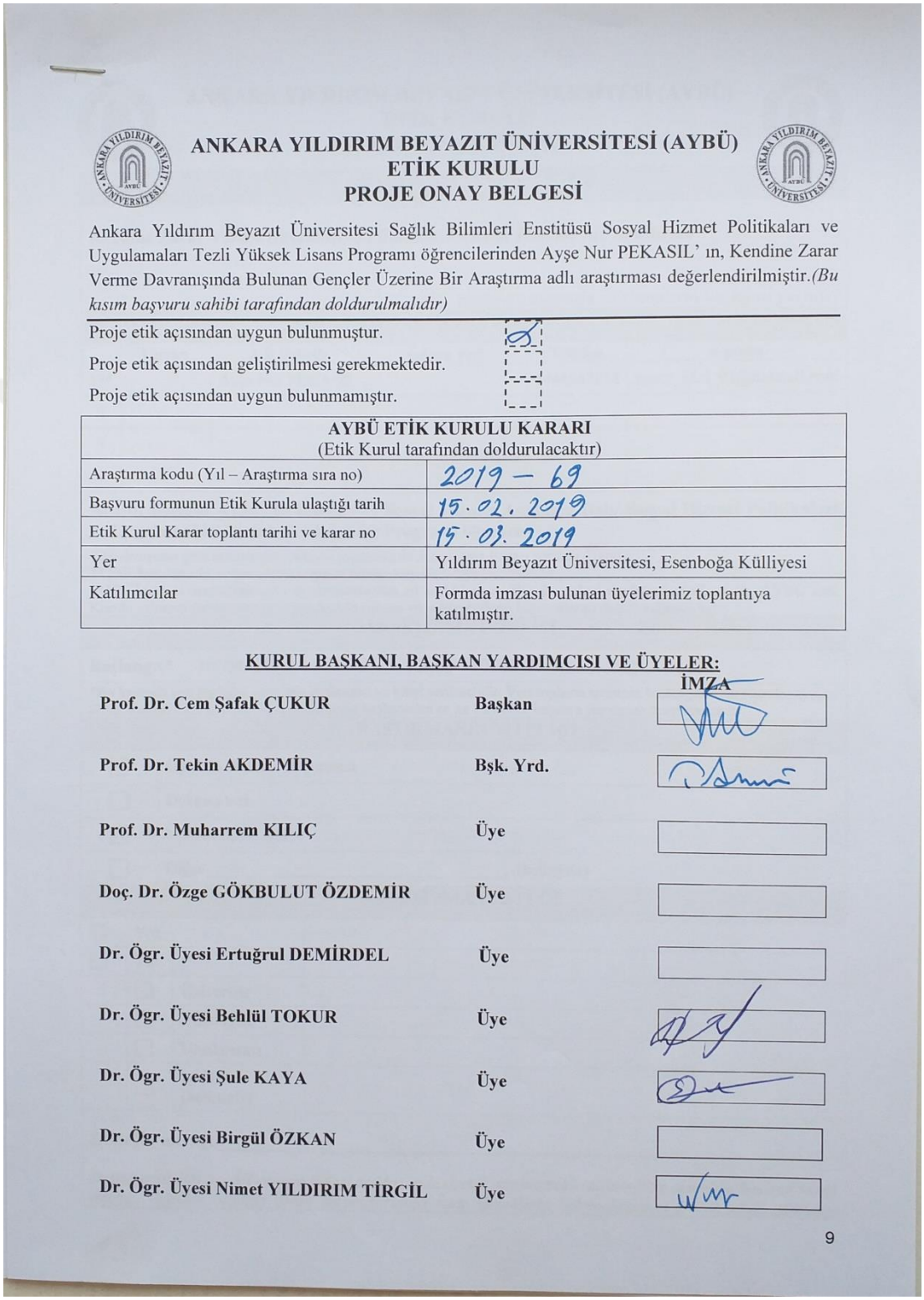
AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	113
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	20.03.2018
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	23.03.2018/44
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	**Başkan**	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	**Üye**	
Prof. Dr. Necmiye ÜN YILDIRIM	**Üye**	
Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Fatma DOĞAN GÜZEL	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Behlül TOKUR	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Şule ÇEKİÇ KAYA	**Üye**	
Yrd. Doç. Dr. Birgül ÖZKAN	**Üye**	

8

Ek-4. Etik Kurul Protokol Değişikliği Onayı



ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Ayşe Nur PEKASIL' ın, Kendine Zarar Verme Davranışında Bulunan Gençler Üzerine Bir Araştırma adlı araştırması değerlendirilmiştir.*(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	☑
Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.	☐
Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.	☐

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2019 – 69
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	15.02.2019
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	15.03.2019
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	**Başkan**	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	**Bşk. Yrd.**	
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	**Üye**	
Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Behlül TOKUR	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Şule KAYA	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Birgül ÖZKAN	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	**Üye**	

9

Ek-5. Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Ayşe Nur PEKASIL
Doğum tarihi	: 22.06.1993
Doğum yeri	: Altındağ/ ANKARA
Medeni hali	: Bekar
Uyruğu	: T.C.
Adres	:Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara
Tel	: 0544 436 71 54
Faks	:
E-mail	: aysnr_pksl_93@hotmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Aydınlıkevler Anadolu Lisesi/2011
Lisans	: Hacettepe Üniversitesi İkdisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü/ 2016
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: İyi
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	